384 II

Oliver La Farge

Dragostea NU MOARE

În decorul straniu al canioanelor pline de sălbăticie, o tulburătoare poveste de dragoste între doi tineri indieni din tribul Navajo, pentru care cunoscutul scriitor american Oliver La Farge a fost distins cu premiul Pulitzer.

EDITURA UNIVERS

GLOBUS

Lei 10.50

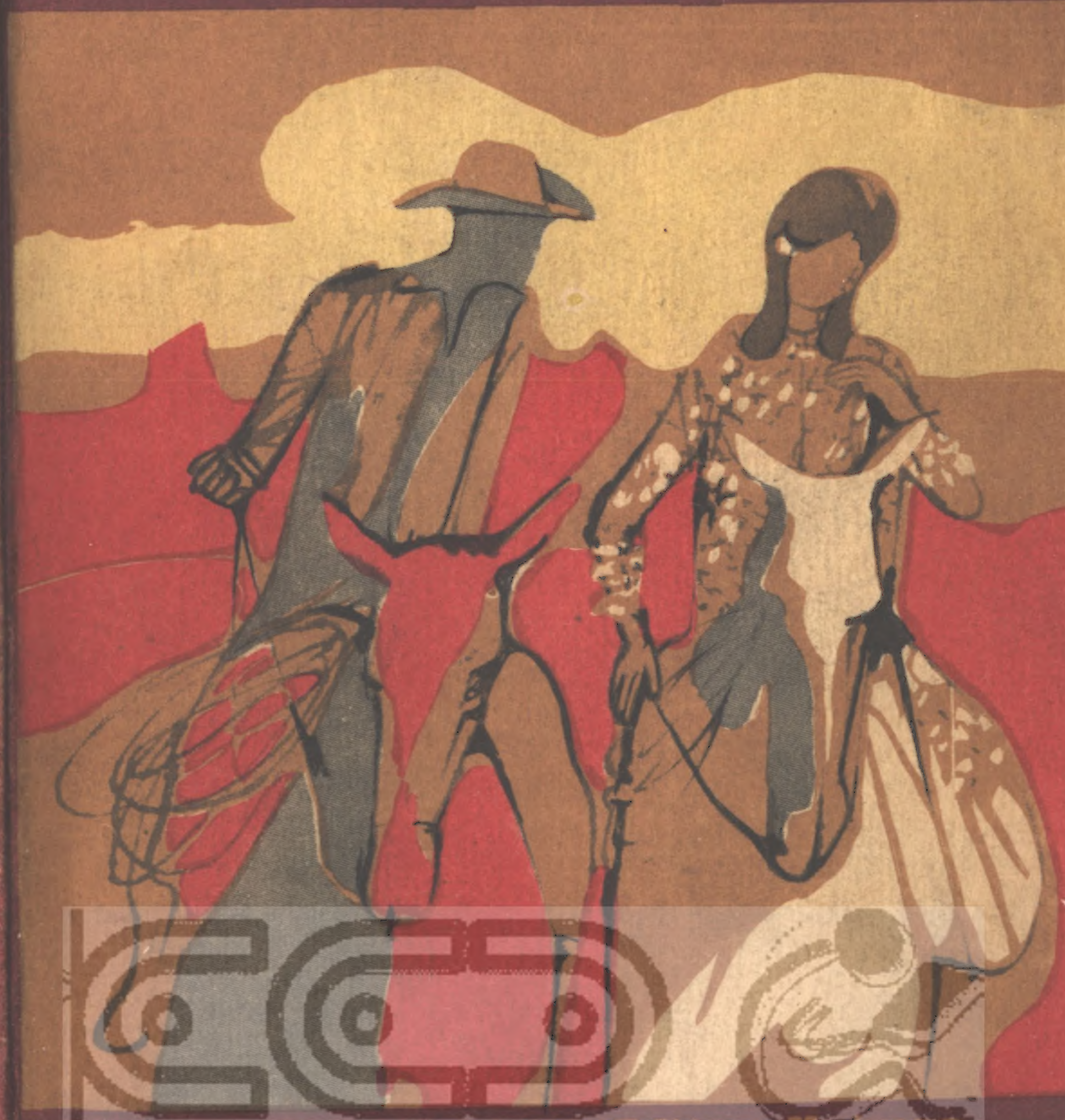
OLIVER LA FARGE

Dragostea nu moare

1982

OLIVER LA FARGE

DRAGOSTEA nu moare

Colecția GLOBUS/Editura Univers

COPERTA COLECȚIEI : ION STATE
Grafica : Nicolae Sîrbu. Ilustrația : Mircea Dumitrescu

LAUGHING BOY
by
OLIVER LA FARGE
Houghton Mifflin Company
New York

GLOBUS

Oliver La Farge

Dragostea NU MOARE

În românește de
RADU NICHITA
și
ADINA M. ARSENESCU

EDITURA UNIVERS

București
1982

CAPITOLUL I

1

PORNISE SĂ STRĂBATĂ călare suta de mile de la T'o Tlakai la Tsé Lani, ca să ia parte la o serbare sau mai degrabă la întrecerile pe cai care aveau loc apoi. Soarele frigea, stomacul îi era gol, dar vitalitatea din el ținea pasul cu calul, al cărui trap înghițea milă după milă, neabătut din drumul lui ca o locomotivă. Ședea în șa în voie, ușor lăsat pe spate, învîrtind în mînă frîul după pasul calului. Bentița roșie din jurul capului, nouă, aducea o culoare vie pe întinderea de cenușă a deșertului pîrjolit de soare, unduindu-se ca un fel de însemn în mișcare al trapului sau al melodiei pe care o cînta flăcăul :

„*Nashdui bik'é dinni, eya-a, eyo-o...*
Pisica sălbatică-i rănită, *eya-a, eyo-o...*".

Frîul, umerii lui, cîntecul, toate laolaltă alcătuiau o mișcare unică și viața se scurgea într-un singur șuvoi. Cu capul pe spate, ca să cînte mai tare, trăgea cu urechea la ecoul ce-l stîrnea în stîncile din dreapta lui. Se gîndea la brățara pe care-l îndemna inima s-o împletească din patru

sîrme netede, cu o peruzea la mijloc — dacă izbutea să facă rost de argint. Ce bine ar fi fost dacă ar fi lucrat în timp ce mergea călare : totul, atunci, s-ar fi dovedit desăvîrşit, precum în rugăciune, *hozoji nashad*, adică pe calea aşternută cu frumuseţe. Mîinile, picioarele, capul, toate pînă în adîncul rărunchilor era *hozoji*, pline de viaţă cum rar i se întîmplase. Slobozi un strigăt de luptă şi-şi avîntă glasul în Cîntecul Ţintaşilor, pînă cînd deşertul răsună de la o zare la alta :

„A-a-a-iné, a-a-a-iné,
Ya-a-iné — ainé, ko-ya-ainé...“

Era zvelt, înalt, frumos. Flăcău-Voios, cel cu o bentiţă nouă de două parale, dar şi o cingătoare din monezi de argint pentru ca îmbrăcămintea lui trenţuită să fie mai acătării.

La amiază, cum nu avea bani, ceruse cafea unui negustor din Chinlee şi-şi văzuse mai departe de drum, flămînzind şi mai cu spor în aşteptarea ospăţului care avea să urmeze. Acum începu să întîlnească indieni Navajo de toate vîrstele, şi ei îndreptîndu-se călări către serbare. Tinerii se strîngeau ciorchine : şiruri de căpestre zornăitoare, de chipuri negricioase, cu privirea strălucitoare, arginţi sclipitori, turcoaze, cămăşi de bumbac catifelate, jachete murdare, peticite, cîte o pereche de pantaloni din stambă înflorată, sau vreo pereche stacojie. Unii, cît pe ce să se încovoaie sub greutatea podoabelor : Feciorul-Celui-Care-Dă-Calu-n Dar avea pe el podoabe de argint de peste patru sute de dolari.

Cei mai mulţi erau mai înţoliţi decît Flăcău-Voios. Se opriră să privească apărătoarea de arc bătută cu pietre pe care şi-o făcuse singur.

— Puţini sînt giuvaergii iscusiţi ca mine, le spuse el mîndru. În mîna mea, cînd modelez argintul, îl auziţi cum cîntă.

— Mai degrabă fă un cîntec despre tine. îi răspunseră ei. Învaţă-i pe catîri să ţi-l necheze.

— La T'o Tlakai a căzut vreun strop de ploaie ?

— Aş ! La fel ca anul trecut. Mîna necuratului. Iarba-i ca iasca. Se prăpădesc oile.

— La T'isya Lani s-a revărsat văzduhul şi apele au luat pe sus stăvilarul.

— Şi casa părintelui misionar, zice-se. Nevastă-sa a zbughit-o afară cu ce se nimerise pe ea şi ploaia a udat-o pînă la piele, cică.

— *Ei-yei !*

Vînătorul-Înalt şi nevasta lui tocmai treceau prin dreptul tinerilor, într-o caretă nou-nouţă trasă de doi catîri suri, iuţi de picior. El era proprietarul a peste cinci sute de capete de cai, iar nevastă-sa purta la gît şiraguri groase de turcoaze şi coral.

— Frate-său, hoţul de vite, stă la puşcărie, cică.

— Ce-i aia „puşcărie“ ? întrebă Flăcău-Voios.

Îi explică Păr-Rar :

— E ceva ce-ţi face Căpetenia-Americană. Te vîră într-o odaie zidită-n toate părţile din piatră, ca o casă de indian Moqui, numai că e beznă şi nu mai poţi ieşi. Mor oamenii acolo, cică. Nu-i loc destul, şi-i întuneric de nu se

zărește om cu om. Despre pușcărie nici să vorbesc nu-mi place.

Flăcău-Voios se gîndi că, decît pușcărie, mai bine moartea. Ar fi vrut să afle mai multe, dar se rușina să-și dea în vileag neștiința față de acești indieni Navajo din părțile de miazăzi, dintre care mulți purtau pălării la fel cu americanii și mai și știau atîtea despre cum trăiesc fețele palide.

Mai apoi se luară la întrecere. Calul lui era obosit, dar tot cîștigă, ieșind cu o lungime de bot înaintea celorlalți. Nici nu-i trebuia mai mult, de vreme ce-și mizase apărătoarea de arc. Acum mai avea și șase dolari, pe deasupra. Sperase că pariurile aveau să fie mai mari.

În amurg, se ivi în depărtare și Tsé Lani, precum un foc de tabără către care se îndreptau șirurile de indieni călări, ca spițele de la o roată. Vreo două sute de tineri se strînseseră cam la o jumătate de milă, făcîndu-și caii să se ridice pe picioarele dindărăt, de parcă s-ar fi salutat între ei. Bagheta de ceremonie o purta Ureche-Cîrligată.

Deodată, se rînduiră toți în linie dreaptă, cu amurgul sîngeriu, posomorît, în spatele siluetelor întunecate. Porniră brusc, ca într-o cursă de cai, direct în galop, chiuind. De dincolo de foc răsunau alte chiote, alți călăreți mînîndu-și caii nebunește spre ei. Nu se auzea decît tropotul : două ziduri de larmă asurzitoare năpustindu-se unul într-altul, cu călăreții aplecați pe coamele cailor, răcnind cît îi ținea gura. *„I-i-i-i !“* Se întîlniră într-un vîrtej imens de

cai zvîrlind din copite și ferindu-se în lături, învălmășindu-se, strigînd din răsputeri cît de dragă li-i viața, pînă cînd cei din frunte cît pe ce să intre cu cai cu tot în focul de tabără, și atunci se risipiră în clinchetul zăbalelor, rîzînd și glumind nepăsători, în timp ce descălecau pe malul lacului.

Abia acum, cînd începu să se lase vălul înserării, se mai potoli neîntreruptul freamăt, topindu-se în stîncile din jur, în pinii neclintiți, în cerul oglindit în lac, unde caii se aplecau să se adape. Glasurile din mulțime și licăririle focurilor îmbinau liniștea ce se-așternea înainte de odihnă cu neastîmpărul ce trecuse dar și cu ce avea să urmeze ; Flăcău-Voios simțea în piept o urmă de speranță, un gol plin de voie bună, nici foame numai, dar nici numai ațîțare.

Își îngrijea calul cu luare-aminte. Iapa lui măruntă mersese la trap două zile încheiate și, peste puțin timp, voia s-o alerge în cursă — trei zile de odihnă, și încă n-ar fi fost de ajuns ! Alt cal nu avea ; luase iapa în schimbul altor doi. Era rezistentă, ca orice animal care se îndărătnicea să supraviețuiască în ținutul acela de miazănoapte. Își plimbă palmele peste greabănul ei, simțindu-i mușchii tari, de nădejde. De la Dennihuitso la Biltabito și de la T'o Tlikhan la T'o Baka, unde nu exista cal pe care el să nu-l cunoască, tot iapa lui era cea mai bună, dar acum mai trebuia să facă față și întrecerii. O simțea ca și cum ar fi fost propria sa creație, la fel ca apărătoarea de arc. La urma

urmei, el și-o alesese și tot el hotărîse cu care peruzea ca azurul să-i împodobească fruntarul. Măruntă, îndesată, neagră toată, doar cu mica pată albă din frunte, iapa avea un profil urît care îi dădea însă o notă distinctivă. Era ca o săgeată la arcul gata întins de un fanatic al curselor de cai ; o singură smucitură din mînă, și zbura întins drept la țintă.

Cam la asta se gîndea Flăcău-Voios în timp ce-i ajungea la ureche sporovăiala din jur. La fel ca în rugăciunea „căii așternute cu frumusețe". Bine ar fi fost să poată și cînta de-adevărat, să dea glas la ce gîndea prin rugăciuni. N-ar fi precupețit nimic ca să știe cît mai multe, să-nvețe să conducă el Cîntarea-Muntelui, și să cunoască toate poveștile pline de har din care se născuseră cîntecele și ritualurile dinăuntrul Întunecatului-Cerc-Al-Încrengăturilor. Atunci, da, calea i-ar fi fost cu adevărat așternută cu frumusețe ; să faci podoabe din argint și turcoaze, să ai caii tăi iuți de picior și să mai fii tot tu acela care conduce Cîntarea Muntelui. Să te gîndești numai c-ar fi cu putință, și încă era bine. Parcă simțea un fior pînă în măduva oaselor.

„*Hozho hogahn ladin hasha woyen*...
Acoperișul meu e-acela al prea-fericitului..."

Și-n tot timpul acesta, nu-și lua mîna de pe iapă, plimbîndu-și-o de-a lungul grumazului și-al spinării, urmărindu-i liniile mușchilor tari ca piatra.

— *E-ya*, nene, nu cumva ai de gînd să intri-n dans cu iapa ? auzi el odată că-l întreabă Fecio-rul-Indiencei-Șugubețe. Mîncarea-i gata.

— *Hakone !* se întoarse el brusc către locu' unde săltau oamenii în dans. Las' mîncarea p[e] mine. N-am știut c-ai să vii.

— Am pornit cînd am aflat că îți scoți iap[a] la cursă. Bănuiesc că aici o să fie un ban d[e] cîștigat, iar apoi vreau să ți-o văd cum aleargă.

Braț la braț, se amestecară în mulțime, fă-cîndu-și loc în cercul din jurul unuia dintre focuri. Femeile, care nu mai pridideau cu treaba, le dădură cafea ; oala mare cu carne trecea din mînă în mînă, odată cu pita. Carnea era de vițel pînă-n șase luni, fiartă cu porumb. Avea gust bun. Flăcău-Voios mesteca bucuros, simțindu-și stomacul cum se umple după atît[a] gol ; se îndopa cu pîine și, ca să-i alunece pe gît, înghițea cafea amară. O pereche de americani, cu farfuriile lor de acasă, se strecurară cu băgare de seamă printre ei. Un indian Hopi, care-și adunase atît cît putea să înfulece, și ceva pe deasupra, se așeză solemn alături de aceștia, ca să se fălească cu englezeasca lui școlită și cu superioritatea de burghez.

2

Bătaia iute a unei tobe mici aduse vălmășagu[l] de zgomote la unison. Tinerii se strînseră în jurul toboșarului. Flăcău-Voios ar mai fi mînca[t] bucuros, dar se ridică de la foc imediat, îm-

preună cu Feciorul-Indiencei-Şugubeţe. O voce răsună ţiuitoare, dînd semnalul :

„Yo-o galeana, yo-o galeana, yo-o galeana...“

Nici nu se pierduse bine ultimul cuvînt, că mulţimea i se şi alăturase ; alte glasuri de tineri preluau cîntecul la acelaşi diapazon :

„Galeana ena, galeana eno, yo-o ay-e hena ena...“

Cuprinzînd cu braţele umerii celor de alături, se legănau în ritmul singurei tobe, al cărei sunet monoton străbătea prin cîntec asemenea unui filament de jăratic stins, în timp ce patru sute de băieţi lăsară caii în voie şi îşi desfăcură cingătorile.

La stînga lor, pe o distanţă de cîţiva metri, se întindea pălălaia unui foc. În faţă şi la dreapta şedeau înfofoliţi în pături bătrînii. Îndărătul acestora, chirciţi în şei, bărbaţi în toată firea, cu creştetele şi umerii profilîndu-se pe cerul nopţii, ţineau ritmul legănîndu-şi capetele, fără o vorbă ; ici şi colo o sclipire a focului se reflecta pe o bucăţică de argint, un obraz întunecat, ochiul unui cal.

Douăsprezece fete se avîntară în spaţiul gol cu o mişcare lină şi degajată, ca şi cum vuietul cîntecului, înainte de a ajunge la ele, ar fi împietrit într-un zid protector. Doar pulsul tobei părea că se simte în paşii lor. Dădeau tîrcoale şirului de tineri, zăbovind cu privirea asupra lor de parcă erau o pradă.

Flăcău-Voios, dindărătul mulţimii, se uita la ele într-o doară ; îi plăcea să privească gesturile lor gingaşe, şi bogata desfăşurare de pături şi giuvaeruri. Una îi atrase atenţia ; avea atîta argint, coral, peruzele şi scoici albe, cum nu văzuse încă la nici o făptură omenească. Socoti în gînd cam cît or fi valorat în cai... pesemne că avea o mamă tare bogată, sau niscaiva unchi cu avere. Prea subţirică, părea firavă pentru a dansa sub belşugul de podoabe grele, şi el ar fi vrut să o vadă apropiindu-se de lumina mare a focului. Era gătită dinadins ca să sară în ochi : argint şi pietre scumpe cu licăriri mătăsoase şi umbre adînci, iradiind pe albastrul închis al bluzei catifelate ; plăci ovale de argint în chip de cingătoare ; giuvaeruri de ritual în franjurii eşarfei. Fusta albastră îi zvîcnea după paşii mici, cumpăniţi, în dreptul gleznei, deasupra ciorapilor de un roşu stins şi a mocasinilor cu năsturei de argint. Veşmîntul ei întunecat, asemenea nopţii, contrasta cu al celorlalte dansatoare ; pînă şi pătura îi era mai toată albastră. Aşa, sumbră şi subţire, ca o trestie, acolo o bucăţică de femeie... i se păru deodată nesuferită. Fata îi privea pe cîntăreţi cu un ochi rece, parcă i-ar fi cîntărit. Acum îşi aţintise ochii chiar asupra lui. Aruncîndu-şi capul pe spate, Flăcău-Voios se cufundă în cîntec. Grozav ar fi vrut să aibă şi el o pălărie din acelea americăneşti.

Paşii mărunţi ai fetei o duseră mai încolo. Acum, Flăcău-Voios simţea pe un umăr braţul Feciorului-Indiencei-Şugubeţe ; pe celălalt, al

unui indian necunoscut, dar tînăr și el. Viața li se contopise în șuvoi cu a tuturor celorlalți, aparținîndu-le toată lor și numai lor, topită în trupul unic al cîntecului, cu toba care bătea ca o inimă...

Yo-o galeana, yo-o galeana..."

Un cîntec urma repede altuia. Nici nu se termina bine unul, și altul începea, ca și cum noaptea întreagă nu le-ar fi fost de ajuns ca să-și reverse prea-plinul din suflete.

Deodată, cineva îl trase de pătură ; apoi, cu și mai multă putere, i-o smulse de pe umeri. Se roti în loc. Bărbații din jur chicoteau. Fata firavă îi oferea îndărăt pătura, cu un aer batjocoritor.

— *Ahalani !* răsună salutul ei.

O clipă Flăcău-Voios zăbovi, făcînd pe nătîngul. Nu, n-avea chef de dans ! La naiba ! Pe urmă, dintr-o săritură bruscă, înșfăcă pătura. La ce-i mai trebuia ? Fata, cu o forță neașteptată, opunea rezistență, înfigîndu-și călcîiele în nisip și rîzînd. Bărbații de amîndouă părțile îi urmăreau peste umeri, cu o plăcere neprefăcută.

— Care-i pricina ? Nu cumva te dor picioarele ? Or vei fi poate crăcănat ?

Fetele, de obicei, nu rosteau asemenea cuvinte. El amuți. Vocea ei limpede, joasă, prefăcea jignirile în muzică, trădind pe de-a-ntregul intonația femeilor din neamul Navajo, cu suișurile și coborîșurile cunoscute. Cît timp rămăseseră locului înfruntîndu-se, ochii ei prelungi

nu încetaseră să vorbească. Citise el și graiul din ochii altor fete pe care le văzuse trăgînd de pături, dar ai ei erau mai grăitori — asemenea vorbelor. Dorea grozav să se vadă la locul lui printre bărbați. Cît pe ce s-o împingă la o parte. Dar ea se îndîrjea, iar ochii-i păreau că-și bat joc de el.

Și, dintr-o dată, cedă. Fata îl conduse în spatele șirului de bărbați, fără a-i mai adresa nici un cuvînt, nesinchisindu-se parcă de prezența lui. El, aruncîndu-și peste umăr capătul păturii, luă cuvenita poziție a celui care se-mpotrivește, făcînd pași mici ca răspuns la sforțările ei de a-l trage după ea. N-o slăbea din ochi, dar fata nu-și micșora strînsoarea. Cînd ajunseră într-un loc pustiu, își petrecu mîinile pe după cingătoarea lui. El își ridică pătura pînă la bărbie, ascunzîndu-și bucuria cu un aer de toleranță și dispreț, așa, la fel cu ceilalți bărbați care dansau acolo.

Perechile de dansatori se învîrteau solemn, contrastînd cu detașarea slobodă a celor care cîntau : ceremonia era religioasă, dar totodată se simțea și plăcerea simplă, rustică, bucuria unui popor care, una cu natura, cunoștea prea puține întîmplări. În petrecerea lor rămîneau serioși, respectînd tradiția.

Potrivit datinii, ori de cîte ori se face o pauză, bărbatul întreabă cît trebuie să plătească pentru dans ; pînă se hotărăște fata la o sumă, la rîndul lui o comunică și el pe aceea la care prețuiește plăcerea ce i-a făcut-o acceptînd să-i fie partener. Cîntăreții, care mai trebuiau și ei să res-

pire, conteniră. Flăcău-Voios, după o vagă încercare de a o lua din loc, puse întrebarea :

— Cît ?

— Zece cenţi.

Promptitudinea răspunsului îl ului. Plăti, fără să-şi poată desprinde privirea de la ea, cu inima strînsă şi înfuriat de desăvîrşita nepăsare de pe chipul fetei, dar observîndu-i totodată delicateţea trăsăturilor, conturul precis al buzelor, ochii alungiţi, care deşi lipsiţi de expresie, îl sfredeleau batjocoritori. Zece cenţi ! Adică, gata ! Cu un gest magnific, el îşi azvîrli la loc pătura peste umeri şi porni ţanţoş îndărăt, către cîntăreţi.

Era hotărît să-şi dea drumul în cîntece, şi totuşi o urmări pe fată cum scoase din şir alt băiat, aproape la fel de înalt ca el. În loc să danseze, cum se obişnuia, se ţineau aproape unul de altul, fiecare cu mîinile pe umerii celuilalt, obraz lîngă obraz. Îl uimi ; de ce nu dansase la fel şi cu dînsul ? Îl lăsase să plece de cum întrebase de sumă. Îl jignise, era o slăbătură, şi pe semne şi lipsită de bună creştere.

3

Braţul Feciorului-Indiencei-Şugubeţe îl ţinea pe după umăr ; ritmul şi vacarmul muzicii îi umpleau auzul. Se simţea bărbat deopotrivă cu bărbaţii, săltînd odată cu dînşii în acelaşi ritm

şi în aceeaşi izbucnire a bucuriei de viaţă din cîntecul cadenţat.

„Nashdui bik'é dinni, eya-a, eyo-o...“

Luna tîrzie îşi arăta faţa, neprietenoasă, părelnică, ruptă de lumea aceasta. Cărară încă un trunchi de copac pentru foc, îl înălţară o clipă drept, astfel ca lumina fierbinte să-i joace pe crengile moarte, apoi îl lăsară să se rostogolească, stîrnind în cădere un arbore de scîntei ce se împrăştiară în beznă.

Noaptea îşi trecuse miezul şi se îndrepta către zori. Fetele, toate într-un şirag, se îndepărtară cu păturile puse pe cap, istovite de atîta dans fără răgaz. Vîrstnicii se risipiră îndată. Siluete inerte ca de mumii se înfăşurară în pături pe lîngă jăraticul focurilor de sărbătoare. Cei mai mulţi tineri se lăsară de înverşunarea dansului : îl înconjurară pe toboşarul mai în vîrstă, aplecat cu gravitate peste bucata de piele uscată întinsă pe o gură de bărdacă, de unde dezlănţuia şirul iute de bătăi care se strecurau în vinele oamenilor şi le puneau sîngele în mişcare. Acesta se juca de-a ritmurile cum se joacă alţii desenînd : acum bătăi după bătăi se revărsau zgomotos, pentru ca apoi, deodată, să se împleticească, să tacă, să fie prinse iarăşi ca din zbor şi aruncate-n alt vîrtej. Cufundat cu patimă în strădania lui, îşi cheltuia îndelunga experienţă, forţa şi măiestria în mişcările iuţi, bine chibzuite ale încheieturilor, ca să smulgă dintr-o bucată de piele de capră şi dintr-o mînă de lut ars un fel

de sîmbure al vieţii, în vreme ce tinerii din jur se legănau şi vibrau în crescendourile mereu întrerupte şi reluate.

Noaptea se apropia de zori, iată, a şi trecut. O linie lăptoasă se aşternu la răsărit de-a lungul zării, schiţînd contururile stîncilor îndepărtate. Mijea de ziuă. Fiul-Răsăritului, iată-l, era sus, deasupra lor. Bătaia tobei încetă ; pustiul se goli deodată. Băieţii, simţindu-şi trupurile ca nişte învelişuri deşertate, cu capetele încă zumzăind de cîntec, se duseră să-şi astîmpere setea la iaz.

„Hayotlcatl Ashki, Natahni...“

Flăcău-Voios îşi murmură rugăciunea pentru sine, cuprins o clipă de un fior de singurătate.

„Fiu-al-Răsăritului, Prea-Mărite...“

Se înfăşură în pătură. Las' să-şi mîne el calul în întreceri, şi vor vedea ei ! Sub ochii tuturora, se va întoarce la T'o Tlakai încărcat de cîştiguri. Fata aceea, cînd te gîndeşti cît era de firavă, se dovedise dîrză. Ar întruchipa-o într-o brăţară : foiţă de argint înstelată, zmălţuită cu pietre atît de şlefuite încît să te şi tai în ele. Iapa veni să-l vegheze. Se ridică s-o privească, luptîndu-se din greu cu somnul. Scoase de sub şa sacul cu grăunţe.

Îşi trase pătura peste cap. Tot vălmăşagul se topi laolaltă într-un gînd despre o noapte ce nu-şi găsea asemănare.

CAPITOLUL II

1

CINEVA îl striga :

— *Ei shiehai, ei-yei !*

Cînd deschise ochii, dădu de Feciorul-Indiencei-Şugubeţe care rîdea pe seama lui, sus în şa, cu obrazul adumbrit de borul ţeapăn al pălăriei detaşîndu-se pe cerul palid, apăsător. Soarele se înălţase de amiază.

— Trezeşte-te, nene ! Lunganul-Zdravăn are de gînd să se ia la întrecere la scosul din rădăcini al copacilor cu oricine se prinde contra lui.

— *Hakone !* exclamă el, şi se ridică. Dă-mi să trag un fum, nene. Şi, urcîndu-se în şa în spatele prietenului său, îl îndemnă : Haide.

Se opriră să bea cafea la o colibă Navajo, un *hogahn,* pe-aproape de lac. Stăpîna casei îşi rîse de el că dormise pînă tîrziu.

Lumea se strînsese în strunga unui mic canion, unde focul pîrjolise stejarii pitici şi pinii, lîngă un fir de apă sub colţul unei stînci. Se împărţiseră în două tabere, potrivit cu rămăşagurile : Lunganul-Zdravăn contra Omului-Ciocan, acesta fiind poliţai peste toată regiunea, pînă-n T'o Nanasdési. Cel-Ce-Cîntă-Pe-Deal se plimba călare de la unii la alţii, strîngînd zăloagele şi făcînd strigările. Cei mai mulţi pariau pe Lunganul-Zdravăn ; contra lui cîţiva, dar Flăcău-Voios nu găsi pe nimeni pentru prin-

soare. În rîndul spectatorilor care nu țineau parte nici unuia zări fata.

— Cine-i fata de colo ? îl întrebă pe Păr-Rar. Aceea care astă-noapte era atît de împodobită cu giuvaeruri ?

— I se zice Fata-Zveltă, mi se pare. Vine din vale, de departe, de-a lungul drumului de fier. De pe lîngă Chiziai, bănuiesc.

Lunganul-Zdravăn și Omul-Ciocan tocmai atacau două trunchiuri de copaci uscați, de aproape aceeași mărime. Cel-Ce-Cîntă-Pe-Deal și Pleacă-Să-Se-Războiască arbitrau.

Iată-i cum se opintesc și împing din răsputeri, înfigîndu-și picioarele în nisip și lăsîndu-se greu din umeri. Copacul Lunganului-Zdravăn începe să trosnească. Gata, cade ! Lumea strigă și rîde.

Nimeni nu mai vru să-și încerce după asta puterile contra lui.

Urmară luptele corp la corp ale băieților. Flăcău-Voios, care se avîntase în cîteva rămășaguri, pierdu cîțiva dolari. Un flăcău înalt, îmbrăcat americănește de sus pînă jos — cămașa, pantalonii și pălăria — se grozăvea mai mult decît toți. Pe unul din cei care-i acceptară provocarea îl și doborî imediat. Flăcău-Voios recunoscu pe cel care, în ajun, îl înfuriase cum dansa cu Fata-Zveltă.

— Cine-i ăsta ? se interesă el.

— Obraz-Stacojiu. Vine din vale, cu trenul.

— Numai piele și os. Să știi că îl fac zob.

Și îl provocă pe Obraz-Stacojiu.

— Cu ce zălog intri la trîntă ?

— Trei dolari juma' și apărătoarea de arc.

— Asta face opt juma'.

— Apărătoarea e mai scumpă ; numai ea face zece dolari.

Celălalt îl cîntări cu luare aminte.

— Bine, să zicem opt. Unș'pe juma' cu totul. Cingătoarea de ce n-o pui zălog ?

— Fiindcă nu-i a mea.

— Va să zică știi dinainte c-ai să pierzi. Așa-i ?

Flăcău-Voios știa acum că nu-i plăcea deloc indianul ăsta.

— Nu, nici gînd. N-am ce-alege din tine.

— *Ei-yei !* Atunci, pune zălog și cingătoarea. Uite, a mea-i mai bună ca a ta. Încrustată cu peruzele.

— S-a făcut.

Adunară grămăjoară zăloagele : de o parte, trei dolari și jumătate și o apărătoare, de cealaltă, unsprezece dolari și jumătate ; cingătorile, separat, la egalitate. A lui Obraz-Stacojiu valora ceva, socoti Flăcău-Voios, dar nu fiindcă ar fi fost frumoasă. Nimic din ce vedea la dînsul nu-i plăcea. Și-l mai și dusese capul să danseze deșucheat.

Stăteau față în față. Fiecare își propti mîinile pe umerii celuilalt. Din clipa cînd îl simți în strînsoarea lui, Flăcău-Voios chiar că nu mai văzu decît stacojiu. Pe tot pămîntul parcă rămăseseră doar ei, dușmănia lor și mînia. Se clătină locului ca pătruns de duhuri, cu toată priceperea lui de luptă, și se încordă din răsputeri. Celălalt gemu, se opinti și deodată cedă... prima cădere.

Obraz-Stacojiu se ridică uluit, înfuriat. A doua încleștare o luă mai în serios. Ar fi avut el chef să nu se țină chiar de regulile jocului, dar se temea de Pleacă-Să-Se-Războiască. Flăcău-Voios, privind peste umărul adversarului, o zări pe Fata-Zveltă, atentă la luptă, cu un surîs pe buze. Apoi, din nou, nu mai văzu în fața ochilor nimic ; strînse cu înverșunare din fălci, îl înhăță cu toată puterea, săltă, așa... acuma peste cap... S-a făcut ! A doua cădere celălalt avea s-o țină minte.

În a treia încleștare, Obraz-Stacojiu, crîmpoțit, se avîntă fără încrederea lui dinainte. Căderea fu și mai afurisită.

— Ia-ți cîștigul, spuse către cîștigător Cel-Ce-Cîntă-Pe-Deal.

— Pune-ți zălog calul și mă mai prind o dată. Poate-ți capeți cingătoarea îndărăt, îl îmboldi Flăcău-Voios, batjocoritor.

— În seara a patra o să jucăm *Tset Dilth*. Adu-ți tu cingătorile atunci.

Obraz-Stacojiu se pipăia în creștetul capului.

— Să știi că mi le-aduc.

Flăcău-Voios își strînse trofeele. Privi în jur : Fata-Zveltă se făcuse nevăzută. Îi era foame. Îl căută pe Feciorul-Indiencei-Șugubețe.

— E-amiază. Mîncăm și noi, sau ce facem ?

2

Hogahn-urile răspîndite peste tot în Tsé Lani erau pline de oaspeți. Mîncare, berechet ; taifasuri, de asemenea. Acolo unde intrară, se așezară pe piei de oaie ; doi băiețași goi pușcă le aduseră imediat turte de porumb, prăjite atunci pe foc, iar femei cu chipul plin de nepăsare le rînduiră în față friptura de capră și pîinea. Mîncau pe îndelete, simțindu-se ca la petrecere, desfătîndu-se în tihnă. Și ce se mai bîrfea ! Și cît mai pălăvrăgiră : recolta, oile, ploaia, caii !

— Aud că scoți un cal la întrecere, se adresă lui Flăcău-Voiós unul din bărbați.

— Da. Am un cal bun.

— A venit unul din Tsézhin cu un murg înalt. Foarte iute, zice-se.

— Vedem noi. Eu pe calul meu mă prind.

— Da' apărătoarea de arc de unde-o ai ?

— Mi-am făcut-o singur.

— Îți dau șase dolari pe ea.

— Nu-i de vînzare.

Celălalt schimbă vorba :

— Ai auzit ce-a pățit Țap-Roșcovan ? Nevestele lui cică i-au scos șaua în prag.

— Dar ce-a făcut ? se interesă altul.

— A cheltuit banii nevestelor pe whisky, cică.

— Atunci, au avut nevestele dreptate, eu așa zic.

— De cînd sînt, n-am pus gura pe whisky, mărturisi Flăcău-Voios. Ce gust are ?

— Rău, dar te înveselește. Abia după aceea te doare capul.

— Adică, la fel cu *t'oghlepai*.

— Mai tare. Uite, opt dolari îți dau pe apărătoare.

— N-o vînd. O port că-mi aduce noroc.

— Peruzeaua nu-i grozavă și nici lucrătura nu-i cine știe ce.

Flăcău-Voios se uită nepăsător și apoi zise :

— Nene, dă-mi și mie un fum.

— Peruzeaua-i prea verde, și opt dolari sînt bani, nu glumă.

— Opt dolari ? Un fleac, răspunse el semeț, încălzit de gîndul celor cîștigate.

— Uite, nouă și jumătate. Ăștia-s toți banii mei, făcu celălalt oferindu-i dolarii.

— Nu, n-am de gînd să o vînd. N-aș da-o nici pe un cal.

— E-o apărătoare frumoasă. Dacă mai faci multe din astea, ai să te îmbogățești.

Ce bine-mi merge, se gîndi Flăcău-Voios. Acum avea bani și o cingătoare, ce-i drept urîtă, dar putea să o vîndă cu cincizeci de dolari ; oamenii îi lăudau meșteșugul ; fata aceea nu era decît un nor trecător. Nu, nu se cade să te lași întărîtat așa, cu una cu două.

Ce bine-i să stai tolănit pe nisip, trăgînd cînd și cînd un fum și schimbînd cîte o vorbă. Acuma, că are bani, dacă dă de o dugheană, o să-și cumpere tutun. Pînă una alta, se socoti el, mai bine-i caută pe cei doi americani, că poate-i dăruiesc o țigară de-a lor, din acelea lungi și albe. Mai știi, te pomenești că-i cumpără și cingătoarea. Doar călătoresc de distracție, așa spun oamenii. Va să zică-s bogați. Cine știe, poate or fi avînd și ceva dulciuri, sau conserve, ori cafea cu mult zahăr într-însa. Își strigă prietenul :

— Ia hai după americanii aceia, poate-mi cumpără cingătoarea. Hai să vedem ce ne dă.

Porniră pe calul neînșeuat al Feciorului-Indiencei-Șugubețe, așezați lateral, bătînd domol toba din călcîie, fiecare de partea lui, și unindu-și glasurile într-un cîntec murmurat.

3

Americanii, un turist cu dare de mînă de prin părțile de răsărit, împreună cu călăuza, se săturaseră să tot dea de-ale gurii indienilor răzleți care năvăliseră peste ei de dimineață, precum lăcustele. Se și hotărîseră să nu-i bage în seamă pe cei doi care, plini de demnitate, amenințau acum să-i acosteze, cînd cingătoarea din două rînduri de plăci de argint a lui Flăcău-Voios atrase privirea turistului.

— Roagă-l să-mi arate cingătorile, spuse el călăuzei. Apoi, în graiul Navajo gîngurit de americani ca pentru copiii mici : Cordon... unu... două... bun.

Flăcău-Voios coborî de pe cal în dreptul lui :

— *Nashto, shadani...* Dă-mi un foc, cumnate.

Să-i spui cuiva „cumnate“ e o mojicie și, ca celor mai mulți Navajo, îi plăcea și lui să folosească cuvîntul, mai ales adresîndu-se unui străin care habar n-avea. Să te tot distrezi pe seama americanilor ! Cel de față îi oferi o țigară de foi neagră, pe care i-o reteză la un capăt și o însoți cu un chibrit aprins. Primul pufăit, cît pe ce să-l dea gata ; numai mulțu-

mită faptului că știa pe pielea lui ce înseamnă să înghiți fum într-un *hogahn* de vraci, își păstră chipul senin.

— Bună țigară ! și o trecu prietenului său, care obișnuia să tragă adînc în piept. Parcă-i tutunul vrăjit pe care Natinesthani l-a dat în dar șamanului. Noi nu avem tutun ca ăsta. Ia încearcă-l, frate al meu mai mare.

Acesta încercă, întîi cu băgare de seamă, un pufăit aproape neobservat, apoi unul prelung, pe care-l simți adînc în rărunchi ca o gheară ucigătoare. Se strădui din răsputeri să-și stăpînească lacrimile și tusea care-l îneca, în vreme ce lui Flăcău-Voios îi era aproape la fel de greu să nu izbucnească în rîs. Un ultim efort, eroic, ca să dea fumul afară încet-încet. Pe urmă, cu un suspin prefăcînd simțămîntul de ușurare în degustare competentă :

— Da, frate-meu mai mic, e un tutun foarte bun.

Turistul pipăia cingătorile lui Flăcău-Voios, învîrtindu-i-le în jurul taliei. Indianului îi veni să-i pipăie și el cravata, dar se socoti din vreme că ar fi făcut o afacere proastă.

— Află cît cere pe cingătoarea cu peruzele.

— Nene, cît vrei pe aceea care face cu ochiul ? întrebă călăuza.

— Poate vreun cal.

Și sorbi cu o poftă nouă din țigara pe care i-o înapoiase Feciorul-Indiencei-Șugubețe.

— Poate-ți dau un șfanț.

Rîdeau amîndoi.

— Spune tu cît.

Protocolul de deschidere a tocmelii fusese îndeplinit. Călăuza, cu capul sus, strînse din buze și privi dezaprobator, cumva dezgustat :

— Douăzeci și cinci de dolari.

— Aș !

— Atunci, cît ?

Și-o scoase de la brîu.

— E o cingătoare bună. Pietrele-s bune. Argintul, greu. Argint mexican. Lucrătura, bună. Șaptezeci și cinci de dolari.

Călăuza slobozi un geamăt, luă puțin nisip între degete și-l aruncă pe cingătoare, ca demonstrație a lipsei ei de valoare.

— Cît zice că vrea ?

— El zice șaptezeci și cinci.

— Și cît merită ?

— Pînă-n șaizeci merită, zic eu. Pietrele-s bune.

— Dacă poți, scoate-o mai ieftin.

Flăcău-Voios trecu din nou țigara prietenului său. Acesta, care pricepea puțin englezește, îi șopti :

— Șaizeci, cică. Eu zic că-i dă.

Și trase vîrtos din țigară, ca s-o consume cît mai mult.

— De unde veniți ? întrebă Flăcău-Voios pe călăuză.

— Din Besh Senil. Mergem la indienii Moqui.

— *Ei-yei !* Cale lungă ! Și ce vreți să vedeți la Moqui ?

— Cum dansează ei cu șerpii.

— Dans de nebuni. Dansurile noastre-s mai frumoase.

— Or fi. Ei, dumnealui zice că-i place cingătoarea și-ți oferă patruzeci de dolari. Mai mult să nu-i ceri că nu-ți dă.

— Ori șaptezeci, ori o port eu, și Flăcău-Voios se încinse la loc.

— Poate să-ți dăm patruzeci și cinci. Dar peste asta, nimic.

Flăcău-Voios luă din nou țigara. Era din acelea care ardeau încet. În sinea lui se minună dacă o să moară și o să învie din nou, ca vraciul care fumase cu Natinesthani.

— Cît cere indianul ? insistă turistul.

— El o ține una și bună : șaptezeci. Prea scump.

— Dă-i și ia-i-o.

Flăcău-Voios, șoptind și el, întrebă :

— Ce zic ăștia, nene ?

— Nu-s sigur. Acela care vorbește graiul Navajo zice „prea scump“, mi se pare. Trandafiriul zice „ia-i-o“.

Călăuza li se adresă lor :

— Cică-ți dă cincizeci fiindcă-i place cingătoarea. Mai mult nu are.

— Nu, nu vreau s-o vînd. Nici el nu vrea s-o plătească la prețul ei. Numai dă din gură.

Țigara se sfîrșise. Flăcău-Voios se ridică.

— Ah, dă-i cît cere și să terminăm.

— Ei, nene, cît ? Spune tu.

— Parcă ar da șaizeci și cinci.

— Șaizeci și cinci, cică. Mai ieftin nu cred că o dă.

— I-o iau.

— Zice c-o ia.

Flăcău-Voios îi întinse cingătoarea.

— Nene, la banii de hîrtie ai ăstora te pricepi ?

Feciorul-Indiencei-Șugubețe examină bancnotele.

— Da. Ăștia cu labe de urs în colțuri sînt de cinci. Ăștia cu bastonașe și un american cu părul lung și gura urîtă sînt de un dolar. De ăștia cu galben pe dos habar n-am. Cred că nu-s buni.

I se întîmplase o dată să fie tras pe sfoară.

În cele din urmă, din hîrtii de cîte unu și de cinci și din dolari de argint, pe care indienii îi preferau, se încropi toată suma.

— Întreabă-l dacă nu ne mai dă una din țigările alea lungi, negre. Tare-s bune.

Călăuza traduse.

— Dumnezeule mare ! Și eu care credeam c-o să-i îmbolnăvească. Uite, cîte una de fiecare.

— Bine. Știi ce, nene, ia dă-mi și niște foiță de țigară.

Călăuza încălecă. În vreme ce-și luau rămas bun cu strîngeri de mînă ceremonioase, după obiceiul indienilor Navajo, chipurile și glasurile americanilor li se părură deodată ca de pe alt tărîm, al umbrelor. Flăcău-Voios, cu un oftat, dădu ghes calului.

— Haidem într-un loc ferit. Parcă mi s-a aplecat.

— Și mie.

Tîrziu, în amurg, se duseră la iaz să se spele, clătindu-și mîinile în argintiul străveziu stropit cu violet. Apoi se lungiră pe stînca goală, urmărind din ochi asfințitul, scînteierile de pe luciul apei, focurile din depărtare, foiala mul-

ţimii. Dormiseră şi se simţeau curaţi, uşori, liniştiţi.

— Încercăm să facem o ţigară mică din tutunul ălora ?

— Prea devreme, cred eu. Du-te şi vezi-ţi de cal. E ceasul să mergem iarăşi să mîncăm.

— Mă duc. Trag nădejde că după aceea o să avem rămăşaguri cu duiumul.

CAPITOLUL III

1

DANSUL DIN NOAPTEA a doua a fost la fel ca şi cel din prima, decît poate puţintel mai potolit. Flăcău-Voios se mai afundă o dată în şuvoiul cîntecului, fericit, chiuind cît îl ţinea gura, dar gîndul la fată nu-i dădea răgaz. Cît timp o ştia că dansează, o uita puţin, dar cînd o vedea căutînd un alt tovarăş de dans, nu mai avea astîmpăr pînă nu afla cine-i era alesul. Cu Obraz-Stacojiu, băgă el de seamă, fata nu mai dansa. La jumătatea răstimpului dintre miezul nopţii şi răsărit, cînd femeile plecară, ieşi şi el din dans ca să se culce lîngă unul din focuri.

A doua zi merseră călări la Ane'é Tseyi, unde urma să aibă loc dansul din ultima noapte. Flăcău-Voios, călărind pe acelaşi cal împreună cu Feciorul-Indiencei-Şugubeţe, îşi ducea iapa de

căpăstru. Trăgea nădejde să găsească un petec de păşune, dar socoti că la nevoie îi dădea mîna acum şi să cumpere grăunţe. Calea lungă în arşiţă, sub soarele arzător, în vîntul fierbinte, neostoit, era grea ; la asta se adăuga lipsa de somn, aşa că se simţeau frînţi de oboseală şi abia îşi ţineau pleoapele. Răsuflară uşuraţi cînd ajunseră în canionul strîmt, unde prindeai măcar o dîră de umbră după-amiaza şi puteai să-ţi tragi răsuflarea. Flăcău-Voios duse caii la adăpat şi-i priponi într-un ungher, unde creşteau din nisipul cafeniu cîteva fire de iarbă răzleţe, fiecare la cîte o palmă bună de cealaltă. O cărare bătătorită către un trunchi de stejar şi o despicătură în stîncă îi atraseră privirea. Poate era un izvor ?

O luă pe cărare. Îndărătul stejarului, într-o adîncitură a stîncii cărămizii, creşteau, ca faldurile unei perdele uriaşe, tufe de coacăze. În spatele acestora, un brad de toată semeţia. Cu siguranţă, un izvor. Dincolo de brad, la înălţimea umărului, o despicătură către tremurul străveziu al azurului. Urmele de paşi se tot aşternuseră pe jos, lăsînd un lustru catifelat ; un desen săpat în piatră stătea mărturie că, mult înainte ca indienii Navajo să trăiască în acest ţinut, oamenii unui pămînt şi mai străvechi folosiseră intrarea. Flăcău-Voios nu găsi că e greu să se caţere.

Era o scobitură în stîncă, lată de vreo douăzeci de coţi, mai strîmtă în partea de sus. După ce, pe o teşitură, îţi croiai drum cu umerii printre plopii de munte încă fragezi, te lăsai să aluneci pe piatră într-un găvan arcuit ; acolo, un

fir de apă picura tăcut de pe o buză peste mușchiul adunat la fund. În crăpături creșteau fire de iarbă. În brazda moale din jurul ochiului de apă se zăreau urme de mocasini. Totul era aici piatră cenușie, aer răcoros, verdeață întunecată și miros dulceag de umezeală — un loc învăluit în umbră și tihnă. Își muie mîinile, se clăti pe față și bău puțin. Apoi, dintr-un ghemotoc de tutun de la țigara de foi, își făcu o țigară mică. Era bine, era frumos.

Sus, departe, bolta cerească cea fără cruțare sclipea ca și mai înainte, iar capătul unui nor părea că arde într-o pălălaie albă. Cînd își închidea ochii pe jumătate, marginea stîncii de deasupra îi apărea înconjurată de un nimb incandescent. Se amuza așa de unul singur, lăsînd mai tare sau mai puțin pleoapele, dînd forme vagi lucrurilor din jur.

— *Ahalani !* răsună salutul pe două tonuri, rostit de o voce ca murmurul apei.

Se răsuci în loc cu o tresărire. Deasupra umărului, la marginea găvanului, stătea aplecată, cu burduful de apă în mînă, Fata-Zveltă.

— *Ahalani, shicho.*

Răspunse demn, nepăsător.

— Dă-te la o parte, voinicule. Vreau să cobor și eu.

Urmări din ochi încălțările ei mici, roșietice, din piele de berbec, cu încuietori de argint, sigure și sprintene de parcă le purta o căprioară. Părea că tot cobora de ceasuri întregi și nu mai ajungea jos niciodată. Își căuta chipurile de lucru, ca să-și umple burduful, dar mișcările acestea rostuite le prefăcea într-un fel de dans. Iat-o

că îngenunchează, la cîțiva pași de el, cuprinzîndu-l în ochii prelungi afurisiți, care rîdeau și glăsuiau.

„Un fluture“, se gîndi el, „sau o pasăre colibri. De ce nu pleacă ? Eu, cu nici un chip n-am să plec... doar n-am să fug de ea.“ Și în timp ce se străduia să deslușească ce-i stătea scris pe obraz, se mai gîndi că înfățișarea ei plăpîndă era o amăgire ; fata emana forță.

— Dacă-mi dai zece cenți, mă duc.

Flăcău-Voios se uită chiorîș.

— Am păstrat zece cenți ca să scap de tine la noapte, poate.

— La noapte nu dansez. S-a întîmplat ceva. Ceva rău. Eu vin tare de departe.

„Mai bine să nu-i pun întrebări“, se gîndi el.

— Mîine-i întrecerea de cai și poate și „cocoșul-zburător“.

— Iar tu ai un cal de mai mare dragul, negru, cu o stea albă în frunte și alb la glezne.

El mormăi a mirare. Ea surîdea.

— Lumea spune că ești tare priceput la giuvaeruri. Ți-ai făcut singur apărătoarea de arc ? Cingătoarea lui Obraz-Stacojiu ai vîndut-o americanului pe șaizeci și cinci de dolari, spune lumea.

— Ești ca o nevastă bătrînă care-l iscodește pe bărbat să afle tot ce face.

— Nu, nu-s ca o nevastă bătrînă.

Se priviră prelung. Nu, nu era ca o nevastă bătrînă. Sîngele zvîcnea în urechile tînărului și își simți gura uscată. Trase din țigara stinsă. Apoi, într-un tîrziu :

— De ce nu rămîi la curse ? O să fie cai frumoși, o bucurie să-i privești.
— Poate că rămîn.

Cînd se ridică și urcă îndărăt stînca, o făcu parcă dintr-o singură mișcare. Nu-și întoarse privirea nici o singură dată. El, țintuit locului, nu era chiar căzut pe gînduri, cît absorbit de schimbarea nemaicunoscută din mintea și simțirea lui. Îl treziră hohotele de rîs ale unor femei, dar trecu pe lîngă ele cu privirea ațintită în gol și se îndepărtă năuc sub strălucirea soarelui.

2

În pofida mulțimii de ritualuri, ultima noapte de dans nu-i aduse lui Flăcău-Voios nici o bucurie. Încercă să se alăture cîntăreților, dar cîntecele nu erau dintre acelea pe care le dorea el ; se strădui să se cufunde cu totul în rugăciunile care se înălțau, dar inima îl îmboldea să se roage singur. Ieși din dans, însingurat de cum lăsă în urmă larma și lumina, conștient de sine cu ascuțime, nemaisimțind nevoie de altcineva. O luă pe o potecă bătătorită de oi, pînă la despicătura în zidul canionului, de unde urcă pe margine și traversă strîmtul podiș ce-i dezvăluia priveliștea văii Ties Hatsosi în toată lărgimea ei. Era un imens lac de beznă, mărginit de podișurile îndepărtate, ca tot atîtea terase profilate pe bolta strălucitoare de stele, iar el, singur, plin de un fel de nepăsare, în vreme ce sunetul tobelor și al muzicii se stingea în urmă-i

asemenea unei amintiri. Și asta era o formă de existență.

Începu să încropească un cîntec nou, dar prea absorbit de ce se petrecea în sinea lui, se plictisi. Stătea luînd aminte la toate nimicurile, un susur al ierbii, un foșnet de frunză... puținul cît se petrece în deșert în miez de noapte.

„Yota zhil-de tlin-sha-igahl...“

Îl împresură cîntecul.

„A-a-a-ainé, ainé.
Calul mi-l mîn la vale
Dealurile le las în urmă, *a-a-a.*
Dar dealurile-s pitice, și calul
N-o să mai plece din vale,
Din valea unde ești tu, *a-a-a.*
Hainéya, ainé, o-o-o-o.“

Fata-Zveltă se așeză lîngă el. Cîntecul, stînjenit, amuți treptat. Rămaseră astfel nemișcați, cu privirile ațintite în noapte, în vreme ce contemplarea făcea să pîlpîie de la unul la altul o legătură nevăzută. Într-un tîrziu ea ridică o mînă, și brățările îi zornăiră.
— Mai cîntă o dată.

Atîta și aștepta ca să cînte. Fata asta, care nu ținea seama de buna cuviință, nu era o fată obișnuită. Prelungul *„Hainéya, ainé, o-o-o-o“* se pierdu în lacul de beznă ; tăcerea îi împrejmui iarăși.

Într-un tîrziu, ca un ecou al cîntecului, el spuse :

— Bătrînul meu unchi e aici. Mîine mă duc să vorbesc cu el.

— Eu, în locul tău, nu m-aş duce.

Flăcău-Voios îşi răsuci cu băgare de seamă o ţigară, dar se feri să şi-o aprindă. Din nou şedeau cu ochii la stelele nemişcate de deasupra pămîntului învăluit ca într-un linţoliu în întuneric. Nici cea mai slabă adiere de vînt ; pe stînci sau în vale nu se zărea nimic, decît siluetele podişurilor îndepărtate proiectate pe cer. Braţul fetei se înălţă a doua oară stîrnind clinchetul brăţărilor, ca şi cum, pe nevestite, cuvîntul ei avea să uluiască universul :

— Eşti sigur că ai să vorbeşti cu unchiul tău ?

— Da.

Judecata de sine, care stăruie în minte ca un dascăl mai presus de tine însuţi, îi şopti că în felul acesta n-ar fi vorbit cu nici o altă fată. Regulile de bună purtare zăceau uitate undeva în trecătoarea din Ane'é Tseyi.

— Poate ai să-l asculţi ce-ţi spune. Poate nu. Poate în sinea ta eşti hotărît de pe acuma.

— N-am alt gînd decît ce vreau să fac. Eu nu mă schimb.

— Vedem noi atunci. Cu bine.

Fata se ridică precum fumul.

— Cu bine, răsună glasul lui, înfiorat.

Apoi, ţinîndu-se la distanţă, o urmă. Se opri pe buza canionului, unde cîntecul ce ţîşnea din adînc trecu pe lîngă el, cîtă vreme rămase fără a-şi dezlipi privirea de silueta ei întunecată, care cobora îndepărtîndu-se de-a lungul cringului unde îşi făcuse el sălaş. Pînă se topi în umbră.

Se întoarse la marginea podişului. N-avea poftă să doarmă în vecii vecilor.

„Iată, merg cu un zeu împreună,
Iată-mă-s, păşesc pe creste,
Iată, merg cu un zeu alăturea,
Călare din colină-n colină.
Iată-mă-s pe urma străbunilor, pribeag
Pe calea aşternută cu frumuseţe, cutreierînd
Frumuseţea...
Hozoji, hozoji, hozoji, hozoji..."

Răsunetul adînc al rugăciunii îi purta înflăcărarea de-a lungul şi de-a latul văii. Apoi începu să cîntărească spusele fetei, fără să descopere în ele altceva decît încălcarea regulilor de bună cuviinţă. Nici o făgăduială. Iar ale lui i se păreau pe cît de serbede, pe atît de prosteşti. Oare numai se jucase cu el, sau credea de-a adevăratele tot ce desluşise el în zgîrcenia vorbelor ei ? Tot aşa s-o fi purtînd şi cu alţi bărbaţi ?

„Calul mi-l mîn la vale,
Dealurile le las în urmă, *a-a-a...*"

Se simţea ba vesel, ba abătut ; îşi pierduse liniştea şi, tulburat de o frumuseţe nemaicunoscută, părăsise calea frumuseţii din rugăciune. Din depărtare îi ajunse la urechi ascuţitul „*Yo-o galeana, yo-o galeana*", şi bufniturile înăbuşite ale tobei. Se plimba de colo-colo. „M-am hotărît. Am să fac ce se cuvine. Iată-mă-s cu un zeu alăturea... Ori e numai o joacă, destrăbălare şi atît ?"

Pînă la urmă își căută refugiu în somn, înfășurîndu-se în pătură acolo sus unde se afla, sub roiul des de stele strălucitoare, nepăsătoare. Și adormi pătruns de nemărginirea din jur și de tăcerea neprihănită, alinătoare.

3

Se deșteptă cu simțămîntul că avea să i se întîmple ceva și își făcu Rugăciunea Zorilor cu voia-bună pe care i-o cerca religia. Ardea de nerăbdare să-și vadă unchiul și să-și aranjeze treburile, încă înaintea întîlnirii la rămășagurile pentru întrecerile călări de peste zi. Totodată, încrederea deplină într-însul îi spunea că n-avea nevoie de unchiul cel bătrîn, de maică-sa și de tot neamul ei, decît ca să întărească o hotărîre pe care o și luase. Asta era, și pace ; urma să le aducă la cunoștință dorința lui, nu să le ceară voie.

Iată-l la marginea stîncii, deasupra canionului scăldat de soare, în vreme ce jos, în umbra atît de deasă încît o puteai pipăi, roiau niște omuleți fără chipuri, caii băteau din copite, iar din focurile mărunte se înălțau șuvițe de fum.

Unchiul lui își făcuse sălaș lîngă locul unde se făceau rămășagurile, împreună cu un Navajo pe nume Cel-Ucis. Flăcău-Voios porni la drum fără să fi îmbucat ceva, ducîndu-și calul de căpăstru. Îl rodea ispita de a încăleca și a goni ca vîntul cele cîteva mile, dar gîndul la întrecere și la plăcerea de a fi cîștigător îl potolea.

„De dragul Fetei-Zvelte, am să ies primul", se gîndi el cu un surîs.

Și izbucni în cîntec, cît îl ținea gura, îmbătat de bucuria de a-și goli plămînii zdraveni peste întinderea pustie. Nici nu se sinchisea de umbletul pe drumul prăfuit, de arșiță, de fierbințeala ce emana din clisa pîrjolită de soare și din tufele pălite de salvie. Porțiunile ca de cenușă ale deșertului, bîntuite de vînturi, au o calitate esențială : acolo nu-ți tulbură nimeni singurătatea și poți da în vileag ce-i în tine, fără să-ți pese. Cînta sus și tare, simțea răsuflarea iepei pe spinare, o turturea, undeva departe, își cam bătea joc de el, iar un uliu, plutind în înălțimi, se lăsă păgubaș de atare clocot de viață.

Hogahn-ul lui Cel-Ucis era trainic clădit, ca al tuturor indienilor Navajo, din ramuri verzi și dese așternute peste trunchiuri vînjoase de pin. Cînd priveai înăuntru prin intrarea largă, simțeai de îndată umbra răcoroasă presărată cu licăriri luminoase, strălucirea de sub gaura pentru fum din mijloc, contururile vagi ale siluetelor înclinate, cu picioarele întinse către centru, acestea, atît de deslușite, încît păreau grotești. Se opri în prag. Cineva i se adresă :

— Poftește înăuntru.

Dădu mîna cu toți cei din jur. Îi oferiră olecuță de cafea, rămasă de la gustarea de dimineață, și tutun. Se așeză nestingherit pe pieile de oaie, lîngă unchiul lui, la locul de onoare.

Unul cîte unul, membrii familiei plecară să-și vadă de treburi. Copiii, să ducă oile la păscut ; Cel-Ucis, la prăvălie unde i se dădea cînd și cînd de lucru, iar astăzi fusese chemat să îm-

partă mîncare pe gratis ; nevasta mai tînără, ca să gătească pentru sumedenia de oaspeţi ce-i aşteptau peste zi ; nevasta mai vîrstnică, să ţească afară. Fumul de la ţigara lui Flăcău-Voios se înălţa în umbră, intra într-un mănunchi de suliţe de soare, apoi se făcea nevăzut, şi mai strălucea o dată înainte de a se strecura prin acoperiş. O adiere părelnică stîrni un freamăt în pereţii din ramuri. Cercetă atent chipul unchiului său : mare, impunător, cu nasul masiv, cocîrjat, şi gura mare, hotărîtă, înconjurată de zbîrcituri adînci. De sub turbanul cenuşiu se iveau smocuri cărunte. De-a lungul obrazului, cicatricea unei răni străvechi, de la care i se trăgea şi numele — Obraz-Scrijelit. Cap de vultur bătrîn. Lui Flăcău-Voios îi era cam frică de el.

— Unchiule.

— Da, copilul meu.

Cerceii de argint, rotunzi, bătrîneşti, licăriră stins.

— M-am gîndit la ceva.

Continuau să pufăie din ţigări. Un ţînc se furişă pe uşă, sări într-o şa şi începu să se legene. De afară se auzeau bufniturile înfundate ale războiului de ţesut, bătînd firele în urzeală. Mai încolo rîdea un copil, cineva despica lemne... zgomote gospodăreşti de toate zilele.

— M-am gîndit să-mi iau nevastă.

— Eşti om în toată firea. Era şi vremea.

Îşi termină ţigara.

— Pe Fata-Zveltă o cunoşti ? Aceea care poartă o grămadă de giuvaeruri ? A ieşit la dans în primele două nopţi.

— Umblată la şcoli. (Tonul era categoric.) Au luat-o acolo pentru şase ani.

— E-n regulă. Mi-i dragă.

— Nu-i deloc în regulă. Nu ştiu cum de-a ajuns să fie primită la dans. Au dat-o afară. Omul-Apelor i-a îngăduit să intre în dans, dar pe urmă nu l-am mai lăsat noi. E-o stricată. Stă departe, pe drumul de fier. Nu mai face parte din neamul nostru. E-americancă. Trăieşte din tot felul de treburi spurcate, pentru americani.

— Nu ştiu ce vrei dumneata să spui, dar eu pe fata asta o cunosc. Nu-i stricată. E la locul ei. E voinică. O fată pe măsura mea.

— Vii de departe, din ţinutul de sus, n-ai de unde să te pricepi la lucrurile astea. Şi nici n-o cunoşti prea bine. Din ce clan e ?

— Nu ştiu.

— Ei vezi ? Şi de unde pînă unde socoţi tu că în felul ăsta, aşa, pripit, se alege o nevastă ? Ai să-ţi frîngi gîtul. Ţi-am spus, e-o stricată. Pentru te miri ce, e-n stare de relele cele mai rele.

Flăcău-Voios sări ca ars.

— Nu se cade să-mi vorbeşti aşa. Nici să-ţi treacă prin cap una ca asta nu se cădea. Gata, ai întrecut măsura. Îţi doresc ca relele să se ţină scai de dumneata. Ai întrecut măsura. Uff! Aici simt că mă înăbuş !

Şi fugi afară. Vroia să respire în voie. Lumea începuse să se adune. Locul de tîrg răsuna de rîsete şi strigăte. Grăbi pasul, ca să rămînă mai degrabă singur, prea mîndru ca s-o ia la goană sub ochii oamenilor. Simţea cum mintea

i se-nfierbîntă : avea o poftă nebună să ia în pumni ceva ; mergea besmetic. Așa o ținu pînă la o colină mică. după care putea găsi adăpost. Se grăbi să cotească.

Fata-Zveltă, rece și stăpînită, venea către el. Se opri, ridicînd din sprîncene a mirare. Flăcău-Voios, nesigur de pașii lui, se apropie de ea.

— Așază-te aici la umbră.

Se priveau drept în ochi.

— Ai fost la unchiul tău.

El adeveri, cu un gest din mînă.

— Și ți-a vorbit.

— Mi-a spus lucruri urîte. Sînt supărat foc pe el.

— Și pe mine ?

— Ai venit încoace anume ca să ne întîlnim.

— Da. Am știut că, după ce ai să vorbești cu unchiul tău, ai să vrei să mă vezi.

— Ce mi-a spus unchiul, să rămînă la el. A făcut un lucru urît, de astfel de lucruri să aibă parte. Urma unui gînd veninos e vicleană și nu duce nicăieri ; nu vreau să știu de ea ; nu mă țin după ea. Eu despre tine nu am decît gînduri bune.

— Mama ta n-are să trimită pe nimeni să mă pețească, niciodată. O să trebuiască să pleci așa cu mine.

— Stai puțin. Din care clan ești ?

— Sînt o Bitahni. Dar tu ?

— Eu, un Tahtchini ; pînă-aici, toate-s bune. Dar nu am ce-i da mamei tale, decît un cal.

— Eu nu am părinți. Au murit în timp ce eram la școală. Stăpînă pe mine-s eu singură. Toate astea — și-i arătă, unul cîte unul, șiragurile de la gît, de peruzea, coral, scoici și argint, apoi le lăsă să cadă la loc și să se amestece iarăși — toate astea-s ale mele. Toate astea — își atinse inelele și flutură din încheieturile brațelor încărcate de brățări — sînt ale mele. Mi le-au lăsat ei. Acuma, lucrez cîte puțin la soția misionarului de la noi, din Chiziai. Mă plătește în bani, așa că încep să pun deoparte. Am să-ți dau argint să faci bijuterii, iar eu am să țes și ai să ai cai frumoși. Poți cîștiga bani de pe urma cailor și o să fim bogați amîndoi.

Ochii prelungi și atît de grăitori cătau într-ai lui fără nimic ascuns. Flăcău-Voios simți încă o dată tăria fetei acesteia, în stare să spună lucrurilor pe nume, să meargă drept la țintă, stăpînă pe judecata ei. Nu i se mai părea ciudat că stăteau și-și vorbeau de iubire ; aveau să fugă împreună, da, și era o întîmplare ca multe altele dintr-o rînduială a lucrurilor care, în întregul ei, ținea de la bun început de tărîmul minunilor.

După un timp, ea spuse :

— Plecăm astă-seară, după întrecerile călare.

El zăbovi pe gînduri.

— Nu, eu am venit pentru jocurile de noroc. I-am spus lui Obraz-Stacojiu că o să-l înfrunt. Dacă dau îndărăt, are să creadă că mi-e frică.

— E-un pungaș. Are să-ți ia toți banii.

— Tot aia ; acuma, nu mai pot să dau îndărăt. Dacă ies din joc fiindcă mă tem că pierd, drept cine aș trece ? Dacă refuz să joc din pricina ta, ce fel de bărbat aș fi în ochii tăi ?

Știa că vorbise cum se cuvenea.

— În curînd încep întrecerile. E vremea să te duci. Eu am s-o iau prin partea cealaltă.

La întoarcere, năuceala lui, alta decît înainte, era și mai mare. Nici nu-și dădea seama cîtă cale străbătuse. Plutea. Era un cîntec în mers.

CAPITOLUL IV

1

ÎNTRECERILE CĂLARE urmau să aibă loc după-amiaza tîrziu. Cît ținu arșița, aproape toată lumea trase cîte un pui de somn, în vreme ce concurenții se duseră să vadă de cai. Feciorul-Indiencei-Șugubețe veni să-l conducă pe Flăcău-Voios la murgul lui. Discutau celelalte participări la întreceri, și căzură amîndoi de acord că lupta avea să fie grea. Un bărbat din munții unde trăiau indienii Navajo, într-o cămașă de modă veche, din piele de berbec cu ciucuri, și-n cizme cu carîmbi înalți, venise cu o iapă sură despre care se spunea c-ar fi iute ca gîndul. Feciorul-Indiencei-Șugubețe o văzuse și zicea că se mișcă de mai mare frumusețea. Din Tzéhin fusese adus murgul încă neînvins de nimeni, iar concurentul din localitate, vînjos, de culoarea oțelului, se bucura de o bună faimă. Se trăgea dintr-un armăsar american, avea picioare lungi și greabăn înalt. Flăcău-Voios își

făcu socoteala că într-o cursă pe distanță mică — indienii Navajo, de obicei, se luau la întrecere pe distanțe mai mici de un sfert de milă — acesta nu făcea față.

Avea de gînd să parieze o sumă mică în cursa de schimbare a șeilor, iar restul de bani pe el însuși. Prietenul lui voia să pună rămășag pe mai mulți, la nimereală, dar suma cea mai mare, pe Flăcău-Voios.

— Intri și în „cocoșul-zburător“ ? îl întrebă Feciorul-Indiencei-Șugubețe.

— De ce nu ? După o singură cursă, iapa mea-i încă în puteri.

— Dar „cocoșul“ o să fie chiar la început, cică.

— Asta-i prost. De ce ?

— Omul din Tzéhin și-a rătăcit calul. Umblă acum să-l găsească. Cursa voastră-i la urmă de tot, ca să nu lipsească și el.

— La naiba ! Atunci nu pot să intru în „cocoșul-zburător“. Nu mă încumet — dacă mi se întîmplă ceva care să-mi dăuneze în cursa mare ? Dar tu ?

— Eu intru.

Tot timpul cît schimbară aceste cuvinte, Flăcău-Voios se gîndi : „Cum de sînt în stare ? Stau și vorbesc despre lucrurile știute, gîndul mi-e la ele, și tot eu sînt acela care, mîine, am să fug cu Fata-Zveltă. Îmi vine să le strig în gura mare : Eu sînt alt soi decît voi toți !“

Feciorul-Indiencei-Șugubețe băgă de seamă că purtarea lui Flăcău-Voios nu era cea obișnuită.

— Parcă n-ai mai avea răbdare, prietene.

— De ce-aş avea ? Oare e ceva cum nu trebuie ? Toată averea mea — doi cai, o pătură, cinci dolari — am pus-o la bătaie pe iapa asta, fiindcă mi-e drag un căluţ bun şi cred că, dintre toţi caii, ea e cu stea în frunte. Pe urmă vin încoace şi, cît ai bate din palme, cîştig aproape nouăzeci de dolari, deşi am început de la nimic. Acuma urmează cursa. Ce-i mai frumos decît să goneşti în galop cît de iute poţi ? Va să zică, fac ce mi-i mai drag, c-un căluţ pe care mi l-am cumpărat de plăcerea mea, într-un loc unde o sumedenie de lume, şi mai ales cineva anume, ah, tu, Zeule-Frumuseţe ! — stau cu ochii la mine şi pot să mă laude. Dacă ies cîştigător, mă aleg cu de două ori mai mulţi bani, şi încă cu ceva ce-mi bucură inima. Dacă pierd, nu mă păgubesc decît de ce n-am avut niciodată pînă ieri.

„Şi orice s-ar întîmpla, am cîştigat mai mult decît toţi banii şi toate avuţiile din lume."

Credea din tot sufletul tot ce spusese. Feciorul-Indiencei-Şugubeţe încuviinţă din cap.

Deodată răsună o împuşcătură. Calul sări într-o parte. Pe urmă undeva, în dreapta lor, se auziră două împuşcături deodată. Priponiră în grabă iapa şi alergară în tabără să-şi ia arcurile. În jurul lor, toată lumea se zorea ; femeile către focuri, strîngînd boccele ; bărbaţii, înhăţînd arme şi îndreptîndu-se spre locul de unde se auziseră împuşcăturile. După vreo zece secunde, se mai desluşiră trei detunături. Bărbaţii nu dădeau buzna într-acolo cum ar fi făcut americanii ; grăbeau pasul, dar cu ochii în patru şi gata să se pitească. Cineva strigă că

un indian Hopi omorîse un Navajo ; altcineva dădea vina pe americani. La distanţă mai mare, izbucni din senin o rafală ; erau şi puşti, şi revolvere. Urcaţi pe o creastă nu prea înaltă, cei doi prieteni zăriră drept în faţa lor aproape o sută de indieni Navajo, înşiruiţi care cum apucaseră, dar formînd ca un contur de semilună. Alţii li se alăturau împingîndu-i pe cei din frunte. Nici unul nu scotea o vorbă.

Ca la vreo douăzeci de paşi, cu faţa la semilună, stătea Lungan-Bătrîn, căpetenia de district, şi lîngă el un american de la agenţie cu o pălărie de militar, în pantaloni de cavalerist şi cizme de piele. Americanul avea o puşcă şi un revolver. Îndărătul lor, în formaţie desfăşurată, Omul-Ciocan şi Mînă-Stîngă, poliţaii, un Hopi şi un poliţai Tewa, toţi înarmaţi. Ultimii doi purtau uniforme kaki. Într-o parte, rezemat de un copac, zăcea un Navajo, parcă dîndu-şi sfîrşitul. Sîngele care i se scurgea dintr-o mînecă i se prelingea pe degete ; la picioarele lui, un revolver. Mai în spate, alt poliţai, Născut-În-Glod, păzea un Navajo cu cătuşe la mîini. Ascuns în parte de un pîlc de tufişuri, cineva zăcea la pămînt.

Funcţionarul american şi indianul Hopi îşi dădeau seama cu nelinişte că aceşti cîteva sute de Navajo credeau în sinea lor că ei, străinii, provocaseră totul ; dacă cei din administraţia băştinaşă s-ar fi dat la o parte, deznodămîntul ar fi avut loc imediat. Mai ştiau şi că aceştia pricepeau prea bine ce se petrecea în sufletele oamenilor, împărtăşindu-le simţămintele. În rîndurile mulţimii se puteau număra vreo

două duzini de puşti şi revolvere, dar de la distanţa aceea, şi o săgeată era de ajuns. Ochii oamenilor nu se desprindeau de indianul Navajo rănit. Ce privelişte respingătoare !

Poliţaiul Tewa, încruntat, se legăna de pe un picior pe altul. Lucrurile puteau lua o întorsătură neplăcută, dar după părerea lui mai era vreme să se termine totul cu bine. Spera din inimă că va aresta pe cineva pentru încăierare între indieni Navajo. Cară-i pumni, izbeşte-l cu piciorul, arde-i una zdravănă, trage-l de păr ! De cîteva secole, profesiunea oficială a indienilor Tewa era să lupte împotriva indienilor Navajo.

Nimeni nu ştia exact ce se petrecuse. Un Navajo fusese arestat, altul rănit. Un indian murise, dar nu putuseră afla din care trib. Mai vîrstnicii trăgeau nădejde că nu va avea loc nici o vărsare de sînge ; nimic din ce-ar putea da motiv armatei să intre în rezervaţie ; tinerii, bătăioşi, aveau chef să se bată. Mulţimea începu să se strecoare pe laturi, făcînd ca cele două coarne ale semilunei să se strîngă în jurul poliţailor. Încă puţin şi-i înconjurau complet.

Lungan-Bătrîn strigă :

— Staţi ! Băgaţi de seamă să nu greşiţi ! Totul e bine. Nu aveţi nici o pricină să vă ieşiţi din fire.

Îi dădură ascultare. Încordarea slăbi puţintel. Cineva spuse :

— Vin mereu alţii.

Altcineva :

— Un american e rănit !

În aceeaşi clipă se simţiră mai la largul lor.

— Doi americani... Uitaţi-vă !

Începură să sporovăiască aţîţaţi ; unii şi zîmbeau. Funcţionarul american răsuflă uşurat şi îşi sprijini arma de braţul stîng. Omul-Ciocan, înveselit brusc, îi spuse ceva lui Mînă-Stîngă.

Din direcţia de unde răsunase ultima rafală, venea lume. Scobitoare-Americană, negustorul din Tsechil, şi un Navajo necunoscut duceau în cîrcă un bărbat grav rănit care înjura arar, îndîrjit. Îndărătul lor, un Tewa sprijinea alt funcţionar american, care şchiopăta.

Pe rănit îl lungiră lîngă indianul Navajo în cătuşe, indianul Tewa se alinie alături de tovarăşul său de trib, Scobitoare-Americană se duse să discute cu funcţionarul de la agenţie. Un minut mai tîrziu, îi traducea lui Lungan-Bătrîn.

Acesta păşi înainte.

— Prieteni, luaţi aminte la ce spun. Ştiţi cît de dăunător este să bei whisky şi cum te face să-ţi pierzi minţile. Mai ştiţi şi cum Washindon a interzis băutura asta. Ei, aflaţi că americanul de-aici, acela care a fost adus, venise să ne vîndă whisky. Indianul Navajo ăsta — şi arătă spre cel cu cătuşe — îl însoţea. Nu se cădea s-o facă. De aceea, Căpetenia Americană i-a trimis pe americanii aici de faţă ca să-i prindă.

Pe măsură ce vorbea, Scobitoare-Americană îi traducea trimisului agenţiei.

— Unul de-ai noştri se şi îmbătase. Cel rănit, acolo, la copac. Vedeţi în ce hal l-a adus băutura. Cînd am venit să-i arestăm, a început

să tragă. El l-a omorît pe indianul Hopi de după tufișuri.

Va să zică cel ucis era un Hopi. Surîsurile se înmulțiră.

— Acuma, toți trebuie să meargă la închisoare, el, cel care a ajutat la vînzare, și celălalt, toți. Vă dați seama că așa este drept. N-aveți nici o pricină să vă necăjiți. Nu s-a întîmplat nimic care să dăuneze Neamului. La urma urmei, mortul e un Hopi, iar cei doi răniți sînt americani. Un american și doi Navajo or să facă pușcărie, dar nu mult. Asta nu-i chiar așa de rău.

Negustorul, care omise în traducere comentariul de la urmă, își stăpîni un surîs, și spuse doar atît :

— Îi las să creadă că indianul care l-a împușcat pe polițai are să scape cu o condamnare ușoară. Mai bine nu interveniți.

Bătrînii își dădeau cu părerea :

— Așa e drept. Vorbește bine. La ce bun să dăm de bucluc ?

Cîțiva dintre tineri bombăneau, dar alții îi luară la întrebări :

— Adică voi ce-ați face ? Contra lui Washindon nu se poate lupta. Vreți să trimită iarăși armata peste noi ? Să plecăm din nou în surghiun ?

În sfîrșit, o noutate, un eveniment, ceva de discutat. Mulțimea semăna acum cu guralivii care se strîng la vreun accident.

— Puneți-i pe indienii Hopi și Tewa să care mortul de-aici, îl sfătui negustorul pe funcționarul american. Dacă-l lăsați pe seama lor, n-or

să v-o ierte niciodată. Orice cadavru îi îngrozește. Uitați-vă la polițaii Navajo cum se țin cît pot de departe de el.

Fură aduși cai. Rănitul și cei doi arestați încălecară. Polițaii Pueblo aruncară peste șa cadavrul camaradului lor. Grupul se îndepărtă, lăsîndu-i pe polițiștii localnici și pe Lungan-Bătrîn să-și vadă de jocurile lor.

Unul dintre indienii Tewa făcu înspre celălalt :

— Nici o încăierare.

— Nu. Dar s-ar fi tras și cu pușca.

— Într-o bună zi, cine știe, poate arestăm un american care nu-i rănit.

— Într-o bună zi, mai știi...

Își priveau pumnii.

2

Cei doi prieteni se întoarseră la cal.

— Ce-i aceea whisky ? întrebă Feciorul-Indiencei-Șugubețe. Cică-i nemaipomenit de rău, și-n același timp toți se dau de ceasul morții să facă rost.

— Habar n-am. Se zice că e cumplit. Îți ia mințile. De parcă ai mînca mătrăgună.

— L-a făcut pe ăla să-și piardă mințile. A încercat să lupte de unul singur.

— M-m. Ba i-a dat curaj, zic eu. În schimb, i-a luat judecata. Cînd ți se-ntîmplă să te atace mai mulți, primul lucru pe care trebuie să-l faci este s-o iei la sănătoasa. Abia pe urmă îți

cauţi o ascunzătoare şi începi să tragi de acolo.

— Oricum, pe un Hopi tot l-a omorît.

— *Ei-yei !* A tras în plin ! Dar la puşcărie-i tare rău, cică.

— Las' că nu-l ţine decît cîteva luni, şi are la ce să se gîndească. Pe urmă, cînd o ieşi, lumea o să-l vorbească de bine.

Tocmai răsuna chemarea pentru prima întrecere, ştafeta de schimbare a şeilor. În mulţimea care se împărţi în două, potrivit cu prinsorile, se despărţiră şi ei. Flăcău-Voios parie doi dolari pe o echipă de flăcăi vînjoşi cu un cal cu picioare scurte, care se vedea că poate fi gonit oricît fără să se înfierbînte.

Se înşeuau caii. Concurenţii încălecau. Betelia petrecută prin inelul de la chingă şi trasă în sus pînă la oblînc era strînsă de călăreţ, care-şi lăsa un deget liber să poată apuca hăţurile ca într-un cîrlig. În mîna cealaltă, biciuşca. Despuiaţi pînă la mijloc, încălţaţi în mocasini, zvelţi, cu trupurile arse de soare, băieţii, în lumina întunecată străbătută de o văpaie sîngerie, păreau o întruchipare a desăvîrşirii.

Gata ! Căluţii scăpărară din picioare, mulţimea începu să strige. Călăreţii, cu şei cu tot, săreau de la pămînt ca într-o străfulgerare, în vreme ce caii erau rotiţi în loc. Alte braţe şi spinări goale zvîcneau odată cu şeile aruncate pe animale, cu betelia petrecută la fel şi ţinută strîns la oblînc, de aceeaşi mînă în care călăreţul de schimb se sprijinea ca să sară în şa pe calul ce-şi luase vînt din nou.

Unul dintre călăreţi alunecă. Spectatorii izbucniră în rîsete şi urale. Era o întrecere

strînsă. Iată-i cum încalecă acum ultimii călăreţi de schimb. Cel din echipa pe care pusese Flăcău-Voios rămăşag scăpă betelia şi şaua se răsuci sub el. O întoarse la loc, lăsîndu-se cu toată greutatea în scări, şi apoi prinse cu picioarele ca într-un cleşte pîntecele calului. Dar pierduse timp şi rămăsese mult în urmă. Rîsetele se înteţiră ; i se strigau tot felul de glume :

— Ai degetele unsuroase, nene. Păcat că n-ai ţinut betelia în dinţi !

Flăcău-Voios se duse să-şi plătească rămăşagul pierdut. Tocmai se organizau „cocoşii-zburători". Un „cocoş" era alcătuit dintr-un săculeţ din acelea în care se vindea sare, umplut pe jumătate cu gunoaie ; o cîrpă albastră legată la gura săculeţului înfăţişa capul ; alte două mai mici, roşii, prinse de fund, erau picioarele. Cine izbutea s-arunce capul „cocoşului" peste linie, la vreo sută de paşi distanţă, cîştiga cinci dolari ; fiecare picior aducea cîştigătorului cîte doi dolari.

Flăcău-Voios hoinărea împrejurul mulţimii, vesel şi plin de neastîmpăr. Nicicînd nu mai petrecuse nişte zile asemănătoare cu astea patru din urmă ! O căuta din ochi pe Fata-Zveltă şi, în sfîrşit, o zări cu un grup de femei, dar ţinîndu-se mai la o parte. Privirile li se întîlniră. Apoi el îşi văzu de drum.

Obraz-Stacojiu îl strigă :

— E adevărat că intri în cursa călare, nene ?

— Da.

— Trag nădejde c-ai să cîştigi. Vreau să-ţi iau la noapte tot ce-ai cîştigat.

— Om vedea.

Ca să nu mai dea ochi cu el, părăsi mulţimea ; Obraz-Stacojiu îi stîrnea un fel de stînjeneală. Un căluţ bălţat cu urechi prea lungi venea acum spre dînsul, mînat de Juma-De-Om, fratele tatălui său. Flăcău-Voinic privi cu o strîngere de inimă apropierea acestui chip veşted, cu două uscături ţinînd loc de o mînă şi un picior, şi-şi aduse aminte de chipeşul Omoară-Lupi, cel plin de bărbăţie şi voie bună, pînă cînd o săgeată de-a indienilor Ute l-a zgîriat pe partea dreaptă a capului, şi printr-o vrajă Ute, dintre cele care te-nfioară, a făcut să i se scurgă vlaga din partea stîngă a trupului.

— *Ahalani*, nepoate. Singur ?

— Da. Îmi pare bine că te văd.

— Ai noştri sînt toţi bine ?

— Bine. Doar că primăvara asta a plouat puţin de tot.

— Asta-i prost. Începe „cocoşul-zburător". Tu ce faci ? Nu intri ?

— Am un singur cal. Cu care o să intru în ultima cursă.

— Trebuie să intri. Eu, la anii tăi, n-aş fi stat deoparte. Calul ăsta-i bun. Ia-l.

Şi descălecă anevoie, luîndu-şi de la oblînc un toiag. Flăcău-Voios simţi o usturime în ochi.

— *Ukehé*. Mulţumesc.

Indienii Navajo nu spun aproape niciodată mulţumesc, afară doar de împrejurări cu totul neobişnuite. Darurile de toate zilele, simplele amabilităţi se dau şi se primesc în tăcere. Obiceiul de a mulţumi ei îl socotesc drept semn de slugărnicie. Lui Flăcău-Voios îi scăpase cuvîntul. Juma-De-Om, care pricepuse, se îndepărtă

şontîcăind, cu degetele mîinii vătămate înfipte în cingătoarea-i de argint, ferindu-şi privirea de aceea a nepotului.

„Cocoşul" fu îngropat în pămînt fărîmicios, astfel încît o parte din gura săculeţului, exact cît trebuia, să poată fi înhăţată cu toată forţa. Lîngă „cocoş" stătea un arbitru, înarmat cu un bici lung din păr de cal; cum îi trecea prin faţă un călăreţ, el şfichiuia crupa calului, făcîndu-l să pornească în galop. Flăcău-Voios se apropie la trap, străduindu-se să-şi ţină calul în rînd cu ţinta, dar îl simţi cum se cabră la şfichiul biciului, şi pierdu „cocoşul". Stătu să se uite la încercările cîtorva de după el, apoi se înapoie călare la Păr-Rar, cu care se ciondăni cu privire la locul unde-i biciuise calul. Intră din nou în joc. De data asta se aplecă din şa înainte ca biciul să ajungă calul, şi atît de tare încît aproape putea atinge pămîntul cu degetele. Şfichi ! — şi căluţul sări uşor într-o parte. Nici gînd de a mai ajunge la „cocoş" ! Se înălţă în şa dintr-o mişcare şi se opri. Cal după cal, concurenţii se apropiau şi, oricît de bine i-ar fi strunit, tot săreau sub lovitura de bici sau se fereau. Călăreţii care se năpusteau, atît de îndoiţi în şa că nu-ţi venea să-ţi crezi ochilor, nimereau toţi aiurea, la o distanţă nemaipomenită, într-un nor de praf.

Ya-hai ! E-ya-hai ! Ei-yei ! Degete-Pe-Cinste apucase „cocoşul". Degete-Pe-Cinste gonea în galop către linie. Ceilalţi toţi se ridicară-n şei şi, cu umerii plecaţi înainte, cu genunchii strînşi, dădeau bice cailor ascultători. Cei care-l pîndiseră i-o luară înainte ; ceilalţi încercau să-l

ajungă din urmă. O învălmășeală de călăreți, de capete de cai zvîcnind în goană, de nori de praf, se rostogolea acum în jurul lui, ca o roată imensă. Flăcău-Voios îl zări drept în fața lui pe Degete-Pe-Cinste, trăgînd de capul „cocoșului", în vreme ce alt călăreț îl apucase de picioare. Se lovi zdravăn de calul din față, îl privi cum cade, și se năpusti spre țintă chiuind. Unul pocni din bici drept deasupra capului lui ; altul încercă să-l dea jos de pe cal. Degete-Pe-Cinste, încleștat de cel care-l prinsese, se apăra, în timp ce amîndoi caii zvîrleau din copite. Apoi se desprinseră ; ceata din jur se-nvîrteji.

Degete-Pe-Cinste răzbătu și aruncă trofeul cu capul peste linie. Alt călăreț aruncă amîndouă picioarele.

Flăcău-Voios și străinul, un băiat cu mustață, se salutară voioși.

— Așa zi mai zic și eu ! exclamă celălalt.

— Da, o zi fără cusur !

— Nu ești tu cel din T'o Tlakai care are un cal pentru cursa mare ? Asta-i cumva calul ?

— Eu sînt acela. Calul e altul.

„Dar mai ales eu sînt acela pe care-l iubește Fata-Zveltă, eu sînt acela care o să fugă cu fata vrăjită."

3

Indianul din Tsézhin își găsise calul, și acum începeau strigările pentru ultima cursă. Flăcău-Voios își investi în prinsori tot avutul, mai

puțin apărătoarea de arc. În cazul cînd ieșea primul, se alegea cu aproape două sute de dolari. Se despuie pînă la brîu, rămînînd doar cu legătura de la mijloc, își prinse bine panglica în jurul creștetului și potrivi botelnița ușoară mai sus de nările calului.

Se adunară la locul de pornire — cai de soi, fremătînd de nerăbdare, în harnașamente lustruite de te puteai oglindi în ele, cu urechile ciulite, cu copite mici, iuți. Pleacă-Să-Se-Războiască, arbitrul de pornire în cursă, îi verifica unul cîte unul. Flăcău-Voios o zări pe Fata-Zveltă, undeva pe la jumătatea pistei ; nu-și lua ochii de la el.

„Iată-mă-s aici, gata de pornire, iar ceilalți habar n-au ce fel de om sînt. Nici nu le trece prin gînd că adversar li-i acela care mîine o să fugă cu ea. Ah, trebuie să ies primul, vreau să ies primul, trebuie să ies primul !"

Rosti o rugăciune scurtă și mîngîie iapa pe gît. „Surioară, trebuie să cîștigăm. Să nu mă lași de căruță."

Încălecară. Flăcău-Voios dădu cu genunchii de părul cald, mătăsos al calului ; trase de hățuri și-i simți mușchii cum jucau. Începuse numărătoarea ; se aplecă înainte, își ținu respirația, ridică biciușca. Dii !

Trecură ca săgețile din arc..., asta-i singura asemuire posibilă. În galopul dezlănțuit, caii, cu grumazurile încordate, făcînd una cu spinările, alergară orbește înainte ; viața toată se reduce la mișcare ; trupuri nu mai există, nimic decît extazul ; fluidul dintre om și animal ; în mînă biciul, ca să-l îmboldească, și gura, să chiuie.

Gonește, gonește, dar pînă la țintă mai este o veșnicie, iar de o parte și de alta, celelalte duhuri zburătoare nu se dau cu nici un preț bătute.

E-é-é-é-é ! Mîna stîngă, întinsă, ar face căluțul să țîșnească din hățurile slăbite ; călcîiele, sub pîntec, l-ar ridica de la pămînt. *E-é-é-é-é !*

Un indian bătrîn, cu chipul netulburat, coborî mîna. Caii, mai întîi în galop mic, apoi la trap, fură întorși către punctul de sosire.

— Iapa neagră a fost prima !

Se întoarse călare la sălașul lui ca să se îmbrace. „Am cîștigat. Sînt om bogat. O zi fără seamăn. Iar mîine, fug cu fata. Ah, zeule frumusețe ! Ce n-aș da să fie mai degrabă mîine ! Aproape o sută optzeci de dolari. Măi, căluțule, măi, murgule drag, ai fost grozav ! Ah, de-ar veni mai repede ziua de mîine !"

CAPITOLUL V

1

FLĂCĂU-VOIOS plecă singur să se ia la trîntă cu zeii : Fata-Zveltă se întoarse la singurătatea ei ca la un prieten și sfătuitor încercat. A nu avea alt tovarăș decît pe sine, a-și ține de urît sieși, cu aceasta era deprinsă ; a fi împreună cu mai mulți, a schimba cîte o vorbă, iată ce era neobișnuit și însemna sărbătoare. Se așeză pe o înălțime să se gîndească, dar nu contemplînd imensitatea deșertului, ci privindu-și în voie tovarășii care, toți grămadă, acolo jos, departe, la picioarele ei, apăreau mici și anonimi. Datorită obișnuinței îndelungate și capacității de a se auto-educa, ajunsese să fie rece și stăpînită ; nu-i plăcea să-și recunoască nevoia de emoție, și cînd își îngăduia luxul unei asemenea stări, fugea pînă și de martorii cei mai discreți. Nu de teamă că și-ar fi dat în vileag simțămintele, ci pentru că nu suporta privirile altora atunci cînd nu era pe de-a întregul stăpînă pe sine. Izolarea de acum, pe locul acela înalt, crea o distanță fizică între pornirile ei și ale celor din vale, punîndu-le mai presus pe ale ei. Își aprinse o țigară și se întinse să se odihnească.

Dacă nu s-ar ține în frîu, s-ar îndrăgosti de băiatul acesta. Or, ea nu avea de gînd să iubească pe nimeni. Oare nu se învățase minte ? Simțea că-i este necesar ; o împlinire desăvîrșită ; o bardă cu care să-și reteze trecutul ; o lumină pe drumul de întoarcere către Neamul ei, către ceea ce exista mai bun în Neamul ei. Îl va ridica pe el împotriva trecutului, a filantropilor și profesorilor de la școală, a platitudinilor și minciunilor bine-intenționate. Iar acum, în pofida grijii lor, a învățăturii și a dăscălelii lor, ea „se întorcea la pătură", deoarece acolo, sub pătură, se afla tot ce conta mai mult pe lume, în vreme ce celelalte lucruri erau hidoase. Grație cunoștințelor și experienței ei de viață, grație a tot ce o învățaseră americanii, îl va călăuzi pe băiatul acesta și va

făuri pentru amîndoi cea mai desăvîrșită viață... alături de un indian, un plete-lungi, un păgîn, un „tîrîie-brîu", un Navajo, denumiri aruncate ca tot atîtea insulte în obrazul celor ce le purtau, oamenii propriului ei popor, *Denné*, plini de mîndrie, cum mîndră era și ea, și cu sufletele neîntinate, cum ea nu va mai putea fi însă niciodată.

Nu se cădea să facă vreun pas greșit și nici să lase lucrurile la voia întîmplării. Avea puterea de a și-l lega de ea ca pe un prizonier de război ; planul, limpede ca lumina zilei, și-l va urma pas cu pas, pînă îl va înfăptui întru totul. Se ridicase mai presus de ea însăși, triumfase asupra împrejurărilor, ieșind din încleștarea cu ele — nici americancă dar nici indiancă, ci stăpînă pe ea și pe soarta ei. Acum, după ce luase de la americani mijloacele, își va atinge țelul prin indieni. Poate că nici măcar un țel atît de extraordinar. Destul de ciudat însă pentru ea : un cămin al ei în deșertul de miazănoapte, și copii într-un loc unde funcționarii americani nu se avîntau niciodată ca să-i smulgă de mici de la părinții lor și să-i trimită la școală. Iată revanșa ei : ca strădaniile atîtor americani de a o forța să se ridice (ori să se coboare) la americanizare aveau acum să fie mijloacele ei pentru înfăptuirea unui țel indian, a unui țel Navajo.

Gîndul la Flăcău-Voios îi dăruia o bucurie nemaicunoscută. El era însă mai mult decît spunea numele. Dincolo de voioșia lui se simțea războinicul. Argintarul, născocitorul de cîntece, artistul. Navajo din cap pînă în picioare, chiar

și în cusururile lui, el avea s-o învețe înțelesul cuvintelor atît de deseori repetate — *bik'é hojoni*, „calea așternută cu frumusețe". De la el va afla esența lor, iar ea îi va face rost de mijloacele necesare.

Da, acesta era bărbatul ei, ca și cum fusese alcătuit anume pe măsura ei, vînjos, cu firea lui dintr-o bucată, plin de voie bună, oleacă îndărătnic. Bărbat de caracter, dar abia ea avea să-i cultive caracterul. Și-l va ține în frîu. În *hogahn*-ul lor nu va pătrunde în vecii vecilor o a doua nevastă.

„Răbdare", își spuse, „încă n-ai ajuns în deșertul de miazănoapte. Mai ai de străbătut o cale lungă, plină de primejdii."

Nu avea nicicum de gînd să fie ea aceea care să ducă oile la păscut, să-și irosească în robie tinerețea, îmbătrînind în numai cîțiva ani de slugărit, săpînd și prășind ogorul, stivuind lemnele de foc, ca s-ajungă otova în șolduri, cu obrazul searbăd și picioarele umflate. Nu. Ea văzuse femeile americanilor. Trebuia să aibă bani. Mai avea să se folosească un timp de americani — nu mult. După care... veneau canioanele ce nu fuseseră trecute pe nici o hartă și indienii care nu vorbeau englezește.

Rămăsese neclintită ca o stană de piatră, cu privirea pierdută în gol și cu sufletul plin de ură față de americani. De multă vreme nu-și mai îngăduise să se lase așa în voie. Undeva, din hăul de dedesubt, se înălța un cîntec glumeț despre o bufniță, și gîndurile i se îndreptară atunci spre Flăcău-Voios. Își reveni din împie-

trire şi prinse a surîde. În sfîrşit, ceva plăcut la care să se gîndească. El a apărut ca Zeul-Războiului din cîntec, se gîndi Fata-Zveltă, şi începu să murmure cîntecul, poticnindu-se, căci nu ştia bine cuvintele :

„Ucigaşul Zeilor Potrivnici, eu singură
îl văd venind ;
Eu singură îl văd cum pogoară din ceruri.
Glasul lui umple zările, *Lé-é !*
Glasul lui dumnezeiesc, *Lé-é !*"

I se potriveşte numele : „Ucigaşul Zeilor Potrivnici". Nu i-ar veni să creadă, să m-audă c-o spun, s-audă o femeie cîntînd un asemenea cîntec.

Şi continuă pînă la sfîrşitul prescris de regulile sacre : „În Frumuseţe se-mplini, în Frumuseţe se-mplini". Apoi, îl preschimbă : „În Frumuseţe se zămisli, în Frumuseţe se zămisli. Slavă."

E o religie bună, la fel de bună ca şi oricare alta. Oare am să pot să-nvăţ vreodată să cred în ea ? Omul are nevoie de o credinţă. Tot e bine măcar că mă pot alege cu un folos de pe urma unor astfel de idei. Dacă el este acel zeu, ce sînt eu ? Femeia-Cu-Platoşă-Albă, sau poate Femeia-Mereu-Alta, soţia Soarelui, întotdeauna aceeaşi faţă de bărbat ? Pe Zeul-Războiului pe care l-am făurit, trebuie să-l plămădesc cum vreau eu şi să-i călăuzesc paşii. Nu am voie să-l las să se depărteze de mine. Nici o greşeală nu mi-i îngăduită. Nu sînt o Navajo,

nu sînt nici americancă, dar poporul meu este acela al indienilor Navajo.

2

Soarele se lăsase la asfinţit ; umbrele lăturalnice ale stîncilor se prefăcură în adînci bălţi viorii revărsate pe nisip. Fata-Zveltă se ridică şi-şi strînse pătura în jurul ei, pregătindu-se pentru întîlnirea cu omenirea cea iscoditoare. Pe povîrnişul pe unde coborî, picioarele ei mici, în mocasini, păşeau uşor oriunde găseau un reazim sigur. Mai sus de încălţări, ghetre din piele de căprioară, grosolane şi groase ; pătura grea făcea ca trupul să-i capete o rigiditate ciudată. Învăluită astfel încît doar capul şi mîinile delicate i se vedeau, părea înduioşător de mică, o fărîmă de om. Dar în ochii ei îngînduraţi nu se citea nici urmă de duioşie.

Ghidul american, cînd o văzu că trece prin dreptul cortului lui, o strigă :

— Hei, Lily !

Numele ei de la şcoală. Privirea cu care-l chemă la respect era atît de dispreţuitoare, încît ghidul simţi un fior rece pe şira spinării.

„Afurisită indiancă !"

Fata-Zveltă nu prea avea poftă de mîncare, dar se opri la sălaşul unor rude îndepărtate, care atîta aşteptau — să-i găsească pricină ca s-o privească chiorîş. Aşa că se strădui din răsputeri să se poarte firesc, ceea ce însemna să stea la cină cu ei, şi să nu se codească la mîn-

care. Ajută la gătit, își înmuie degetele în oala cu fiertură de berbec, bău cafea și, după toate astea, își răsuci o țigară. Indienii schimbau glume între ei și rîdeau fără să zăbovească din mîncat. Pescuite cu căușul din oală, bucățile mustoase de carne și sos erau puse pe pîine, mîncare care satură gurile flămînde. Toți beau pe rînd cafea din trei căni. Mai era și un polonic, dar servea doar la gătit. Se înșirară pe pieile de oaie, rînduite în semicerc la adăpostul unui hățiș, cu fața la foc, sporovăind și glumind. Încă în starea de spirit a sărbătorii, ațîțau necontenit focul, ale cărui flăcări înalte aruncau pe tufișurile din jur pete purpurii, mătăsoase.

Unii se și pregăteau să se culce. Din cînd în cînd mai soseau oaspeți, și atunci se mai făcea cafea. Fata-Zveltă se strecură mai departe de zarvă, în întuneric, și se înfășură în pătură. De sub deschizătura acoperită cu o pătură a unui *hogahn* de iarnă, se zărea o geană de lumină ; de acolo răzbăteau cîntece de petrecere, din acelea pe care le începe cîte unul, și pe urmă le continuă, la rînd, toți. Acolo se jucau jocuri de noroc și, peste puțin timp, Flăcău-Voios avea să rămînă fără o lețcaie. Gîndul la el și la îndărătnicia lui îi aduse pe buze un surîs. Un freamăt ușor străbătu tufele. De unde stătea culcată, zărea, neclintit pe cer, conturul frunzelor de *yucca*. Glasurile din jurul focului răsunau tot mai departe și mai departe. Stelele coborîră deodată pînă la genele ei.

„În Frumusețe se zămisli, în Frumusețe se zămisli. Slavă."

CAPITOLUL VI

1

LA PRIMA GEANĂ de lumină, înainte de a se aprinde zorile, deșertul pare învăluit într-o atmosferă de intimitate ; fiecare simte că prezența celuilalt e nedorită. Culoarea orbitoare nu apucă încă să covîrșească cenușiurile blînde, contururile nesigure ; stîncile tăioase în lumina zilei și zidurile impresionante ale canioanelor se desemnează nedeslușit, cu izvoare de răcoare. Răsăritul e alb-lăptos, sidefiu asemeni perlelor ; lumea se înfățișează fiecăruia tainică.

Fata-Zveltă ședea la o parte și, tot uitîndu-se la lenta dezvăluire de forme palpabile, își simți privirea atrasă către *hogahn*-ul cu jocuri de noroc. Îi auzise intonînd „Cîntecul coțofenei" ca să vestească zorile și, după chemarea finală „Răsare, răsare", zărise siluetele întunecate ieșind și depărtîndu-se, unele singuratice, altele în grup, vorbărețe, tulburînd cu glasurile lor liniștea zilei care mijea.

Se ridică să taie calea uneia din aceste siluete. Iată-l în fața ei, răspunzîndu-i la surîs cu surîsul lui — înalt, țanțoș și fără pic de rușine cînd lăsă să-i cadă pătura de pe umeri ca să arate cum rămăsese : nici cingătoarea de argint n-o mai avea, nici giuvaerurile, doar brățara de la încheietura mîinii stîngi, apărătoarea de arc, cea purtătoare de noroc.

— Ia tu apărătoarea s-o păstrezi. La prima lună plină, ai să ai veşti de la mine. Or să te caute unchii mei, sau poate chiar eu.

— Va să zică au cîştigat ei totul.

— Totul.

— Cal, cingătoare, bani.

— Cal, cingătoare, bani. Plec la T'o Tlakai să lucrez argintărie.

— Ai fost nesăbuit.

— Ce puteam să fac ? Jocul era straşnic. Mi-a plăcut grozav. Am cîntat cu toţii, noaptea întreagă am cîntat. Am născocit cîntece noi, despre cei de faţă. Acum trebuie să mă apuc de muncă.

Se aştepta ea la aşa ceva.

— Încă nu eşti bărbat în toată firea, aşa cred.

Cuvintele ei îl stîrniră.

— De ce spui asta ? Nu-i frumos să vorbeşti astfel.

Atîta pagubă pentru ce pierduse peste noapte, dar dacă însemna s-o piardă şi pe ea, atunci lumea întreagă era o urzeală de minciuni.

— Eşti ca un copil mic. Ţi-a plăcut c-aţi cîntat şi-ai uitat ce voiseşi mai înainte.

— Adică ce ?

— Unde ţi-e cîntecul de dragoste ? „Şi calul meu n-o să mai plece din valea unde eşti tu, *a-a-a*", îngînă fata.

— Ascultă bine ce-ţi spun : am rămas sărac lipit pămîntului. Nu mai am nimic al meu. Nici măcar un cal. Ni-mic.

Şi, ca să-şi întărească spusele, îşi lovi cu mîna stîngă braţul drept.

— Ascultă bine ce-ţi spun eu : pentru mine nu trebuie să plăteşti. Eu nu mai am mamă. Dacă vrei să mergi cu mine, mergi acuma.

— Sînt doar bărbat. Nu pot să plec cu tine cu mîinile goale. Nu pot să te las să mă cumperi tu pe mine.

— Priveşte-mă.

Şi se scutură toată, zornăindu-şi giuvaerurile. Flăcău-Voinic auzi sunetul, dar privirea îi era pironită într-a ei. La răsărit, cerul era aşternut cu fîşii portocalii, roşii şi stacojii.

— Priveşte-mă.

Ochii-i erau alungiţi, înguşti, dar destul de adînci ca să se înece în ei un bărbat.

— Sînt bogată. Am să-ţi dau argint şi peruzele, ca să ai cu ce lucra, să creşti cai, să-i dresezi, pînă ai să te îmbogăţeşti şi tu. Oare trebuie să-ţi spun de două ori ?

Ochii ei erau mai frumoşi decît izvoarele ce se rostogolesc peste stîncă.

— Ai vorbit cu unchiul tău. Ştii ce ţi-a spus. Mama ta n-are să-ţi dea pentru mine nici oi, nici cai. Dacă vrei să pleci cu mine, pleci acuma. Eu nu pot să aştept pînă la prima lună plină. Nu poţi să mă ascunzi într-o vizuină pînă eşti pregătit pentru mine. Eşti bărbat, ai arme. Dacă nici asta nu-i de ajuns ca să te facă om, atunci nimic n-o să te facă om vreodată. Haidem acuma.

Tot cătînd şi cătînd în ochii ei, Flăcău-Voios zăbovi îndelung înainte de a-i răspunde. În cele din urmă zise :

5*

— Bine. Adu-ţi calul.

Fetei-Zvelte i se păruse că stătea de vreo douăzeci de ani cu o puşcă aţintită asupra inimii. Obrazul îi rămase neclintit. Se îndepărtă încet. El văzu cum lumina zilei aurea vîrfurile stîncilor şi umplea cerul de strălucire. Dinspre sălaşuri se auzeau zgomotele celor ce se pregăteau să plece. Freamăt, şuşoteli şi rîsete, care unui american i s-ar fi părut cumva deşucheate.

„Sînt ca Natinesthani şi fiica vraciului“, se gîndi el, „doar că nu am tutun sfinţit. Nu mă am decît pe mine şi arcul meu. Mă întreb : oare ce elixir are să-mi dea ? Am să fac o brăţară care să fie ca umbletul ei ; fata asta e de argint, dar tare ca oţelul. Cînd o să am din nou caii mei, trebuie să ne întoarcem amîndoi la T'o Tlakai. În canionul Tseya Kien se găseşte apă bună. Acolo-i locul potrivit să ne ridicăm *hogahn*-ul.“

Îşi răsuci o ţigară. Încă puţin, şi nici nu se va mai cunoaşte că a fost vreodată răcoare. Se şi simţea ostenit.

Fata-Zveltă călărea la fel de frumos cum dansa sau umbla. Calul bălţat scutura din cap, împotrivindu-se la strînsoarea uşoară a hăţurilor din mîna ei şi făcînd să răsune zurgălăii de la căpăstru. Ce frumuseţe de fată, pe ce mîndreţe de cal... *ey-yei !* Cînd ajunse lîngă el, îi surîse, iar lui îi pieri toată osteneala. Porni alături de ea, înalt, cu fruntea sus, cu o mînă pe hamuri, nesinchisindu-se dacă-i vedea cineva.

2

Obraz-Stacojiu îl găsi pe Obraz-Scrijelit de vorbă cu Cel-Ce-A-Ucis-Un-Navajo, în picioare, la capul calului său. În afară de-o oarecare voioşie, nu prea arăta ca fericitul cîştigător al unei mici averi. I se adresă bătrînului cam pe nepusă masă :

— Nene !

— Da ?

— Nu eşti dumneata unchiul aceluia care a ieşit primul în cursa călare, băiatul din T'o Tlakai ?

— Eu. Ce s-a întîmplat ?

Obraz-Stacojiu venise cu gîndul să vorbească mai cumpănit, dar cuvintele i-o luau înainte.

— A stat de vorbă cu dumneata ? Ţi-a spus ce are de gînd să facă ?

Dintr-o dată, Obraz-Scrijelit şi prietenul său arătară două chipuri absolut nepăsătoare. Ca de piatră.

— Nu ştiu ce vrei să spui. Am vorbit ieri. Ce ai dumneata în gînd ?

— A plecat la Chiziai. A plecat... Dar n-a plecat singur.

— A plecat cumva cu femeia care a fost scoasă din dans ?

— Da.

— Ei şi ?

— Dumneata nu ştii cine-i ea ?

— Am auzit eu nişte bîrfe. Nu ştiu nimic. E bogată. Poate că este o căsătorie bună, aşa gîndesc.

Obraz-Stacojiu își dădu seama că Obraz-Scrijelit ardea să capete informații direct de la sursă.

— Eu locuiesc aproape de Chiziai. Ce știu eu nu-s bîrfe, sînt fapte. Stă singură, nu muncește, e plină de bani. De la americani se-mbogățește, fiindcă-și dă în petec. O femeie cu două fețe. Și vorba-i este de două feluri. Îi vezi straiele, și culoarea pielii, și îi auzi glasul, dar pe dinăuntru e numai stricăciune americană. Eu o cunosc. Ascultă-mă. O cunosc.

Se străduise din răsputeri să fie toată noaptea plin de voie bună. Fusese cel mai vesel dintre jucători ; nu se precupețise la cîntat și nu se încruntase cînd pierdea. Dar acum, din nou, se simțea împresurat de gînduri. Mișca din buze și-și dădea seama că nici nu cuteza să dea cuvintelor glas. Duse la gură o mînă cu două degete rășchirate, apoi le-o puse celorlalți sub ochi : „Și vorba-i este de două feluri". Se lovi în piept cu pumnul strîns, îl ridică la obraz și-l lăsă să cadă : „Are o inimă care ucide ca un cuțit". Și mai lovi o dată în piept, apoi își aduse pumnul drept la mîna stîngă : „O inimă de piatră". Făcuse gestul cu toată forța de care era în stare. Mai spuse o dată cum își cîștiga ea existența. În limbajul gesturilor devenea înspăimîntător de precis, necuviincios pînă la grosolănie.

— Ajunge, nene, zise Obraz-Scrijelit. Ai făcut bine că mi-ai spus.

Obraz-Stacojiu plecă.

— Pornim călare după băiat ? întrebă Cel-Ce-A-Ucis-Un-Navajo.

— Nu. Cred că tocmai asta și vrea băiatul ăsta. L-ai văzut cum își ieșise din fire. Din cele spuse de el, unele le auzirăm și noi, dar tot avea motive să și înflorească cu cîte o minciună. Las' că nici n-ar folosi la nimic. Flăcău-Voios e soiul meu, soiul maică-si și al lui taică-său. Îi cunoști. Cînd e vorba de ceva serios și a luat o hotărîre, gata ; nu-l clintești, darmite să-l mai și întorci din drum. Șase nepoți am, iar el e cel mai bun.

Obraz-Scrijelit stătea cu mîna pe șa și cu ochii la hamuri de parcă le vedea prima oară.

— Asta-i. Tot ce putem face e să așteptăm. Dar nu mai spune nimănui, prietene.

— Las' pe mine.

Încălecă dintr-o singură mișcare și se îndepărtă la trap.

3

La amiază, arșița era în toi. Flăcău-Voios avea impresia că nu mai dormise de ani de zile. Cînd și cînd, își oprea privirea asupra ei ca și cum ar fi sorbit dintr-un izvor. O vorbă de-a ei, o boare. Fata-Zveltă călărea ca o minune.

Pe neașteptate, el se opri, cătînd din ochi de-a lungul cărării, undeva spre dreapta, în vreme ce cu mîna pe căpăstru poruncea și calului să stea.

— Descalecă, îi spuse cu un glas care nu admitea contrazicere.

Fata-Zveltă nu-şi dădu bine seama de ce se supuse cu atîta grabă. Flăcău-Voios scoase şaua şi căpăstrul de pe cal, îi legă falca de jos cu o chingă, şi zăbovi o clipă cu mîna pe greabăn, aţintindu-şi capul în sus. Ea îi văzu buzele tremurîndu-i fără a scoate vreun sunet, iar hotărîrea nestrămutată care i se citea pe faţă, şi necruţarea, şi apoi o mişcare a gurii, o speriară. Cît ai clipi din ochi, el îşi înhăţă arcul şi, înainte ca fata să apuce să-i spună ceva, încălecă şi porni în galop. Ce altceva putea ea să facă decît să se minuneze şi să-l aştepte ?

După soare, ştia că plecase abia de o jumătate de oră, dar şi asta i se păru mai mult decît putea ea să îndure. Încerca simţăminte care o îngrijorau. Nu cumva era pe cale să se îndrăgostească ? Îl zări ivindu-se la trap, de după o colină, mînînd din urmă doi cai străini. „Nebunie curată“, se gîndi ea. Chiar că nu se cădea să-l mai lase să-i scape din mîini. La apropierea lui, se ridică.

— Ce-ai făcut ? Căpetenia americană are să te vîre la închisoare.

— Nu. Totul e cum se cuvine. Pe cel de colo — şi arătă către colină — nici nu l-am lovit prea tare. Las' că mai e şi un Pah-Ute. Calul ăsta i l-a luat anul trecut fratelui meu. Soi rău. Stă dincolo de Oljeto. L-am văzut la dans. Acuma am şi eu ceva al meu, ca să pot pleca împreună cu tine. Mi-a dat de furcă, uite.

Şi-i arătă plin de mîndrie o zgîrietură lungă, nu prea adîncă, pe braţ.

— Dar cingătoarea ? arătă ea spre argintul care-i înconjura mijlocul.

— Asta nu mai ştiu de la cine o fi furat-o. E o cingătoare de toată frumuseţea !

Amîndoi izbucniră în rîs.

Nesfîrşit de singuri pe toată imensa întindere alburie a deşertului de pămînt ars, călăreau alăturea ca doi bărbaţi, ca doi prieteni. I se părea că fata era ca o făgăduială de libertate, de prietenie cum nu mai pomenise ; micile ei nazuri, gîndurile despre una-alta spuse în gura mare, fără nici o pretenţie, toate pe dos decît te aşteptai, dar nu dinadins — îi plăceau. Caii, cu toată zăpuşeala, nu slăbeau pasul deloc ; căpăstrul zornăia ; calul neînşeuat îi însoţea fălos, cu capul sus, ascultînd de frîu. Flăcău-Voios trîndăvea în şa, abia îndemnîndu-şi calul din călcîie în ritmul cîntecului său.

Se opreau arareori să se odihnească ; mîncau puţin ; mînau iute. Nedeprinsă să mănînce pe apucate şi să se culce unde o prindea căderea nopţii, ei îi era greu, dar avea destulă minte ca să nu se plîngă. Felul lui domol de a rezista la greu, bucuria pe care i-o dădea cîte un moment de tihnă adevărată, le primea ca pe o răsplată ; noaptea, poposeau pe lîngă un ochi de apă, şi atunci îl asculta cum cîntă.

Se simţea ostenită, o dureau toate oasele. Bărbatul acesta o făcuse să se sperie pentru el, să se necăjească, să uite de odihnă, să rabde de foame. O teamă neaşteptată o muşcă de inimă cînd, privindu-l cum stătea de partea cealaltă a focului, îşi dădu seama că-l iubea. Va să zică pornise pe o cale şi nu se mai putea opri. Ei şi ce ? Era bine. Era frumos. Dacă n-ar fi plecat de lîngă ea după indianul Pah-Ute, cu sigu-

ranță că nu l-ar fi iubit. De vină-i așteptarea aceea orbească ; trufașul războinic care-i dăduse porunci, devenit deodată mai puternic decît ea și străin de ea. De acolo i se trăgea iubirea. Acum el cînta, și Fata-Zveltă îi privea mîinile împreunate peste genunchii strînși, cu apărătoarea de arc la încheietura stîngii. Cînd slobozise săgeata, coarda arcului îl plesnise îndărăt, de-a-curmezișul pieii din care era făcută apărătoarea, pe partea dinăuntru ; el ținea spre dînsa partea opusă, din argintul migălit cu atîta patimă. Coarda nu se oprise în apărătoare ; pătrunsese pînă la umăr, lovind undeva între acesta și încheietura gîtului. O cuprinse un tremur.

Flăcău-Voios se opri din cîntat. Ea se ridică și se așeză iarăși lîngă el, aproape lipită ; aștepta. Flăcăul rămase nemișcat. Ea își dădea seama acum că cele cîteva zile care urmau, cît aveau să fie singuri numai ei doi, erau, în ce-o privea, deznădăjduitor de importante, dar simțea în ea o rezervă, amestec de tradiție tribală și ignoranță, pentru care experiența ei de viață americană nu o pregătise nicicum. Mai presus de orice, trebuia să și-l ia pe de-a întregul acum, cît calea le mai era singuratică, netulburată ; dar el era un indian dintre cei învățați să nu se abată cu o iotă de la regulile sacre.

Gîndul acesta nu-i dădea pace. Nedeprins cu felul ei mai deosebit de a fi, ea îl fermeca, dar uneori îl neliniștea. Trebuia să nu se pripească, să fie cu băgare de seamă în toate cele. Da, se cuvenea să aștepte. Dar hotărîrea i se părea atît

de grea, încît din nou se înspăimîntă. Își spuse că totuși, poate e mai bine să aștepți. „Mi-e drag, dar n-am voie să nu fiu și stăpînă pe mine însămi și mai presus de el. Spre binele meu.“

Dorea să-i atingă obrazul cu vîrfurile degetelor, să-i netezească părul cu buzele ei. În vreme ce galopau alături unul de altul, iar el cînta dînd glas bucuriei sărbătorești dintr-însul, grozav i-ar fi plăcut dacă ar fi luat-o pe sus la el în șa. În traiul indienilor nu prea e loc pentru gesturi de tandrețe, dar în sinea ei credea că observase și la el aceleași dorinți mocnite, făgăduindu-și o vreme, nu prea îndepărtată, cînd avea să-l învețe multe. „Îl voi desăvîrși prin cele ce cunosc eu“, gîndi ea. „Voi face dintr-însul un zeu.“

4

Orașul Los Palos, sub arșiță, căpăta contururi imprecise. O seamă de case din pămînt ars și de cocioabe din bîrne se pîrjoleau la soare. Îndărătul lor, ca o pînză de fundal într-un decor de teatru, o fîșie de verdeață irigată, lucernă, grîu, fasole, bumbac pe-o lungime de o milă. Verdele acesta bogat, adînc, răcoros, făcea parte dintr-altă priveliște decît a deșertului ; era o altfel de natură, pe care nisipurile o țineau prizonieră. Orașul mic, prăpădit, trăia ca un parazit pe seama apei ; umezeala, pămîntul și omul făuriseră în jur frumusețe ; dincoace, omul și tina și bîrnele născuseră mizeria.

Pe o mică distanţă, cîteva ziduri cu zugrăveala coşcovită, la capătul căii ferate, încercau să facă o demonstraţie de mîndrie cetăţenească. Un hotel cu două etaje, îmbinînd cubismul cu arhitectura vechilor misionari catolici, stătea ca un monument al binefacerilor drumului de fier. Privite de pe o înălţime unde poteca se întîlnea cu calea ferată şi cu un mic drum către apus, toate acestea alcătuiau o imagine asemănătoare cu ilustraţiile din cărţi : orăşelul năpăstuit, dominat de hotelul de la gară, fîşia verde dindărătul lui, nisipul galben-verzui, şi mai departe coline-coline înşirîndu-se în mirajul zării.

Flăcău-Voios nu ştia la ce să se uite mai întîi.

— Calea asta ferată duce chiar pînă la Washindon ? Ia priveşte ce loc frumos ; pe semne că au apă din belşug. De cînd sînt n-am văzut atîtea case. Cîte or fi ? Cinci sute ? Mi-ar plăcea să intru în oraş. Prăvălii sînt multe sau doar una ? Bun pămînt. Dacă stai aici, poţi să vezi carele de fier mînate de foc.

Tăcu brusc, ruşinat că se înfierbîntase.

— Să nu intrăm acuma în oraş, spuse ea repede. Mai bine să mergem întîi la *hogahn*-ul meu. Caii-s osteniţi.

— Ai dreptate. Chiar sînt mai mult de cinci sute de case ?

— Cinci sute şi ceva. Carele de foc trec de mai multe ori pe zi. Într-acolo merg spre Washingdon. Încoace, spre Marea cea Mare. Oricine poate să le vadă. Hai.

Dădură ocol pe departe oraşului, călărind la trap spre răsărit, dincolo de capătul irigaţiilor, pe o potecă dintre două coline. După vreo trei mile, cînd înălţimile de lut se distanţară din nou, dezvăluind în toată întinderea lui deşertul din miazăzi, o cocioabă de pămînt ars apăru la umbra unui zid. În spatele ei curgea un mic izvor. Descălecară.

— Dar nu-i un *hogahn*, e-o casă. A ridicat-o un american ?

— Nu, un mexican a clădit-o. A plecat să se facă crescător de oi. Casa am luat-o eu.

El păşi înăuntru.

— Nu pare casă de mexicani.

— Stau de mult aici. Cîntăreţul-Galben a alcătuit cîntecul casei. Nu-i aşa că-i frumos la mine ? Uşa-i la răsărit, ca într-un *hogahn*.

— Da. E frumos. Şi e mai bună decît un *hogahn*, zic eu. Mai mare şi nu pătrunde ploaia. Bine şi vara, şi iarna.

Priponi caii.

— Nu prea-i multă iarbă la izvorul ăsta. Trebuie să găsim un loc de păşune.

— E o păşune mică pe aproape. Nu se cade să-i laşi slobozi peste tot. Aici sîntem pe teritoriul american. Teritoriul Navajo începe de la calea ferată încolo. De partea asta a podişului Natahnetinn se găseşte păşune bună, de ajuns pentru cîţi cai vrei. Dar trebuie să nu-i laşi să treacă încoace.

Fata-Zveltă aprinse un foc în faţa casei.

— Văd că n-ai război de ţesut. Şi nici ţarc de oi.

— Am fost singură. N-am avut pentru cine țese. Și nici oi.

— Din ce trăiești ?

Ea tocmai așeza butucii mari pe foc.

— Lucrez cîte puțin la soția misionarului din oraș. Din cînd în cînd. E o femeie cumsecade. Am de gînd să-mi iau un război de țesut, iar tu să ai o fierărie.

În mintea lui, ceva îl neliniștea. Prea nu se putea citi nimic pe chipul ei.

— Nu toți misionarii-s cumsecade. La T'o Nanasdési era unul rău, zice-se.

— Nu, nu toți sînt buni. Dar cel de aici este, răspunse ea, cîntărindu-și cuvintele. Soția lui mă plătește cu bani mulți. Ea nu are putere. Eu am.

Surîsul ei ciudat, îngîndurat, îl tulbură. „Cît e de frumoasă", se gîndi. Și își aduse aminte iarăși de fiica vraciului. Puțin îi păsa lui de-i făcea farmece ; ea era mai presus decît totul pe lume.

Lungit pe pătura de la șa, o urmărea din ochi cum aducea mîncare din casă și începea să pregătească masa. Se mișca ușor, ca firul de iarbă în bătaia vîntului. Sub ochi i se așternu un ospăț de zile mari : conserve, roșii, fructe.

— Mîine, cînd mergem în oraș, poate cumpărăm și niște cofeturi, zise el.

„Nu se cade să aibă de a face cu cei din oraș", se gîndi ea. „Trebuie să mă descurc singură". Apoi zise tare :

— Am și eu.

— Bastonașe din acelea cu dungi pe ele ?

— Da.

Flăcău-Voios suspină voluptuos. Din mîncarea de pe foc veneau mirosuri bune. Se făcuse răcoare. Două-trei canale de irigație, și pe lîngă izvor poți semăna grîu, ba chiar sădi și niște piersici. Dacă aveau să mănînce tot timpul așa de bine... Primul lucru, mîine, pășunea pentru cai. Orașul mai poate să aștepte. O mișcare iute îi atrase privirea. O văzu luînd oala de cafea de pe foc. *Ei !* Tare-i frumoasă, se gîndi el.

5

Mîncau, tolăniți, și tot sporovăiau, în timp ce noaptea învăluia întreaga vale.

— Tu, adică, vorbești americănește ? o întrebă el. E greu de învățat ?

— Nu-i greu ; a trebuit să învăț. Mă puseseră într-o cameră cu o fată din neamul Ute, cu o Moqui, și o Comanșă ; n-am avut încotro și am învățat americănește. Uneori, noi cîteva fete Navajo ne furișam din școală și mai vorbeam pe limba noastră, dar destul de rar. Vroiau să uităm că sîntem indience.

Își lăsă capul pe un umăr, cu ochii ațintiți asupra focului.

— Ar fi vrut să ne rușinăm că sîntem indience. Doreau să ne ștergem din minte cine ne fuseseră părinții.

— Ce urît. De ce făceau una ca asta ?

— Hai să vorbim despre altceva. Vreau să uit tot ce-a fost.

După ce ea strînse strachinile, își aprinseră amîndoi cîte o țigară, și abia atunci îi spuse :

— Dacă o s-avem o fată și vin s-o ia la școală, mai bine omoar-o.

— E-atît de rău ?

— Da.

Se așezaseră alături, rezemați de perete, cu privirile tot asupra focului. Îl atinse cu umărul. El sparse tăcerea :

— Zi-mi numele tău cel adevărat.

— Zvon-De-Bătălie mă cheamă. Dar pe tine ?

— Mie mi-au spus Cîntă-Înainte-De-A-Străpunge-Cu-Sulița. E un nume frumos, ca și al tău dealtfel.

— De ce oare le dau fetelor nume în care-i vorba de război ?

— Așa s-a făcut întotdeauna, căci aduce noroc Neamului întreg, bănuiesc.

Se apropiase pînă într-atît de el, încît îi simțea umărul. Ce frumos îl cheamă : Cîntă-Înainte-De-A-Străpunge-Cu-Sulița ! El o întrebă :

— Rude pe-aici ai ? Cineva trebuie să cheme un cîntăreț să rostească rugăciunile pentru noi. După aceea, mai trebuie să așteptăm patru zile. O grămadă de timp. Hai să scăpăm mai repede de toate astea.

Ținîndu-și respirația, fata îi aruncă o privire deznădăjduită. Cînd ochii lui îi întîlniră pe ai

ei, simți ca o rafală de vînt strecurîndu-se între ei și un gol în inimă. Încleștă pumnul stîng, lipindu-și-l de trup, și repetă rar :

— Să aștepți patru zile e tare mult.

Apoi, ca pentru sine :

— Ah, Zeule-Frumusețe !

Ea își întoarse privirea de la el ; îi venea să rîdă, să plîngă, să suduie și să-l lovească. De unde putea el să știe ? Habar nu avea. Îi cercetă pe îndelete linia bărbiei și desenul buzelor, cum nu se putea mai indiene : cizelate cu finețe, ușor lățite. I se perindau prin gînd tot felul de stratageme. Da, iată-l, un Navajo. Ceva ce nici nu visaseră misionarii și profesorii ei. Parte din ceea ce iubea ea cu adevărat. Își înfipse unghiile în carne. Răbdare.

— Am aici pe-aproape o prietenă care are să vorbească cu un cîntăreț. Mîine seară o să vină la noi.

Mai traseră un fum. Într-un tîrziu, el spuse :

— Nu cred că azi noapte am să dorm în casa ta. Mă gîndesc că-i bine să dorm acolo, afară.

— Da. E mai bine.

El își luă pătura.

— Nici n-am să țin minte drumul.

Silueta lui se profila vag în jocul de umbre și lumini, avînd ca fundal cerul, și atunci ea văzu întruchipată în el toată forța neamului Navajo. Dintr-o dată se simți cuprinsă de rușine.

— Patru zile trec repede, îi spuse.

CAPITOLUL VII

1

DIMINEAŢĂ DEVREME, ea îl trimise pe Flăcău-Voios cu caii să găsească o păşune. Îndată ce-l ştiu destul de departe, se îmbrăcă americăneşte ; pantofi cu şireturi, o rochiţă demodată care şedea pe ea ca vai de lume, închisă la gît, cu mîneci lungi, urîtă foc, invariabila uniformă a indiencei umblate prin şcoli. Halal îmbrăcăminte, în locul veşmintelor ţesute în casă şi a stambei împestriţate, a păturii vesele şi a argintului greu ! Din îmbrăcămintea americană obligatorie exclusese un număr de elemente de lenjerie ; stofa subţire, purtată, trăda rotunjimile şi umbrele sînilor ; o suflare de vînt sau o răsucire mai iute făcea să se contureze tăria pîntecului, arcuirea coapselor, supleţea mişcării, cîte puţin, foarte puţin, dar de ajuns.

Cînd ajunse lîngă dărăpănăturile din pămînt ars şi bîrne de la marginea oraşului Los Palos, păşind printre cutii de conserve goale, în prăfăria suflată de vînt, soarele şi începuse să ardă. Se opri la un fel de foişor scund, alcătuit din pari, ambalaje vechi şi bucăţi de pînză de cort.

— *Hé, schichai !*

Cîntăreţ-Galben se tîrî afară, clipind la soare din ochii congestionaţi.

— Hîm ! Ce-i ?

Turbanul murdar îi alunecase pe o ureche, părul îi era pe jumătate despletit. Rămase privind-o, parcă nesigur de ce vedea, cu gura deschisă, dezvăluind rămăşiţele cîtorva dinţi negricioşi. Fata observă cum din cizmele militare i se zăreau degetele mari de la picioare.

— Trezeşte-te. Te-ai îmbătat aseară ?

— Criţă, răspunse el cu o încruntare. Poate-mi împrumuţi un dolar ?

— Rămîi treaz azi-dimineaţă, poate-ţi dau în dar o sticlă.

— Hîm ? făcu el, căznindu-se să fie atent.

— Mă mărit azi după-masă. Vreau să vii şi să ne faci cîntările.

— Măi căţea, o înjură el. La naiba, adăugă pe englezeşte. Ce-ţi trebuie *ţie* să te măriţi ? Pe ce fel de bărbat ai pus mîna ?

— Vorbeşti prea mult. Într-o bună zi ai să tragi ponoasele. Vii azi după-masă şi ne faci cîntările de nuntă. Ai de la mine o sticlă. Şi pe urmă îţi pui lacăt la gură.

El îi privea chipul şi-şi aducea aminte că bunica ei fusese o Apaşă care odinioară şezuse şi se uitase cum se chinuiau oamenii legaţi pe muşuroaie de furnici. Şi o mai cunoştea de ajuns de bine şi pe ea.

— Bine, rosti el respectuos. O să venim.

Fata-Zveltă plecă mai departe, fără o vorbă. În oraş avea de făcut cumpărături. De-ale gurii, nişte scule simple de giuvaergiu de la un angrosist, o cutie de tutun bun şi foiţă de ţigară din cea cafenie. Apoi se îndreptă ca din întîmplare către oficiul poştal, trecînd agale prin faţa lui, cu gîndurile aiurea, fără să bage de

6*

seamă bărbaţii care tîndăleau acolo. Unul dintr-înşii, în clipa următoare, o porni în direcţia inversă. Ea îşi văzu de drum pînă la capătul străzii, unde aceasta devenea o simplă fîşie îngustă, mai bătătorită decît pămîntul gol de pe partea cealaltă, la marginea oraşului. Aici se strecură într-o căsuţă curată de pămînt ars. Cîteva minute mai tîrziu intră şi bărbatul, închizînd uşa în urma lui.

Purta o cămaşă curată de lînă în carouri, nelipsita pălărie cu boruri largi şi pantaloni de călărie bine croiţi, dar lustruiţi de atîta purtare. Potrivit de înalt, bălai dar ars de soare, avea o anume tristeţe în ochi, iar gura îl trăda cît era de vulnerabil. Pînă şi acum, cînd se bucura din toată inima, ceva dintr-însul lăsa să se întrevadă nefericirea. Îşi aruncă pălăria pe masă, îşi puse mîinile în şolduri şi, privind-o surîzător, respiră adînc :

— Te-ai întors tocmai la timp.

— Da. Şi de ce nu ? Doar ţi-am spus.

Şi îi întinse mîna. În vorbirea ei se simţea puternic accentul Navajo.

Bărbatul se aşeză pe braţul scaunului pe care şedea ea şi-şi preumblă degetul de-a lungul liniei uşor curbate a gîtului fetei.

— Vai, ce rochie groaznică. Cea mai urîtă pe care o ai. Mi-ar plăcea să te văd mai bine îmbrăcată.

— Şi cum să fac ? Crezi cumva că pot să intru în magazinul de acolo, să le cer o rochie şi ca o să-mi vîndă ? Sau că vreo croitoreasă are să lucreze pentru mine ? Vorbeşti prostii.

Mai bine-ţi dau ţie măsurile şi le scrii ălora din Chicago, şi-mi comanzi ceva ?

— La Sears Roebuck, altfel nu se poate. Să fiu al naibii dacă nu-ţi comand. Ideea nu e rea deloc. Adu-mi măsurile, s-a făcut.

Se aplecase s-o sărute.

— Lasă acuma. Trebuie să mă întorc acasă imediat.

— Pe dracu ! Ce te-a apucat ?

— Soţul meu poate să se supere. Nu pot să lipsesc acum de-acasă. Poate mai încolo.

El oftă exasperat.

— Ascultă ! M-ai făcut să te-aştept o săptămînă încheiată cît ai fost plecată. Acum, iarăşi, mă trimiţi la plimbare. Totdeauna mă trimiţi la plimbare. Nici măcar nu cred că ai un soţ.

— Ba da. Un plete-lungi. Ştii ce-nseamnă asta. Vrei să mă omoare ?

— Dacă spui tu, fie. Atunci, mîine.

— Nu pot. Nu că nu vreau, George. Nu pot. Asta-i tot. Doar ştii.

Îl mîngîie încet pe obraz.

El îi sărută vîrfurile degetelor.

— Atunci, poimîine. Marţi. Aşa-i clar, fără vorbe în doi peri. Miercuri trebuie să mă întorc la fermă. Ar fi trebuit să fiu plecat de mult. Aranjează-te să vii. Ştiu că, dacă vrei, eşti în stare să aranjezi orice. Sîntem înţeleşi, marţi.

Fata îl cercetă cu luare aminte. Un bărbat care-ţi dădea dureri de cap. Ba erai sigură de el, ba îţi scăpa din mînă. Existau mai multe soiuri de americani. Ăsta era de prin părţile de răsărit. Ştia să fie de treabă, dar putea să fie şi

afurisit. Ei hai, la urma urmei, o s-o scoată ea la capăt.

— În regulă, ar fi frumos. Vin cu plăcere marţi. Va să zică, acum îmi dai două sticle de whisky să le duc acasă, şi pe urmă îţi spun sigur. Marţi.

— Fir-ar el de beţivan bătrîn ! Din partea mea, rupe-şi-ar gîtul !

În chip de răspuns, ea rînji.

— Şi mie îmi vine uneori să doresc asta. Dar nu-i bărbat rău, bărbatul meu. Cu mine a fost cumsecade.

— Dacă zici tu.

— Hai, dă-mi whisky-ul.

— Mai întîi, o sărutare.

2

În drum spre casă, gîndurile o încolţiră.

„Necazurile au şi început. Drumul mi-i presărat cu capcane. Greu. Patru zile... luni, marţi, miercuri, joi. Prea tîrziu... A, nu, băiete, trebuie să mi te supun înainte. Nu pot lăsa să mi se răpească asta, am şi eu un drept. Acum să văd cum o scoţi la capăt, Zvon-De-Bătălie. Un drept pe care mi l-am cîştigat. Mi-e teamă de tine, Cîntă-Înainte-De-A-Străpunge-Cu-Suliţa. Nu-mi place să-mi fie teamă. Am să mi te supun, sau, dacă nu, am să mă duc cu oile la păscut. Eu una nu pot fi supusă de alţii. Dumnezeule, ajută-mă... hm, Dumnezeul acela al lor ! Ei lasă, că mă pricep eu. Am să-mi aştern

singură calea cu frumuseţe. Ştiu ce-am să fac. Flăcău-Voios, sînt puternică, da, măi băiete !“

Cînd el se întoarse din Natahnetinn, Fata-Zveltă era din nou îmbrăcată ca o indiancă Navajo. În timp ce ea pregătea de mîncare, el examină sculele de giuvaergiu pe care i le înşirase în faţă, una cîte una, şi le lăudă.

— Azi, în oraş, vorbea lumea despre tine, îi spuse ea.

— Cum aşa ? Nu pricep.

— Indianul acela Pah-Ute. Săgeata a pătruns mai adînc decît credeai. S-a dus la prăvălia din Nahki Zhil, aşa rănit grav cum era. Le-a spus ce s-a petrecut. Căpetenia Americană a dat un ordin, „mandat“ se cheamă la ei, ca să fii trimis la închisoare.

— Poate-i mai bine atunci să plecăm de aici.

— Nu, n-or să facă nimic. La urma urmei, nu era decît un Pah-Ute. Doar dacă intri tu în oraş şi te vede vreun poliţai, atunci o să te ridice.

— Îmi pare rău. Mi-ar fi plăcut să văd şi eu oraşul. Cine ştie ? Poate într-o bună zi or să uite.

— Există lucruri pe care lumea le uită greu.

Cîntăreţ-Galben şi soţia lui veniră cînd soarele era pe scăpătate. Îi privi cum se apropiau, unduindu-şi umbrele lungi peste terenul accidentat şi tufişurile rare.

— Cine-s ăştia care vin ? Arată a indieni Pah-Ute, parcă. Seamănă cu cei din Neamul Hămesiţilor ! Ce zdrenţăroşi !

— Sînt indieni Navajo. El e Cîntăreț-Galben. Arată așa fiindcă-s săraci. Asta-i, și nimic altceva. A venit să ne cînte cum e obiceiul.

Cei doi aveau însă ceva care-l făcea pe Flăcău-Voios să se simtă stingherit. Ca și cum înaintea lor flutura un văl negru. Parcă ar fi avut rîsetele otrăvite. Amîndoi îl priveau fără să-și ascundă curiozitatea, cu o expresie de compătimitoare înțelegere care îl scotea din sărite. În vreme ce îl felicitau după datină, amîndoi păreau că se străduiesc să-l înconjoare cu o simpatie pe care el unul nu o dorea. Apoi, Fata-Zveltă ieși din casă, gătită cu cel mai bogat strai al ei, și orice urmă de expresie se șterse de pe chipul lor. Dar în clipa aceea, și Flăcău-Voios puțin se mai sinchisea de ei.

Soția lui Cîntăreț-Galben îi înmînă Fetei-Zvelte un coș de leacuri, pe care ea îl umplu cu terciul de grîu pregătit de cu zi. Cîntăreț-Galben luă coșul și îl puse la locul cuvenit pe podeaua casei. Flăcău-Voios intră cu pași măsurați. Ceea ce făptuiau acum îl absorbea : nu, n-avea să precupețească nimic pentru ca frumusețea și binele să fie depline. Se gîndea la zei, la ea, la Fata-Zveltă și la viitor. Dar gîndurile i se învălmășeau, fiind prea emoționat. Ar fi vrut ca Zeul-Casei să vegheze asupra lor ; se mai gîndi că pentru ea ar fi fost binevenită Zeița-Vînătorii, sau poate mai nimerită ar fi fost Zeița-Tînără, ori chiar Femeia-În-Înveliș-Alb. Soția lui Cîntăreț-Galben o conducea acum în casă. Văzînd-o, spuse în șoaptă : „O, frumusețe".

Și ea, la rîndul ei, se gîndea la mai multe lucruri deodată. Era emoționată pînă în adîncul ființei. Emoția ei părea ca un rîu de deșert, șiroind pe sub nisipuri. „Un soț, un soț adevărat, al meu, sub acoperișul meu. Cînd se vor termina cîntările, atunci se va vedea care din noi doi e mai tare. S-ar cuveni, cînd mă cunun așa, să simt tot felul de lucruri. Cîntă-Înainte-De-A-Străpunge-Cu-Sulița, cît de chipeș ești și habar n-ai cît de mult îmi aparții !"

Se așeză alături de el pe un preș. Cîntăreț-Galben împărți terciul în patru părți, pe care le rîndui în patru direcții. Acum iată, își împărțeau boabele de porumb după ritual, și era rîndul să se roage. Intonă rugăciunea către Zeul-Casei, cu o forță pătrunsă de gravitate :

„Casă făurită din pîlpîirea zorilor,
Casă făurită din jăraticul rugului,
Casă, dintr-un nor întunecat,
Casă, din ploaie,
Casă, din negură,
Casă, făurită din polen..."

Grasă, somnoroasă, soția lui Cîntăreț-Galben ședea într-un ungher. Parcă-i părea cumva rău de băiatul ăsta. Își răsuci o țigară, afurisindu-l în gînd că-și alesese o rugăciune atît de lungă.

„În Frumusețe împlinitu-s-a,
În Frumusețe împlinitu-s-a."

Glasul cel grav și încrezător tăcu. El își întoarse privirea către Fata-Zveltă. Acum erau

soț și soție „pe calea așternută cu frumusețe". Nunta aceasta fără de rubedenii și fără oaspeți putea părea săvîrșită în taină ; zeii însă îi cununaseră în toată puterea cuvîntului. Fata-Zveltă, cu ochii mari, îi întorcea privirea.

Soția lui Cîntăreț-Galben căscă o dată din toată făptura ei trupeșă :

— Ei, haideți să ne ospătăm acum.

Bătrînul cîntăreț se încruntă. Fata-Zveltă se uita la ei ca prin vis, pînă își auzi soțul spunîndu-i :

— Musafirii trebuie ospătați.

Și ea așternu degrabă masa — conserve de roșii, pere, prune, fasole, bomboane, floricele de porumb, pîine albă. Încălzi cafeaua și o pregăti cu zahăr din belșug lîngă ea și cești pentru toți cei de față. Undeva, la o parte, puse o sticlă ; părea plină cu apă.

— Asta da, ospăț ! exclamă Cîntăreț-Galben.

Începură să mănînce. Bătrînul sorbi din licoarea limpede ca apa și trecu sticla soției sale, care după ce bău, o oferi lui Flăcău-Voios.

— Ce-i asta ?

— Whisky, vorbi repede Fata-Zveltă. El nu știe cum să-l bea.

— Mi-ar plăcea să-ncerc.

— E bun. Trebuie să bei, nene. Nouă ne place la toți, chicoti Cîntăreț-Galben.

— Cred că e prea tare pentru el, își dădu fata cu părerea, îngrijorată.

— Lasă să încerc și eu. E adevărat că o dată și o dată trebuie să cunosc și eu de toate. Dă-mi sticla.

Văzu că ochii ei, ațintiți asupra lui, păreau că-l cîntăresc cu un gînd nerostit. Se gîndi că-l provoca.

— Dă-mi-o.

— Așteaptă. Nu ești deprins. Lasă-mă să-ți pregătesc eu băutura. Pot s-o fac bună la gust.

Luă de după ulciorul cu apă o portocală și o lămîie pe care le dosise acolo.

— Astea ce mai sînt ?

— Asta galbenă-i „lămîie". În limba Navajo nici n-avem cuvîntul ăsta. Fructe americane. Cresc în copaci la fel cu piersicile.

Într-o cană de aluminiu îi turnă whisky și-l îngroșă cu zahăr mult.

— Tu niciodată nu mi-ai făcut așa ceva, o bombăni Cîntăreț-Galben pe soția sa.

— Ei, am să-ți fac cînd te-oi vedea și eu tînăr și chipeș ca el.

Se uitau la el în timp ce-și înmuia buzele în cană, plini de o curiozitate încordată, dar Fata-Zveltă nici nu lua aminte.

— Știți că-i bună ! ? Mai bună ca apa aceea roșie cu bășicuțe, arătă el spre sticla cu limonadă.

Îi și simțea dogoarea în stomac.

— Ce-mi face ?

— Începe să-și arate puterea, frățioare.

În semn de solidaritate, bătrînul trăgea acum și el din sticlă.

— Din cînd în cînd, o să vezi, o să-ți placă să-i mai simți tăria.

Soția lui întinse mîna să-și ia partea. Fata-Zveltă se ridică.

— Acuş se-ntunecă. Dacă mai beţi mult, n-o să mai nimeriţi drumul spre casă. Uite o sticlă de la mine, să o luaţi cu voi.

În casă era pe jumătate întuneric, iar rîpa din faţă, pictată în culorile amurgului, apărea în pervazul uşii ca într-o ramă. Fata-Zveltă orînduia la loc păturile şi pieile de oaie, pentru ca să se poată rezema de pereţi ; aşa se şi odihni, fumînd o ţigară. El, care îşi terminase băutura, savura zahărul aromat de pe fundul cănii.

— Vino lîngă mine şi hai să stăm puţin de vorbă.

Se instală alături de ea, pe jumătate aşezat, pe jumătate culcat.

— Afurisită băutură. Mă simt nu ştiu cum, uite aici, îi arătă el falca. Parcă-mi stoarce dinţii. Dar e bună. Mai fă-mi.

— Lasă. Mai tîrziu.

— N-ar fi rău, cred, să cîntăm. Hai să intonăm împreună nişte rugăciuni, din cele frumoase. Acum totul e bine.

— Acum că sîntem cununaţi, hai să stăm puţin şi să ne gîndim.

— Sîntem cununaţi. Ce te uiţi aşa la mine ? Eu, uneori, nu te pricep. Nu desluşesc ce-ţi scrie pe faţă.

— Mi-i drag să mă uit la tine, Cîntă-Înainte-De-A-Străpunge-Cu-Suliţa.

Şi îşi lăsă mîna într-a lui. O simţi lipită de el. Ceva îi spunea că vorbele nu-i răspunseseră decît în parte. O mîngîie pe obraz cu vîrful degetelor. Ea îl privea cu o atenţie neobişnuită. Apoi îl sărută. El nu-şi dădu seama ce se petrece ; obrazul ei, lipindu-se dintr-o dată de al lui, trăsăturile îi păreau schimbate acum, cînd le avea direct sub ochi — parcă-l privea saşiu. Îl ţinea strîns, în vreme ce pe gură i se pecetluia o moliciune, şi fierbinte, şi răcoroasă, cu o muşcătură uşoară, nestăpînită. Îşi aminti ca prin vis că auzise despre americani c-ar avea obiceiul ăsta. Lui i se părea de neînţeles ; nu simţea decît stînjeneală şi un fel de repulsie. Încercă să se retragă, dar nu-l lăsă ea ; îl ţinea ţintuit de perete şi de pieile de oaie. Strîns lipită de el, îi simţea acum tot trupul, parcă pătrundea într-al lui. În toate astea era ceva necuviincios, deşănţat. Totul se învălmăşi. De-a lungul vinelor începu să-i alerge o flacără. Lumea dispărea, se topea, lăsîndu-i trupul să plutească prin aer, topit şi el, cu viaţa dintr-însul strînsă toată în buze, gură în gură, răsuflarea ei în obrazul lui. Închise ochii. Braţele lui, iată, o încingeau. Începuse să-i întoarcă sărutările, aproape fără să-şi dea seama.

3

Fata-Zveltă dormea. Flăcău-Voios se simţea frînt de osteneală, dar nu avea somn. În casă, beznă ; nu se simţea nici o adiere a vîntului de noapte prin frunzişul din pereţii *hogahn*-ului şi lumina nici unei stele nu pătrundea prin găurile de fum. Îşi căută tutunul şi se furişă afară.

Vîntul rece al nopţii îi înfiora pielea. Ochii îi zăboviră pe siluetele compacte ale dealurilor ; apoi şi-i ridică la stelele îngrămădite una în-

tr-alta, indiferente. Era ca și cum ai fi apăsat lama rece a unui cuțit pe un deget ars. Femeilor într-adevăr nu li se potriveau decît nume legate de război ; dar asta el o aflase abia acum.

Pașii îl purtară pînă pe ridicătura de lîngă izvor unde dormise cu o noapte înainte. Aici se așeză, la largul lui, rezemat de un pin și prinse a trage din țigară. Înlăuntrul lui se învîrtejeau toate ; trebuia, trebuia neapărat să gîndească cu capul limpede. Niciodată nu-și închipuise că putea exista ceva asemănător. Cunoscuse viața intimă din orice *hogahn* unde oamenii locuiau laolaltă ; rîsese la glumele deocheate din jurul focurilor ; dar nici o bănuială despre ce încercase el. Poate nu erau decît șmecherii americănești. Dar gîndul acesta îl alungă pe loc. Nu, era ea, era puterea ei. Mai puternică decît oțelul sau decît flacăra. Băutura aceea, da, elixir de vraci. Dar ea nu era elixir preparat de vraci, ea nu era decît ea însăși, și atît. Un firicel de iarbă, micuța Fată-Zveltă, puternică dar și slabă, în stare să sucească și să răsucească măruntaiele dintr-însul și să-i risipească sufletul în cele patru vînturi. Ședea și nu-i venea să creadă, nici că ea era aceea, dar nici el. Atît de necuviincioasă într-unele clipe, încît se rușina acum, deși nu-l părăsea uimirea. Fata asta aducea a ființă asupra căreia pogorîseră zeii. Nu se cade să te uiți pe tine, dar fusese ceva atît de frumos.

Luptase, cîntase, mînase cai în întreceri, și se împărtășise din simțămîntul înălțător al marilor dansuri ; cunoștea prea bine ce-i aceea

să-ți fie foame, să tremuri de frig și să simți cum cazi de osteneală, pentru ca pe neașteptate să te pomenești că, dimpotrivă, petreci și te poți bucura de plăcerile vieții ; își trăise tinerețea din plin, dar în fața a ceea ce încercase acum, totul pălea. Aceasta se datora, poate, vrăjii ei ; era minunat ; îi schimbase viața. În vreme ce toate celelalte nu-ți păreau fi hărăzite decît în parte, ea însemna o împlinire desăvîrșită. Casa ei era mai bună decît alte case de indieni, masa ei mai îmbelșugată decît a altor indieni, iar hrana pe care o oferea spiritului, singură ea îi cunoștea taina. Oriunde se afla ea, foamea pierea. Nu era ca cei din rîndul Neamului ; viața împreună cu ea nu avea seamăn, iar calea rămînea așternută cu frumusețe.

Țigara i se terminase de mult, și sus pe cer, Băiatul-Care-Săgeta trecuse binișor de cealaltă parte. Picoteala i se amesteca printre gînduri, făcîndu-i-le tot mai nedeslușite, în vreme ce vîntul de noapte-i sufla peste trup. Îndoielile și uimirile i se ștergeau treptat, contopindu-se cu somnul. Cînd adormi de-a binelea, avu un vis. Poate i-l strecurase în minte priveliștea cîntărețului aceluia trențuit, respingător, și a soției lui. În mare măsură nici nu era vis ; prea i se înfățișa simplu.

Se făcea că ședea lîngă focul din *hogahn* și că unchiul lui îi istorisea sfîrșitul Poveștii-Ce-Avea-Să-Vină. De fapt, nu-l vedea prea clar, însă știa că era unchiul lui, iar cele ce le spunea pe seama Fetei-Zvelte îl mîniau foc. Mai știa și că ceilalți copii erau acolo de față și că ninsoarea, pătrunzînd prin gaura pentru fum, se

topea cînd da de căldură și cădea pe foc cu un fîsîit ușor. Glasul era al unchiului lui, dar în gînd îl auzea și pe acela al Zeului-Vînt ; două glasuri într-unul singur. Nimic din toate acestea nu era limpede ; decît vechile, binecunoscutele cuvinte care-i ajungeau la ureche răspicat, rostite arar, accentuat, ca o lecție pe care trebuie s-o învețe copiii :

— Venit-a la Poporul Hămesit Ucigașul-Zeilor-Potrivnici și spus-a : „De data asta vă voi ucide fiindcă faceți rău Neamului Meu." Iară Căpetenia Hămesiților îi răspunse : „Dacă ne ucizi pe noi, nu va mai suferi nimeni de foame și nu va dori să se ospăteze bine. Nimeni nu va mai pleca la vînat după carne gustoasă de căprioară și de cîine de prerie din cel gras. Toți vînătorii vor pieri." Așa, zice-se, grăit-a el. Iar Ucigașul-Zeilor-Potrivnici rosti „Dacă astfel stau lucrurile, vă voi lăsa în viață", așa merge vorba.

De undeva, de departe, îl auzi pe Zeul-cel-Vorbăreț strigînd : „Uau, Uau, Uau, Uau !" Apoi, din nou, dar mai aproape. Știa că dormea și se străduia să se trezească pentru a-i ieși în întîmpinare. Îl îngrozea gîndul că s-ar putea ca și a patra chemare a Zeului să-l găsească, și să-i facă Zeului în ciudă. Și iată, chiar în fața *hogahn*-ului, se auzi încă o chemare, a treia. Zeul-cel-Vorbăreț și sosise, stînd la taclale pe o spinare de curcubeu, în tovărășia multor altor zeități. Iar el se închisese într-o văgăună întunecată unde nu exista ieșire ; cu mîna lui se zăvorîse sub o pătură de nori ca smoala, ca să nu-l ajungă zeii.

Făcu un efort disperat să se trezească. Sări în picioare și, ușurat, înghiți lacom aer. Sorbea din ochi lumina palidă a zorilor, spațiul, arborele, colinele de lut, tot ce era altceva decît visul. De peste drum o turturică își spunea viersul :

— Hu, hu, hu-hu-hu.

CAPITOLUL VIII

1

ÎN CASĂ, EA mai dormea încă. El, în picioare, o privea. Lumina abia mijea. Părea fragilă, copilăroasă, suavă, cu genele umbrindu-i pomeții, cu gura ușor bosumflată, cu trupul parcă dizolvat sub pătură. Se gîndea cum putea să existe în acea făptură un asemenea amestec de forță și slăbiciune, de putere de a supune pe alții și a se lăsa supusă. Cum stătea și o privea așa, i se spulberă și ultima îndoială ; dar nu putea încă să creadă minunea că fata asta devenise a lui. Se uimea în sinea lui cum o simplă întîmplare le ticluise pe toate ; cum Păr-Rar să-i spună de dans și de întreceri ca să plece el la Tsé Lani, iar acolo se nimerise să facă un anume pas și nu altul, pentru ca din nimic, de nicăieri, să se iște ceva ce-ar fi putut

prea bine să nu se petreacă deloc, iar acum se dovedea a fi însuşi miezul vieţii lui.

Încă puţin şi avea să răsară soarele. Ieşi din casă să-l întîmpine :

„Fecior-Al-Zorilor, căpetenie mică,
Fie ca drumurile pe care voi rătăci
Să mi se aştearnă cu frumuseţe..."

Ea, fericită, deschise ochii, uitîndu-se printre gene leneşe la el, cum stătea în prag, despuiat, doar cu petecul din jurul mijlocului ; lumina potolită a soarelui îi mîngîia coastele şi spinarea, lăsînd o pată aurie în locul unde braţele ridicate îi înmănuncheau muşchii cu umerii. Se pomeni mulţumind lui Dumnezeu şi zeilor deopotrivă, fără să mai facă discriminări. Orice s-ar fi întîmplat de aici înainte, exista ceva ce nu mai putea nimeni să-i răpească. Strînse pătura pe ea, închise ochii şi se prefăcu adormită.

El se aşeză lîngă ea, aşteptîndu-i trezirea nu fără o anume nelinişte. Un freamăt al genelor, apoi un căscat cu poftă ; întinse braţele ca o pisică dornică de joacă. Se ridică şi-i surîse, observînd că şi lui i se lumina obrazul.

— Am dormit atît de tîrziu ? Ţi-aduc gustarea de dimineaţă, dar stai întîi să-ţi perii părul. Ah, dacă ţi l-ai vedea !

El şi-l simţea cît era de zburlit, cu coada atîrnîndu-i într-o parte, dar în loc de răspuns se încruntă :

— Las' că nici al tău nu arată mai bine. Du-te numai să te vezi în izvor.

Ea se întinse către un raft de unde luă o oglinjoară şi i-o dădu. Flăcău-Voios se uita la chipul lui ; nu-şi putea lua ochii, dar îl şi dezamăgea cumva. În cele din urmă, îi luă oglinjoara.

— Gata, ajunge, îmbracă-te şi hai să-mi perii părul.

Deseori, cu fraţii şi surorile lui, îşi împărţea de dimineaţă acest ajutor prietenesc ; era un mic ceremonial plin de căldură. Îi privise şi pe părinţii lui, cum îl îndeplineau, sprijinindu-se fiecare în genunchii celuilalt, izbucnind în rîs ori de cîte ori peria apăsa prea tare, şi-şi dăduse seama că le procura o plăcere pe care el unul nu o cunoştea. Acuma o descoperea şi el ; gestul acesta simplu, casnic, îl încînta. Se simţea cu adevărat căsătorit ; un bărbat rostuit în toată puterea cuvîntului, care mîine-poimîine va avea copiii lui şi va glăsui precum tot omul aşezat ; gata, s-a zis cu băiatul, nu mai era.

Veni şi rîndul gustării de dimineaţă.

— Trebuie să-mi aduci azi lemn pentru un război, îi spuse ea. N-am mai ţesut de multă vreme, dar am în minte nişte pături de toată frumuseţea. Eu am să ţes, iar tu vei meşteri giuvaeruri.

— Nu, astăzi primul lucru, înainte de orice altceva, trebuie să facem o baie de aburi. Aici ducem un alt fel de viaţă. O luăm de la capăt. De aceea se cade să ne curăţăm de toate, ca s-o pornim din nou în curăţenie. Las' că nici n-ai ce să ţeşi. Unde ţi-s oile ?

— Am să cumpăr lînă la prăvălia din oraș. Au de vînzare lînă bună. Le-o aduc oamenii de prin împrejurimi.

— De ce să nu creștem oi singuri ? Eu am cîteva ale mele în turma mamei și aș putea să le aduc.

— Cine să vadă de ele ? Tu ai să ai caii și giuvaerurile. E prea destul. Iar eu trebuie să mă duc mereu la lucru la nevasta misionarului.

— Nu-mi place să te știu lucrînd acolo.

— De ce ? Te gîndești la ceva urît ?

— Nu, nu mă gîndesc la nimic urît. Dar cînd femeia-i plecată, casa-i pustie.

— Înainte îi făceam treabă în fiecare zi. Acuma am să mă duc mai rar. Îmi plătește bani buni. Datorită ei o să ai argint ca să-l lucrezi. Mîine, cînd merg în oraș, am să mă-ntorc cu argint mexican. Și zilele astea ai să te poți îngriji și de cai. Încetul cu încetul, după ce o să strîngem bani mulți, tu, din giuvaeruri și din cai, eu, cu țesutul și cu lucrul, o s-ajungem să ne putem întoarce în ținutul tău, dar bogați. Nu-i așa că planu-i bun ?

— Îmi place cum vorbești. Ascultă, eu nu cunosc nimic din toate astea. Tu, însă, da. Iar cuvintele tale sînt la locul lor. Mie îmi ajunge că te am pe tine. Noi doi sîntem nu numai cununați, dar soț și soție în toate cele ; tot ce-i al unuia este și al celuilalt.

— Da, tot ce-i al unuia este și al celuilalt. Iar tu nu-ți dorești și o a doua nevastă ?

— Nu... nu !

O spusese folosind negativul indian de trei silabe, emfaticul „E-do-ta !“ prelungit și întărit de un gest categoric din mîna dreaptă.

— Ai tu o soră pe care dorești s-o iau ? Dacă vrei un ajutor aici în *hogahn*, am să iau pe cineva, dar nu pentru mine. Are să fie de prisos. Tu singură și-mi ajungi ; ba poate ești prea mult pentru mine, socot eu.

În aceeași clipă, îl sărută. Simți o stingherealã, dar îi plăcu.

Trebuia s-o învețe ritualul și cîntecul de purificare, dar cu ajutorul nedeslușitelor amintiri ale copilăriei, ea le învăță degrabă. Atenția ei plină de gravitate îl măguli și, auzind-o cîntînd, se simți bucuros. Nu-i părea rău decît că, atîta amar de vreme, ea se ținuse la o parte de toate acestea ; și, înfuriat, nu putea pricepe nicicum de ce i le interziseseră școlile și viața americanilor. La urmă de tot, o învăță niște cîntece pe care ea, de fapt, nu avea cum să le folosească în nici o împrejurare, doar așa, ca prinos și dovadă nemărturisită de respect pentru soiul bun, cu totul neobișnuit, ce-l simțea într-însa.

2

După baia de aburi, și apa fierbinte, și spuma din frunze de *yucca*, era bine să stea la uscat, cu părul slobod, și să vorbească despre cîte le-aveau de făcut, atingînd-o din cînd în cînd ca din întîmplare. În cîteva cuvinte, într-o

frază, prindeau ființă lucruri nemaipomenite. El așternu pe nisip desenul unei brățări ; apoi își împleti părul și imită felul de a vorbi pe nas al unui indian din neamul Ute. Așa ajunseră să vorbească despre traiul diferitelor triburi, despre războaiele străvechi și despre dușmănia ce mocnea între indienii Navajo și Pah-Ute.

— Se întîmplă destul de rar să avem de furcă cu ei, îi spuse el, dar nu ni-s dragi. Trăiesc ca sălbaticii în ținutul de la miazănoapte, de Oljeto, unde se pot ascunde prin văgăuni, și fură, fură de sting. Cel mai des îi păgubesc pe Mormoni ; Mormonilor li-i frică de Pah-Ute, așa zic ei. De cînd mă știu, o singură dată, de fapt, ne-am încăierat de-a binelea. Am pornit să-i hăituim. Eram necopt, dar am plecat și eu.

Se mîndrea cu rolul ce-l jucase și ținea neapărat să-i povestească.

— Asta se întîmpla acum trei ani. Eu eram în pragul trecerii în rîndul bărbaților. De la unul, Nas-Turtit, de la el s-a tras necazul. Era căpetenia unei bande de-a lor, undeva mai sus de canionul Naesjé, lîngă Tsé Nanaazh. Ținut neumblat, la poalele munților.

Tare mai era afurisit Nas-Turtit. Își făcuse un nărav că le omora Mormonilor vitele. Ba o vacă, ba altă vacă, și iarăși o vacă, unde se nimerea, tot timpul. De oi n-avea nevoie. Ce i se năzărea lui, aia făcea. Purta două pistoale, și la șa avea o pușcă. Călărea drept prin mijlocul drumului și nu s-ar fi dat la o parte de hatîrul nimănui. Într-o bună zi, cînd i-a ajuns la ureche că Mormonii trimiseseră după armată, a plecat din ținutul lor. O vreme, pe urmă, a stat cuminte, dar ai lui au început să flămînzească. Un Pah-Ute aproape nici nu se uită la ce mănîncă, dar acolo la ei nici nu se găsește mai nimic de-ale gurii. De aceea neamul Navajo îi și lasă în pace ; în ținutul lor nu sînt decît cîțiva Pah-Ute și ici-colo cîte o antilopă — încolo e pustiu. Din pielea de antilopă n-ai ce face, dar nici aceea de Pah-Ute nu e bună la ceva. Așa că-i lăsam în voia soartei.

Ei, și uite că Nas-Turtit s-a hotărît, așa deodată, să guste niște carne de berbec. Coboară el în vale la izvor, la Jahai, unde-și avea sălașul Cel-Lihnit. Luptătorii lui, toți, cu el. Și hai de prinde oile Celui-Lihnit. Atunci apăru acela pe care-l cheamă Făptuitorul. Ai auzit de el ? Este cel de i-a omorît pe cei doi americani ; tatăl lui a fost Căpetenia-Cu-Suflet-Mare, pe care n-au putut niciodată să-l ia prizonier în vremea cînd Neamul plecase în surghiun. Apare Făptuitorul și o vede pe nevasta Celui-Lihnit cum fugea de la casa ei. Dă pinteni calului și începe să tragă în oamenii lui Nas-Turtit. Trag și ei. Erau prea mulți pentru unul singur ; Făptuitorul dă să se retragă călare, dar ei îl gonesc din urmă. Unuia, însă, tot i-a venit de hac.

S-a-nfuriat atunci Nas-Turtit și l-a omorît pe Cel-Lihnit cu amîndoi copiii lui. Apoi a luat oile cu japca și a făcut cale-ntoarsă în ținutul Naesjé.

Neamul de-acolo s-a unit să-l pună pe goană, dar negustorul din Oljeto le-a spus oamenilor că nu, să aibă răbdare pînă întocmește el scri-

soare către Căpetenia-Americană, la T'o Nanasdési. Şi oamenii l-au ascultat. Între timp, Nas-Turtit a stat de vorbă cu unul, cu altul, a aflat că-n ţinutul Mormonilor nu există picior de soldat, şi a zis că grozav îi plăcea carnea de berbec. A mai zis că nici unul din neamul Coioţilor nu-i în stare să omoare pe vreun luptător de-al lui fără să fie pedepsit. Neamul Coioţilor, zice, o să plătească pentru ce-i făcuseră. Aşa vorbea, pe oriunde trecea, şi se grozăvea dîndu-ne numele de ocară al lupilor de prerie.

Încă puţin şi iată-l că se-ntoarce. Dar fuseseră puşi oameni la pîndă. Aceştia-şi dădeau de veste prin semnale de fum. Se strînseră laolaltă o mulţime şi o porniră pe urmele lui, aşa că nu mai putea să se întoarcă decît dacă făcea un ocol mare, prin Oljeto. Cînd a trecut prin faţa prăvăliei, a tras cu puşca înăuntru. Nu a rănit pe nimeni, dar a stricat nişte conserve şi a spart cîteva geamuri. Mai departe, în drum spre casă, trebuia să treacă podul peste pîrîul T'o Atsisi. Un pod mare, de lemn, pe care încăpea omul cu cal cu tot ; Washindon poruncise să-l facă, şi a trimis doi americani s-arate cum se ridică un pod.

Ei, şi cînd a ajuns la pod, de înfuriat ce era, Nas-Turtit s-a apucat şi i-a dat foc. A mai înhăţat nişte oi şi a plecat la el acasă.

Se-apucă atunci negustorul şi mai întocmi o scrisoare către Căpetenia-Americană, dar una tare. În timpul ăsta şi Făptuitorul punea pe picioare o ceată de luptători. Neamul îşi pierduse răbdarea ; toţi voiau să-i ucidă pe indienii

aceia Pah-Ute, pînă la unul. Căpetenia-Americană trimise scrisoare de răspuns, anume că strînge soldaţi numai din americani, care să ducă război contra indienilor Pah-Ute. Cerea doar să li se pregătească nişte cai buni şi ca indienii Navajo, dacă vroiau să vină soldaţii, să nu se-apuce să ridice şi ei armele. Aşa spunea în scrisoare.

Încercase pe sîrma vorbitoare să vorbească tocmai la Dokoslid, ca să strîngă acolo potera, dar unul din oamenii din Besh Nanaazh tăiase sîrma ca să-şi lege nu ştiu ce la căruţă, aşa c-a trebuit s-aştepte o zi să-nnoade sîrma la loc. În vremea asta trimisese un călăreţ cu scrisoarea.

Călăreţul acela a ajuns la prăvălia din Gomulli T'o. Calul şchiopăta, iar el era frînt de oboseală. Mă aflam şi eu acolo, cu un cal de mai mare dragul, un murg. Negustor la Gomulli T'o era Mustaţă-Galbenă ; el mi-a zis să duc eu scrisoarea mai departe, şi să gonesc calul cît pot, c-o să fiu plătit pentru asta.

Toată ziua am mers călare. Şi noaptea, pînă a apus luna. Şi după ce s-a întunecat de tot, dar m-a apucat frica de duhuri. Aşa că am poposit. A doua zi de dimineaţă am dat de un cal odihnit, l-am prins şi am pornit iar. Soarele se ridicase aproape de amiază cînd s-a zărit Oljeto. Dar tot atunci mă văzură şi nişte Pah-Ute pe mine. Se luară după mine, dar am dat bici calului cît am putut de iute şi m-am îndreptat spre prăvălie.

I-am auzit trăgînd în urma mea ; le auzeam gloanţele răpăind. Mi-era o teamă cum nu-mi

mai fusese niciodată, dar ce puteam face decît să gonesc și iar să gonesc ?

Deodată am simțit că m-atinse ceva. Ca un ghiont înăbușit ; nu durea. „M-a atins jos, unde mi se termină șira spinării“, așa m-am gîndit. „Încă puțin și-o să mă doară. Se prea poate c-o să mor. Nu vreau să mor.“ Așa îmi umblau mie gîndurile.

Toate deodată mă năpădiră, de cum am simțit în spate ghiontul. Dar nu s-a întîmplat nimic. Pe urmă oamenii din prăvălie au început să tragă pe ferestre și alde Pah-Ute au făcut cale întoarsă. Am ajuns călare pînă-n prag, unde am descălecat și tare m-am minunat că m-am putut ține pe picioare. Scăpasem. Glonțul nimerise-n oblîncul șeii. Asta simțisem eu.

Cinci zile am stat și-am așteptat patrula soldaților americani. În vremea asta oamenii au făcut rost de cai buni. Nas-Turtit nu se astîmpăra și dădea mereu tîrcoale. Oamenii se strînseseră laolaltă, cîte zece-douăsprezece familii, mai multe chiar, ca în timp de război adevărat. Atunci au sosit și americanii.

Erau opt. Cu insignă pe piept, la fel cu polițaii, numai că nu chiar la fel. Unul dintre soldați era un grăsan, nu pricepeam de ce îl mai căraseră după ei.

Americanii ne cerură să le dăm patru indieni Navajo, de iscoadă. Făptuitorul, el urma să fie mai mare peste iscoade. Tineri nu mai erau decît doi, și atunci m-au luat și pe mine. Un dolar pe zi, atît ne dădeau soldă. Eu la una ca asta nu mă gîndisem : că poți să vînezi indieni

Pah-Ute și să mai iei și bani. Credeam că-i vînezi, și gata.

Trei zile încheiate le-am căutat urma și n-am dat de ea. Americanii vroiau să mergem la pîndă și noaptea, dar noi noaptea nu putem să le dăm de urmă. Făptuitorul le-a spus, iar ei l-au crezut. Nu era ușor să-i urmărești. Caii lor nu erau potcoviți, și-i mînau mereu pe stînca goală, de cîte două ori, dus și întors, mai tîrînd și crengi după ei.

Nu prea aveam de mîncare, dar nu puteam să aprindem un foc. Americanii aduseseră două soiuri de cofeturi : unele cafenii, altele, negre, uscate, lipicioase, la cutie. Asta-i tot ce mîncam, dar ne ținea bine de foame. Și mai aveam și niște porumb copt. Porneam la drum de cum se crăpa de ziuă și nu ne mai opream pînă nu se-ntuneca. Ziua, printre stîncile acelea, era zăpușeală mare. Și nici sătui nu se putea chema că ne simțeam. Parcă nici nu căutam urma indienilor Pah-Ute ; umblam așa, după semne în nisip și zgîrieturi mici pe stîncă, pînă-ntr-o bună zi cînd le-am fi dat de urmă, și atunci avea să se petreacă ceva important. Deocamdată, pe lume nu existau altceva decît semnele acelea. Cînd zăream cîte unul într-un loc unde nu ne-așteptam, parcă ne sărea în față.

Dar încet-încet ne apropiam de Pah-Ute. Într-a patra zi, urmele arătau de parcă fuseseră făcute în ajun. Eram la doi pași de ei. Deodată, trezirăm doi, pe două gloabe ; noi, după ei. Trebuiau să treacă printr-o viitură. Cînd i-am văzut că intră în apă, am început să gonim caii, poate i-om prinde unde-i adîncimea mai mare.

Dar ei și ieșiseră pe partea cealaltă, sus, cînd noi ajungeam la mal. Imediat au și început să tragă. Ținta lor : americanul cel gras.

El, cît ai clipi, se lasă să cadă de pe cal. Drept pe burtă, și cum se văzu așa, puse pușca la ochi și trase. Trăgea printre picioarele calului. Pe un Pah-Ute l-a nimerit în braț, pe celălalt în picior. Atunci am priceput noi de ce îl căraseră atîta amar de drum pe grasul acela.

Noi vroiam să-i omorîm, dar căpetenia americanilor, nu, cică trebuiau s-ajungă la T'o Nanasdési și-acolo să-și primească pedeapsa. Gloabele nu le mai erau bune de nimic ; i-a pus atunci să-ncalece pe caii celor doi tineri, și i-a trimis îndărăt la Oljeto cu băieții și cu unul dintre americani. Așa că am rămas eu singur cu Făptuitorul. Nu-l văzusem în viața mea pe Făptuitor, dar de auzit de el, toată lumea auzise. O singură dorință mă ardea : să fiu la înălțime în ochii lui.

După amiază am ajuns la gura canionului Yotatséyi. Urmele erau proaspete, adînci. Făptuitorul spuse că ieșirea din canion era la dreapta noastră, la jumătatea drumului înspre muntele Napani. Acolo, zise dînsul, e un cot mare, unde dacă intră indienii Pah-Ute, nu-i mai putem prinde în vecii vecilor, așa spunea. Și ceru să-l trimită pe el cu trei oameni să le taie calea. Avea să ajungă la căderea nopții acolo, grăi el. Iar dimineața, am putea porni din amîndouă părțile deodată și să-i prindem. Așa am și făcut. Eu și încă patru oameni ne-am așezat în vale. După socoteala mea, mai rămăseseră încă vreo zece Pah-Ute, dar n-am scos o

vorbă. Nu vroiam să se cheme că mi-i frică, fiindcă plecase Făptuitorul.

Am înaintat noi puțintel în canion și ne-am făcut sălaș. Căpetenia americanilor îmi împrumută o pereche de țevi vrăjite, care, cînd le pui la ochi, ți-aduc sub nas tot ce-i îndepărtat. M-am uitat prin ele pînă am văzut deodată semnalele de fum ale Făptuitorului. Semnaliza că se luptaseră și că dușmanul pornise spre noi. Stăteam de strajă, dar n-am văzut nimic. Mai trecu un pic și se-ntunecă. Toată noaptea am stat apoi de veghe.

Se-apropiau zorile, dar nu începuse încă să se lumineze, și noi eram în picioare. Cum se crăpă de ziuă, mă trimiseră pe-o pantă, de-a lungul unuia din zidurile canionului, să găsesc niște locuri bune de pîndă. Canionul era lat de vreo cinci sute de pași ; zidurile — tot atît de înalte, pe puțin. Căpetenia americanilor se uita după mine prin țevile acelea. Ca semn că nu zăream nici un Pah-Ute, trebuia să flutur din mînă, iar ei urmau să treacă de-a curmezișul canionului, spre mine.

Cînd am ajuns cu toții în locul unde cotea canionul, se făcuse ziuă de-a binelea. Eu, iarăși am luat-o înainte, dar încet, încet de tot. Cînd priveam în nisip, vedeam urmele după care ne tot țineam de atîtea zile. Tare mi-era urît singur. Știam că americanul se uită cu țevile după mine în timp ce mă tîram ; asta-mi făcea inima mai ușoară. Tatăl meu îmi spusese că războiul de hăituială e ca vînătoarea de capre sălbatice, doar că încordarea e mai mare. Eu, în gîndul meu, îmi ziceam că-i și mai mult decît atît.

Caprele sălbatice nu trag în tine ; caprele sălbatice nu-s oameni, ele nu-ţi vor răul cum le vrei tu.

Şi-n timp ce gîndeam aşa, deodată i-am văzut. Pe semne că avuseseră sălaş în mijlocul lui Yotatséyi ; acum încercau să-şi croiască drum de ieşire drept prin partea unde eram noi. Nouă Pah-Ute, nu mai mulţi, într-un singur şir, călărind cu băgare de seamă şi cu ochii în toate părţile. Le-am semnalizat americanilor şi i-am văzut pitindu-se ca să nu-i zărească. Eu, tot aşa, m-am făcut una cu pămîntul. Şi deodată mi-am dat seama că îmi plăcea grozav.

Acuma treceau cotul. Eu, de după o tufă, mă uitam drept în capetele lor. Unul din ei, scrutînd împrejurimile, îşi opri privirea la tufa mea. Căuta pîndari. Eu, ce mi-am zis ? Că tufa nu-i prea deasă. Dar a trecut cu privirea pe deasupra mea, deşi o clipă mi s-au tăiat picioarele.

Atunci au început americanii să tragă. M-am ridicat şi am dat drumul la strigătul de război şi am luat-o la goană. Cînd am strigat, m-am gîndit că degeaba o făceam. Ştiau ei să deosebească urletul de coiot de cel de lup. Drept sub mine era un luptător de-al lor, într-o cămaşă din piele de căprioară, cu podoabe din mărgele, şi o pălărie cu panglică argintie. Toate astea le-am băgat de seamă în timp ce ţinteam. Vroiam să-l omor ; vroiam să se afle că am omorît şi eu cu mîna mea unul. Mă uitam după săgeata mea cum zboară o bună bucată de timp şi apoi cum îl loveşte. A căzut de pe

cal. Dar mai apoi mi-am dat seama că nu murise şi mi-a părut bine. Nu ştiu de ce.

Cinci zăceau acum la pămînt, iar ceilalţi au ridicat mîinile în semn că se predau, şi americanii i-au luat prizonieri. Unul fusese omorît încă în capătul celălalt al canionului.

Am făcut cale întoarsă spre Oljeto. Acolo ne-am luat plata, după înţelegere. Pe urmă, ne-am spălat de sîngele vărsat şi am plecat să cheltuim cîţiva dolari pe conserve. Am cumpărat şi o pungă mare cît o pălărie, plină cu tot felul de cofeturi, am dus-o acasă şi s-au înfruptat toţi ai mei din ea.

În timp ce le povesteam ce şi cum a fost, şi am ajuns la partea aceea cînd am crezut că mă împuşcase, mi-a venit să rîd. Pe ce mă sileam să mă ţin, pe atîta rîdeam. De atunci mi se trage numele de Flăcău-Voios. Asta-i tot.

Fata-Zveltă spuse :

— Mă bucur că eşti un bărbat curajos.

În sinea ei se gîndea că era un adevărat viteaz. Asta valora cît zece mii de şcoli. Şi n-avea pe atunci mai mult de vreo optsprezece ani !

3

Înainte de cină îi dădu iarăşi din băutura aceea bine amestecată, care-ţi insuflă voioşie după ce o guşti şi dă o senzaţie ciudată în cerul gurii. O sorbi pînă la ultima picătură ca pe un leac.

— Aş mai vrea.
— Nu, nu se cade.
— De ce nu ?
— Dacă bei prea multă, îţi pierzi minţile. Şi îmbătrîneşti înainte de vreme.
— Asta nu e bine deloc. Poate c-ar fi mai înţelept atunci să nu mai beau. Nu bea nici tu.
— Nu oricine e în stare să o bea. Asta nu e o băutură de femei, este pentru bărbaţi. Dacă beau, mă îmbolnăveşte pe dată. Pentru tine-i bună. Tu eşti vînjos. Pe tine te face să te simţi bine, nu-i aşa ? Socot că-ţi şi place.
— Da, îmi place. Cred că mie-mi face bine.
— Ţie, da, îţi face bine.

Şi în sinea ei :

„Te leg mai strîns de mine cu ea. Îţi mai pun o piedică de picioare ca să nu mă părăseşti.“

CAPITOLUL IX

1

CUM TRECE VREMEA şi cum cresc grînele, nu se poate vedea cu ochiul ; doar că luna se rotunjeşte şi că spicul este mai înalt, se poate măsura din privire. Cu un nou fel de trai, aproape mai plin de tabieturi decît acela dinainte, dar fără seamăn de pasionant, cu o provizie bogată de argint şi peruzele alese, cu

caii pe care-i creştea şi cu ogorul ce-l muncea, cu lumea întreagă reînnoită, orînduită altfel de la capătul capătului, timpul lui Flăcău-Voios se scurgea precum apele iuţi dar fără zgomot ale unui rîu pe sub arbuşti de bumbac. Pentru el viaţa — care niciodată nu-i pusese probleme — se statornicise şi se împlinise fără nici una dintre neliniştile care o frămîntau pe Fata-Zveltă, pentru care fericirea, prea multă, era primejduită să nu dureze. Să fi zăbovit la T'o Tlakai ca să alcătuiască un cîntec despre desăvîrşire, el nu ar fi putut închipui nimic care să se asemuie cu ce trăia acum.

Dintotdeauna îi plăcuse să cultive grînele, să privească suliţele verzi cum ţinteau mereu mai sus, să se uite îndelung la ele cum se legănau şi să pună în contrast verdele lor adînc, copt, cu deşertul zgrunţuros din care se scursese orice culoare. Pentru ai lui, grînele erau parcă însufleţite ; a lucra bine un ogor însemna aproape acelaşi lucru cu a face o brăţară frumoasă — doar că era cu mult mai folositor! Canalele pentru apa cea preţioasă le săpă cu grijă, să nu se risipească nici o picătură. La colţuri răsădi cele patru plante sfinte.

Fata-Zveltă, la început, nu pricepea acest fel de muncă ; cît pe ce să i se şi împotrivească pe faţă, ca unei cazne netrebuincioase, dar se hotărî să nu scoată o vorbă. Flăcău-Voios îşi dădea seama că pentru ea era o corvoadă searbădă. Nu încercă s-o convingă prin argumente, ci îi istorisi legenda lui Natinesthani şi a obîrşiei grînelor şi o învăţă cîntecele despre firul de grîu care creşte înalt. Cînd firele de grîu

ajunseră mai înalte de mijlocul omului, o luă într-o seară cu el pe cîmp, la ceasul asfințitului care însuflețește cu roșu posomoreala rîpelor lutoase și al adierii care face să freamete și să șușotească frunzele. Pe fundalul acesta, o îndemnă să cuprindă din privire tot ogorul, și colinele izolate, și lujerele subțiri, și făgăduiala din ele, povestindu-i despre Fecioara-Grînă și Flăcăul-Polen și cum din grîne se zămisliseră Femeia-Dintîi și Bărbatul-Dintîi. De atunci i se deschiseră și ei ochii, ca să priceapă altfel atît ce se petrecea în sufletul lui, cît și cele ce le privise de la distanță. Ca să-i facă plăcere, începu să-i țină tovărășie cînd și cînd, deși la drept vorbind truda asta care te spetea n-o atrăgea nicicum.

Podoabele ieșite din mîinile lui se vindeau bine. Era meșter îndemînatic, născocind lucruri pline de prospețime, și foarte exigent în alegerea pietrelor. Stăpînea un meșteșug viguros, în stare pură, cu adevărat de-al indienilor Navajo de la miazănoapte, neatins de înrîurirea oamenilor albi. Obiectele lucrate de el erau cumpărate cu dragă inimă și de alți indieni, iar înfățișarea lor neobișnuită atrăgea privirile turiștilor. Fata-Zveltă intră în legătură cu reprezentantul unei firme comerciale, găsindu-i astfel cumpărător pe loc, la prețuri bune. De atunci îi plăcea să se gîndească la sumedenia de locuri de-a lungul căii ferate, unde niște necunoscuți dădeau bani grei pe munca bărbatului ei.

Deprinsă să nu se sinchisească de ce gîndea lumea despre ea, rămase surprinsă cînd își dădu seama că această dovadă materială a existenței

soțului ei, aceste mijloace de trai vizibile provocau o schimbare plăcută în purtarea comerciantului față de ea, și chiar și în privirile ce i le aruncau bărbații cînd străbătea orașul. Simțea în jurul ei un fel de mirare că spusese adevărul și o binevenită reducere a încercărilor nedorite de a lega cunoștință cu ea. Cît despre George Hartshorn, americanul ei, acesta se vădea din ce în ce mai gelos, lucru de care știu cum să se folosească.

Pentru a-și împlini fericirea, se gîndi să se apuce de țesut, dar descoperi curînd că era mai greu decît se așteptase. Fusese luată la școală de mică, înainte de a deprinde bine meseria, iar între timp uitase aproape totul. Flăcău-Voios trebui chiar s-o învețe cum se chemau sculele. În vreme ce o privea cum se luptă cu urzeala îndărătnică, ea se întreba dacă în sinea lui nu-și bătea cumva joc de ea, părîndu-i-se din cale afară de caraghioasă. De multe ori fu cît pe ce să se lase păgubașă, dar o împiedica încăpățînarea ei înnăscută și faptul că știa cît de nefirească și de deșartă i se părea lui o casă unde femeia nu era în stare să țese o pătură. De aceea dorea din inimă să nu-l lipsească de o asemenea priveliște, dar îndată ce se apuca de țesut, spatele începea s-o doară, brațele și le simțea ca de plumb, palmele, ca străpunse de cuțite, în timp ce firele i se împotriveau ca niște demoni puși cu dinadinsul s-o păcălească. Torsul, monoton, cerea multă răbdare și devenea chiar un chin ; cît despre vopsit, nu știa aproape nimic de potrivitul culorilor.

Desigur, prima ei pătură nu putea avea decît un model pretențios. În timpul lucrului, concepția inițială se simplifică, iar produsul finit reprezenta cam un sfert din mărimea la care se gîndise la început. Cînd tăie de pe gherghef jalnicul obiect și-l privi cît de anapoda arăta și plin de găuri, îi veni să plîngă. Îl și ascunse, ca să nu-l vadă soțul ei. Multe din încercările de mai tîrziu, care nici sub o șa nu le-ai fi putut pune, dar încă să le găsești cumpărători, avea să le distrugă ; acesta însă era primul lucru făcut de mîinile ei. Tristă nereușită ! Privindu-l, va vedea mereu ce avusese de gînd să facă, așa că îl păstră.

Fîșii lungi, înguste, fără model, din acelea ca să te așezi pe ele, țesu cu duiumul, dar pînă și din acestea multe nu erau deloc îmbucurătoare la privit. Uneori, în pofida încercărilor lui de a o încuraja, îl aștepta să plece de acasă ca să dea drumul la înjurături pe americănește și să tragă cu putere de firele urzelii. Puține lucruri o puteau scoate din sărite în asemenea hal, încît se minuna și ea că persevera totuși să țese. Era o ofrandă pentru bărbatul pe care-l iubea și, fără să-și dea seama, o ispășire a unei vinovății pe care în sinea ei n-o recunoștea.

2

Într-o zi, cînd grînele erau aproape coapte, merse și ea să lucreze la cîmp. Ostenită, se așeză să se odihnească într-un loc unde putea

privi cum se profilau pe cer două tulpini de porumb. În zare, o presimțire de furtună întuneca cerul. Îl strigă pe Flăcău-Voios.

— Arată-mi cum se închipuie porumbul în desenele pe nisip [1].

— Nu știu dacă se cade să-ți arăt. Tu ești femeie și n-ai văzut niciodată zeii cei adevărați în timpul Cîntului-de-Noapte.

— Poate că ai dreptate.

Dar el mai stătea pe gînduri.

— Am să-ți arăt.

Și începu să deseneze pe nisip.

— Uite, așa facem. Aici e albastru. Aici e galben. Ăștia sînt știuleții, asta-i mătasea porumbului.

— De ce te-ai hotărît să-mi arăți ?

— Tu nu ești o femeie ca toate celelalte. Tu ai o putere a ta. Nu cred că te poate lovi ceva rău.

Ea își plimbă privirea de la desenul convențional la porumbul aievea ; rîndui într-un desen imaginar și cerul amenințător. În prima ei pătură, cea pretențioasă, pusese o idee pe care o făurise după una împrumutată ; cele de mai tîrziu erau fără noimă, la întîmplare. Acuma, însă, își vedea lucrul ca un întreg închegat, îi era drag, se străduia să-l ducă la bun sfîrșit, avea cu adevărat ce să povestească războiului de țesut.

Plină de o răbdare fără astîmpăr pe timpul vopsitului și al torsului, se temea zadarnic că

[1] Desen ceremonial al indienilor Navajo, făcut din diferite materiale (ca nisipuri colorate), pe o suprafață plată de nisip, sau pe piele de căprioară. (N. Tr.)

inspiraţia avea să-i piară. Cînd în sfîrşit fu gata, se apucă de ţesut cu atîta rîvnă, încît Flăcău-Voios trebui s-o prevină care-i soarta femeilor care ţes prea nechibzuite şi s-o silească să lase treaba măcar o zi. Braţele-i erau mult mai vînjoase decît înainte, iar degetele mai agere şi mai puternice în bătălia cu firele.

Potrivi lucrurile aşa încît, în ultimele două zile cînd trebuia să termine pătura, el să fie plecat de acasă cu caii. Tot nu se întorsese cînd, abătută, încheie marginile, desfăşură pătura de pe război şi se ridică să privească, trăgînd din ţigară. Într-un fel se gîndise, şi altceva ieşise. Nici urmă de desenul plin de viaţă, armonios şi simplu, şi de culori asortate. Lucrătura era prea rară şi încîlcită, plină de linii neregulate, stîngace şi grosolană. Într-un loc, unde uitase să încheie albastrul de băteala verde, se ivea lumina soarelui. Fiecare latură avea altă mărime. Pătura nu era nici măcar dreptunghiulară.

Se repezi afară din casă, mergînd ca o besmetică şi trăgînd cu înverşunare din ţigară.

„Nu, nu sînt o Navajo ; nu mi-e scris să-mi izbutească lucrurile astea. Mama, cînd ţesea, se simţea fericită ; atunci era ea frumoasă. Eu nu sînt bună de nimic, iar el e plin de har. Pînă la urmă are să mă şi dispreţuiască. În ochii lui, e important să fii în stare să faci cu mîinile tale ceva frumos. Fără bătaia războiului de ţesut, casa are să i se pară pustie. Şi doar mi s-a tot spus că am talent. Cel care a venit atunci la şcoală mi-a zis : „Copila mea, nu trebuie decît să rămîi credincioasă lucrurilor

pe care le făureşte poporul tău şi ai să realizezi ceva. Sălăşluieşte-n tine." „Domnul Waters este un artist dintre cei mai celebri, ţine seamă de ce spune, scumpa mea. S-a declarat foarte plăcut impresionat de picturile tale. Sînt sigură că toată clasa se mîndreşte astăzi cu Lillian a noastră." Da, dar cu creioanele acelea era uşor. Poate că i-ar plăcea şi lui. Eu ţin însă neapărat să ţes şi nu-mi iese. Nu-mi iese şi pace. Degeaba. Lua-l-ar naiba de ţesut, înjură ea ca americanii. Lua-m-ar şi pe mine ! *Chindi, mai, shah ! Jee-Cri !* Ştii ce, ia să ne mai uităm o dată la ce-am făcut. Văd calul lui în faţa casei. Hai !

El dăduse jos pătura şi o prindea cu băgare de seamă în nişte ţăruşi. Tot ce avu de spus a fost o întrebare :

— Unde ţi-s daracele pentru lînă ?

Ea le aduse, două scule ca nişte ţesale foarte ascuţite, folosite la pregătirea lînii pentru tors. Şi se aşeză să-l privească, gînditoare.

„Poate aş face mai bine să mă îmbăt zdravăn", se gîndi ea. „Mi-ar fi mai uşor."

Bărbatul ei trăgea cu toată puterea pătura peste darac, cu asemenea îndîrjire încît părea o jignire nemeritată fie şi pentru un lucru atît de modest ca al ei. Însăşi lipsa de fineţe a felului cum torsese îi servea acum lui, în timp ce se încleşta de-a lungul şi de-a latul păturii, smulgînd parcă bucăţi din ea. Fata chiar se întreba dacă nu cumva vroia să facă astfel încît să şteargă cu totul desenul. Deodată îl văzu că se ridică.

— Vino încoace. Privește.

O luase pe după umăr.

— Te-ai gîndit bine. Desenul e frumos.

Din dărăcit se iscase o scamă prelungă, aproape ca o blăniță pufoasă și fină, care acoperea toate greșelile din țesătură. Contururile nu se mai vedeau, dar alcătuirea grațioasă de linii la care visase ea ieșise la iveală, vagă, estompată, ca și cum o privea printre lacrimi. Putea acum să-și dea seama că, de fapt, gîndise bine, adevărat și pe potriva lucrului. Ce făcuse, era frumos. Privea și nu se mai sătura să privească.

El scoase țărușii și întoarse pătura pe partea cealaltă, de care nu se atinsese. Făcînd aceasta, smuci de colțuri ca să mai îndrepte forma țesăturii. Arăta ca o lucrătură de copil.

— Sînt o sumedenie de lucruri pe care nu ți le mai spun. Te las pe tine să le vezi singură. Cred că o să le pricepi.

— Pricep. De a doua pătură a mea n-are să-ți fie rușine, ca să ți-o pui sub șa. Ai să fii mîndru de ea. Îți mulțumesc.

3

Urmară apoi lungi zile fără pic de nor, pe care le petrecură acasă. El la cuptorul lui de argintar, ea la războiul de țesut, în pufniturile vetalelor, în bătăi de ciocan sau scrîșnete de

pilă. Sporovăieli, rîsete, cîntece și tăceri, tăceri prelungi, pline de miez. Munca era dragoste și însuflețire.

Cunoscuse ea multe plăceri, de toate soiurile, dar acum încerca ceva nou, o adevărată bogăție ce nu se stingea de la sine, ci dimpotrivă, creștea, împărtășire a ceea ce înfăptuiau împreună, comuniune de desene și culori ; degete, mîini, gînd, unite în strădanie, în creație, ca și pălăvrăgelile lor și cîntecele murmurate. Pe lîngă atîtea altele care rămîneau învăluite în tăcere. O dată, însă, în timp ce țesea firele colorate după cum și le închipuise ea, i se năzări o întrebare : De ce ? De ce nimic din toate acestea nu-i erau de ajuns ?

„Doar am acum ce mi-am dorit dintotdeauna. Altceva mai bun nu există. Dacă sînt nemulțumită, aș putea să pierd totul. De ce nu l-aș lăsa pe bărbatul ăsta să plece de lîngă mine, acum pînă nu e prea tîrziu ? Poate asta e singura soluție."

Vatalele pufnesc înăbușit în țesătură, ciocanul face să răsune foița alburie de metal.

„Atîta vreme cît mă țin de drumul meu, există și primejdia. Niciodată nu m-aș putea reîntoarce la ce s-a statornicit acum. De aceea și pun atîta preț ca să dureze. Un *hogahn* în deșertul de miazănoapte, iată ce ar fi frumos acum."

Degete sigure împletesc albastrul întunecat cu negru și coboară furca la încheietură.

„Nu mă pot opri acum la jumătate de drum. Îmi făuresc o nouă cale aşternută cu frumuseţe. Cînd voi păşi de-a lungul ei, va fi minunat. Nimic nu se va fi asemuit vreodată cu viaţa noastră.“

Pedala se ridică, pentru ca o linie purpurie să se înscrie pe urma suveicii care străbate desenul.

„Vom face rost de bani, şi banii ne vor face rost de orice. Am fost cu oile la păscut, prăfăraia lor în plămînii mei, zăpuşeala, o fetiţă mînînd turma. Noi doi vom fi mai presus de aceasta. *Aigisi hogahn hojoni.* O fetiţă cu ochii la Bătrînul-Lumină care se-ndreaptă către sălaşul lui de vară, în şaretă trasă de o pereche de căluţi iuţi de picior.“

O picătură de alb, care însufleţeşte şerpuirea purpurie şi întunecă şi mai tare fondul prevestitor de furtună.

„La vîrsta cînd americancele devin cu adevărat puternice, femeile Navajo sînt nişte babe. Nu, eu n-am să mă las s-ajung o grăsană bătrînă, ceea ce se cheamă la americani o indiancă puturoasă. Iubitul meu, iubitul meu, cînd ai să fii bătrîn, are să-ţi mai ardă de şagă ? Argintul lucrat de tine e fără seamăn de frumos. Există oare ceva în toată lumea asta care să merite riscul de a despărţi cuptorul tău de argintar de războiul meu ?“

Suveica albastră trece pe sub şase iţe, cea neagră pe sub două, unde se întîlnesc. Cînd ţeşi strîns, parc-ai trage o diagonală.

„Nu cumva te temi, tu, Zvon-De-Bătălie ? Eu, pe bărbaţii ăştia, uite-aşa îi joc pe degete. Îmi făuresc propria mea cale. Nu sînt dintre acelea care se opresc la jumătatea drumului. Voi înfăptui ceva desăvîrşit, cum n-a izbutit încă nimeni. Dacă mă răzgîndesc acum, pot la fel de bine să mă las păgubaşă şi de pătura asta, după toată bătaia de cap ca să învăţ cum s-o fac. Las-că-mi voi plăti eu datoriile pentru tot ce-a fost odată.“

Un singur fir de ţesătură e tare subţire, iar o pătură întreagă, cît de lungă ! Ca s-o termini, îţi trebuie răbdare, şi ca să-ţi iasă cu adevărat frumoasă, nu se cade să-ţi fie teamă de culori.

Flăcău-Voios, cînd a luat o hotărîre, nu se mai răzgîndeşte ; în orice caz, nu mai mult decît după ce a început o brăţară ; se frămîntă doar dacă nu era mai bine să fi făcut un colan. Şi dacă se gîndeşte la alte forme, o face numai din imboldul minţii lui, ca mai apoi lucrul încheiat să fie urmat de altele şi mai multe, mereu mai multe.

Din bucăţi de fier îţi face ştanţe, iar pentru nicovală, caută una anume, nu prea mare, la vreun negustor. Într-o scîndură groasă, face scobituri unde lucrează la ciocan colţare şi jumătăţi de globuri folosite la paturi. De vreme ce şi-a cumpărat sculele şi-şi cunoaşte meseria, n-are decît să-şi vadă de treabă mai departe. Cîte şi mai cîte : inele, brăţări, colane, cercei, cingători, podoabe pentru frîie, nasturi, panglici de pălărie. Nici una nu seamănă cu celelalte,

decît că toate sînt din argint sau din argint și peruzele.

Nu-i lipsește nimic, se lasă în voia vieții. Trec zile și zile în șir, fiecare deosebită în felul ei, unele pline de emoție intensă, altele de simplă și netulburată fericire, dar toate legate de ceva care înseamnă un pas mai mult către frumusețe. Așa că lucrează cu mulțumire.

Cînd e cu adevărat mulțumit de vreun obiect pe care-l făurește, i-l dă ei.

— Păstrează-l tu. E păcat să li-l vînd americanilor. Tot nu se pricep.

Aceasta îi face plăcere întotdeauna, și totuși are grijă să evalueze giuvaerul, prețuindu-l în comparație cu cîștigurile amîndurora, ale lui din vînzări și din negoțul cu cai, ale ei din pături, și cu ce aduce ea acasă de la oraș. Dacă nu sînt în pierdere, îl pune deoparte ; altminteri îi cere să-l vîndă. Instinctul ei primitiv de a economisi îi strîrnește lui o uimire plină de admirație. În ochii ei, însă, avutul e un simbol : indiferent cum a fost dobîndit, el se cade păstrat în lucruri care să întruchipeze frumusețea.

Iar la sfîrșitul fiecărei zile, soarele coboară dincolo de zarea grunțuroasă, ale cărei contururi devin nedeslușite. Atunci știe că-l așteaptă băutura vrăjită și, după ea, un ospăț. Șed unul lîngă altul și vorbesc ca prin vis la lumina focului, împărtășindu-se dintr-o apropiere nespusă. Nu mai sînt doi inși deosebiți, ci două părți dintr-un același întreg, fără nimic care să-i despartă.

CAPITOLUL X

1

PRIMA OARĂ cînd porni călare spre Natahnetinn, mînîndu-și din urmă caii, Flăcău-Voios blestemă nevoia de a părăsi mica lor vale și perspectiva de a pleca uneori pe cîteva zile. Dar, în foarte scurtă vreme, își dădu seama că bărbatul, oricît de îndrăgostit ar fi, simte trebuința și a unui timp pentru sine, și a unei îndepărtări, cînd și cînd, de sub înrîurirea femeii. Îi prindeau bine zilele acestea de unul singur. La urma urmei, orice zi sfîrșește prin scăpătatul soarelui, și rareori se întîmplă ca vreun cal rătăcit, vreo ocazie de negoț sau mînatul hergheliei să-l țină departe de casă peste noapte.

Acum putea să cutreiere călare și să cînte după pofta inimii. Acum avea timp să se gîndească la modelele cele mai frumoase pentru podoabele din argint pe care avea să le făurească. Și ce bine era să-și odihnească ochii asupra cailor cu coama lungă, în timp ce pășteau în iarba grasă sau se strîngeau la adăpat. Și apoi era negoțul, adevărata hrană a indianului Navajo : să aibă răbdare, să pună capcane, să născocească mereu alte șiretlicuri, să pătrundă jocul celuilalt. Ce bine e să șezi cu un alt indian cît e dimineața de lungă, pufăind din țigări, pălăvrăgind, aflînd ultimele noutăți și tocmindu-te pînă cădeai la învoială. Acasă nu vedea

mai pe nimeni din neamul lui şi, atunci cînd se nimerea cîte unul, era aproape întotdeauna de teapa lui Cîntăreţ-Galben. Acolo nici nu-şi dorea oaspeţi ; casa era un loc ca de pe alt tărîm, şi nu-l părăsea niciodată simţămîntul unei cunoaşteri tainice pe care nu o putea împărţi cu nimeni altul, ceva mai presus de înţelegerea acelora cu care, vremelnic, se însoţea.

Le asculta bîrfelile, glumele şi taclalele despre femei, toate destul de fără ocol, dîndu-şi tot timpul seama că ei nici nu bănuiau măcar cîte ştia el. Despre nevasta lui nu încerca să vorbească, căci n-ar fi fost niciodată în stare să le-o zugrăvească şi nici să se prefacă, povestindu-le despre ea ca despre o nevastă şi atîta tot, cum făceau ceilalţi despre ale lor. Puţini erau aceia care-i puneau întrebări cu privire la Fata-Zveltă, şi atunci pe un ton în care se desluşea o anume stînjeneală, deşi cuvintele se vădeau destul de cuviincioase. Se şi aştepta la aşa ceva după cele ce i le spusese unchiul său ; Fata-Zveltă nu respectase obiceiurile şi răsturnase rînduielile. Cei care o cunoşteau rămîneau tulburaţi. Desigur, nu-i puteau ierta că le zdruncinase felul de a gîndi şi i-o luau în nume de rău, iar poveştile, pe măsură ce le spui, pe atîta le adaugi scorneli noi. Astfel că şedea în mijlocul lor ca şi cum discuţiile despre viaţa de familie nu-l priveau nicicum. Cînd venea însă vorba despre cai, era ascultat cu cea mai mare luare aminte. Cu toţii ştiau că la cai se pricepea şi că aveau de a face cu un neguţător de prima mînă ; cînd vorbea despre un cal pe care tocmai vroia să-l vîndă, nu-l credeau nici o iotă.

Negoţul era înviorător şi aducea cîştiguri bune. Indienii Navajo se pricepeau la aşa ceva. Alde Hopi de asemenea, dar mai puţin ; rareori apărea şi cîte un indian Zuñi. O agenţie turistică din Los Palos, care avea mulţi clienţi, îi cerea să-i pună la dispoziţie în cutare zi atîţia şi atîţia cai.

Cîştigurile le investea tot în herghelie. Caii pe care şi-i lua, unul cîte unul, erau dintre aceia care-i umpleau inima de bucurie ; era fericit că-i mîngîie şi mîndru că-i călăreşte. Cînd va veni şi ziua să se înapoieze la T'o Tlakai, vor încărca frumuseţea de pături şi bogăţia de giuvaeruri pe nişte cai nemaipomeniţi. Meşteri o pereche de şei cu marginile de alamă şi, încetul cu încetul, pe măsură ce cîştiga argintul, se apucă de un căpăstru pentru care aveau să-l pizmuiască toţi, de la San Juan la Micul Colorado.

Şi aşa, zilele departe de casă încetară să-i mai apară ca o pedeapsă. Cînd încăleca în zori ca să pornească la drum, se simţea aproape ca şi cum s-ar fi reîntors pe făgaşul cunoscut al vieţii sale de odinioară, cînd fiecare zi avea farmecul de a-i dezvălui ceva nou. Pînă la Natahnetinn mai era încă răcoare ; mergea la trap şi se lăsa în voia plăcerii trapului. Erau peripeţiile de a da tîrcoale vreunui căluţ rătăcit şi, sigur, plăcerea de a simţi sub el un cal ager, de a se întîlni cu cine nu se aştepta, de a sta la taclale şi de a face negoţ în toată puterea cuvîntului.

Dar cel mai bun lucru din toate era, poate, să şadă pe o movilă trăgînd din ţigară şi să se uite la caii ce păşteau. Niciodată nu vezi mai bine

un cal decît atunci cînd stă și paște la doi pași de tine, cufundat în cercetarea ierbii, dînd complet uitării pe omul de lîngă el. Abia atunci poți spune că-l vezi cum mișcă din urechi, cum sforăie prin nările umede, cum i-s alcătuite mișcările întîmplătoare. De la un mănunchi de iarbă la altul, alegînd după criterii numai de el știute, fremătînd tot timpul și totuși fără urmă din neastîmpărul calului înșeuat. Asta-i esența însăși a vieții libere. Fumul de țigară se înalță alene în aerul fierbinte, oasele ți se răsfață sub dogoarea soarelui, animalele, cu mișcarea lor domoală răspîndesc în juru-le pace.

Acestea erau ceasurile cînd se gîndea la ale lui, desprins de simțăminte, privind în sine cu cumpătare, chibzuit. Stătea și cîntărea lucru cu lucru, cît prețuiește fiecare în parte, se răzgîndea, o lua de la capăt, se mai socotea o dată. Una era să te hotărăști într-un fel, și alta să știi cu precizie ce ai de făcut : ca deosebirea dintre bătătoritul unei căi încă nestrăbătute și așternerea pietrelor de hotar într-un ținut descoperit. Calul se muta de la un smoc de iarbă la altul, aproape neauzit, cu copitele înfundate în nisip, rumegînd. Fumul țigării se învălătucea și se răsucea după adierile, prea blînzi ca să le poți simți, ale valurilor de fierbințeală din aer. Gîndurile se prefăceau în înfățișări ce se schimbau încet.

Că Fata-Zveltă era deosebită, aparte de viața statornicită a Neamului — cu aceasta se împăcase, dar tot se mai întîmpla ca felul ei de a fi să-l uluiască. Vroia s-o priceapă ; credea că știa cu siguranță ce soi de om era, dar totodată recunoștea că unele lucruri rămîneau mai presus de înțelegerea lui. Fără o pricină anume, gîndul că ea lucra la oraș nu-i plăcea. Nu pentru că ar fi fost neobișnuit ca un indian Navajo să lucreze la americani, sau pentru că ar fi avut el argumente contra acestui fel de a slugări. Odinioară, Neamul lui avusese robi ; cîțiva mai existau încă, dar el nu-și dădea limpede seama ce înseamnă să fii servitor. Și cu toate acestea, tare ar fi vrut s-o știe că nu se mai ducea acolo. Pe de altă parte, însă, îndîrjirea ei de a strînge bani o împărtășea întru totul. Poate nu-i plăcea doar pentru că orașul acesta al americanilor făcea parte dintr-o lume pe care el nu o cunoștea, poate pentru că atunci cînd se întorcea de la oraș părea atît de ostenită, și de cîteva ori îi ghicise în ochi o căutătură bezmetică, de om care abia doborîse și scalpase un dușman înverșunat. Zadarnic însă se străduia să-și formeze o părere. Era un tărîm unde el bîjbîia ; numai cu felul de a judeca și rînduielile neamului lui, nu se simțea în stare să ia o hotărîre. Desigur, nu se putea aștepta ca toate să se potrivească întocmai cu ce știa el de mai înainte. Ca și cum ai trece Rîul-Bătrîneții și ai intra în țara Mormonilor, așteptîndu-te ca, atunci cînd privești îndărăt, să găsești Chiz-na Hozolchi tot la soare-răsare.

Arareori, cînd ea îl prevenea că soția misionarului îi cerea să rămînă peste noapte, nici nu-l trăgea inima să se mai întoarcă acasă. O

dată, cînd încercase, i se păru că fără ea casa era ca un cîntec prelung de pustietate. Se deprinsese să înnopteze la nişte prieteni din rezervaţie, simţind că privea oleacă de sus viaţa lor de familie, tulburat doar de prezenţa copiilor în casă. În asemenea seri, se aşeza la cină fără prea mare poftă de mîncare, dar şi fără chef de vorbă. Acum, mîncarea celorlalţi i se părea grosolană.

Deosebit de toate acestea, plecările meritau toată osteneala, de dragul reîntoarcerilor, cînd vlăguit de drum era întîmpinat acasă. Cu totul altfel decît reîntoarcerile de pe vremuri la T'o Tlakai. Ce fior încerca acum cînd se oprea călare în faţa casei, mai ales pe cîte un cal abia cumpărat, adică mai bun decît cel dinainte ! Sau plăcerea pe care o simţea de a mîna mai mulţi cai pentru agenţia de turism, îndemnîndu-i cu vorba în vreme ce ieşeau la larg dintre rîpe, adunîndu-i şi poruncindu-le să gonească laolaltă către ţarc, ştiind bine că în prag stă rezemată Fata-Zveltă şi încîntat să se ştie admirat ! Aceasta însemna că vor avea despre ce să pălăvrăgească şi vor gusta farmecul asfinţitului. Deseori ajungea acasă primul. Îi plăcea atunci să-şi treacă vremea pregătind cele trebuincioase pentru cină, cărînd lemne şi scoţînd apă din puţ. Apoi, în capul drumului, apărea ea ; o vedea cum, zărindu-i calul în ţarc, grăbea pasul şi atunci el se aşeza surîzător ca să întîmpine surîsul ei.

2

Într-o zi, gonea spre casă ca să scape de o furtună, care tot îl prinse la sfîrşit ; mai întîi cîţiva stropi, apoi începu să toarne cu găleata, şi iarăşi doar nişte stropi, pînă se ivi un soare palid din care parcă pierise căldura. Cînd ajunse acasă, peste toată valea se aşternuse umbra ; era ud leoarcă şi îl cuprinse frigul. Cum Fata-Zveltă nu sosise încă, făcu focul şi, cotrobăind după cafea, dădu de sticlă. Exact ce-i trebuia ! Se răzgîndi însă : numai ea se pricepea s-o prepare.. Tot căutînd cafea, găsi pachetul gol. „Ei, hai, măcar o gură de whisky."

Lămîi nu se aflau în casă, aşa că-şi umplu cu băutură curată cam o jumătate de ulcică.

„Puah ! Gust de lături !"

— Împuţenie ! făcu el în gura mare.

Dar şi aşa, tot simţi că-l încălzeşte. Puse ceva zahăr, se ţinu de nas şi dădu ulcica pe gît. Pe loc i se făcu greaţă. Apoi se simţi mai bine. *Ei-yei !* Izbucnise un foc drept în mijlocul lui. Se înfierbînta din cap pînă-n picioare. Parcă plutea. Îşi răsuci o ţigară şi o aprinse. Ah, ce bine-i era ! Începu să cînte :

„Alăturea de-un zeu păşesc
Alăturea de-un zeu, pe piscuri..."

Uite-aşa trebuie băută, uite aşa îi cunoşti puterea ! Tare mai dorea ca Fata-Zveltă să vină acasă cît mai degrabă. Avea o sumedenie de lucruri să-i spună.

Las' c-o face el să-și dea seama cum îi bate inima pentru ea ; cît de bine o înțelege. Doar trebuie și ea să afle o dată ce lucruri minunate știa el să zică, și cît de ascuțită putea să-i fie mintea. Ia să mai lase și ea gîndurile care nu-i dau pace niciodată, să soarbă din băutură și să cînte împreună cu el. Atîta dragostea nu va fi fost nicicînd pe lume. Mîine o să-și ia caii și or să plece amîndoi la T'o Tlakai și dacă nevasta aceea de misionar găsește ceva de cîrtit, o împușcă, o scalpează și-i leagă scalpul de căpăstrul lui. Auzi prostie, să muncească pentru femeia aceea, cînd el avea și giuvaeruri, și cai — berechet. La T'o Tlakai or să trăiască amîndoi ca în vis. Își și vedea visul aievea. Ei, încă un pic de whisky n-ar strica.

A doua jumătate de ulcică, aproape pe măsura celei dinainte se dovedi mai ușor de înghițit pe stomacul gol.

— T'o Tlakai și copii, spuse el cu glas tare. Vreau să am cîțiva copii.

Și deodată, i se făcu milă de sine. Pe urmă, simți că i se face rău. Din ce în ce mai rău. Un vîrtej întunecat îl luă pe sus. Să-și plîngă singur de milă, nu alta. Căzu pe podea cît era de lung și-și acoperi ochii cu brațul, doar-doar are să înceteze vîrtejul. Podeaua începu în aceeași clipă să salte, în valuri tot mai înalte și mai înalte. Încă puțin și or să-l izbească de perete. Deschise ochii, podeaua se potoli, dar toată casa porni să se învîrte ca o sfîrlează. Apoi parcă se puse cineva să-l stoarcă de toată vlaga. Lumea devenise un talaz uriaș, puhoaie îi mugeau în urechi. Își pierdu cunoștința.

Și ea era ostenită cînd ajunse acasă, căci întîrziase din cauza furtunii. Îl privi cum zăcea lungit, suspină și apoi zîmbi ca o mamă al cărei copil făcuse o poznă și se lovise de ajuns ca să-i fie de învățătură. Îl împinse cu băgare de seamă, așezîndu-l în așa fel încît capul să i se odihnească în cenușă. Un braț îi căzu pe podea. Sticla destupată i-o puse la cap, ca să-i simtă mirosul cînd îi va veni în simțiri. Nu era rău deloc că se întîmplase așa. Are să se învețe minte. În casă nu mirosea prea bine. Își luă ceva de mîncare și o pătură și urcă pe colină, unde se adăposti sub copacul din vîrf.

3

Porumbul era copt și venise vremea culesului. Puieții de piersic pe care-i sădise începură să-și piardă frunza. Într-o noapte, se lăsă prima ceață. Anotimpul furtunilor rămase în urmă ; era timpul cînd se cuveneau rostite numele zeilor. Simțind aromele din aer, Flăcău-Voios ducea mîna la arc. Ce vreme grozavă pentru vînat, dacă ar fi putut pleca la munte ! Aici nu găseai nimic, decît tot aceiași cîini de prerie, coioți și iepuri.

Începuse să nu mai aibă astîmpăr.

Într-o bună zi, îi ieșiră în cale doi luptători, împopoțonați cu ce aveau mai bun, de-ți luau ochii, unul călare pe un murg, celălalt pe un cal bălțat. Calul lui, pe care abia îl prinsese, cînd

se simţi mînat într-acolo se ridică pe picioarele dindărăt ; ai celorlalţi fremătau.

— *Ahalani*, nene !

— Încotro ?

— La dansul din Chilbito. Şi tu, ia zi ?

— Călăream aşa. Am nişte cai prin partea asta.

— Bun cal !

— Grozav. L-am luat de la un Hopi. Hai să ne întrecem.

— S-a făcut. Pe cît ?

— Cinci dolari.

— Cinci e prea mult pentru noi. Pe trei.

— S-a făcut. Pînă la copacul de colo ?

— E-n regulă.

Hé ! Calul lui pornise bine. Păcat că nu era cu murgul. „*E-é-é-ya !* Hai căluţule, haide, bătrîne !" Trei cai, grumaz lîngă grumaz, trei bărbaţi aplecaţi peste coamele lor, mînîndu-i. Bălţatul era cu o lungime de bot mai în frunte. Flăcău-Voios apăsa din călcîie, cu stomacul lungit pe spinarea fremătătoare.

Se năpustiră pînă dincolo de copac, ciocnindu-se unul de altul, cu bălţatul puţin înainte. şi strînseră hăţurile rîzînd.

— Ai cîştigat, nene.

Cîştigătorul îşi încasă banii.

— Rău îmi pare că nu m-aţi găsit cu murgul. E mult mai iute decît ăsta.

— Adu-ţi murgul la dans. Mă gîndesc că poate are să fie şi o întrecere.

— Ce fel de dans e ?

— O cîntare de noapte. Cîntăreţul-Vînt, el o conduce.

— Am să mă mai gîndesc, poate vin.

— Un dans de numai cinci zile. În folosul lui De-Două-Ori-Viteaz. A cam rămas fără bani, cică. Ai face bine să vii degrabă.

— Din ce i s-a tras boala ?

— S-a uitat la soacra lui. A vorbit cu ea, cică.

— *Ei-yei !* Cum s-a putut una ca asta ?

— Locuiau aproape. Cînd nevasta îi pleca de acasă, soacra îi făcea de mîncare. A venit prea devreme şi a văzut-o. Ea şi-a acoperit obrazul, dar el i-a vorbit, aşa se spune.

— I-a vorbit ! Nu-i în toate minţile, aşa cred.

— Poate că nu-i. Face tot felul de trăsnăi. Cînd misionarul din Tsé Tlchi împărţea la oameni fasole, mergeam o mulţime să-l ascultăm. Ţinea cîte o cîntare la fiecare şapte zile şi după aceea împărţea fasole, dar dans nu era. Am mers să-l ascultăm pînă a încetat să ne mai dea fasole. Pe urmă, De-Două-Ori-Viteaz s-a întors şi a furat o mulţime de *t'oghlepai* roşu, din care avea misionarul, ceva în legătură cu religia lui. Era bun. Dar după ce a băut pe săturate, s-a apucat şi i-a dat şi calului să bea. I-a pus sticla la bot şi l-a făcut să înghită, aşa cum îl văzuse el pe un american. A îmbătat calul ca pe un om. Am văzut cu ochii mei. Nu mai putea calul să meargă drept. Şi acum, a vorbit cu soacra lui. De aceea îl chinuie durerea de măsele. Păcat să nu vii la dans.

— *Ei !* Mi-ar plăcea să-l văd. Dacă pot, am să vin.

Îi părea bine că se întorsese vremea marilor dansuri. Călătorea spre casă şi se gîndea la bucuria de a mai vedea o dată zeii şi poate de a se împărtăşi din sfînta teamă şi exaltare cînd, înlăuntrul Întunecatului-Cerc-al-Încrengăturilor, se înghiţeau săgeţile. Îi plăcea mulţimea adunată laolaltă. Focurile uriaşe îi plăceau, şi lucrurile sfinte. Trăiai parcă mai intens, aveai gînduri înălţătoare şi te mai şi întîlneai cu o mulţime de lume. Uneori erau şi întreceri de cai, sau un „cocoş-zburător", sau alte jocuri de noroc.

De mult nu se mai gîndise la toate astea, sau dacă se gîndise, fusese ca la ceva îndepărtat care nu-l privea nemijlocit pe el. Precum desenul de pe o pătură la lumina zorilor, fără culori, se însufleţeşte în roşu, verde, galben, pe măsură ce-l scaldă soarele, tot aşa şi el încercă simţămîntul că face parte dintr-un neam anume. Parcă îi crescuseră aripi.

4

Ajuns acasă îi povesti şi ei după cină despre dans.

— Are să fie o cîntare de noapte la Chilbito, lîngă Tseye Buckho. Poate şi o întrecere de cai.

— Cît are să dureze cîntarea ?

Nu exista nici un motiv pentru care să nu meargă şi ei. Flăcău-Voios îşi scormoni mintea şi, dacă găsi unul, acela fu numai că ea se temea.

— Doar cinci nopţi. E în folosul lui De-Două-Ori-Viteaz. O duce destul de greu, cică.

— Nu cred că vreau să mergem. Mai bine să aşteptăm o cîntare întreagă.

În timp ce vorbea, ea îşi dădea seama ce se petrecea înlăuntrul ei. Era geloasă pe toţi din neamul lui, pe ceea ce aveau ei în comun şi faţă de care ea rămînea o străină.

El îi aruncă o privire cercetătoare, căci deslușise în glasul ei o pornire pătimaşă. Motive nu avea, şi totuşi n-o trăgea deloc inima să meargă. Înţelese că în ochii ei era ceva important.

— Poate că ai dreptate. O să aşteptăm.

— Cred că e mai bine.

Pricepuseră amîndoi.

Şi totuşi, soţia lui îl nedumerea. Şedeau lîngă foc, şi el nu înceta să se frămînte. Vroia s-o înţeleagă. În sinea lui, îşi zicea :

„Dacă ar dori într-adevăr ca eu să ştiu, atunci mi-ar spune. Cred că ea singură nu se înţelege. Eu unul mi-am ales calea, zadarnic şovăi acum. Mi-am făcut din ea viaţa mea, las' să fie viaţa mea. Nu pricep de ce se poartă aşa, dar ştiu ce gîndesc despre ea. Dacă aş afla măcar ce se petrece în mintea ei ! Atunci ar merita să-mi bat capul. M-ar ajuta s-o cunosc mai bine. Dar există într-însa atîtea pe care eu nu le pricep. Ştiu însă ce vreau, şi e de ajuns."

O privea în lumina focului. Trăsăturile gingaşe, chipul oval, luminat de flăcări adormite. Calea aşternută cu frumuseţe trecea prin casa lor. Nici un cîntec şi nici un cal, cît e lumea de largă, nu era mai de preţ decît această clipă.

CAPITOLUL XI

1

VIAȚA IZOLATĂ îl încătușă din nou. Dacă se întîlnea cu indieni în drum spre vreo serbare, dacă cine știe ce întîmplare de mai demult îi hărțuia amintirea și-l umplea de neastîmpăr, se făcea că nu bagă de seamă. Ce-i rămînea era simțămîntul nedeslușit că poseda ceva cu mult mai presus decît felul lor de a gîndi. Cumva îi și compătimea. În asemenea clipe, dădea ghes calului și acesta o pornea la pas săltăreț, iar el, cu fruntea sus, semeț, se gîndea la Fata-Zveltă, la ce să-i spună sau la ce să-i dăruiască. Nu era decît un tînăr îndrăgostit pînă peste urechi, cu mintea la iubire și iarăși la iubire.

La începutul lunii pe care indienii Navajo o numesc Zăpadă-Mică, Fata-Zveltă se pomeni că soțul ei îi aduce acasă un indian. Tulburată și stingherită, pregăti de mîncare pentru musafir. Motiv să se necăjească nu avea. Că un anume lucru se petrecea întîia oară, asta nu putea fi încă semn rău. Dar undeva, dincolo de siguranța ei de sine, sălășluia un sentiment pe care refuza să și-l mărturisească, anume că viața lor împreună atîrna de un fir de păr. Într-adevăr, în străfundul sufletului, se minuna că toate merg atît de lin. Fiecare fleac o umplea de spaime.

Pletele, capul descoperit, costumul curat de Navajo, înfățișarea greoaie a podoabelor, trădau că oaspetele venea din ținutul de miază-

noapte. Flăcău-Voios îi spunea „vere“ și-l descosea despre oameni și lucruri din T'o Tlakai și din întreg districtul Gyende. Glasul viu, numele atît de cunoscute, toate cele de-acasă — oameni și cuvinte care o făceau să se teamă. Aici duceau o viață însingurată. Poate că dacă dorea într-adevăr să nu-l piardă, ar trebui să renunțe și să se mute printre ai lui. În sinea ei se gîndi că tocmai el, bărbatul sortit să o lege de Neam, era acela care o îndepărta mai tare de el.

Cînd rămaseră singuri, el o întrebă :

— De ce nu mi-ai dat băutură ? Pe el de ce nu l-ai poftit să bea ?

— Băutura aceea e un leac de-al meu. Tu nu te pricepi. Sînt lucruri pe care nu se cade să le faci. La fel ca și cu bastoanele de rugăciune sau cu țigările sfinte.

Vorbea și-i pregătea un amestec tare.

— El nu trebuie nici s-o guste, nici să afle de băutură. Tu n-ai voie să vorbești despre ea decît dacă-ți spun eu că se cade.

— Gata, bine, am înțeles.

Și o dădu pe gît. Îi lipsise.

— M-am temut c-ai să pomenești de băutură de față cu el.

— Da, era cît pe-aci s-o fac. Dar m-am gîndit că aveai tu vreun motiv. De aceea am așteptat.

Ea încuviință din cap.

— El e feciorul unchiului meu. Nu al lui Obraz-Scrijelit, din Tsé Lani. Al altuia, din T'o Tlakai. Sora lui e bolnavă. Vor să țină o Cîntare-de-Noapte, una întreagă, timp de zece nopți. Zice să venim și noi. Cîntărețul-Muntelui vrea

ca eu să dansez. E un cîntec pe care-l cunosc bine. Am mai luat parte la dansul acesta, tot cînd îl conducea Cîntărețul-Muntelui.

În același timp, glasul lui îi spunea :

„De data asta vreau să merg. De data asta trebuie să faci ceva pentru mine."

Fata-Zveltă își dădu seama că ar fi o greșeală să i se pună împotrivă.

— Atunci, să mergem. Cred că e bine să mergem. Am să fiu bucuroasă să-ți văd ținutul și rudele. La o serbare atît de mare, e totdeauna bine de mers.

Glasul ei suna rugător, dar el știa bine că de hatîrul lui o făcea.

— Cînd se ține serbarea ?

— Cînd o fi lună plină acum în Zăpadă-Mică.

Se vedea de la o poștă cu cîtă nerăbdare aștepta el vizita la rubedenii. Pentru ea însă va fi o încercare, încă una, și simțea că și așa avusese parte de destule încercări. Se întrecea în gingășie și drăgălășenii și-i făcea băutura tot mai tare. El, în chip de răspuns, îi dădea dovada statornicului foc dintr-însul, ceea ce o vreme îi mai potolea temerile. Fiecare gest, fiecare cuvînt, fiecare privire părea menită să-i spună că iubirea lui e neclintită, și totuși Fata-Zveltă nu avea pace.

În seara din ajunul plecării la T'o Tlakai, zăboviră lîngă foc pînă tîrziu. El vorbea cu însuflețire despre ținutul părintesc. Ea arunca doar cîte o vorbă. Stîncile și canioanele scăldate

în culori, piatra fierbinte, lanțul albăstriu al munților îndepărtați...

— Cînd în vale se face cald de tot, cînd pînă și în cele mai mici crăpături pătrunde soarele, cînd tot ce vezi pare că-ți usturǎ privirea, atunci e bine să-ți întorci ochii către soare-răsare. Sus, peste marginea stîncilor, ai să zărești muntele Chiz-na Hozolchi. Departe, albăstriu și odihnitor. Pînă și atunci cînd cerul e de culoarea peruzelei și tăios ca o lamă de cuțit, Chiz-na Hozolchi tot odihnitor rămîne, ba se face și mai albăstriu. Ținutul unde m-am născut eu are să-ți placă.

„Oare încearcă să mă convingă să rămînem acolo ? Poate că, pînă la urmă, n-o să avem încotro. Dar eu voi avea nevoie de toată puterea mea."

— Ce frumos o să fie cînd o să ajungem acolo călare. O să luăm cai dintre cei de soi. O să ne invidieze podoabele. Și pe mine, pentru pătura de pus sub șa pe care mi-ai făcut-o.

„Iar ei vor fi aflat cine sînt eu și îi vor spune."

— Sînt oameni de treabă. O să-ți placă acolo.

„Sînt dușmanii mei, în mai mare măsură decît alde Pah-Ute."

Iar cînd cădea pe gînduri, el îi atingea brațul cu vîrful degetelor. Apoi sporovăia din nou, cu privirea ațintită asupra focului, ca orice bărbat care vede cu ochii minții, dar mereu se întorcea ca să se mai uite și la ea, aproape rușinat că o face.

Pe urmă ea răsufla ușurată — teama i se spulbera.

„Sînt o proastă. Și smintită pe deasupra, naiba să mă ia. Eu sînt în centrul a tot ce-i trece lui prin minte. E legat de mine trup și suflet. Își dorește el ba una, ba alta, dar eu sînt pragul împlinirii tuturor dorințelor. Auzi-l numai cum vorbește, uită-te cum mă privește. La o mie de serbări de-am merge, el tot al meu o să rămînă. Nici Neamul, cîtu-i el de mare în lumea asta largă, nu-i în stare să mi-l ia. Îl pierd numai dacă vreau eu."

Se mută mai aproape, ca să se rezeme de el, și își puse capul pe umărul lui.

— Cred că locurile tale natale sînt tare frumoase. Mă bucur de pe acum că am să le văd. Mă tem că rubedeniile tale n-or să mă placă, dar puțin îmi pasă de vreme ce sîntem împreună.

2

În mintea ei, o călătorie călare se desfășoară după cum urmează : călărești pe răcoarea de dimineață ; la amiază, cînd se revarsă lumina și arșița cea mare, te odihnești în vreun loc umbros ; sfîrșitul zilei ți-l folosești ca să cauți un *hogahn* primitor. Acum, însă, știa că nu putea fi nici vorbă despre toate acestea. Bărbatul ei era și Navajo, și călăreț încercat ; din clipa cînd se așeza în șa iar picioarele îi atingeau pîntecul calului, simțindu-și-le unite parcă de un fluid, căpăta o înfățișare tare semeață. De bună seamă că jumătate din ceasurile vieții cînd era treaz

și le petrecuse călare și nici cea mai lungă dintre zile nu-i putea strica plăcerea fie și a unui trap mărunt, obișnuit, dacă nu putea fi galopul unui cal de soi care înghițea milă după milă.

La asta se gîndea în vreme ce, la lumina zorilor, dădură ocol orașului Los Palos, iar apropierea arșiței și ostenelii, a înțepenelii și urîtului din locuri lipsite de poezie, necazuri care nu se cădeau date în vileag de față cu bărbatul ei, îi stîrni un suspin. El nici nu știa că unii, ca să șadă în șa, trebuie să facă un efort special. Parcă oamenii se nășteau călare. Dar nu erau acestea gînduri cu care să-și bată capul. Se întreba, îndoindu-se, dacă plăcerea acestui prim drum al lor călare către Los Palos ar putea să o ajute să treacă prin toate acestea.

Dar nu se vădi atît de greu pe cît se temea. La vremea aceasta tîrzie din an, soarele nu mai ardea prea tare, nici măcar la amiază. Ceasurile petrecute la războiul de țesut și la prășitul porumbului o mai întăriseră cumva. Șaua Navajo, pe care i-o făcuse el, cu oblîncul înalt și poclada din curele, peste care așternuse o piele de căprioară vopsită, era mult mai comodă decît și-ar fi închipuit. Milă după milă, dintre cele multe care-i așteptau, rămîneau în urma lor. Spre înserat, obosită, cu gura iască din cauza prafului nu mai scotea o vorbă. Privea la bărbatul călare din fața ei, șezînd la largul lui în șa, care se întorcea pe meleagurile unde se născuse.

Ei însă îi fugea pămîntul de sub picioare. Pricina era el. Trecuse vremea cînd ea, cea puternică, îi era călăuză și-i arăta pe unde să calce.

Acum, îi venise ei rîndul să orbecăie, iar el era acela care trebuia s-o sprijine. Oare în ce încurcături are să-l mai vîre ? E adevărat, inima lui nu bătea decît pentru ea, care era centrul a tot ce există, dar cît de sigură putea fi că așa va rămîne cînd îi vor vorbi ai lui — oameni, lucruri, locuri ? Nu avea ce face decît să aștepte să vadă și să fie cu ochii în patru, dar între timp ceva o rodea.

Noaptea o petrecură la *hogahn*-ul unor cunoscuți de-ai lui. Și aici el se simțea ca acasă, iar ea pribeagă. Observă cum seara, la taclale, înclinația lui înnăscută de a se simți bine printre oameni înflorea, și își dădu seama uimită de respectul ce i-l arătau aceia care pe ea o priveau chiorîș. Avea renumele lui, iar părerile despre cai îi erau ascultate cu cea mai mare luare aminte.

Dar tocmai asta o atrăsese și pe ea. Și-l dorise ca o verigă între ea și astfel de oameni ca gazdele lor. Dar mai intens, cumplit de intens acum, și-l dorea pe el, ființa lui așa cum era, să fie întreagă a ei și numai a ei ; de aceea, tocmai pe asemenea oameni îi privea ca pe niște dușmani.

Și totuși, avu parte din plin și de mulțumire. Părerea lor despre ea se schimbă văzînd cu ochii, de cum aflară că pătura de pe șaua lui era făcută de mîna ei. Fondul stacojiu, încrustat cu împletirea de linii frînte, albe și negre, ca niște fulgere de căldură, plăcea tuturor, fiind și vesel, și frumos. Femeile cercetară pătura cu de-amănuntul, pipăiră țesătura și nu-și precupețiră cuvintele de laudă. Era limpede că răsu-

flau ușurate la dovada că Fata-Zveltă era una de-a lor, și nu-și ascundeau bunăvoința.

Mai importantă era acea diferență subtilă, trăsătura specială a atitudinii soțului ei față de ea, cînd o compara cu a gazdei lor față de nevastă-sa. Și aici domnea pacea și buna înțelegere din căminele indiene, dar adorația ascunsă și dorința tainică, ce le simțea cînd îi vorbea Flăcău-Voios, nu existau. Știa că avea de ce să fie și mîndră, și fericită. Cînd se înfășurară seara în pături, lîngă focul ce se stingea încet, somnul întîrzie să vină.

Ziua a doua fu la fel ca cea dintîi, doar că se simți și mai țeapănă, și mai amărîtă. Temerile parcă se aciuiseră în șa cu ea odată ; tînjea după vechea, trufașa ei siguranță de sine.

Își făcură sălaș, căci noaptea îi prinse într-un loc pustiu. O durea și sufletul, și trupul ; odihna sub cerul liber n-o bucura, și nici perspectiva unei nopți reci, iar pîinea, cafeaua și o bucată de carne uscată le gustă fără nici o poftă. După cină, fumară în tăcere, cu ochii la jăratic. Era o tăcere care i se păru dușmănoasă.

Într-un tîrziu, el spuse :

— Am să pun o capcană îndărătul stîncilor acelora. Poate prindem un cîine de prerie și-l mîncăm de dimineață. Sînt buni. Ție, știu că mîncarea din care am avut astă-seară nu-ți place. Ești deprinsă să trăiești mai bine.

— Nu mă uit eu la mîncare. Nu-ți face griji din pricina mea.

— Mi-ar fi plăcut să fi luat cu tine și ceva whisky. De cînd m-ai învățat cu el, totul mi se pare searbăd cînd nu-l am. Lumea parcă-i

nesărată. Mi-a lipsit aseară, şi îmi lipseşte şi acuma.

— Am adus puţin. Dar n-am ştiut că vrei. Uite, ţi-ajunge să bei de două ori. Dar aşa, gol.

— Foarte bine. Hai, dă-mi o duşcă.

Îşi sorbi porţia.

— La T'o Tlakai, spuse ea, n-o să bei whisky.

— Foarte bine. Acolo n-are ce căuta. Whisky-ul e o parte din lumea cea nouă pe care mi-ai făurit-o tu. Nu cred că m-aş mai putea întoarce la viaţa pe care o duc toţi ceilalţi, ei se mulţumesc doar să existe, şi atîta tot.

Fata se gîndi :

„Cîtă vreme sîntem numai noi doi, e bine. Cît o să stăm acolo, ai să te dezobişnuieşti de băutură, poate chiar ai s-o uiţi cu totul."

Totuşi, începu să se simtă mai înviorată şi observă chiar cît de frumos era cerul înstelat. La urma urmei, sălaşuri ca cel al lor făceau parte din străvechea tradiţie a Neamului. În noaptea asta trăia ca o adevărată indiancă Navajo. Pătura îi ţinea de cald ; adormi de cum închise ochii.

La început, pe măsură ce înaintau spre miazănoapte, deşertul mai mult o înfricoşa. Era deprinsă cu partea de miazăzi a ţinutului Navajo : cenuşiul rîpelor lutoase, tristeţea podişurilor severitatea monotonă a munţilor îndepărtaţi. De cînd cunoscuse însă California, cu pămîntul ei roditor, cu zarva şi confortul locurilor unde omul civilizat se adună cu semenul său ca să facă priveliştea mai omenească, nu mai izbuti niciodată să simtă vreo atracţie

pentru pustietatea deşertului şi duşmănoasa mînie din tăcerea lui. Acum pătrundeau printre stînci aurite, fierbinţi, zugrăvite într-un cafeniu roşiatic, purpuriu, cu umbre şi lumini, un ţinut mereu surprinzător, care se schimba după mersul soarelui, cu canioane strîmte, terase imense, nisipuri galbene şi, în zare, munţi albăstrii.

Treceau printr-un defileu lat de nici o sută de paşi, ale cărui ziduri, de două ori mai înalte, arătau ca şi cum abia se descleştaseră şi stăteau gata parcă să se îmbine la loc. Jos, de o parte şi de alta a unui pîrîu, cît vedeai cu ochii creşteau mănunchiuri de lăstăriş. Locul era umbros. Dacă ridica privirea, zărea de-a lungul teşiturilor şi viroagelor nişte superbi pini întunecaţi. Sus de tot, piatra roşcată, scăldată în soare, devenea de un portocaliu stins ca pielea de căprioară, stropită cu aur, iar linia unde se întîlnea cu cerul fără pată strălucea tot aurie. Copitele cailor răsunau în nisip abia auzite, ca de catifea. Cuibărite pe o teşitură, casele unui sătuc al Neamului Străvechi, de mult pierit în veşnicie : căsuţe de piatră, cu petele întunecate ale uşilor veghind deasupra canionului. Flăcău-Voios arătă înspre ruine :

— Yota Kien, spuse el. Aici trăiesc cîteva dintre Fiinţele-Divine, zice-se. Se spune că aici au venit cei doi fraţi care îl căutau pe Zeul-Cuvîntător.

Se opriră să se odihnească şi să adape caii. Fata privea în jur, copleşită de linştea care învăluia locul. Încerca un simţămînt de nespusă tihnă, de împlinire. Nu-şi închipuise că puteai

să te simţi atît de bine într-un loc atît de copleşitor.

Într-o după-amiază tîrziu, Flăcău-Voios o duse pe o înălţime ce se desprindea din munţi Dzhil Clizhini. Se dovedi a fi un urcuş anevoios, istovitor, din care o bucată bună trebuia să te strecori printre pini pitici şi molizi. În cele din urmă, putură să încalece din nou, pornind la trap de-a lungul unei terase înguste, pe o potecă ce şerpuia pe sub pini. Dădură într-un fel de luminiş : pămînt fărîmicios, bolovani, stejari de ale căror ramuri trebuia să te fereşti îndoindu-te din mijloc, o scurtătură în stînga lor de unde se simţea apa. Copacii îi împrejmuiau de pretutindeni.

Flăcău-Voios opri şi-i făcu semn să urce pînă la el. Ea dădu ghes calului, fără să se sinchisească de rămurelele care-i aţineau calea. Drept la picioarele cailor, stînca se prăvălea de la o înălţime de peste patru mii de metri, iar jos, sub ochii călăreţilor, se întindea ţinutul de miazănoapte, în întregimea lui. La vremea aceea a asfinţitului, cu canioane sălbatice, înguste, ca nişte panglici de umbră, cu văi largi şi dealuri mărunte, vărgate de alte umbre, opace, purpurii, puţuri de culoare despărţite de podişurile înalte dintre ele, totul era roşiatic. Agathla, miez negru, vulcanic, apărea ca o aberaţie întunecată pe întinderea de culoare. Pînă hăt departe se întindeau fîşiile imense, dezordonate, în forme nesăbuite, ale dealurilor lutoase din Utah şi, mai presus de toate, zarea părelnică a şirurilor de munţi albăstrii, mai dulce decît azurul. Fata se lăsă îndărăt în şa.

— Oricine urcă pînă aici, chiar dacă a mai fost sus de multe ori, simte ca o izbitură în obraz. Ai răbdare să te uiţi, şi ai să simţi cum treptat, treptat, creşti pînă într-atît încît toate acestea le poţi cuprinde înlăuntrul tău. Atunci, nimic nu te mai poate mînia şi nici necăji.

Rămaseră amîndoi în tăcere privind în jur, contopindu-se cu priveliştea. El descălecă, puse o piatră pe o movilă-mormînt, în semn de proslăvire a celui îngropat acolo, şi se aşeză ghemuit, cu privirea aţintită în zare. Era în toate acestea ceva care o făcu să simtă un nod în gît. Abia se ţinea să nu plîngă.

Drumul cobora ameninţător, punînd la încercare caii siguri de picior. Jos, totul era învăluit într-o umbră deasă. Caii, păşind cu grijă, îi purtau din înălţimile scăldate în soare către văile înserării tîrzii.

„Şi tu, băiatule, şi tu stăpîneşti o vrajă, ai un leac al tău, ba cred chiar că e mai puternic decît al meu", se gîndi ea. „De aceea vreau să rămîi al meu. Într-o bună zi, o să contopim leacurile noastre vrăjite ; şi ai să mă aduci aici, ca să simt mereu ce-am simţit azi. Ai să mă aduci, da, dacă această simţire din tine n-o să te ia de lîngă mine pentru totdeauna."

3

Într-un tîrziu, cînd se apropiară de T'o Tlakai, coborîră călări pe piatra goală a unui povîrniş, într-o vale de vreo trei mile pătrate, înconjurată

de stînci nu foarte înalte. Din loc în loc, la picioarele lor, se zăreau pîlcuri de stejari pitici, piersici şi urmele culturilor de porumb de peste vară, în locurile unde apa răzbătea prin piatră. De-a lungul stîncii de la miazănoapte se întindea o terasă prelungă, peste care stînca crea o scobitură concavă de lumină, reflectată sub umbră. Cît ţinea terasa, se înălţa şi o ruină impunătoare a Neamului Străvechi, la capătul căreia, pesemne lîngă izvor, strălucea verdele adînc al unei fîşii de iarbă. Drept în mijlocul văii, fusurile subţiri ale arbuştilor de bumbac marcau scurgerea apei de ploaie. Restul era monoton, cenuşiu... movile de nisip, iar nisip, bolovani, tufe de salvie, copăcei răzleţi, cîteva oi. Aproape de centrul văii, cinci *hogahn*-uri. Două erau pătrate, din frunze, unde acum în pragul iernii nu mai locuia nimeni, iar trei erau din pămînt, în formă de emisfere. Scheletul colibei vraciului, înălţată în vederea serbării, era gata. În jurul aşezării se zăreau priponiţi o sumedenie de cai.

Toate acestea nu păreau impunătoare, dar ea le găsi ameninţătoare şi duşmănoase. Vroia un semn ; ar fi fost o uşurare dacă cei din vale ar fi dat buzna vociferînd la apariţia lor de după colţul unei stînci, întîmpinîndu-i cu strigăte de mînie, cu orice. Dar pe o întindere de o milă şi mai bine, *hogahn*-urile rămîneau liniştite.

Oare ce fel de oameni sînt ? Deştepţi sau proşti, duşmani, prieteni, sau împăcaţi cu gîndul existenţei ei ? Sînt oare în stare să i se împotrivească ? Va putea ea să-i înfrîngă ?

Locuinţele toropite de linişte o fascinau.

Ea singură împotriva lor, împotriva a tot ce se vedea cu ochii, a stîncilor, a copacilor pipernіciţi, a munţilor din zare, a tufişurilor mărunte. Dăduse ea şi bătălii mai grele, dar nici una care să însemne atît de mult.

În faţa ei, Flăcău-Voios cînta cu voce tare un imn :

„Iată dealul Feciorului-lui-Soare-Răsare.
Dealul-Giuvaerurilor, iată-l,
Al porumbului lăptos, deal
Ce răsai în drumul meu...
Oamenii de pe deal, ogoarele lor,
Ogoarele mele, iată-le,
Cum îmi răsar în cale
Scăldate-n Frumuseţe !".

CAPITOLUL XII

1

ÎN TIMP CE SE SCHIMBAU urările de bun-venit şi de bun-găsit, Flăcău-Voios cîntărea situaţia. Pe deplin încredinţat că soţia lui era destul de dibace ca să cîştige bătălia, se purta ca şi cum nici nu-i trecea prin gînd că putea fi vorba de vreo încordare, dar în sinea lui îşi cerceta cu luare-aminte familia. Obraz-Scrijelit,

care şedea la o parte, înfăşurat în pătura lui ca un vultur rănit, se număra printre inamici. Cal-Bălţat, unchiul mai tînăr, stătea în aşteptare, şi pînă una alta părea dispus să se poarte prieteneşte. Cal-Bălţat era gata oricînd să-l urmeze pe altul, indiferernt cine, cu condiţia să vorbească poruncitor ; pe urmă, cînd deznodămîntul se dovedea nefericit, avea grijă să-l deplîngă, dar nu prea tare. Maică-sa era contra, însă nu se grăbea nici ea ; ascunsă în sine, încă nu-şi spunea părerea. Surorile, neutre, urau bun-venit străinei şi nu precupeţeau nimic ca s-o facă să se simtă ca acasă, pentru simplul motiv că era soţia lui. Fecior-De-Arc, fratele lui, şi Murg-De-Prerie, cumnatul, amîndoi socoteau că Flăcău-Voios făcuse o prostie, asta sărea în ochi, şi-şi arătau ostilitatea faţă de ea. Dar Murg-De-Prerie putea nici să nu fie pus la socoteală ; străin de clan, era ţinut la o parte de problemele familiei, datorită tabu-ului care interzicea oricărui bărbat să ridice ochii la soacra lui.

Cu coada ochiului o urmărea pe Fata-Zveltă, fără să pară că s-ar sinchisi cumva, uşurat că ea vorbea şi se purta cum scrie la carte, jucîndu-şi excelent rolul de femeie care ştie să se facă plăcută.

Iată-l şi pe Feciorul-Indiencei-Şugubeţe că descalecă în faţa *hogahn*-ului şi vine la el, cu o anume îngrijorare şi şovăială. Era limpede că se temea de o posibilă înstrăinare, de îndepărtarea ce-ar fi putut aduce o schimbare în viaţa lui Fecior-Voios. Prietenia, pornită din inimă, rămăsese nezdruncinată. Se îmbrăţişară strîns, se

încăierară în joacă şi umplură *hogahn*-ul de larmă.

Cu tatăl său dădu ochii la urmă de tot ; de el se temea cel mai tare. Două-Arcuri se ţinuse la o parte de restul familiei ; poziţia lui era cum nu se poate mai delicată. Zilele cît îl învăţase pe feciorul lui cum să lucreze argintul, vînătorile la care merseseră împreună, zilele cînd îl învăţase să fie pîndar şi arcaş, muncile laolaltă îi apropiaseră nespus unul de celălalt. Erau tată şi fiu, dar şi buni prieteni. Fecior-Voios îl admira pe bătrînul războinic şi vroia să-l întreacă, şi ştia că se putea bizui pe el. Două-Arcuri vedea cum ceva din el însuşi dădea rod în tînărul viteaz. Şi cu toate acestea, într-o asemenea situaţie drepturile sale nu depăşeau simpla amabilitate ; decizia finală aparţinea numai membrilor clanului, mamei şi fraţilor. În ce-l privea, nu-i rămînea decît să aştepte ocazia cînd influenţa lui, strict personală, putea să atîrne în cumpănă. Deocamdată, se abţinea. Flăcău-Voios putea să-i simtă afecţiunea şi simpatia, dar dacă acestea însemnau şi încuviinţare, nu-şi dădea seama.

2

El se temuse că, precum Prieten-Cu-Vulturii sau Cel-Crescut-Pe-Munte din legendă, la întoarcerea acasă ai lui i se vor părea murdari şi urît-mirositori. Fără s-o mărturisească, dacă nu chiar puţin ruşinat, viaţa pe care o ducea el

o asemuia cumva cu aceea din Cuibul-Vulturilor din ceruri, atît de îndepărtată de a simplilor Oameni-Ai-Pămîntului, sau cu lăcaşurile ca sidefiul perlei şi peruzeaua ale Divinităţilor, în orice caz cu ceva deosebit, ca bunăoară ţinutul fermecat de la capătul Rîului-De-Odinioară. Prima impresie o aşteptase cu sufletul la gură, dar casa părintească i se păru încîntătoare, aşa cum o vedea în închipuire. Totul era ca mai înainte ; un miracol al statorniciei. Cele apropiate şi dragi erau la fel, decît doar că acum nimic nu putea fi socotit simplu — totul îl izbea neaşteptat de intens, amănunt cu amănunt.

Dincolo de banalităţi şi de fleacuri, sufletul lui găsea neîntrerupt noi izvoare de încîntare : cîte o umbră de-a curmezişul vreunei stînci, linia încovoiată a unui arbust de bumbac, cîteva oi întorcîndu-se spre casă în faptul serii... de ce trebuiau să se fi schimbat ? Omul nu-şi dă seama de schimbările din el însuşi, sau dacă îşi dă seama, e doar în parte, socotind că ele s-au petrecut în lumea din jur ; vreo mîncare de toate zilele încetează să-i mai placă, vreun aforism fundamental încetează să mai sune adevărat ; cu atît mai mult i se pare de mirare cînd ochii şi urechile îi dau aceleaşi ştiri de mult cunoscute. În felul acesta, miraculoasa statornicie a lucrurilor, calea neabătută pe care se împlineşte ceea ce aştepţi, devin tot atîtea mărturii ale prezenţei frumuseţii în ordinea lucrurilor. Era nemaipomenit cum firele discuţiilor se reînnodau acolo unde se rupseseră ; zăbovea asupra vechilor subiecte, ori de cîte ori se nimerea, şi pe îndelete, ca şi cum mai făceau şi acum parte

integrantă din viaţa lui, doar că punea în ele mai multă sare, ca unul care călătorise şi văzuse mai multe.

Era limpede că familia lui se aşteptase la o anume înstrăinare. Acum însă unii clipeau miraţi, alţii se încruntau dezamăgiţi şi alţii se luminau la chip văzînd că Flăcău-Voios şi soţia lui erau doi indieni Navajo obişnuiţi. Păturile ţesute de ea întăreau părerea ca şi dovezile palpabile ale belşugului în care trăiau : nici un obiect extravagant sau american, ci numai obiecte cum au cei din neamul Navajo, argint, peruzele, mărgean, din cele veritabile care onorează pe cine le poartă, şi nişte cai indieni de mai mare dragul.

El o urmărea atent, cum îşi pitise licărul din ochi, cum se purta desăvîrşit, sigură de sine, degajată, făcînd întocmai ce se cuvenea. Valurile neîntrerupte de bucurie ce i le stîrnea îl luau pe sus şi, ca şi în alte dăţi, atîta calculată stăpînire de sine cumva îl înfiora. Încet-încet, nu aveau încotro şi trebuiau s-o accepte ca pe o adevărată fiică a Neamului. Asta satisfăcea instinctul lui dramatic, dar deopotrivă şi simţămîntul de strictă intimitate a relaţiei dintre ei doi : a se purta cum nu se poate mai firesc de ochii altora, fără a lăsa să se întrevadă din nici un gest, din nici o privire că ei purced de pe un pămînt fermecat.

Cunoscînd-o atît de bine, putea să-şi dea seama cît de mare îi era încordarea şi înţelegea că în sinea ei se afla într-o stare de veghe continuă. Dar nici prin gînd nu-i trecea că, mai

presus de orice, și tensiunea, și concentrarea ei dureroasă îi erau dedicate lui.

Singur cu tatăl său, îi arătă căpăstrul încrustat cu argint și cîteva din celelalte podoabe pe care le meșterise. Două-Arcuri suci și răsuci harnașamentul, pipăindu-i fața cu vîrful degetelor.

— Eu nu mai am ce te învăța... Lucrătură de nădejde.

Și, ciocănind în pana căpăstrului :

— Mie nu mi-ar fi dat prin gînd să folosesc așa desenul.

Să auzi atare laudă din partea lui Două-Arcuri și să mai și stai cu fața neclintită, smerită, era peste puterile omenești.

Feciorul-Indiencei-Șugubețe se întoarse după-amiază tîrziu. Porniră hai-hui amîndoi, cu brațele pe după umeri, pînă ajunseră la un pîlc de stejari pitici, îndărătul piersicilor. Vorbeau despre cîte în lună și-n stele, lăsînd să se aștearnă tăceri în răstimpurile cînd se jucau ba cu nuiele, ba cu prundiș, și-și plimbau degetele prin nisip, ca să nu stea degeaba. În cele din urmă, Flăcău-Voios ridică privirea și grăi :

— Celor de acasă nu le spun. Unora dintr-înșii nu le mai pot schimba eu gîndurile ; alții n-or să priceapă. Cred că nici tu nu știi ce-ți voi spune, dar tu mă înțelegi. Vreau să știi : Am călătorit devale cu pluta pe Rîul-De-Odinioară, însoțit de fulgere de căldură, și de curcubee, și de o ploaie blajină, iar zeii mă călăuzeau de o parte și de alta. Sub mine, Vulturii au așternut șerpi de lumină, raze de soare și curcubee ; ele m-au purtat pînă sus, prin

deschiderea cerului. Am trecut prin spărtura mică din stînci, alături de Zeul-Roșu, și am văzut casele Fluturilor, și ale Oilor Muntelui, și ale Divinităților. I-am auzit pe cei Patru-Cîntăreți de pe cele Patru-Creste. Despre femeia mea vorbesc.

Parcă aș bate cîmpii. Dar sînt întreg la minte. Și nu e numai fiindcă m-am îndrăgostit. Nu e ce simt cînd e ea în preajmă ; nici ce se-ntîmplă cu sîngele meu cînd pune ea mîna pe mine. Acestea toate le pricep. Am stat și le-am chibzuit. E ceea ce se petrece acasă la mine. Tot felul de lucruri, dar ar trebui să fii cu noi ca să le vezi cu ochii tăi.

Știu în ce fel vorbește unchiul meu. Nu e adevărat. Noi nu ne dăm aici drept alții, ca să vă amăgim ; noi numai ne prefacem. Purtăm măști ca ei să nu ne poată vedea obrazurile adevărate. Te-ai uitat la păturile ei și la podoabele mele. Ele sînt cele mai aievea. Parte din viața pe care o ducem.

La care Feciorul-Indiencei-Șugubețe răspunse :

— M-am uitat și la pături, și la podoabe, și le-am auzit cum cîntă. Sînt fericit pentru tine.

Flăcău-Voios se simți mai bine pe urmă ; dorise ca prietenul lui să afle și, spre deosebire de ceilalți toți, lui putuse să-i povestească, fără ca aceasta să mînjească nicicum strălucirea rară a faptelor pe care încercase să i le zugrăvească. Se întoarse la *hogahn*-uri mai întărit pentru a-și juca rolul.

Cina, datorită bunelor purtări și felului ceremonios al familiei, i se păru dintre cele mai

plăcute. Dar i se strecura în suflet o nedumerire din ce în ce mai mare. Ce oare le spusese bătrînul că se va întîmpla ? O vorbă de-a fratelui său către unchiul mai tînăr îl lămuri, umplîndu-l de voie bună. Cum se ivi prilejul, îi șopti fetei :

— După cum le-a zis unchiul meu... se așteptau să fii prost crescută. Să te porți ca o americancă și să le dai apă la moară bîrfelilor.

Rîzînd în sinea lui, se întinse pe pieile de oaie. Un zîmbet adumbrea colțurile gurii ei.

3

Fata-Zveltă privea cu încordare ritualurile, simțind și mai intens tulburarea aceea nedeslușită pe care i-o stîrnea mai tot ce se petrecea în jurul ei. Puteau deveni o armă în stare s-o nimicească, pentru simplul motiv că însumau și exprimau aievea o sumedenie de lucruri din viața Neamului, atît de importante pentru ea. I se mai furișase în suflet și bănuiala că familia își dădea osteneala unei întregi Cîntări-De-Noapte, în mare parte de hatîrul efectului pe care socoteau că-l putea avea asupra fiului căzut în păcat.

Uneori totul i se părea absolut fără noimă, alteori plin de o adevărată frumusețe. Dansatorii mascați erau grotești, dar într-unele momente, la lumina focului, capetele lor diforme și trupurile pictate, mișcările ritmice în care se cufundau cu totul dobîndeau o măreție ce te

umplea de groază. Rugăciunile prelung repetate erau deseori monotone, intonate pe-o melodie posomorîtă, apăsătoare, dar chiar cînd deveneau insuportabile, tot le străfulgera cîte o vibrație de poezie. Educația ei americană o făcuse opacă la plasticitatea vie, densă a cîte unei formule unice, care lasă pe seama ascultătorului evocarea tabloului scontat în întregul său, adică temeiul poeziei Navajo. Și totuși, uneori o sesiza :

„Crește porumbul pe stîncile cărămizii,
Crește plin de frumusețe..."

Aceasta o simțea și ea, cu implicația conținută în puține cuvinte că tot ce este legat de porumb ajunge doar să fie abia sugerat, ca să se dezlănțuie cu toată puterea.

Se străduia să se convingă că asemenea lucruri îi erau înnăscute, făcînd parte din ființa ei, dar își dădea seama că nu putea decît să le observe cu o anume detașare. Timpul făcuse din ea o străină. Era în stare să le împărtășească spiritul, dar nu să se lase învăluită de el. O ușă îi fusese închisă și, pînă și aici, în inima ținutului Navajo, laolaltă cu alți privitori, o cuprindea un dor deznădăjduit după priveliștile și oamenii pe veci pierduți din înnegurata ei copilărie.

Cînd fusese mică de tot, tremura de groază și venerație la vederea zeilor coborînd ca niște ființe aievea în mijlocul oamenilor strînși în cerc. Din întuneric auzea chemarea lor îndepărtată, care, pe măsură ce se apropiau, se repeta, pînă cînd, la a patra strigare, pătrundeau

în lumina focului. Aici dansau și cîntau, impunători, bizari, ca să se facă iarăși nevăzuți către sălașurile lor de pe dumnezeieștile tărîmuri. Acum, însă, nu erau pentru ea decît niște indieni pe care-i cunoștea, îmbrăcați așa ca să se maimuțărească. La fel cu mulți oameni lipsiți de sentimente religioase, în sinea ei credea că și acești oficianți ai ritualului de fapt numai se prefăceau că ar fi pătrunși de ceea ce știau și ei că este o absurditate dovedită. Cei mai mulți privitori erau oameni în toată firea, trecuți prin inițierea în Cîntarea-De-Noapte ; cu toții știau că zeii nu sînt altceva decît niște oameni ca și ei, mascați ; cum de mai puteau atunci să li se închine cu atîta idolatrie ? Ce mai rămînea din extazul religios al lui Flăcău-Voios, ba chiar din toată credința lui, cînd își punea tolba din piele neargăsită, dichisită cu molid și pene și pictată, și se dădea drept Zeul-Cuvîntător ?

Își aduse aminte de cuminecătura de la școală, de pe vremea cînd fusese creștină. Știa prea bine că vinul provenea din via unui italian catolic și că azima nu era altceva decît pîine. Mai știa și că pastorul era un om de treabă pe care nevasta îl ținea sub papuc. Și totuși crezuse, da, că vinul se prefăcea în sîngele lui Hristos, sau cam așa ceva, și cînd își înmuiase buzele în el, se simțise cuprinsă de o înălțare.

O fată din clanul Klamath, în ajunul primei cuminecături, plîngea de ceasul morții. Îi era frică să nu nască dacă se înfruptă din Hristos. Potrivit unei legende a neamului ei, așa i se întîmplase odată unei femei cu Zeul-Corb. Pastorul a avut multă răbdare cu fata aceea și, pe urmă, celelalte fete au făcut haz de ea.

Felul ceremonios în care pastorul înmîna potirul cu vin, cînd le venea rîndul, o impresiona neplăcut, deși cînd îl ridica, obrazul îi părea iluminat. Știa și că nu era decît el însuși și vinul italianului, doar atît, dar nu se prefăcuse, credea de-a adevăratelea.

Tot așa era și cu acești indieni Navajo. Deși cu mintea nu putea să accepte, îi înțelegea. Și ce-ar fi gîndit bărbatul ei despre ea ?

Ziua îi trecea cu munca ce le revenea femeilor, aceea a pregătirii mîncărurilor aproape sacre pentru ritualuri. La drept vorbind, mare lucru despre străvechea bucătărie indiană nu prea știa ea, dar o inițiau cumnatele. Ele se dovediseră dispuse s-o placă de la bun început. Proasta ei reputație le ajunsese la ureche într-o formă destul de vagă, pe care și începuseră s-o pună la îndoială, astfel că o priveau ca pe cineva care trăia într-o lume mai largă ca a lor, într-o lume socotită primejdioasă, așadar superioară. Acum le apărea neștiutoare, spășită și dornică să învețe. Va să zică, era o femeie ca toate celelalte, în pofida a ceea ce experiența lor destul de săracă le învățase să se aștepte din partea indiencelor duse la școli, care odată întoarse acasă erau întotdeauna demne de milă. Le încînta că o puteau trata ca pe o protejată, cu simțămîntul că ocroteau sub aripa lor o asemenea femeie de lume. Nici căldura cu care reacționa ea nu era prefăcătorie ; rareori i se

întîmpla ca femeile, indiferent de rasă, să se arate atît de prietenoase, fără rezerve.

Mama, își dădu ea seama, nu făcea însă decît să se conformeze prescripției străvechi care cerea ca, pe tot timpul sărbătorii, toți să se poarte ca niște prieteni între ei. Atmosfera de *hozoji* umplea întreaga tabără de o dulceață a purtărilor, salvată de ridicol doar prin profunda credință pe care se bizuia. Ceasul judecății nu sosise încă. Fata-Zveltă avea de ce să fie fericită și împărtăși în cele din urmă starea de spirit a tuturor, găsind temei real și înțeles deplin în mereu repetata „cale-așternută-cu-frumusețe" și în veșnicul „pășind-în-frumusețe" din ritualuri.

Într-un fel sentimental, mai jucîndu-se de-a credința și religia Neamului, începu treptat să descopere și oarecare adevăr în dogma fundamentală ; dar cînd încercă să extindă acceptarea acesteia asupra formelor pe care le observa, simțul ei pentru grotesc preschimba totul în farsă. Între timp, îi cucerea pe toți din jur ; unii îi și deveniseră prieteni ; inamicii, izolați, se aflau în încurcătură. Victoria primelor schimburi de săgeți îi revenea ei. Tot mai mult și mai mult, se lăsa în voia șuvoiului de viață Navajo. Într-adevăr, avea de ce să fie fericită. Religia lor, fie și lipsită de noimă, cum i se părea acum și de bună seamă i se va părea întotdeauna, nu împiedica profundul concept de forță activă, din *hozoji*, să devină realitate.

4

Bărbații care luau parte la dansurile rituale nu se amestecau deloc cu ceilalți. Cîteva zile în șir, Fata-Zveltă nici nu vorbi cu soțul ei. Abia într-a cincea zi, după-amiaza, văzîndu-l că urcă spre o stîncă încălzită de soare ca să tragă acolo un pui de somn, îl urmă și se așeză lîngă el. Îi privea chipul și se lăsa furată de vise. Îl iubea. Îl iubea din tot sufletul. Dragostea, în sine, era îndeajuns, dar mai erau încă atît de multe în afară de aceasta ! Așa cum nădăjduise, el devenise într-adevăr cheia întoarcerii către ceea ce era de preț la indienii Navajo, și în viață. Nu trebuia să-l piardă. Dar ce se va întîmpla cînd serbarea odată încheiată, va sosi ceasul plecării, iar bătrînul Obraz-Scrijelit se va face auzit ? Soarta ei se afla în mîinile acestui bărbat care dormea acum lîngă ea. Nu trebuia să-l piardă.

Trăgea din țigară și aștepta. Într-un tîrziu, el se trezi. Ea întinse mîna și-și plimbă degetele pe brațul lui.

— Nu trebuia să faci asta.

— De ce nu ?

— Gîndul meu e la Lucrurile-Sfinte. Nu am voie să mă gîndesc decît la ele. Mai bine nu veneai încoace.

— E rău dacă te gîndești la mine ? Gîndurile tale despre mine nu sînt... *hozoji ?* îl întrebă ea zîmbind.

El însă rămase încruntat.

— Sînt *hozoji*, dar mai există ceva în afară de ele. Cînd mă gîndesc la întreg, mă gîndesc

totodată şi la tine. Şi înalţ mulţumiri pentru tine. Dar nu e bine să mă gîndesc numai la tine şi să dau uitării toate celelalte. Hai, acum du-te.

— Înţeleg.

Şi ea plecă cu paşi neauziţi. Două glasuri vorbeau deodată în ea : unul, că în clipa aceea începuse nimicirea ; celălalt, că ce se petrecuse nu avea nici o importanţă, ba mai mult chiar, era semn bun că prezenţa ei putea să-l tulbure în asemenea măsură. Şi mai presus de amîndouă părerile, simţămîntul că atîta vreme cît nu însemna pentru el totul nu putea fi sigură că şi-l va păstra ; iar firea-i autoritară refuza să se plece pe veci.

Şi serbarea abia ajunsese la jumătate. Ce surprize mai putea să-i rezerve restul ? Urmărea cu atenţie ritualurile, mereu altele. Trecu şi a noua noapte, şi ziua a zecea. Rezistenţa bărbaţilor o uluia ; mai trăgeau ei şi cîte un pui de somn, dar stăteau de veghe noapte de noapte, iar Cîntăreţul-De-Pe-Munte nu mai termina cu rugăciunile de pregătire. Şi nici ostenit nu părea ; mai degrabă s-ar fi putut spune că în cîntecele sale găsea izvor de odihnă şi de forţe noi. Priveliştea fetei bolnave, ca o boccea de cîrpe în *hogahn*-ul vraciului, tînjind jalnic după linişte şi după aer curat, o mîhnea.

În timpul ultimei zile, începură să sosească oaspeţi ; treptat, îşi făcură sălaş în vale vreo două-trei sute. Se tăiau oi, se făcea cafea şi ceai, cu toptanul. Fata-Zveltă era bucuroasă că nu mai prididea ajutînd la pregătiri. Noaptea a zecea, închinată ritualului denumit al Străbunului-Zeilor, constituia apogeul.

Era un spectacol plin de strălucire : mulţimea de siluete dansînd la lumina flăcărilor, cu măştile lor ciudate, albastre, roşii, galbene, negre... cîte un zigzag alb, imens, de-a curmezişul unui piept negru, o siluetă pe un fond albastru, conturat în alb şi reliefîndu-se din clar-obscurul răspîndit de flăcări. Niciodată nu fuseseră mai concentraţi dansatorii, niciodată mai plin de fervoare cîntecul. Apariţia Străbunului fu de-a dreptul cutremurătoare. Absorbită de ce vedea, Fata-Zveltă fremăta toată. Aceşti oameni, sînge din sîngele ei, intrau în legătură cu forţele veşnice prin mijlocirea glasului, puterii, ritmului, culorii, desenului... a tot ce aveau şi putea să le folosească. Ei creau ceva plin de vigoare şi pe măsura ţelului, şi cu toate acestea frumos.

„În Frumuseţe împlinitu-s-a,
În Frumuseţe împlinitu-s-a,
În Frumuseţe împlinitu-s-a,
În Frumuseţe împlinitu-s-a."

5

Ziua următoare era sortită destinderii şi somnului. Pînă să se-ntunece, cei mai mulţi dintre oaspeţi plecară călări. După cină, mama lui Flăcău-Voios şi unchii lui se retraseră într-un *hogahn* de vară pustiu. El îşi termină ţigara şi îi urmă. Obraz-Scrijelit se întoarse şi vorbi cu Două-Arcuri, care plecă împreună cu el. Cîntă-

rețul-De-pe-Munte sosi călare, descălecă și se alătură celorlalți.

Va să zică, nu i se va îngădui să-și apere cauza. Dintre cei strînși în jurul focului, nici unul nu părea preocupat de ce se petrecea ; nici măcar nu o priviră pe furiș. Își aduse vag aminte că, la discutarea unei căsătorii, buna cuviință cerea ca fata cu pricina să se îndepărteze cît mai mult de casă. Și socoti că atare regulă de politețe era cea mai nimerită ca s-o scoată acum din încurcătură. Da, era cea mai bună soluție. Se furișă în întuneric, atentă dacă plecarea ei provoca vreun comentariu sau vreun schimb de priviri. Apoi grăbi pasul departe de *hogahn*-uri, dincolo de țarcul oilor, unde dinadins stîrni un cîine ciobănesc s-o latre.

Dădu ocol pe dindos ca să ajungă la *hogahn*-ul de vară, cu cea mai mare băgare de seamă, avînd în minte cît de tăcuți la pas și de ageri la auz erau cei din neamul ei, simțindu-se neîndemînatică, în vreme ce mădularele i se supuneau parcă fără să le poruncească. Se ghemui la întunericul dens al peretelui de dindos, strîngîndu-și pătura în jur ca să-i țină de cald, rugîndu-se ca nu cumva să-i clănțăne dinții. O pătrundea frumusețea nopții, stelele și frigul, mireasma de salvie și de nisip, foșnetul stins al frunzelor de pe *hogahn*.

Tocmai aprindeau focul. Cînd acesta își înălță flacăra, se strînseră în jur, cît mai aproape, astfel că străpungînd cu privirea printre frunze și ramuri, îi văzu : niște matahale nedeslușite, dar fiecare cu un tîlc al ei, abia lăsînd să li se întrezărească chipurile. Treptat, îi identifică. Cîntărețul-De-Pe-Munte, la locul de onoare, cu spatele la ea ; în stînga lui, Cea-Căreia-I-S-Au-Dat-Tîrcoale, mama lui Flăcău-Voios ; în dreapta, Cal-Bălțat. Obraz-Scrijelit, lîngă el, față în față cu Flăcău-Voios, iar Două-Arcuri, ceva mai îndărăt, aproape de intrare. Și-i cîntări în gînd, unul cîte unul, dorindu-și să fie de față ca să-și pună la bătaie măiestria și să ia parte la ciocnirea ce stătea să izbucnească. Nu, nu era corect așa. Îi părea rău că fața Cîntărețului-De-Pe-Munte îi rămînea ascunsă ; greutatea părerii bătrînului avea să crească acum, cînd abia terminase de condus cîntările, cu soțul ei servindu-i de ucenic. Prin părțile astea, el era conducătorul clanului Tahtchini ; rolul de frunte îi reieșea și din locul de onoare ce i se rezervase în această adunare unde nu avea decît rubedenii îndepărtate. Cal-Bălțat nu însemna mare lucru. Cea-Căreia-I-S-Au-Dat-Tîrcoale o ura, pentru ea însăși, fiindcă era cum era, dar se și temea de ea. Obraz-Scrijelit era pornit contra ei din motive de ordin mai general, dar și bine chibzuite. Cît despre atitudinea lui Două-Arcuri, încă nu-și dădea seama. El avea o putere de discernămînt care-l putea face să-i țină parte, ori să-i devină cel mai primejdios dușman. Pînă una alta, nu se afla de față decît ca un străin căruia i se făcuse favoarea de a fi acceptat.

Focul începu să împrăștie căldură și oamenii își treceau din mînă în mînă tutunul. Cîteva minute rămaseră tăcuți. Cel care deschise vorba fu Cîntărețul-De-Pe-Munte :

— Stăm și ne gîndim la fratele meu mai mic, aici de față ; chibzuim ce s-ar cuveni să facă.

Pentru aceasta ne-am adunat la sfat și l-am chemat.

Fumau mai departe. Maldăre întunecate de umbră, cu păturile care abia lăsau să li se întrevadă fețele. Obraz-Scrijelit scuipă cît colo un fir de tutun.

— Nepoate, noi nu gîndim că este bine ceea ce făptuiești tu. Am stat și ne-am sfătuit vreme îndelungată între noi. Știm despre femeia aceea că...

Flăcău-Voios ridică fruntea.

— Ai mai spus o dată, unchiule, lucrurile astea, iar eu le-am auzit. Nu le mai spune a doua oară. Dacă le spui, nu vom mai sta de vorbă. Spune-ți dumitale însuți că eu le-am auzit și că știi ce gîndesc despre ele. Lucrurile pe care le-ai rostit în *hogahn*-ul Celui-Ce-A-Ucis-Un-Navajo le-am auzit acolo. Hai, lasă-te păgubaș.

Ședeau la sfat, cu ochii ațintiți la capetele țigărilor, sau frecîndu-și dreapta de degetele de la mîna stîngă, ca pentru a aduce cuvintele la lumină, ori atingîndu-și pe rînd buricele degetelor, cu privirea țintă la mînă, astfel încît glasurile păreau cu totul și cu totul detașate, iar oamenii, simpli mijlocitori în articularea unor gînduri ce se formau undeva în neant.

— Poate că greșești, gîndesc eu, dar o să fac cum spui. Ți-aduci nefericire ție și răspîndești urîciune. Faci parte din Neam și viața ce ți se potrivește este aceea a Neamului. Acuma, cîtă vreme vederea și auzul și mirosul ți-s mistuite de dragoste, toate sînt cum nu se poate mai bune, dar într-o zi ai să te uiți în jur și ai să vezi doar lucruri care nu-ți pot fi pe plac, ca apa leșioasă la băut. Ai să le dorești pe cele ce sînt cu adevărat ale tale și n-ai să mai fii în stare să le afli, așa gîndesc eu.

Foarte bine că furați ochii celor mai tineri cu straiele voastre și cu podoabele de preț, și cu bunele voastre purtări, dar noi ne dăm seama tot timpul că sînteți altfel. Iar tu nu ești decît o scînteie din focul ei, ceva ce-a fost făurit de ea. În ceea ce-o privește, s-a purtat și-a glăsuit cum se cuvine. Are gură pentru de toate, și pentru cele mai presus, și pentru cele mai prejos, și de din față, și de din spate, numai pentru cele adevărate care se spun din suflet, nu. Așa socot eu.

— Noi trăim la fel cu toți cei din Neam.

— Pînă și începutul v-a fost ca al americanilor. Voi doi v-ați vorbit singuri, de capul vostru. Fără pic de rușine. Ea a pus la cale lucrurile așa. Barem cununați sînteți ?

— Da.

— Cine v-a cîntat de cununie ?

— Cîntăreț-Galben.

— Te-ai uitat la el ? Desigur că nu. L-ai privit numai cu ochii, ca să nu te ciocnești de el. Dar cu mintea l-ai văzut ? Nu. Gîndește-te acuma la el și poate ai să-l vezi. Ai să vezi ce s-alege din omul care se abate de la calea noastră și pășește cu mocasinii indieni pe drumul americanilor. Pe alții din Neam care-și duc traiul prin părțile acelea i-ai văzut. Unii-s înstăriți, dar inimile li-s deșarte. I-ai văzut cîtu-s de lipsiți de fericire ori de frumusețe în inimile lor, deoarece s-au rătăcit de „calea așternută cu

frumusețe". Acum nu mai au cu ce-și umple inimile, decît cu whisky.

Fata-Zveltă se chirci.

— Asemenea oameni nu sînt în stare să danseze la o serbare și nu se pricep la nimic bun. Nu ești tu omul care să vrei ca acela, Cîntăreț-Galben, să se roage pentru tine, cînd știi că nu ți-ar aduce *hozoji*. Tu spui că trăiți ca toți cei din Neam. De ce atunci nu trăiți laolaltă cu Neamul ? Oare ei, femeii aceleia, nu-i place să se-amestece cu Neamul ? Mi-am spus gîndul.

Flăcău-Voios făcu un gest de lehamite. Unchiul lui, mînios, își aruncă în foc capătul țigării.

Cea-Căreia-I-S-Au-Dat-Tîrcoale se înclină spre foc.

— Spusele fratelui meu sînt bune, dar el nu a rostit încă tot. M-am uitat cu luare aminte la tine, la ce se petrece cu tine. Valea aceasta, T'o Tlakai, ție îți glăsuiește aievea, așa gîndesc. Cînd te uiți înspre Chiz-na Hozolchi, auzul ți se umple de cîntec, așa cred eu. Inima-ți dă ghes să stai de vorbă cu cei din Neamul tău, și te bucuri cînd buzele-ți rostesc numele străvechi. Despre oile noastre și despre bălțile noastre... bălțile tale... mai degrabă te înghesui să vorbești tu decît noi. Locul tău este printre noi, și aici te vrem. Îți dorim binele. Cîtă vreme ești plecat, știm că te afli undeva departe. Femeia aceea te ține departe de noi. Care să fie pricina ? De vreme ce ea îți dorește binele, iar noi de asemenea îți dorim binele, de ce se teme de noi ? Poate fiindcă dorește să te prefacă într-altceva ?

Poate pricina este că, dacă ai trăi în mijlocul nostru, ai vedea toate cele așa cum sînt.

Părinți nu are, nici unchi, lîngă care să trebuiască să-și clădească *hogahn*-ul. Trăiesc prin părțile noastre o sumedenie din clanul Bitahni ; să se strămute încoace și ea. Vino și stai în mijlocul nostru, al Neamului tău. Poate că așa, dac-o vedem că nu e de soi rău, o să ne dăm seama c-am greșit și o să ne deprindem s-o iubim, copilul meu.

„Dar știi că ești deșteaptă, fir-ai tu să fii !" își zise fata în sinea ei.

Flăcău-Voios își mișcă din nou mîna.

Venise rîndul lui Obraz-Scrijelit să-și spună cuvîntul :

— Ești tînăr. Nu-ți place să asculți.

Glasul, oricît de cumpănit era, tot lăsa să-i răzbată mînia. În colibă încordarea creștea.

„Asta-i bună ; dacă-și dau drumul la furie, atunci îl pierd pentru totdeauna."

— Nu ai de gînd să ne asculți.

Cîntărețul-De-Pe-Munte îl întrerupse :

— Tatăl lui l-a învățat să vîneze, să danseze și să lucreze argintul. Cred că tatăl lui îl cunoaște mai bine decît noi toți. Nene, să auzim ce gîndești.

Nimic nu fusese pînă acum atît de important.

Două-Arcuri glăsui arar :

— Cu toții am fost văzut obiectele din argint făurite de el și păturile țesute de ea. L-am văzut pe el cum dansează. Va să zică îl cunoaștem, așa cum este acuma. Știm că, în ce-l privește, toate sînt în bună rînduială.

Bărbatul alcătuieşte un model cum se cuvine, deoarece îl simte cum se cuvine. Atunci cînd face ceva după modelul altcuiva, îl poţi cunoaşte pe loc. Dacă e silit să lucreze după modelul altuia, trebuie mai întîi să-l simtă în el însuşi. Nu-i poţi porunci sub ameninţarea pistolului : „Fă-mi fulgere şi nori cu urme de vînat încrucişîndu-se dedesubt şi fă-mi-le frumos".

Fiul meu se gîndeşte cum să-şi închipuie desenul vieţii lui. Să ne spună şi nouă, iar dacă nu e bun, poate sîntem în stare să-i arătăm.

— Ai vorbit bine, nene.

— Da, ai vorbit bine, fu singura contribuţie la discuţie a lui Cal-Bălţat.

Cu toţii se răsuciră uşor, aţintindu-şi privirile spre Flăcău-Voios. El vorbi fără să şovăie, dar alegîndu-şi cu luare aminte fiecare cuvînt :

— Nu mi-am rostit gîndurile, fiindcă socoteam că hotărîrea voastră e luată dinainte. Acum însă vi le voi spune. Am auzit cele ce mi-a spus acolo unchiul. L-am văzut, acolo, pe Cîntăreţ-Galben şi i-am văzut şi pe ceilalţi. Am stat şi m-am gîndit la toate lucrurile acestea. Nu m-am năpustit la ele orbeşte, ca un cal nărăvaş. Totul era nou, iar eu am stat să mă uit şi să mă gîndesc.

Luna a răsărit şi a apus de mai multe ori de cînd sînt cu femeia asta. Vă spun că ştiu că nimic dintre cele rele nu este adevărat. Credeţi-mă.

E adevărat că trăim într-un fel deosebit, dar nu am luat-o pe calea americană. Să nu gîndiţi aşa, nu una ca asta. Ea este de alt soi. Pe toate

le face deopotrivă cu noi, în mai mare măsură decît alte fete care au mers la şcoli ; dar este de alt fel. Aţi văzut argintăria şi păturile noastre ; dacă aţi pofti pînă la noi, aţi vedea că toate sînt aşa. Sînt frumoase. Este „calea aşternută cu frumuseţe". Trebuie să mă credeţi ; aşa se cuvine ; e ceva cum nu mi-am închipuit niciodată ; nu avem nimic aici care să se poată asemui cu ce-i acolo, cu viaţa de acolo. Nu facem decît lucruri bune. Tot ceea ce am cunoscut bun vreodată nu se aseamănă cu fericirea pe care mi-a dăruit-o ea şi felul ei de a fi.

Uitaţi-vă la mine. Sînt mai mare acum decît pe vremea cînd am plecat de aici, şi ştiu ce spun. Hotărîrea mea este luată. Nu vreau să fiţi mînioşi pe mine. Nu vreau să fiţi nefericiţi din pricina mea. Nu vreau să vă aud spunîndu-mi să nu mă mai întorc. Poate că nu mă credeţi, dar ceea ce vreau este să aşteptaţi.

Nu are nici o însemnătate, ştiu. Mi-am rostit gîndurile.

6

Victoria ei era aievea, nestrămutată, dar nu avea vreme să se îmbete cu ea. Se întoarse în jurul focului, ca şi cum, de la locul ei de aşteptare, tocmai zărise pe participanţii la sfatul familiei că se reîntorceau. Sosise ceasul culcării ; îşi găsi locul pe pieile de oaie din *hogahn.* Înăuntru era cald şi înăbuşitor, doar un fir uşor

de aer pătrundea pe sub pătura de la ușă și prin gaura pentru fum.

„Așadar, acestea sînt simțămintele lui. Pe de-a întregul, al meu. Pot face orice. *Ya*, Obraz-Scrijelit ! Dar dacă sînt atît de sigură de el, de ce să nu venim să locuim aici ? Dincolo e primejdios. Năstrușnică idee : tocmai cînd sînt mai sigură că pot face ce vreau, să renunț. A, nu ! Socotind și caii pe care-i are el acum, am realizat în zece luni aproape o mie de dolari. Totul merge ca pe roate. George nu-mi iese din vorbă, cuminte ca un mielușel. Sînt puternică."

Genele i se lipeau și i se năzăreau fel de fel de închipuiri. Nedeslușit, își aduse aminte de o poveste, cum Nayeinezgani nu ucisese Neamul Hămesiților. O alegorie. Nici Ucigașul-Zeilor-Potrivnici nu le putuse veni de hac. Izbutise să-i alunge doar.

„Am văzut mai multe decît tine, și decît toți cei din Neamul tău. Și știu mai multe. Îți voi arăta calea. Eu, Fata-Zveltă, eu, Zvon-de-Bătălie."

CAPITOLUL XIII

1

PLECARĂ CĂLĂRI din T'o Tlakai, un pîlc întreg plin de voie bună : Cal-Bălțat, și Fecior-De-Arc, Lungan-Viteaz din T'ies Napornse și

nevasta lui, și încă vreo jumătate de duzină de bărbați și femei care se întorceau la casele lor, în Tlikahn, Tsébitai și Sensaidesah. Se lăsase un frig aspru, caii mergeau bine ; glume, întreceri călare, prilejuri de a-și arăta unul altuia giuvaerurile, straiele cele mai bune și priceperea de călăreți... Tineret ! Cal-Bălțat se apucă să fumeze dintr-o rămurea uscată, împrăștiind nori după nori.

— Ia uitați-vă la vrăjitoria mea cea nouă ! Iau rămureaua asta și o prefac în țigară, ba încă aprinsă !

— *Ei-yei,* nene, vezi să nu te-nnece fumul.

Ajunseră la poala povîrnișului de unde se urca spre prăvălia din Gomulli T'o. Unul dintre bărbați spuse :

— Haideți să cumpărăm uscățele și fructe zaharisite.

— Prea e frig. După mine, niște cafea parcă ar prinde mai bine.

— Poate ne face cinste Mustață-Galbenă, își dădu cu părerea Flăcău-Voios. Dar el de ce n-a venit la serbare ?

— Mustață-Galbenă nu mai e aici. A plecat la Chiezb'utso. Pe cel care ține prăvălia acum îl cheamă Nas-Îngust.

— Ce fel de om e ?

— Nu e cumsecade. Dacă-i lăsăm ceva în amanet, ni-l vinde fără s-aștepte să venim să răscumpărăm. Un om mititel ; mititel și la suflet.

— Încearcă s-o facă pe deșteptul cu noi, dar nu se pricepe. Cuvîntul lui nu face doi bani.

— Ne ia de proşti. La mutra lui s-ar cădea să se uite.

Flăcău-Voios întrerupse brusc corul de ştiri :

— Ia staţi !

Călări pînă la Feciorul-Indiencei-Şugubeţe şi-i şopti ceva la ureche. Prietenul lui surîdea.

— La cafea mă gîndesc. Pot să-l fac să ne-o dea la toţi pe gratis, cred eu. Pune cineva rămăşag ?

— Te cunosc eu, făcu Cal-Bălţat. Nu pun.

Fecior-De-Arc îi şopti Fetei-Zvelte :

— Asta-i el. Aşa sînt ei, amîndoi, cînd se nimeresc împreună. Nu degeaba îi cheamă cum îi cheamă.

— Mă prind eu pe doi bănuţi, declară Lungan-Viteaz. Asta, aşa, numai de plăcerea rămăşagului.

Un altul, străin, puse cincizeci de cenţi. Flăcău-Voios dădu fiecăruia cîte o miză egală cu rămăşagul.

— Ei, acuma luaţi-o cu toţii înspre prăvălie. Intraţi, dar nu cumpăraţi nimic, nu faceţi nimic. Nici unul din voi nu mă cunoaşteţi ; dacă se mai nimereşte careva pe acolo, îi spuneţi să se prefacă şi el că nu mă cunoaşte. Dar cu toţii îl cunoaşteţi pe prietenul meu de aici. Tu, surioară, se adresă el soţiei, rămîi cu mine.

În vreme ce ceilalţi se îndepărtau călări, el se sfătui cu prietenul lui. Apoi îi explică şi Fetei-Zvelte şi îi luă căpăstrul de argint. Fumă pe îndelete o ţigară şi anunţă :

— Cînd ajunge umbra la băţul acela, cred că va fi vremea să mă duc.

Prăvălia din Gomulli T'o se afla pe un versant sterp şi teşit, numai nisip şi stîncă, vreo două hectare netede ca-n palmă, suind către apus, povîrnit la răsărit. Un ţarc înalt de aproape doi metri şi clădirea joasă, îmbucată din două laturi, din piatră şi chirpici, cu acoperişul de tablă ondulată. De jur împrejur, nici o urmă de verdeaţă, nimic care să întrerupă monotonia, doar nisip şi stîncă, nişte cutii goale de conserve, o zdreanţă putredă dintr-o cămaşă albastră. Locul-drept, ca-n palmă. Pe timp de vară, soarele potopitor scorojea pereţii casei ; iarna, vîntul pustia totul din jur. Era doar un fel de stivă, făcută de mîna omului, dar care nu aducea propriu-zis nimic în maiestuoasa pustietate. Dincolo de clădire, la deal, o surpătură roşie-cafenie, stîncă golaşă de un portocaliu împurpurat, cu norii albaştri ai munţilor în chip de fundal. Privelişte de pe altă lume, fărîmiţată şi deşartă.

Pe lîngă caii cu care veniseră cei din grupul lor, Flăcău-Voios observă încă doi, priponiţi în ţarc. Şi-l priponi dintr-un nod şi pe al lui, acesta fiind un cal destul de potolit, neştiind încă să se dezlege singur. Sări dintr-un salt peste oblînc şi porni agale către uşa prăvăliei, tîrînd într-o doară frîul după el şi potrivindu-şi pălăria, proaspăt cumpărată, cu marginile ţepene şi calota fără adîncitură, legată pe sub bărbie după moda indiană, care îi venea bine. Şi-o lăsă pe-o sprînceană, aşa, de al dracului.

Prăvălia era o încăpere pătrată, împrejmuită pe trei laturi de o tejghea ; pe a patra latură, uşa şi o ferestruică. O altă uşă, în spate, dădea spre locuinţă. Încăperea duhnea a fum de ţigară

și a sobă încinsă. Indienii, înșirați de-a lungul tejghelei, rezemați în coate, sporovăiau sau căscau ochii la mărfurile de pe rafturi. Îi identifică imediat pe proprietarii celor doi cai. Unul, tuns scurt pînă la urechi era Duhnește-Ca-Un-Mexican, un coțcar bătrîn care lucrase la calea ferată ; celălalt, Colț-Lung, polițaiul din T'ies Napornss.

Se opri în ușă.

Fecior-De-Arc îi aruncă o privire absentă.

— Încotro, ia zi ?

— La T'o Tlakai, la serbare.

— Serbarea s-a terminat ; de acolo venim noi.

— *Chiendi !*

— De unde ești, ia zi ? întrebă Lungan-Viteaz.

— Chiziai.

— Departe !

— Da. Și tu, din ce loc ești ?

— T'ies Napornss.

Se îndreptă spre capătul celălalt al încăperii, unde ședea cu picioarele pe tejghea, mestecînd apatic, negustorul. Pleșuv, cu o mustață căruntă, lăsată pe oală, și obrazul îngust nătîng. I se citea pe față că era avar și prost, dar nu părea om rău.

Fermier fără noroc, ajuns la sapă de lemn, cumpărase pe nevăzute prima prăvălie ieftină ce i se oferise și venise să se îmbogățească peste noapte pe seama naivilor de indieni. Socoteală greșită. Ei erau aceia care-l trăgeau pe sfoară și-l scoteau din minți, de nu mai știa cu ce tertipuri să le intre sub piele, dar nici asta nu îi

reușea. Nu se pricepea deloc să-i atragă în negoț, și cu atît mai puțin să se apere de șiretenia lor. Mereu se întîmpla ca astăzi. De dimineață, de cînd deschisese prăvălia, intraseră doi tîrguind de două parale, iar acuma, uite-i, pe nici unul din cîți erau de față nu-l trăgea ața să cumpere ceva. Nu le ardea decît de taclale, și atîta tot. După mintea lor, el nu ținea o prăvălie, ci pesemne un club, fire-ar clubul al dracului să fie !

Flăcău-Voios se rezemă cu brațele de tejghea, trosnind în dinți o monedă de un sfert de dolar. Cerceta din privire șirurile de cutii de conserve, dar pe chip nici urmă de interes. Își juca rolul fără pic de efort și își aduse aminte într-o doară că se împliniseră șase luni de cînd intrase ultima dată într-o prăvălie. Mare păcat că Mustață-Galbenă plecase. El i-ar fi urat bun-venit și, desigur, l-ar fi tratat cu bomboane.

— De care bomboane aveți, nene ?

I se adresase în graiul copilăresc stîlcit pe care indienii Navajo îl folosesc cu americanii.

— Rotunde, de supt, tari, de ronțăit și zahăr candel.

Nici ca să-și prezinte marfa, nu se simțea la largul lui. Era cam tare de ureche, ceea ce-l stînjenise la învățat.

— Alea rotunde de supt, cum le dați, nene ?

— Două de-un bănuț galben.

Flăcău-Voios își socoti cu luare aminte banii și puse pe tejghea o monedă de zece cenți.

— Dați-mi de-atîta.

Negustorul îi trimise de-a rostogolul patru bomboane de gumă.

— Dă banii, se întinse el după monedă.
Flăcău-Voios o acoperi cu palma.
— Batoane răsucite n-aveți, nene ?
— N-avem.
— Astea nu-mi plac. (Și-și vîrî banii în buzunar.) Ia dă-mi un fum.
Nas-Îngust îl săgetă din privire, de parcă ar fi vrut să-l vadă acolo pe loc prefăcîndu-se în foaie uscată de tutun. Dar diplomația era diplomație. Făcu să alunece pe tejghea o pungă pe jumătate goală de tutun din cel mai ieftin și cîteva foițe de țigară.
— Chibrituri, cumnate.
— Văd că ai, arătă negustorul către buzunarul de la cămașa indianului.
— Alea-mi trebuie mie.
— Ei, dacă-i așa, du-te naibii !
Nas-Îngust înjurase pe americănește, cu siguranța făloasă a celui care crede că nu-l înțelege nimeni.
— *Juthla hago ni,* îl parafrază suav Flăcău-Voios, oarecum ca să-și traducă sieși, oarecum ca să-i răspundă în același mod.
Insulta, în limba Navajo, era dintre cele mai grave. Ceilalți hohotiră.
Flăcău-Voios se întinse peste tejghea, își aprinse țigara și pufăi din ea cu un aer critic.
— Parc-aș cumpăra șaua aceea. Ia s-o văd.
— O dau jos numai dacă vrei de-adevăratelea s-o cumperi.
Atîrna de o grindă, laolaltă cu alte șei, printre bice, căpestre, oale, cuverturi, frînghii, fulare de mătase și topoare.

— Ia arată-mi-o. A mea nu mai e bună de nimic. Îmi trebuie una nouă. Vreau cuvertura aceea, și patru cutii roșii de tutun, din acelea cu predicatorul în straie lungi negre pe ele.
— Ai de unde plăti toate astea ?
— Îți las ceva amanet. Uite.
Și își zornăi căpăstrul de tejghea. Duhnește-Ca-Un-Mexican se dădu mai aproape.
— Vreau fularul de colo, și făcu semn cu capul către unul de mătase. Și un briceag.
Negustorul se ridică, prefăcîndu-se că nu-l trăgea inima deloc. Felul cum se hotărîse indianul să tîrguiască era tipic. Cîntări căpăstrul: nouăzeci de dolari, dacă nu chiar o sută-n cap. Afacerile se îndreptau. Din moment ce-ar fi pus mîna pe așa ceva, în schimbul a treizeci de dolari în mărfuri...
— De unde ești de loc ?
— Chiziai.
— Unde vine asta ?
— Într-acolo.
Indienii se îngrămădiră fără zgomot să pipăie lucrătura în argint. Nas-Îngust se întoarse către polițist, care o rupea pe americănește.
— Unde vine Chiziai ?
— Los Palo. Acolo ajunge stai jos, cu drum de fier. De-acolo el vine acuma, răspunse acesta într-o americănească atît de pocită, că numai o ureche exersată o putea descifra ; nu prea pricepea el ce se petrece, dar nici nu vroia să se pună împotrivă.
— Los Palo, zici ? Cunosc.

— Am venit la serbare, acuma mă-ntorc. De Luna-Nouă-A-Vulturilor vin din nou să-mi iau îndărăt căpăstrul.

Suna îmbietor.

„În cinci, șase luni, se putea foarte bine ca indianul să uite, iar eu, cine știe, nici să nu mai fiu pe aici."

— E adevărat ce spune ? se adresă negustorul întregii prăvălii.

Fecior-De-Arc săltă căpăstrul.

— Lucrătură din astea numai la Chiziai se face. N-aduce deloc cu cea din părțile noastre, cu podoabele meșterite de tatăl meu, minți el.

Cal-Bălțat și Lungan-Viteaz încuviințară. Pe ei și pe Două-Arcuri, Nas-Îngust îi cunoștea bine. Le dădu crezare.

— Bine, primesc căpăstrul.

Dornic să-l simtă în posesia lui, se întinse să-l ia.

— Stai o clipă. Adu marfa.

Nas-Îngust adună lucrurile conștiincios :

— Patrușunu dolari jumate.

— Adică de ce ?

— Una șa, douășapte. Una cuvertură, zece... treișapte. Tutun, de șase ori douăzeci de cenți. Un fular, doi dolari. Un briceag, un dolar jumate. Patrușunu dolari jumate. Îți las la patrușunu dolari.

Flăcău-Voios se puse pe tocmeală, îndărătnic, pînă auzi de afară niște glasuri care cîntau. Între timp, negustorul coborîse prețul la treizeci și cinci de dolari.

— Bine. Le iau.

Începuse să-i împingă căpăstrul, iar Nas-Îngust își și înfipsese degetele în argintăria grea, cînd intră Feciorul-Indiencei-Șugubețe cu Fata-Zveltă.

— *Ahalani !*

— *Ahalani, shichai !*

Bărbații se îndreptară unul spre altul, Flăcău-Voios trăgînd căpăstrul după el. Negustorul se pomeni cu mîinile goale. Cei doi se îmbrățișară din răsputeri, se luară la trîntă și dădură o întreagă reprezentație de prietenie.

— Îmi pare bine să te întîlnesc, prietene !

— Dar ce mă bucur eu că te văd pe tine !

— *Hozhoni !*

— *Aigisi hozhoni !*

— Ce vînt te-aduce ?

— Am venit la serbare, dar e prea tîrziu, cică. Tu, ce vești mai ai ?

— Tocmai m-am însurat. Uite-o pe nevasta mea. Ea e din Maito.

— Grozav !

Nas-Îngust socoti că făcuse progrese în limba indienilor, de vreme ce înțelegea aproape tot ce vorbeau. De obicei, cînd discutau între ei, nu putea să-i urmărească, de parcă intr-adins le încîlceau pe toate. Nici prin gînd nu-i trecea că anume pentru urechile lui foloseau un grai stîlcit copilărește, după cum nu sesiză cît era de neobișnuit ca mirele să-și aducă mireasa la el, în loc să se mute el în gospodăria ei.

Feciorul-Indiencei-Șugubețe dădea mîna cu toți prietenii de față, ca și cum atunci se întorsese dintr-o călătorie.

— Tocmai am terminat de clădit *hogahn*-ul nostru, într-acolo, spre T'ies Napornss. Acum facem Rugăciunea-De-Casă-Nouă. Vreau să veniți cu toții, și pe urmă stăm și petrecem. Tu, prietene, trebuie să vii neapărat. Hai cu noi.

Făcu un semn din cap către Lungan-Viteaz, care o și pornise spre ușă cu vreo doi-trei după el.

— Încheiam tocmai un tîrg aici. Trebuie să termin.

— Mai bun tîrg poți să închei cu negustorul din T'ies Napornss. E un om tare cumsecade.

Nas-Îngust, în sinea lui, trase o înjurătură. Vroia căpăstrul și-i dorea de mușterii și pe tinerii căsătoriți. Feciorul-Indiencei-Șugubețe părea a fi cu dare de mînă ; precis că maică-sa îi dăduse multe oi.

— Îți las mai ieftin. Stai să încheiem tîrgul.

— Cred că mă duc la petrecerea prietenului meu. Toți de-aici merg.

— Da, făcu Lungan-Viteaz, întorcîndu-se din prag. E vremea să mîncăm.

— De ce nu cumpărați de-ale gurii și să petreceți aici ?

— Am acasă de-ale gurii, cafea, și carne, și pîine. De ce să cumpere de-aici ? îi răspunse Feciorul-Indiencei-Șugubețe.

Negustorul făcu în gînd o socoteală rapidă care nu depășea un dolar și un sfert.

— Fac eu cinste cu cafea, și cu uscățele, și cu suc de prune conservate. Ce părere aveți ?

— *Ei-yei*, dacă-i așa, rămînem.

— Cu un asemenea om, mai mare dragul să închei un tîrg, declară solemn Feciorul-Indiencei-Șugubețe.

Nas-Îngust strigă către ușa de din spate :

— Pune trei sferturi de cafea, dar repede, cu zahăr cît să se simtă că este. Și adu zece cești.

Aduse pe tejghea două cutii de pișcoturi sărate și patru de compot de prune.

— Acuma, dă încoace căpăstrul.

— Cred c-am să mai iau ceva pe deasupra, o frînghie, poate. Mai mare dragul să cumpere omul de la tine.

Și puse căpăstrul pe tejghea, dar continua să țină frîul.

Nas-Îngust se cocoță pe tejghea și trase jos o frînghie.

— Numai bună.

— Nu, din păr de cal o vreau, făcu Flăcău-Voios cu gura plină.

— Așa ceva n-am.

— Atunci, împletită din piele.

Negustorul se apucă să cotrobăie pe sub tejghea după frînghiile din piele neargăsită făcute de indieni. Flăcău-Voios le cercetă, una cîte una. Între timp, apăru și cafeaua. Indienii o dădură pe gît, înfulecară lacomi pișcoturile și duseseră la gură cutiile cu compot, aplecîndu-le așa încît să le golească și de ultima picătură.

Înainte de înghițitura de pe urmă, Flăcău-Voios se pronunță :

— Nu cred că mai vreau să cumpăr.

— A ?

Apucînd bine de frîie, începu să tragă căpăstrul de pe tejghea.

— Hei, stai !

Flăcău-Voios o porni spre ușă.

— Altădată, poate.

— Hei, pentru Dumnezeu !

Indienii dădură toți buzna afară, cu negustorul după ei. Flăcău-Voios o și pornise în galop, urmat îndeaproape de Fata-Zveltă și de Feciorul-Indiencei-Șugubețe. Ceilalți, după ei, chiuind și fluturîndu-și prin aer frîiele și bicele. Nas-Îngust rămase în bătătură.

— Hei !

În prăvălie, Duhnește-Ca-Un-Mexican puse mîna pe niște tutun și un fular, se furișă pe ușă afară și se evaporă pe după colțul clădirii.

— Lua-te-ar naiba de bandit indian !

Indienii dăduseră bici cailor ; cîntecul lor se auzea acum hăt-departe. Se lăsase frig. Negustorul își îndesă mîinile în buzunare, cu ochii tot după ei.

— Mă, potaie de indian, să te ia naiba !

CAPITOLUL XIV

1

ÎN DIMINEAȚA celei de a treia zile a călătoriei lor către casă, nu departe de Kintiel, începu să ningă. Pămîntul, oriunde-l pătrun-

sese umezeala, înghețase încă din noaptea din ajun, iar ei, deși goniseră cît putuseră sub cerul ce nu prevestea nimic bun, tot mai aveau de mers o zi călare. Viscolul se năpusti ca lupii de pădure, dintr-o dată. Un vînt dinspre crestele muntoase spulberă fulgii, învîrtejindu-i pe urma lor și pișcîndu-i de urechi și obraz. Nici o rază de soare ; mai departe de cîțiva pași în fața lor nu puteau desluși nimic. Își traseră păturile peste cap și se călăuzeau acum doar după direcția vîntului din spate.

Față de starea timpului, indianul are o atitudine pasivă : o acceptă sau o rabdă fără a se răzvrăti ori a se irita ca omul alb. În ce-l privește pe Flăcău-Voios, traiul bun și mîncarea îmbelșugată schimbaseră întrucîtva această stare de spirit ; neobișnuit de sensibil la neplăceri și îmbufnat, socotea vifornița mai rea decît era de fapt. Cît despre Fata-Zveltă, să-i plîngi de milă nu alta. Nu schimbau o vorbă, ci doar își zoreau caii, răzbunîndu-se pe ei.

Trecu un timp, și vîntul se mai potoli, astfel că zăpada așternută sub copitele cailor nu mai era spulberată, deși ninsoarea nu contenise. Flăcău-Voios își făcea griji în legătură cu drumul, în vreme ce soția lui se gîndea la deosebirea, ca de la cer la pămînt, dintre această călătorie călare și aceea pe care o făcuseră împreună la dus, exact pe același drum. „Întîi, ca un cuptor încins, se gîndea ea, pe urmă ca o ghețărie ; și uite că începe să-mi placă așa."

Cîteva stînci apărură nedeslușit în fața lor, de un albastru prăfuit sub fulgii care, înainte

de a atinge piatra, săreau îndărăt și cădeau în linie frîntă. Zăpada începuse să se adune mormane.

— Astea nu-s stîncile din drumul nostru, spuse el. Pesemne că vîntul s-a pornit să bată dintr-altă parte. Mă și temeam de asta.

— Dacă-i așa, ce-o să facem ?

— Cred că aici e Inaiyé Cletso'i. O luăm la stînga.

— De ce să nu înnoptăm aici ?

— Trebuie să găsim lemne de foc. Aici putem să adormim și să nu ne mai trezim. Haide, surioară, poate o să găsim vreun *hogahn*.

Își văzură de drum, el absorbit întru totul, ea mîhnită, fără nici o treabă decît să-l urmeze. Uneori, zăpada se învîrtejea asupră-le, alteori cîte o rafală de vînt le șfichiuia obrazul cu pulberea albă, cernută mărunt. Păturile grele de pe umeri păreau subțiri ca de bumbac.

— Uite un *hogahn*, spuse ea grăbindu-și calul.

— *Hogay-gahn*, blestemat. Nu te opri.

— Adică, de ce nu ?

— Nu-l vezi că-i pustiu ? Nu vezi gaura din partea de miazănoapte ? Aici a murit cineva. Haide.

Ea, de furie, suspină, scrîșni din dinți, înjură pe înfundate și întoarse calul. Pentru nimic în lume un Navajo nu s-ar fi oprit într-un asemenea loc ; nici buștenii uscați nu i-ar fi folosit pentru foc, chiar dacă ar fi murit de frig. Ce să-i faci ? Toți ca unul, și unul ca toți.

— Uite că ajungem undeva, îi strigă el.

— De unde știi ?

— Miroase a fum. Ia te uită, se și zărește.

Era o colibă durată trainic, lîngă un țarc. Din gaura de pe acoperiș se înălța o șuviță de fum. Vîrful teșit, din trunchiuri în neorînduială tencuite cu clisă, arăta în clipa aceea frumos. Flăcău-Voios strigă la intrare, și un bărbat de vîrstă mijlocie se tîrî de-a bușilea afară.

— Încotro mergeți ?

— La Chiziai.

— V-ați abătut din drum. E departe.

— Ne-am rătăcit din cauza zăpezii.

— Dincotro veniți ?

— De la T'o Tlakai.

— Unde-i asta ?

— Între Seinsaidesah și Agathia.

— *Ei-yei !* Cale lungă ! Uite, acolo, de partea cealaltă, un loc ferit în stîncă. Adăpost bun, cu nutreț. Du-ți caii acolo, nene. Șeile lasă-ți-le aici. Le iau eu în casă. Poftește înăuntru, fato.

Fără să mai piardă mult timp cu caii, se tîrîră bucuroși în *hogahn*-ul plin de fum, rău mirositor și cald. Înăuntru, bărbatul, două femei, patru copii între opt și cincisprezece ani și doi cîini. O încăpere obișnuită, cu diametrul ceva mai mare de trei metri jumătate ; oamenii, focul din mijloc, șeile, vasele de gătit, un război de țesut și păturile o umpleau numai bine.

—Din T'o Tlakai sînteți ?

— Nu, din Chiziai. Părinții mei stau acolo. A fost o Cîntare-de-Noapte ; pentru asta ne-am dus. O cîntare de zece zile încheiate. Cîntărețul-De-Pe-Munte a condus-o.

— Frumos !

— Da.

Soția mai vîrstnică le servi o oală cu berbec fiert și porumb, împreună cu nelipsitul codru de pîine tare ca piatra. Mîncară pe nerăsuflate. Pe Flăcău-Voios îl străfulgeră un gînd : anume că, de cînd sosise la Tsé Lani, încă nu-i făcuse atîta plăcere vreun fel de mîncare. Dar își alungă gîndul ca pe-o prostie. Ehe, mîncărurile cu care era deprins el !

2

Viscolul îi ținu țintuiți locului și a doua zi. Flăcău-Voios ardea de nerăbdare să fie iarăși acasă, acuma cînd cumpătarea cerută de sărbătoare și după sărbătoare se terminase. Vroia s-o știe pe Fata-Zveltă alături. numai pentru el, și să se bucure din nou de felul lor de trai atît de deosebit. Astfel că nu mai avea astîmpăr și găsea cusur la toate.

De multă vreme nu i se mai întîmplase să stea într-un *hogahn* de iarnă, cu lucrurile și oamenii claie peste grămadă, cu aerul lui îmbîcsit. Casa lor de la Los Palos era întotdeauna aerisită. La T'o Tlakai mai fusese încă destul de cald ca peste zi să se lipsească de pătura de la intrare și cea mai mare parte din timp și-o petrecuse în coliba cu pereți de tufăriș a vraciului. Aici însă i se părea de-a dreptul înăbușitor, cu atît mai mult cu cît se temea de ce putea să gîndească ea.

Hrana indienilor Navajo din epoca modernă, fiertură de oaie și pîine tare ca piatra, pîine tare ca piatra și fiertură de oaie, un pic de porumb și un pic de dovleac, cafea cu puțin zahăr, ceai negru ca și cafeaua, nu aveau nimic din mîncărurile rituale alese din vremurile străvechi. Din colibă, el ieși numai la răsăritul soarelui, cînd se tăvăliră cu toții prin zăpadă (nu-i trecuse prin gînd să o prevină pe Fata-Zveltă despre acest obicei, dar ea se conformă fără să clipească), și mai ieși încă o dată, pentru o jumătate de ceas, ca să îngrijească de cai. Aerul îmbîcsit dinăuntru îl apăsa. Mîncase prea mult la gustarea de dimineață și acum n-ar mai fi pus nimic în gură.

Și pe deasupra, păduchii. Nevasta lui îl scăpase de ei, înfrîngîndu-i credința sinceră că erau un dar de la Străbuna-Pereche din Lumea-De-Dedesubt, menite să-i facă pe oameni vrednici de somn. El prețuise aceasta ca pe una dintre vrăjile ei mai mărunte. La T'o Tlakai, nici urmă de păduchi pe el ; aici însă dădeau năvală. Și cum se dezvățase de mîncărime, se chinuia și se scărpina din răsputeri.

Gazda îl întrebă cu o candoare neprefăcută :

— Ai mulți păduchi, nene ?

El își ținu gura și răspunse :

— Nu, dar ieri erau cît pe ce să degere. Acuma s-au trezit și li-i foame.

Fata-Zveltă îi aruncă o privire de încuviințare și solidaritate, scărpinîndu-se și ea cu furie. El surîse.

După-amiază și seara se simți mai bine, căci gazda se apucă să mai istorisească o dată co-

piilor partea a doua din povestea Ajungerii-La-Liman, aceea care lui Flăcău-Voios îi plăcea cel mai tare, cu Zeii-Gemeni, cu Ucigașul-Zeilor-Potrivnici și cu Copilul-Apelor. Băgă de seamă că nevastă-sa asculta cu luare aminte. Într-o bună zi, și el o va istorisi copiilor lui. Părea că de mult s-ar fi cuvenit să aibă copii, dar el chiar că nu știa mai nimic despre lucrurile astea, care erau treaba femeii. Copiii, la urma urmei, îi aparțineau ei. Ea va trebui să rînduiască aducerea lor pe lume la timpul cuvenit, așa cum o povățuia înțelepciunea ei. Acum picotea și se lăsa legănat de istorisirea peripețiilor atît de binecunoscute și în același timp ciudate : poarta Stîncilor-Zăngănitoare, tîrîrea prin Nisipurile-În-Fierbere, Balaurul-Vultur și Balaurul-Cerb, Săgețile-Fulger și Păturile-Nori. După cină, aerul închis îl trase la somn ; sfîrșitul legendei îl ascultă cu ochii pe jumătate închiși.

Fulgii de zăpadă care se cerneau prin gaura pentru fum cădeau în foc cu un sîsîit ușor. Vocea monotonă rostea deznodămîntul :

— Și atunci Ucigașul-Zeilor-Potrivnici ajunse la Neamul Hămesiților...

Nu, nu visa. Glasul acesta era prevestitor de bine. Fata-Zveltă venise de hac Neamului-Hămesiților. Moțăind, surîdea și asculta, dîndu-și seama de-o pișcătură de păduche de parcă pe trupul altcuiva, mîngîindu-se la gîndul că a doua zi se vor împlini toate, că a doua zi vor fi iarăși acasă. Bieții oameni de-aici, ce știu ei ? Întredeschise ochii, zări chipul fin, îngîndurat al nevestei sale și spuse, așa cum li se-ntîmplă celor prinși de somn, cu glas mai tare decît își dădea seama :

— *Hasché Lto'i !*

— Ce vrea să zică asta, nene ? întrebă gazda.

— Nimic.

— Mi s-a părut c-ai spus ceva despre Zeița-Vînătorii.

— Nu, am spus *„hashke yei itei"*, zeii sînt viteji.

— Ahîm ! Uite o vorbă la locul ei.

Fata-Zveltă se gîndea așa : Hasché Lto'i era una din puținele zeițe adevărate, dar între ea și povestea Ajungerii-La-Liman nu era nici o legătură. Se descurcase bine bărbatul ei. Nu era copil. Ei doi puteau să ajungă departe, departe de tot, dacă-l conducea ea.

Poveștile se terminaseră. Fulgii ce cădeau prin gaura de fum se opriseră. Mîine avea să fie senin. Jăraticul căpătă o roșeață mohorîtă, stinsă.

3

Cele cincisprezece mile pînă acasă le străbătură în galop, în dimineața cu aerul limpede, scînteietor și zăpada proaspătă, învîrtoșată. Amîndoi se simțeau minunat, eliberați de strîmtoarea din *hogahn*, bucuroși că se apropiau de capătul călătoriei. Deși nu era foarte rezistentă, Fata-Zveltă călărea bine, iar acum, pe caii care de frig se ridicau cînd și cînd pe două picioare, se țineau de șotii și zburdau,

cum rareori fac indienii şi indiencele cînd călăresc împreună. Amîndoi chiuiau şi fluturau din braţe ; ea îi înşfăcă pălăria şi i-o aruncă, pentru ca el să şi-o ridice din galop. El se răsuci pînă sub gîtlejul calului şi slobozi, razant cu pămîntul, o săgeată drept înaintea lor. Nici nu ajunseră bine, şi farmecul căminului lor, cu liniştea lui tăinuită, îi şi cuprinse ; înţelegeau că se întorceau la viaţa lor adevărată.

El admiră vatra, ca şi cum o vedea prima oară ; fără fum, cu hornul de pe care curentul prefăcea repede flacăra în vîlvătaie, cu scobitura din spate pe unde se revărsa căldura. Ea pregăti de mîncare, în vreme ce el se îngriji de cai. Casa se încălzi, dar aerul îşi păstră dulceaţa, pereţii de chirpici şi podeaua de lut rămaseră curaţi, şi acum, adulmecînd bucatele de pe foc, simţeau că le e foame. În timp ce pe vatră mîncarea fierbea înăbuşit, ea se aşeză ceva mai la o parte. Îngenunchind alăturea, el o sărută — poate mai mult decît orice altceva, sărutul întruchipa în ochii lui actul simbolic al felului lor de viaţă, care nu se asemuia cu al altora. Îşi surîseră cu o plăcere plină de gravitate. Vreme de un minut, ea, în braţele lui, păru că lasă să i se scurgă orice vlagă, apoi, cu vorbe şi de mîngîiere şi de dojană, îl împinse la o parte şi se întoarse la o oală ce dăduse în foc. El, lungindu-se pe pieile de oaie, privi pe îndelete încăperea. Treburi gospodăreşti, soţia lui, căminul lui, desăvîrşirea.

Războiul de ţesut era lîngă uşă ; de partea cealaltă stătea nicovala. Întreg locul era pătruns de o fericire emoţionantă, de un simţămînt de

împlinire, de plenitudine. Dacă le-ar fi trecut pragul oricare Navajo, suficient de pătruns de credinţa în *hozoji* pentru a-şi da seama de ceea ce era inexprimabil, ar fi simţit că se află cu adevărat în „casa fericirii".

CAPITOLUL XV

1

IARNA TRECU la fel de repede ca şi vara, cu atît mai repede cu cît Fata-Zveltă, simţindu-se într-adevăr mai sigură pe ea, acceptă să participe la viaţa obştească. Se duseră la diferite serbări, făcîndu-se cunoscuţi printre indienii Navajo de miazăzi, care începură s-o întîmpine fără rezerve ca pe una de-a lor. Experienţa o deprinse tot mai bine să evite modul de comportare ce-i stînjenea pe alţii ; era acum în stare să fie la fel ca orice indiancă Navajo, fără să se întrevadă deloc că nu prea se simţea la largul ei şi că trebuia să facă eforturi. Treptat, îşi dădea seama că bărbatul ei o readucea în sînul poporului ei. Consimţise doar din interes să ia parte la ceremonia de iniţiere denumită Cîntarea-de-Noapte, la frecarea cu frunze de *yucca* şi la încercarea măştilor, pentru ca după aceea, uimită de propria-i naivitate, să descopere că îi aduseseră bucurie. Conştientă că ceva din adevărata substanţă avea pentru

totdeauna să-i rămînă de neînțeles, se înconjura din răsputeri cu însemnele exterioare ale felului de-a fi al indienilor Navajo.

Se iviră piedici și opreliști ; nimeni nu duce o viață dublă fără să-i plătească prețul, destul de mare. Trecutul nu-l poți schimba, îndeosebi cînd scena lui este în mare măsură aceeași unde se desfășoară prezentul. Obraz-Stacojiu, luptătorul din Tsé Lani, cel plin de sine și încăpățînat, venea la multe dintre serbări. Fata-Zveltă nu-i dăduse niciodată mai mult decît speranțe, și chiar acelea, simțise el, mai degrabă fiindcă-l privea ca pe o unealtă a unui plan al ei. Pur și simplu se folosise de el. Iar acum era a bădăranului ăstuia care-l umilise și care, evident, habar n-avea pe ce lume trăia. Obraz-Stacojiu era prea indian ca să-i poarte pică lui Flăcău-Voios pentru că-l învinsese la trîntă, dar tocmai asta îl împiedica să-i deschidă ochii asupra a ceea ce cunoștea el despre nevasta lui. Las' că, avînd o minte ascuțită, bănuia că o asemenea relatare l-ar fi expus la primejdii dintre cele mai mari.

Așa că adoptă o atitudine de surîsuri cu subînțeles, de genul „ehe, numai să vreau eu, oricînd pot dezlănțui o furtună". Flăcău-Voios, care-și aducea aminte de serbarea de la Tsé Lani, simțea cum clocotește sîngele într-însul. Tot uitîndu-se la Obraz-Stacojiu, îi trecu prin gînd că, deși soția lui era o făptură cu totul și cu totul deosebită, și ea, la fel cu restul lumii, se conforma acelorași legi omenești ce-i cîrmuiau pe toți ; și el știa acum, fără să se mai îndoiască deloc, că ea mai cunoscuse înaintea

lui și alți bărbați. Multe lucruri se orînduiră deodată într-un fel nou, căpătînd o înfățișare monstruoasă. Nu i se mai putea smulge o vorbă ; îl frămîntau gîndurile.

Fata-Zveltă își dădu seama imediat ; nu știa la ce se gîndea el, dar simți primejdia ce-o păștea. La serbarea aceea lăsă lucrurile așa cum erau, se purtă ca întotdeauna și-l trată pe Obraz-Stacojiu cu o prietenie distantă. Odată acasă, făcu însă în așa fel încît să aducă vorba despre el, îi istorisi bărbatului ei că acesta se dăduse cîndva de ceasul morții ca s-o ia de nevastă și-i descrise, fără să-i ascundă nimic, o întîmplare urîtă cu el, mai demult, la Tsé Lani. Soțul ei o ascultă și-i dădu crezare bucuros.

Asta e trecutul ei și gata, se gîndea Flăcău-Voios. O cunoștea destul de bine ca să-și dea seama că fusese un trecut dintre cele mai nenorocite și că ea, cu toată hotărîrea, vroia să-l uite. Existaseră multe suferințe, multe lucruri rele despre care Fata-Zveltă nu pomenea niciodată nimic. Într-o zi, cîndva, poate va avea puterea să i le povestească. În orice caz, credea ce-i mărturisise, și chiar dacă lucrurile se petrecuseră altfel, nimic nu mai putea să le reînvie.

Cînd dădu iarăși ochii cu Obraz-Stacojiu, îl privi cu luare aminte, socotind cam ce-i putea pielea. Folosindu-se de un prilej cînd amîndoi își duceau caii la adăpat, se apropie călare de el, șezînd într-o parte pe calul neînșeuat, cu o mînă în coama animalului, cu cealaltă pe crupă, atitudine firească pentru cel ce stă la taclale

şi nu le dă nici o importanţă. Obraz-Stacojiu, şi el, îl salută aşa, într-o doară.

— Nene, haide să nu ne mai dăm pe după degete, să nu ne mai prefacem, începu Flăcău-Voios. Nu ai rostit nici un cuvînt, dar ai spus şi aşa prea multe. Nu te face că nu înţelegi ce vreau să zic. Dacă felul cum te porţi îţi place atît de mult încît vrei să te şi baţi pentru el, atunci ţine-o tot aşa. Dacă nu, încetează. Ce zic eu este nu s-o faci mai cu măsură şi nici într-alt chip ca pînă acum, ci să te laşi păgubaş de tot. Asta am eu în gînd şi ţi-am spus.

Obraz-Stacojiu îl cercetă din privire. Era limpede că îi lua cuvintele în serios. În loc să-i răspundă, putea la fel de bine să treacă la luptă. Alde ăştia de unde venea el habar n-aveau încă de forţa poliţiei şi a legii. Ca Navajo ce era, ca să-i fi răspuns cu fapta într-un chip cugetat şi demn, trebuia să-l fi putut lua prin surprindere. Obraz-Stacojiu simţi că n-avea cum să se strecoare. La drept vorbind, nu prea se omora el de dragul jocului ăstuia. Lasă vremea să aştearnă jale în sufletul flăcăului.

— Am auzit ce-ai spus, nene.

2

Plecările acestea de acasă, unele de cîte trei zile, altele mai lungi de-o săptămînă, încurcau rînduiala pe care o făcuse Fata-Zveltă

cu americanul ei. Acesta venea de la ranch la oraş cu tot felul de treburi, pe care mai întotdeauna şi le născocea, doar ca să se ducă s-o întîlnească. Fiecare întîlnire era stabilită fie ultima dată cînd se vedeau, fie printr-un bileţel lăsat în căsuţa unde, potrivit înţelegerii, ea trebuia să treacă la intervale regulate. Or, acum, ca niciodată înainte, se întîmpla că, deşi el îi cerea să vină la o dată anume, se alegea doar cu răspunsul „nu se poate“. Pe măsură ce iubirea pentru soţ punea stăpînire pe ea, pe atît intuia şi americanul adevărul, şi gelozia începea să-l roadă. Soţul acela, pe care întotdeauna îl privise ca pe un personaj imaginar, părea în ultimele luni să devină din ce în ce mai pretenţios. În clipele de sinceritate deplină cu sine, îl rodea gîndul, cam usturător, că o indiancă se folosea de el doar ca să profite, împreună cu un indian de cea mai joasă speţă, şi probabil şi beţivan.

Intră la Los Palos călare prin noroiul fără fund, pătruns de umezeala dezgheţului de primăvară, doar ca să găsească pe masă un bilet cu cunoscutele ei greşeli de ortografie şi cam fără de punctuaţie.

„Dragă George

Soţul meu duce pe mine serbare, vin poimîine dupămasă te rog nu supărare.

dragoste

Lillian“

Nătărăul de american o drăcui în gînd, se îmbătă și începu din nou să aștepte.

Fusese o serbare dintre cele mai frumoase și parte din drumul către casă îl parcurseră într-o tovărășie la fel de plăcută ca aceea în care se întorseseră călare de la T'o Tlakai pînă la prăvălie. Ea mai era încă plină de bucuria aceasta cînd se schimbă în rochia americănească de gata, și o porni către Los Palos. De cîteva ori, cînd revenise acasă de acolo, bărbatul îi surprinsese pe chip o expresie de ură victorioasă. Acum, dacă ar fi văzut-o, ar fi fost uluit.

Fata-Zveltă privi îndărăt la casa lor, la țarc, la piersicul tînăr, drept și desfrunzit, închipuindu-și cu ochii minții serbarea, neamul căruia îi aparținea, bărbatul ei. Fața îi era drăgăstoasă, aproape tînjind de dor. Apoi se întoarse spre oraș și își îndreptă spatele. O clipă, pe buze îi flutură un zîmbet amar ; într-adevăr, era înverșunată. Buza de sus îi dezvăluia dinții mici, albi, egali. Apoi chipul i se goli de orice expresie ; supunere absolută pe un obraz oval desăvîrșit, care făcea să te întorci după ea iarăși și iarăși, minunîndu-te ce gînduri adînci și hotărîte se depănau îndărătul fermecătoarei măști.

Americanul ajunsese înaintea ei. La ușă, Fata-Zveltă mai îndreptă o dată spinarea, apoi pe chip i se așternu o expresie despuiată de orice preocupare sau sentiment, devenind o femeiușcă fericită, drăguță, cu mintea deșartă de gînduri. La intrarea ei, americanul se ridică în picioare. Nu-i răspunse la zîmbet și nici

nu schiță vreun gest ; va să zică, avea să urmeze o scenă. Ei, atîta pagubă !

— Uite ce, Lilian, de data asta-i prea de tot. Vin aici ca să te văd pe tine... doar ne-am dat întîlnire, spune tu că nu-i așa ?... Și tu pleci la nu știu ce serbare. Nu mai merge. Nu am cine știe ce pretenții de la tine, dar cînd ai spus că vii la întîlnire, vino. Nu mă face să-mi pierd încrederea în tine...

Ea detesta certurile, vocile ridicate, tărăboiul, acuzațiile. La naiba cu bărbatul ăsta ! *Juthla hago hode shonh*. Așa că rămase tăcută, uitîndu-se la el cu ochii mari, jigniți și cu colțurile gurii lăsate în jos, a plîns. Încetul cu încetul, el își deșertă sacul.

Atunci Fata-Zveltă, în americăneasca ei stîlcită, îi spuse :

— Așa gîndești tu de mine ! Tu crede că eu uită tot ! De ce crede tu toate astea ? Eu cere scuze că plecat. Plecat fiindcă trebuie, pricepi ? Bărbat la mine crede lucru rău, eu așa simt. Așa că se poartă prost. Dar tu știi.

— Tocmai că nu știu, asta-i pricina. N-am pic de siguranță în tine. Mereu mă-ntreb : măcar te strădui, sau doar faci ce-i mai comod pentru tine ? Un pic de respect pentru mine mai am și eu, știi.

Era gelos în toată puterea cuvîntului. Ea putea să se joace cu el cum vroia. Nu trebuia nici măcar să vorbească, lasă-l pe el să spună ce vrea. După ce se descărca de tot ce avusese de spus, rămînea faptul că o iubea și, la urma urmei, asta conta.

O trase spre el. Fata-Zveltă i se așeză pe genunchi, cu mîinile pe umerii lui. Americanul îi dădu capul pe spate și i se uită drept în ochi. Erau adînci, adînci și lunecoși. Cu o căutătură anume a lor care-l înfiora. O privire care nu putea fi decît adevărată. De aici și adevărul întipărit în cuvintele ei, în gesturile ei, și în patima din sărutarea ei.

Într-adevăr, acum ea nu mai juca teatru ; patima nu trebuia să și-o prefacă. Exista într-însa tot atît de puțină prefăcătorie ca într-o săgeată pornită din arc. Îl ura cu toată patima de care era în stare. Asupra lui își concentrase toate simțămintele împotriva americanilor, toate suferințele îndurate vreodată. Se răzbuna pe el pentru ceea ce pătimise de la toți bărbații. Sărutările ei erau arme, întreaga-i afecțiune nu erau decît lovituri date în toiul luptei. Așa își potolea focul din inimă, așa dobîndea mijloacele de împlinire a unei vieți perfecte.

Acele ore de fericire îl țintuiau astfel încît nu era în stare să se desprindă de ea. Atunci îi dădea mai mulți bani ca oricînd, mai mult chiar decît putea să-și permită, căutînd să o lege de el, deși știa prea bine că nu asta era calea spre adevăr ; dorea însă cu înflăcărare, chiar dacă ea îl mințea, să fie chiar și mințit, dar într-un mod convingător. Se străduia foarte mult să o perfecționeze, căci își dăduse seama că era o femeie cu totul deosebită. Vroia să o deprindă cu lecturile, dar dezgustul ei pentru cărți rămînea puternic și sincer ; dorea să facă din ea o americancă superioară. I-ar fi plăcut să o ridice la o situație în care, dacă

s-ar fi însurat cu ea, s-ar fi putut respecta pe sine.

Ea se temea mereu că, într-o bună zi, avea să-i ceară asta, dar totuși el nu-și pierduse capul pînă într-atît. Îl ținea sub tensiune, infiltrîndu-i fericirea și nefericirea cu multă grijă, primindu-i darurile din ce în ce mai numeroase, și în mintea ei încerca să scurteze timpul cît mai avea de așteptat. Dar calea pe care pășeau nu devenea mai netedă.

3

Era împresurată de greutăți și de tot felul de încurcături. Reușea însă, încetul cu încetul, să le învingă, căutînd să le folosească spre binele ei, ca și cum și-ar fi luat propriile arme de la dușmani. Putea să modeleze și să supună oameni și să-și dirijeze propriul destin după al lor. În sinea ei gusta cu anticipație fericirea țintei către care se îndrepta și se simțea puternică, puternică, puternică, și acest lucru o făcea fericită.

Păturile țesute îi aduseseră laudele bărbatului ei și, spre marea ei surprindere și satisfacție, deveniseră o sursă de venit. Prăvălia din Los Palos îi dădea comenzi pentru turiști. Dacă ar fi vrut să folosească în țesăturile ei și alte modele decît cele indiene, reprezentînd diferite obiecte cerute de turiști, ar fi putut obține oricîte comenzi ar fi vrut la prețuri mari. Dar refuza să se inspire din alte motive

și culori decît cele care erau Navajo autentice, și astfel își încuraja și bărbatul în tendințele lui naturale de a se împotrivi unor modele cu păsări de foc și alte curiozități în meșteșugul lui de argintar. Punea mare preț pe aceasta, după cum prețuia tot ceea ce era Navajo. Dorința ei era să se identifice cu gusturile, graiul, obiceiurile, cu tot ce era familiar neamului Navajo. În sinea ei nutrea gînduri că, atunci cînd vor fi bogați și vor locui în părțile din nord, va căuta să păstreze tot ce era caracteristic neamului ei și va combate deprinderile americănești, părul tuns scurt, pantofii, pantalonii gata confecționați și cuvintele de origine americană care pătrundeau în vorbire. Bărbatul ei se distrase grozav cînd ea stăruia să folosească pentru cafea vechiul cuvînt greoi „fărîme mici rotunde", în locul denumirii mult mai simple *coghwé,* care intrase în limbă.

Faima lui Flăcău-Voios se răspîndise peste tot. Agentul de la Harvey le propusese să vină la Grand Cañon. De cum începu primăvara și sosi timpul semănăturilor, scoaseră afară războiul și forja. La asfințit lăsau uneltele de lucru sau, obosiți, terminau de trudit la pămîntul moale, și își împreunau glasurile în cîntări.

Acum era timpul cînd începeau caii să se îngrașe și deșertul se acoperea cu flori. Amintindu-și de un bun obicei din vremea școlii, ea adună trestii, cactuși în floare și nenumărate alte plante și le sădi în cutii de conserve de jur împrejurul casei. La început el rămase uimit, dar mai apoi îi plăcu să le orînduiască, bucurîndu-se de împreunarea culorilor — de fapt asta îl interesa mai mult decît florile în sine.

Se simțea un suflu de viață în deșert. Începu din nou negoțul de cai. Porumbul prindea să încolțească, piersicii dădeau muguri, ba chiar unii se acopereau de flori triumfătoare. Zilele treceau pe nesimțite. Viața se înjghebase senină, monotonă, dar nu exista nici un amănunt, cît de mic, pe care vreunul dintre ei ar fi dorit să-l schimbe.

CAPITOLUL XVI

1

ORICARE PERECHE de tineri căsătoriți, indiferent cît de perfectă ar fi căsnicia lor, trebuie să treacă printr-o perioadă critică de încordare, și nici tinerii noștri nu făceau excepție. Cu toate serbările și dansurile rituale, iarna era un timp de claustrare, iar zilele, petrecute în casă, una la fel cu cealaltă, îi puneau la încercare, constituind un adevărat test în privința vieții în doi, fără căutarea altei companii. Fata-Zveltă se ducea la oraș, bărbatul ei pleca să-și vadă de cai, dar părăsiseră atmosfera căminului lor numai pentru cele opt sau nouă ceremonii.

Aveau să facă față unui lucru greu. Pentru ca legătura dintre ei să-și păstreze forța și să se cimenteze, trebuiau să vadă străini nu numai cînd erau separați — un chip nou devenea atrăgător prin simplul fapt că întrerupea monotonia existenței lor — dar și cînd erau împreună și să-și recapete forțe noi tocmai prin prezența unui al treilea.

Trăind împreună aceeași viață atît de aproape, oamenii devin foarte sensibili unul față de comportarea celuilalt, ba chiar uneori, dacă se iubesc, această sensibilitate este prea mare. Încep să-și facă tot feluri de gînduri în sinea lor. „El nu mi-a răspuns la întrebare, să i se fi părut oare prostească ?" „Mi-a dat ceașca de cafea într-un fel cam repezit, să o fi supărat oare cu ceva ?"

Au trecut prin toate acestea remarcabil de bine, rămînînd la fel de profund îndrăgostiți. Dar Fata-Zveltă, observîndu-și bărbatul cu multă atenție, își dădu seama că el se schimbase, și atunci se tulbură. Simțindu-se mai puțin sigură pe sine, se arătă foarte grijulie, și astfel trăda mai mult ca oricînd reținerea pe care o avea, datorită tainelor legate în mod inevitabil de viața ei dublă. Stînjeneala unuia mărea tulburarea celuilalt, și așa se forma un cerc vicios.

El nu căuta să-și înțeleagă gîndurile. Zăpezile care se topeau înviorau pășunile, iarba creștea înaltă. Își adună caii împrăștiați, îi mută în alte locuri și-i urmărea cum se îngrășau. Piersicii se înălțau, iar porumbul creștea viguros. Toate acestea îi mergeau la inimă și se

bucura de fiecare lucru în parte, călăritul pînă hăt-departe, războiul de țesut așezat în fața ușii, sporovăiala nevestei, zgomotul ciocanului. Privite separat erau plăcute, și totuși luate în ansamblu păreau monotone și lipsite de savoare.

Flăcău-Voios știa bine că între oameni apăreau neînțelegeri și orice pereche trebuia să treacă printr-o perioadă de acomodare. Aflase că în multe căsnicii, cînd bărbatul începea să devină neliniștit cu adevărat, nevasta căuta să-i găsească o a doua soție, pentru a-și păstra astfel căminul. Dar la ei nu asta era pricina. Din fire, el privea lucrurile deschis și le cerceta cu atenție, hotărît ; acum însă în mintea lui se întretăiau o seamă de gînduri tainice, cărora nu le putea da de rost, iar neliniștea îi curgea prin vine ca o boală.

Nu-și dădea seama că-și examina nevasta cu un ochi critic, ca și cum ar fi avut în față un potrivnic. O dată sau de două ori, spre marea lui surprindere, era cît pe ce să se supere pe ea pentru niște fleacuri ; altă dată, fiind departe de casă, ajunsese să aibă despre ea gînduri greșite, nechibzuite. Atunci îi era silă de el și se speria chiar. Procesul care se petrecea în sinea lui părea destul de natural. Ceva din comportarea ei îl nemulțumea, dar refuza totuși să recunoască. Sentimentul care-l rodea căuta o ieșire, și atunci găsea motive de supărare.

Ea prevăzuse dintotdeauna o perioadă de greutăți, pînă cînd lucrurile aveau să se așeze de la sine, și era gata să rabde, acum însă nu

ştia ce trebuia să facă. Se credea iscusită, credea că ajunsese să cunoască bine bărbaţii şi pe sine însăşi. Socotea că reuşise să pătrundă adevărul. În realitate, avea puţină experienţă de viaţă, pe sine nu se cunoştea prea bine, în privinţa bărbaţilor pe unii îi ştia foarte bine, pe alţii începea să-i descopere abia acum. Se întreba dacă sosise în sfîrşit timpul să renunţe la american şi să se mute în nord. Dar nu era încă momentul potrivit : preţul lînei, şi deci şi oile pe care trebuiau să le cumpere, crescuse, pe cînd caii, păturile şi podoabele se vindeau prost. Numărul turiştilor era neobişnuit de mic. Şi aici îşi avea singura sursă sigură de venit.

Mai apoi avu un gînd fatal. Începuse să înţeleagă — şi singură, şi de la el — că dragostea înseamnă mai mult decît ceea ce pare la prima vedere. Se gîndea, despica firul în patru, mai cu seamă cînd ţesea. Dîndu-şi seama şi de alte lucruri necesare ca dragostea să devină demnă de ea însăşi, simplul fapt că ea şi bărbatul ei se iubeau încetase de a mai fi suficient. Se întreba în sinea ei dacă, îndrăgostindu-se atunci cînd se hotărîse să facă în mod deliberat o alegere, îşi dăduse seama în adevăr de ceea ce făcea. Şi se mai întreba dacă viaţa cu acest bărbat, care uneori rămînea tăcut, alteori părea un prostănac, iar cîteodată se înfuria, n-ar dezamăgi-o în ţinutul sălbatic al neamului lui.

Nu se lăsa cu adevărat cuprinsă de îndoială — nu erau decît nişte gînduri. Numai că ţelul dominant al vieţii ei, atîţia ani de-a rîndul, fusese hotărîrea de a se îndrepta cu sînge rece spre un succes sigur, predeterminat. Acum, privind înapoi la triumfurile ei din trecut, hotărî să aştepte pînă cînd avea să fie pe deplin sigură. Doar cîteva luni încă, cel mult un an, atîta timp cît George cîştiga mulţi bani cu oile. Şi o parte din aceşti bani aveau să-i fie de folos.

2

Cum se apropia vara, Flăcău-Voios devenea tot mai neliniştit, tot mai îngrijorat de situaţia lui. Să fi supărat oare vreun zeu ? se gîndi el. Făcu atunci o baie de aburi ca să se purifice, înălţă cîntări şi încercă să ţină post. Dar lucrurile nu se schimbară.

Se hotărî într-o dimineaţă să prindă trei cai şi să-i ducă să-i vîndă. Fata-Zveltă părea îngîndurată. Observă că-l urmărea cu un aer de curiozitate, părînd nervoasă. Cam tot aşa era de la o vreme încoace, dar ce-ar fi putut el să facă ? Era doar o impresie. Îşi simţea inima grea şi o repezi cu cîteva vorbe aspre. Ea rămase surprinsă şi îndurerată, şi asta îl mîhni. În timp ce încăleca, se gîndi că trebuie să găsească un cîntăreţ.

Era neîndoielnic că făcuse ceva ce nu se cuvenea şi se îndepărtase de „calea aşternută cu frumuseţe". Asupra lui apăsau forţele răului, şi nu mai rămînea nevătămat în faţa gîndurilor rele. Desigur că era bolnav.

O simplă întîmplare i-l scoase în drum pe Cîntăreţ-Galben, care mergea cu o boccea în

spate. Se gîndi dacă să-l consulte, dar în cele din urmă se hotărî să nu-l consulte, nu omul ăsta atît de urît.

— *Ahalani,* nene, strigă vraciul, stai olecuță.

— *Ahalani,* nene, te aștept.

Bătrînul pungaș se ținea drept și umbla repede ; se vedea bine că era un bărbat înalt. Flăcău-Voios simți miros de whisky.

— Văd că ai nevoie de leacuri, frățioare.

— Uff ! Ce-ți veni să spui asta ?

Cîntăreț-Galben remarcă oftatul, dar își urmă gîndul mai departe :

— Am visat noaptea trecută că, atunci cînd erai la serbare la Buckho Dotklish, ai pus țigările acelea pentru rugăciune într-un fel greșit. Au căzut în nisip. Acum ți-au întins o pînză de păianjen pe creier.

— Da, ai dreptate, nu mă simt bine.

— Așa că ți-am făcut rost de leacul de care ai nevoie, zise el, dînd din cap cu un aer sfătos. O să te lecuiesc. Ești un tînăr de treabă și m-aș bucura să te fac bine.

Îi aruncă o privire plină de bunăvoință.

Era limpede că acest om avea mai multă putere decît și-ar fi închipuit cineva.

— Cît vrei ?

— Douăzeci de dolari.

Flăcău-Voios chibzui. Nu era o sumă mare. Numără șase dolari în monezi, și trase trei plăcuțe din cingătoarea de argint.

— Uite aici, asta valorează mult mai mult.

Bătrînul cîntări din mînă metalul, apoi spuse :

— E-n regulă.

— Ce trebuie să fac ?

— Trebuie să te duci într-un loc pustiu și să-ți speli părul. Apoi să înalți rugi zeilor ale căror țigări le-ai nesocotit. După aceea, bea din licoarea asta.

Și scoase din boccea o sticlă cu o licoare roșie, o privi o clipă, pe urmă, dînd dovadă de mai multă bunăvoință, mai scoase încă o sticlă și i le întinse pe amîndouă.

— Ce-i asta ?

— Un soi special de whisky. E sfințit. Americanii îl beau și-i așa de bun, încît au ei grijă să nu mai fie folosit de nimeni.

— Cum să-l iau ?

— După ce te-ai rugat, începi să bei. Încetul cu încetul, o să vezi că o să-ți liniștească mintea iar inima o să se înveselească. Mai apoi o să dormi. Cînd te vei trezi, te vei simți tare rău, dar dacă o să mai înghiți încă puțin, o să te simți bine. Îți ajunge o singură sticlă. Pe cealaltă păstreaz-o pînă cînd vei crede că ai nevoie de ea.

— Înțeleg.

— O să mă duc la Buckho Dotklish și o să fac niște vrăji acolo, ca să stăvilesc orice rău ar mai putea să se abată asupra ta din pricina țigărilor acelora. Să nu sufli nici o vorbă nimănui, și mai ales să nu-i spui vreunei femei. Să știi, e lucru prea sfînt și tainic ; dacă grăiești despre el, o să-ți facă rău. O să te împingă să sari în foc.

— Înțeleg.

— Dacă mai ai nevoie, anunță-mă. S-ar putea să fiu în stare să-ți mai fac rost.

Flăcău-Voios plecă spre sălașul obișnuit de la Natahnetinn și împlini cu solemnitate ceremonialul prescris. Apoi gustă din băutură. Nu era la fel cu whisky-ul alb, nu chiar tot atît de rău, dar de ajuns de rău, mai slab, de secară, din acela de un dolar sticla.

După ce luă cîteva înghițituri, totul i se păru mai ușor, dar nu se simțea mai fericit. Pe măsură ce se îmbăta, tînjea și mai mult după ținuturile lui, și tare ar fi voit să nu mai simtă mereu prezența lucrurilor străine. Cînd se întunecă, se opri din băut și începu să umble de colo pînă colo. La început cîntă, dar mai apoi tăcu.

Cînd bei singur, uneori băutura are acest efect. În același timp cu un sentiment de megalomanie privind poziția sa centrală în univers, un om devine cinstit cu el însuși. Toate gîndurile tainice, uitate, înăbușite prin cine știe ce străfunduri ale minții, ies afară și omul trebuie să le facă față pe rînd, fără nici un discernămînt. Aceasta era acum situația lui.

„Nu sînt fericit în casa din Chiziai. E prea singuratică, o viață prea ciudată, și nu vine niciodată nimeni la noi. Vedem lume numai cînd ne ducem la dansurile rituale. Orașul acela american, acolo ce-o fi ? Ce-i cu soția aceea a misionarului ? Privirea Fetei-Zvelte cînd se întoarce de acolo — nu știu ce să spun. Nu-i în regulă, întotdeauna e ceva tăinuit. Ascunde mereu ceva. Să ne ducem în nord, în nord, la To Tlakai ! O, măicuța mea !

Cînd i-am spus despre țesut, cînd ne-am dus, atunci, împreună călare, avea nevoie de mine la acea vreme, și eu de asemenea eram puternic. Eram atît de fericiți amîndoi. Ea e mai puternică, ea mă călăuzește. Mă tem să-i vorbesc."

Se opri brusc și își împreună mîinile.

„De ce ? Mă tem că am să o pierd. Mă pierd oare pe mine ? O, nu știu, nu știu ; viața pe care a avut-o, înțelepciunea ei... Ce s-a întîmplat mai înainte ? Cine a fost bărbatul, și ce știe Obraz-Stacojiu ? Poate dacă o să-i vorbesc, o să spună : Nu. Își face propria ei viață. Mă pierd. Și nu pot să o părăsesc. Zvon-de-Bătălie, Zvon-de-Bătălie. O, nu, nici gînd să o părăsesc. Ea o să spună : Nu, iar eu o să zic : E-n regulă. Și apoi o să-mi dau duhul.

Cît va mai trece pînă vom fi destul de bogați ca să-i fie pe plac ? De ce să nu crească și ea cîteva oi ? Toate femeile o fac. Nu știu. Viața americană pe care a dus-o — n-o să renunțe la ea. Ăsta-i dușmanul meu. Viața noastră nu-i destul de bună pentru ea.

Vrea prea mulți bani. Un an, încă un an, cine știe ? Atîta timp, atîta timp. Cînd vom avea copii ? Ar fi trebuit să avem copii. Vreau copii. Vreau să mă întorc acasă. Ce se petrece cu mine ? Mă pierd. Ea ține frîul, și iată-mă un cal înhămat. Încă doi-trei ani ca aceștia, și Cîntă-Înainte-De-A-Străpunge-Cu-Sulița, care a fost cîndva un luptător, va fi terminat, nu va rămîne din el decît un bărbat care idolatrizează o femeie, o coardă de arc fără arc. Bună pentru o muiere să lege ceva cu ea. Trebuie să mai beau din licoarea aceea..."

Încă o sorbitură din băutura tare îl trimise dincolo de fruntariile gîndirii coherente, unde gîndurile se îndreaptă spre înfăptuirea minunilor ; şi, mai trăgînd încă de cîteva ori de duşcă, căzu într-un somn greu.

Se trezi tîrziu. Soarele era în înaltul cerului şi-l bătea drept în cap ; se afla într-o stare tare proastă. Se duse şi se spălă la pîrîiaşul de jos, în apa puţin adîncă şi stătută. Nu-i era tot atît de rău ca data trecută, dar îi era rău.

„Cînd o să te trezeşti, o să te simţi rău, dar dacă o să mai tragi o sorbitură, o să te simţi bine." Aşa-i spusese.

O să încerce. Dar numai cît simţi mirosul, şi i se făcu şi mai rău. Turnă din băutură într-o ulcică, se duse la pîrîu, o amestecă cu puţină apă, apoi o dădu pe gît. Acum se simţea într-adevăr mai bine. Poate ar trebui să mai bea puţin, se gîndi el întinzînd mîna după sticlă, dar apoi se opri cu sticla aplecată pe jumătate, gata să toarne.

Nu. Îşi aminti deodată de noaptea trecută : fusese prea îngrozitor. Lăsă sticla jos şi îşi aţinti privirile în cenuşa focului.

— O cafea ar fi bună, spuse el cu glas tare.

Mai bău apă, cînd se duse să-şi umple ulcica la pîrîu. Căldura flăcărilor nu-i pria deloc, începuse din nou să se simtă rău şi ar fi vrut să mai bea. Puse multă cafea în ulcică.

Toate cele la care se gîndise noaptea trecută fuseseră adevărate, dar incomplete şi exagerate. Îi era dor de acasă, se temea să nu o piardă pe Fata-Zveltă, dar cine n-ar fi putut aştepta un an sau doi, chiar şi trei în cazul cel mai rău,

pentru o cauză atît de raţională ? Nevasta lui era înţeleaptă, avea dreptate şi el ştia sigur că-l iubea. Şi atunci ?

Whisky-ul, băutura asta magică, i-a spulberat norii care-i învăluiau gîndurile, dar toate îi apăreau acum încurcate. Ridică ulcica de pe foc ; cafeaua era tare, dar fără să mai aştepte să o îndulcească, încercă să o bea, frigîndu-se la limbă.

Nu era o băutură vrăjită. Era ca soiul acela de trestie otrăvitoare. Sub influenţa băuturii se văzuse mai bine pe sine. Îşi aminti foarte bine cum pusese ţigările acelea într-o scobitură în stîncă. Le aşezase cum se cuvenea, nu făcuse nimic greşit. Nemernicul bătrîn născocise minciunile alea ca să cîştige nişte bani — asta era totul.

În faţa ochilor i se contură o imagine foarte clară a Cîntăreţului-Galben şi a nevestei lui, cum îi văzuse pentru prima oară treji, dar umblînd după sticla cu băutură ; şi mai văzu şi alte sperietori de indieni pe care le întîlnise în această ţară a americanului. Le cercetă cu privirea şi, în spatele lor, învălmăşită ca un nor prevestitor de rele, era rînduiala americanilor, ceva pentru care nu găsea cuvinte ca să descrie sau să numească.

Şi băutura asta făcea parte dintre lucrurile cu privire la care Fata-Zveltă avusese dreptate. Ea ştia cum să o amestece. Ea cunoştea taine cu care să zădărnicească învăţătura americanilor de a face rău, ştia să o folosească într-un scop bun.

Își puse ceașca de cafea jos, luă o piatră și sparse sticla. Lichidul curse pe cărbunii din foc și o clipă nisipul umezit arse cu o flacără albăstruie. Asta-l uimi. Să bea așa ceva ! Aruncă resturile sticlei în care mai rămăseseră cîteva picături și urmări lumina pîlpîind scurt deasupra lor.

Mai bău încă o ceașcă de cafea, cu zahăr mult și scoase și a doua sticlă din locul unde era ascunsă. Asta costase o mulțime de bani. De aici înainte avea să gîndească fără ajutorul flăcărilor albastre. Vărsă conținutul sticlei în foc, de data asta lichidul curgînd peste flăcările stinse. Ce licoare ciudată mai era și asta !

Acum nu putea fi vorba să mai prindă cai. Se întinse la umbra stîncilor, toropit de somn ; își simțea brațele și picioarele de parcă se luase la trîntă cu cineva. Cerul era prea albastru, îi obosea ochii. Bîzîitul unui bondar îi dădea dureri de cap. Se răsuci și își fixă privirea pe o crăpătură din stîncă, urmărind-o somnoros, totuși nefiind în stare să-și țină ochii închiși.

Cîntăreț-Galben și toți cei de o teapă cu el erau răi. Parcă duhneau. O duhoare venea de obicei de la un hoit. Oamenii ăștia erau așa din cauza americanilor. Orașul Los Palos, în lumina soarelui care pălea, se întindea liniștit, parcă fără viață, lîngă cîmpurile irigate. Ce să fi fost oare ? Să fi plutit oare ceva în aer care pervertea lumea ? Acolo unde se aflau ei, nu era loc pentru pămînteni. Îi făcuseră ceva Fetei-Zvelte, asta se vedea bine, dar se părea că ea reușise să se ridice deasupra lor. Erau răi, și-i făceau rău și ei. Dar asta era peste puterile lui.

Tot fumînd, în cele din urmă adormi ; de fapt moțăia, în căldura amiezii, trezindu-se din cînd în cînd din cauza muștelor, și apoi adormind din nou. Tîrziu, spre seară, se duse la pîrîu, acolo unde era o cădere de apă. Se răcori și apoi i se făcu foame ; se simțea mai bine.

Ceea ce gîndise noaptea trecută fusese adevărat, și toate cele despre americani fuseseră exacte. Cunoscuse americani, negustori — ăștia erau de treabă, așa ca niște oameni dintr-un alt trib. Se întinse, fumă o țigară și se miră că ar mai fi avut chef de dormit. Cît de plăcut ar fi să se întoarcă cu ea la T'o Tlakai bogat, și să se stabilească pe undeva pe acolo prin împrejurimi, și să aibă copii. Aveau nevoie de copii. Între timp își vor croi împreună drumul. Cît de frumos avea să fie !

3

În dimineața următoare se simți mai bine. Beția și emoțiile îl limpeziseră. Vărsînd în foc licoarea, simțise că reușise să distrugă un lucru rău ; dușmanii din mintea lui, într-adevăr, se dovediră a nu fi altceva decît niște pînze de păianjen, care acum dispăruseră. Întocmai ca și omul care arsese scaieții purtați de vînt cînd vulturii se speriaseră de ei, se gîndi el.

Prinse cei trei cai de care avea nevoie, niște cai foarte buni. Anul ăsta numai caii cei mai

buni se puteau vinde, şi chiar şi aceştia nu obţineau un preţ acătării. Se întoarse acasă mulţumit, liniştit şi hotărît să se poarte mai bine.

Îşi găsi nevasta aşteptîndu-l în faţa uşii.

— N-am ştiut că aveai să lipseşti atît de mult. M-am simţit singură fără tine. Adu şaua înăuntru, pînă pregătesc masa. Mă bucur cînd te întorci.

— Sînt întotdeauna vesel cînd ajung acasă.

— Atîta timp cît te vei simţi aşa, voi continua să fiu fericită.

De ce să se îngrijoreze din pricina acestei femei ? Şi ce l-ar mai putea îngrijora atît timp cît avea această femeie ? Bătu caii pe crupă ca să-i facă să se mişte în jurul ocolului. Se uită la porumbul care creştea şi, cînd îndepărtă micul zăgaz de pămînt din canalul de irigaţie, simţi parcă răcoreala serii răspîndindu-i-se în vine, odată cu apa limpede care umplea canalele înguste. Malurile argiloase nu se puteau asemui cu stîncile colorate, în nisip era prea mult nămol, dar locurile nu erau urîte. Focul ardea în faţa casei, auzea cum curge apa şi, din cînd în cînd, zgomotul copitelor vreunui cal în ocol.

Fata-Zveltă aduse sticla şi o portocală.

— Nu face băutură, surioară, nu vreau. Mă gîndesc să nu mai beau.

Ea încercă să nu se uite la el. Era tulburată.

— Foarte bine.

Ce însemna asta ? Probabil nimic. Cînd păşeşti pe marginea unei prăpăstii, căderea neînsemnată a unei pietre îţi opreşte răsuflarea. În timp ce mîncau, ea îl examină. Apoi începu

să-i vorbească cu un aer serios despre viaţa pe care aveau s-o ducă împreună, despre fericirea care îi aştepta.

El îşi spuse în sinea lui : „A fost necăjită cînd am refuzat să beau, am văzut-o după aceea cum mă privea. E amărîtă din pricina mea. Am reuşit să o sîcîi cu purtarea mea. Acum încearcă să-mi arate cum este ea cu adevărat, spune adevărul, o ştiu. Am fost nedrept cu ea."

Observă cum dispăreau de pe chipul ei ultimii nori. Era o seară perfectă, atît de perfectă încît, acum că i se risipiseră îndoielile şi încercînd un sentiment de apropiere faţă de ea, aproape că era gata să-i istorisească tot ceea ce făcuse şi gîndise, dar se stăpîni. Avea să treacă mult timp pînă vor mai petrece o seară ca aceasta.

Asemenea unui bătrîn vrăjitor care pronunţă nume interzise şi evocă duhuri pe care apoi nu le mai poate alunga, Flăcău-Voios ţesuse gînduri de neuitat. Din nefericire pentru el, nu era un prostănac şi avea un fel de a gîndi cinstit. În lăcaşul acela dăinuia dragostea şi uneori se simţea chiar fericit, dar dacă ar fi pătruns acolo un Navajo cu idei religioase, i s-ar fi părut că bîntuie pustiul.

4

Fata-Zveltă continua să ţese, cu toate vînzările proaste, căci găsea uşurare în lucrul ei, şi chiar se putea spune că şi un confident. Tru-

deau amîndoi cot la cot, refăcînd măcar în exterior o armonie care nu mai exista.

El își ușura inima lucrînd metalul pe jumătate potrivnic, pe jumătate binevoitor. Este o chestiune de răbdare să modelezi argintul de la bucata fără formă, la bară, de la bară la brățară. Acesta, cel mai frumos dintre toate metalele, este și cel mai ușor de lucrat. E un dar al zeilor. Încetișor, încetișor, bătînd ușurel, mereu și mereu, bătaie după bătaie, în cele din urmă bara devine mai lungă și mai lungă, din ce în ce mai plată, mai subțire, căpătînd încet forma dorită.

„În zilele astea sînt tare nerăbdător, lucrul mă plictisește. De la început trebuie să fii hotărît, să știi ce vrei să faci. De la cele patru monede mexicane și pînă la ornamentul finisat cu grijă, trebuie să vezi obiectul așa cum va fi și să nu te oprești din lucru."

„După ce țeși o bucată bună de pătură, partea aceasta este lăsată în jos și trecută în spatele războiului, unde nu se mai vede.

Țesutul se aseamănă cu timpul. Partea mică la care lucrez reprezintă prezentul, trecutul este învălătucit, dus. În fața mea am firele de urzeală goale, fără nimic. Firele astea sînt nărăvașe ca un cal sălbatic, trebuie să știi să le stăpînești. Acum o să trec ușurel firul de lînă albastru spre cel verde, dar să am grijă să nu se rupă. Nu-mi place să rup fire, căci atunci trebuie să înnod, iar nodul se vede și înseamnă că pătura are un cusur. Introduc alte fire în rostul urzelii și le bat strîns, pînă se împreună în țesătură, și iată-le cum devin trecut."

Flăcău-Voios îndoia lama plată de argint.

„Brățara asta o să iasă cum am gîndit. Trebuie să ai în minte modelul înainte de a începe lucrul. Încă de cînd lama era o bucată informă, știam că vor porni din fiecare capăt spre centru niște linii, iar acolo unde acestea se întîlnesc, voi pune piatra. Cum de știam ? Nu toți oamenii sînt în stare. Mexicanii au monede de argint pur, în timp ce monedele americane conțin în ele ceva tare, făcîndu-le greu de lucrat. Americanii ăștia !"

Cu degetele ei dibace, Fata-Zveltă trăgea firele ca și cum ar fi cîntat la harpă.

„Parcă nu-mi mai place modelul ăsta. Dar acum, dacă am început lucrul, e prea tîrziu să-l mai schimb. Bărbatul care se întoarce înapoi de unde a pornit, pentru a găsi o altă cale, nu pleacă niciodată departe de casă. Mi-ar plăcea să imaginez modelul și să-l dau să fie țesut la un război mecanic american. Nu-i adevărat, spun și eu așa. Tocmai pentru că mă trudesc cu păturile, de asta le îndrăgesc."

„La brățara asta lucrul cel mai important este peruzeaua. M-am uitat mult la ea și mi-am dat seama ce montură îi trebuie. Dar acum mai tot timpul nu pot gîndi cum se cuvine. Nu mă simt în apele mele. Nu-s în stare să imaginez nici un model și nu-mi dau seama de natura giuvaerului meu. Tot ciocănesc la o bucată de argint, fără încetare. În fiecare zi mai dau încă o lovitură și nu știu ce va ieși. În cele din urmă poate rămîne o bucată de metal, ciocănită pînă ajunge turtită. Nu văd deloc modelul."

„Pătura asta e ca toate celelalte. Mereu sînt

nesigură. Ce-ar fi oare să o desfac, acum după ce am lucrat așa de mult ? Am potrivit modelul. O pătură fără model ar fi o prostie, o adevărată nereușită. Singurul lucru pe care trebuie să-l fac, este să merg mai departe, cu gingășie și totuși cu vigoare. Modelul meu este fixat."

CAPITOLUL XVII

1

VARA ERA PE DUCĂ, iar Flăcău-Voios petrecea mai mult timp decît trebuia îngrijind caii. Uneori tînjea după tovarăși și, dacă-i găsea, era sociabil și vorbăreț, alteori rămînea de unul singur. Nimeni din cei care l-ar fi întîlnit prima oară nu l-ar fi numit atunci „Flăcău-Voios". Localnicii îl știau ca „Negustătorul-De-Cai". Mai tîrziu, un indian îi zise în glumă „Întoarce Spatele", după personajul legendar, și porecla asta păru să prindă. Pe de o parte îi plăcea să fie departe de casă, de dragul bucuriei de a se întoarce. Dacă o găsea pe soția lui așteptîndu-l, dacă ea nu fusese la oraș, dacă el se simțea obosit pentru că străbătuse drum lung călare și era împăcat cu sine, atunci vechea vrajă părea să-i cuprindă iarăși. Dar dacă se nimerea să se întoarcă tocmai cînd ea abia sosise de la lucru, sau venea chiar după el, obosită și puțintel cam

nervoasă și morocănoasă, atunci totul ieșea prost. O dată sau de două ori se certară — ea avea o limbă tare ascuțită. Certurile se terminau cu o împăcare pasionată care îi vlăguia pe amîndoi, fără însă a aduce nici unuia liniștea.

Într-o zi, cînd toamna începea să micșoreze căldura soarelui de amiază, Flăcău-Voios trîndăvea pe un delușor, încălzindu-se la razele blînde ; fuma, iar calul îi paștea alături. Se simțea la îndemînă și împăcat cu sine, cînd văzu în depărtare o ființă omenească. Simți că i-ar fi făcut plăcere să grăiască și el cu cineva. Pata mișcătoare se apropiase. Deși nu distingea prea bine, totuși unduirea umerilor îi spuse că era un indian. Probabil un Navajo cu o bentiță roșie pe cap. Se ridică atunci în capul oaselor. Fața aceea smeadă o știa de undeva, ca și felul cum mișca biciul în mînă. Privi mai stăruitor să se asigure și rămase surprins, curios și încîntat. Ce-l aducea pe prietenul lui pînă aici, așa de departe de casă ? Se sculă în picioare. Feciorul-Indiencei-Șugubețe încetini mersul calului, din galop în trap, apoi la pas, și în sfîrșit se opri lîngă el.

— *Ei-yei,* prietene ! și Flăcău-Voios îi luă mîna. Mă bucur să te văd.

— Prietenul e al meu, zîmbi celălalt și descălecă încet. Îmi face plăcere să te întîlnesc.

— Stai jos. Vrei o țigară ?

— Da.

— Unde te duci ?

— Dădeam un ocol călare.

— Ce vești pe la T'o Tlakai ?

— Toate-s bune. Ai tăi sînt bine. Sora ta care l-a luat de bărbat pe Cal-Murg are un băiat. Cealaltă tocmai s-a măritat cu feciorul lui Picior-Galben.

— Bine.

— Vremea a fost ploioasă și negustorii plătesc 20—25 de cenți pentru lînă.

— Bine.

— Și tu ce mai spui ?

— Toate-s în regulă. Lucrurile noastre se vînd bine, porumbul a fost bun anul ăsta. Bune-s toate.

O vreme, fumară în tăcere.

— Îmi face plăcere să te văd.

Feciorul-Indiencei-Șugubețe nu răspunse nimic. Flăcău-Voios îl cerceta cu atenție. Era prea liniștit.

— Ce te-a făcut să pleci atît de departe de casă ?

— Nimic. Dau un ocol călare.

— Vrei să vii la noi ?

— Da.

Terminară de fumat și rămaseră așa, cu privirile în gol. Era o atmosferă plăcută, plină de liniște ; se simțea mirosul nisipului înfierbîntat, cuvintele păreau cam de prisos. După o vreme, Flăcău-Voios zise :

— Știi, la drept vorbind, ai putea să-mi spui ce ai în cap. Parcă ai fi învăluit într-un nor. Tot timpul, cînd vorbești, văd că te gîndești la altceva. Ceva te stînjenește... Ce te doare pe tine, care ești prietenul meu, mă doare și pe mine.

— Drept ai grăit. Dă-mi niște tutun.

Răsuci o altă țigară și o fumă toată mai înainte de a începe să vorbească :

— Ți-aduci aminte de festa pe care i-am jucat-o lui Nas-Îngust, la Gomulli T'o ? Crezi că am făcut ceva ce nu se cuvenea ? Să fi dezlănțuit noi oare vreo acțiune răufăcătoare ?

— Ce-ți veni cu un astfel de gînd ?

— Îți amintești că spusesem că o să-mi aduc o nevastă din Maito. M-am tot gîndit la asta și nu de mult am fost la Maito.

Își privea acum vîrfurile degetelor. După o pauză urmă :

— Vroiam tocmai să facem un tîrg, să dăm o vacă și să luăm cîteva oi. Mergeam călări, fratele tău, și Țap-Alb, și cu mine. Am văzut un Pah-Ute mînînd o vacă pe care o luase de la Mormoni, așa că am pus mîna pe ea. Pe acolo nu sînt pășuni pentru vite, dar auzisem de un om din Maito care avea o cireadă. Așa că i-am dus-o aceluia. Se numește Apă-Alcalină.

Vaca era destul de slăbănoagă. Am stat acolo trei nopți ca să facem tîrgul. I-am văzut fata. La sfîrșitul primei zile, am știut că mă născusem pentru ea, că pe ea o așteptasem dintotdeauna. Numai asta era important pentru mine, nu aveam decît o singură țintă. Nu știu cum să-ți explic.

— Eu știu.

— Da, știi. De aceea am venit la tine. Acuma știu de ce uneori oameni buni se încurcă cu nevestele altora. Am învățat să mă cunosc mai bine. N-am de gînd să încerc acum să-ți spun cum arată. N-ar sluji la nimic. Nu e măruntă ca nevasta ta, e voinică. Are ochi și gură fru-

moase, o femeie frumoasă. Frumusețea este îngemănată cu ea, i se revarsă parcă din ochi, de pe buze.

Am stat acolo trei nopți. Trei seri și două zile m-am tot uitat la ea și am ascultat-o grăind. Cred că și ea încerca aceleași simțăminte ca și mine. Nu ne-am vorbit aproape deloc — nu știu dacă ne-am adresat vreun cuvînt. Cînd am plecat, am văzut că mă urmărea cu privirea. Cîteva zile, cît am stat acasă, eram foarte fericit. Nici n-am știut că poate exista o asemenea fericire. Apoi, m-am întors la Maito. Doream să o văd din nou, să fiu sigur de simțămintele mele, să-i cunosc clanul, mai înainte de a-i cere mamei să se ducă în pețit. Nu vroiam ca cineva să se opună, cum s-ar fi putut întîmpla, de vreme ce nu locuia aproape de noi. Eu nu-s în stare să compun cîntece ca tine, dar totuși am făurit unul destul de bun. Am cîntat tot drumul, am ajuns aproape de *hogahn*-ul ei în galop, cîntînd Cîntecul-Pisicii-Sălbatice. Am văzut-o venind de-a lungul drumului spre mine. Am galopat pînă la ea și am oprit calul smucindu-l scurt. S-a apropiat de calul meu și a pus mîna pe coama animalului.

— Prietene, a spus ea, n-am cuvinte să-mi exprim fericirea pe care o simțeam atunci ; pluteam în nori, eram în al noulea cer. Apoi a continuat : Trebuie să pleci de aici, nu trebuie să mă mai vezi, nu trebuie să te văd.

Am întrebat-o :

— De ce ?

Ea a vorbit din nou :

— Care e clanul tău ?

— Sînt din clanul Eshlini, i-am spus.

A lăsat capul în jos ; mai apoi a ridicat privirile. Chipul ei părea liniștit, dar ochii îi erau mîhniți.

— Și eu sînt tot o Eshlini, a spus ea.

Feciorul-Indiencei-Șugubețe își plecă mult capul, pînă atinse aproape genunchii. Lui Flăcău-Voios i se așeză un nod amar în gît ; și totuși, într-un chip curios, parcă niciodată nu se simțise atît de bine. Își uitase de toate ale lui — tocmai de așa ceva avea nevoie ca să-l abată de la preocupările care-l frămîntau.

— N-am putut să mă duc acasă atunci. M-am îndreptat spre T'o Atinda Haska Mesa și m-am urcat în vîrf. Am rămas acolo o zi și două nopți. N-am mîncat nimic. La ce bun să mai mănînc ?

La început nici măcar nu mă gîndeam la nimic. Eram ca smintit. Nu mă puteam gîndi la altceva decît la fericirea care se spulberase în vînt. Aș fi fost chiar în stare să-i spun să vină cu mine. M-am speriat de mine. Sînt oare un animal ? Aș putea oare să mă culc cu sora mea ? Nu știam ce să fac. De ce n-a putut fi din clanul Tahtchini, sau Lucau, sau Eskhontsoni ? Dar nu era vina ei. Aș fi putut oare să o blestem pe mama că nu era o Bithani sau T'o Dotsoni, sau din clanul Nahkai ?

Mai apoi m-am liniștit puțin. Nu puteam să o am pentru mine. Trebuia să mă deprind cu acest gînd. Totuși, o iubeam. Și acum o mai iubesc încă. Îmi amintesc mereu acea fericire. Așa ceva e un lucru rău, animalic. Desigur, inima mea e de soi rău. Sînt speriat. Poate îmi voi lua zilele — de ce nu ? N-am vrut să mă duc acasă la ai

mei, am venit aici să te văd pe tine. Poate mă ajuţi ? Asta-i tot.

Flăcău-Voios îşi ţinea privirile în pămînt. Era uimit şi inima-i era sfîşiată. Nu-şi închipuise niciodată că se putea întîmpla aşa ceva. Dacă i s-ar fi povestit că o asemenea întîmplare s-a abătut asupra altcuiva, ar fi presupus că ceva era în neregulă chiar de la bun început. O nenorocire trimisă de zei, aşa cum numai în basme se auzea. Îşi pierduse minţile şi se îndrăgostise de o femeie din propriul lui clan. Dar prietenul lui era un om bun, foarte bun şi el înţelegea cît de mult suferea. Îşi aminti de propriile lui sentimente în primele zile la dans. Rămase pe gînduri.

Stătură aşa multă vreme fără să mai spună vreun cuvînt.

— Nu-ţi lua zilele. Nu fi ruşinat, nu te gîndi că ai păcătuit sau că inima ta nu-i cum se cuvine. Nu, cred că ai dovedit că-i bună. Ar fi rău dacă ai mai dori încă să te căsătoreşti cu ea. Ceea ce ţi s-a întîmplat nu-i din vina ta. E ca şi cum te-ar fi nimerit o săgeată. Eu mi-am luat nevasta aproape fără să o întreb din ce clan face parte. Ne-am vorbit unul altuia, fără nici cea mai mică urmă de jenă, cînd am văzut că nu era nimic de făcut.

Nu-i vina ta că ai fost atins de o săgeată. Închipuieşte-ţi că ai flămînzit o săptămînă şi că nişte americani, ca să se distreze, aşa cum fac ei, ţi-ar fi dat să mănînci peşte. Dacă l-ai fi mîncat ar fi fost rău, dar dacă tînjeai după el, şi l-ai fi refuzat, ar fi putut cineva să te învinuiască ? Nu, ai fi făcut un lucru bun, cred.

Ai făcut bine, deşi a fost un lucru greu. Am o părere bună despre tine.

Feciorul-Indiencei-Şugubeţe se uită lung la el şi văzu că vorbea din inimă.

— Cred că ai dreptate. M-ai lecuit de o rană foarte adîncă. Îţi mulţumesc.

— Hai să pornim spre casă. Colo, în canionul cel mic, am cîţiva cai. Luăm unul şi-l lăsăm pe al tău să pască, e cam slab. E o păşune bună acolo şi nu va trebui să umble din loc în loc.

Prinseră un alt cal şi Feciorul-Indiencei-Şugubeţe se minună cît de înaltă şi de deasă era iarba pe acele meleaguri. O asemenea iarbă se mai afla şi la Dennihuitso şi la Kiet Siel Buckho, dar nu la vremea asta.

Merseră în trap spre Chiziai, tăcuţi mai tot timpul, doar din cînd în cînd schimbînd cîteva cuvinte.

— Cei de acasă nu te mai numesc cu vechiul tău nume acum, spuse Feciorul-Indiencei-Şugubeţe, cu o ezitare.

Chiar cînd cineva îţi este prieten apropiat, el nu se simte în largul lui să-ţi vorbească despre numele tău.

— Nu mă miră.

— Îţi spun acum „Cel Plecat“, iar unchiul tău îţi zice „Orbul“.

— Hîm ! Aşa-i. Într-adevăr, m-am schimbat, e drept să mi se schimbe şi numele.

Feciorul-Indiencei-Şugubeţe scutură căpăstrul ce se înnodase, apoi spuse :

— Dar le lipseşti, vei fi întotdeauna bine venit.

— Pînă la urmă, o să ne întoarcem.

— Locuiești aproape de calea de fier ?
— De cealaltă parte.
— *Ei-yei !* E un loc bun ?
— Ai să vezi, e un loc bun, dar nu putem da drumul cailor acolo, că-i pămînt american.
— Dar sînteţi aproape şi de indienii Zuñi.
— Cam la o zi călare de drum. Fac negoţ cu ei — de cai pentru peruzele.
— Ai copii ?
— Nu încă. Deocamdată avem un plan. Strîngem bani, muncim din greu. Nici nu-ţi închipui cît de repede adunăm. Într-un an sau doi, o să ne întoarcem la T'o Tlakai, o să avem vreo cinci sau şase mii de dolari pînă atunci, socot.
— *Ei-yei !*
— O să fim foarte bogaţi. Şi dacă începem aşa, o să fim foarte bogaţi toată viaţa. O să avem copii şi o viaţă frumoasă. Aşa gîndeşte ea. Are grijă de bani, face negoţ cu americanii. E tare pricepută.
— Trebuie să fii foarte fericit.
— Da, sînt.
O spuse cu toată sinceritatea.

2

Flăcău-Voios îi arătă prietenului său pămîntul irigat, calea ferată, oraşul. Tocmai trecea un tren cu pasageri. Feciorul-Indiencei-Şugubeţe se uită uimit, cu ochi strălucitori, la minune. Flăcău-Voios îl conduse pe poteca îngustă dintre malurile lutoase, abrupte, pînă la locuinţa lui din chirpici, trecînd pe lîngă ocol, şanţuri, movile şi piersicii tineri. Feciorul-Indiencei-Şugubeţe admira totul şi simţi parcă o durere în inimă că nu erau casa şi cîmpurile lui, şi nevasta lui să-l aştepte lîngă foc.

Fata-Zveltă îi întîmpină la uşă. Serile de toamnă deveniseră reci, şi nu se mai putea găti afară. Ea primi vizitatorul cu ospitalitate, în mod corect, şi văzu că, deşi bărbatul ei părea grav, era împăcat cu sine însuşi.

În prima clipă cînd rămaseră singuri, Flăcău-Voios îi explică situaţia, cercetîndu-i cu îngrijorare chipul. Ea dădu din cap.

— Bietul om, îmi pare rău pentru el. Trebuie să-l ajutăm. Cred că o să-şi învingă dragostea. De fapt, s-a şi resemnat. Bănuiesc că, pe lîngă aceasta, se mai adaugă şi alte griji, şi toate la un loc îl fac să fie necăjit !

După cîteva clipe de gîndire, se pomeni că are şi el aceeaşi părere.

— Uite ce trebuie să facem, urmă ea. Să căutăm să vorbim despre lucruri care să-l abată de la preocupările lui, să-i trezim gustul de viaţă. Nu încerca să-l faci să rîdă, nici nu căuta să-l mîngîi. Să-i arătăm ce am făcut noi, să vadă lucruri noi. O să-i dau din băutura ta, o să-i vorbim despre americani. Cred că are mereu în gînd unul şi acelaşi lucru, aşa că trebuie să-l ajutăm să nu se mai gîndească la el. Înţelegi ?
— Da, cred că e foarte bine.

Fără îndoială, nevasta lui era o femeie deşteaptă, atît de înţeleaptă, atît de dreaptă. Auzind paşii prietenului său care se întorcea, o sărută repede.

Acea seară a fost plină de farmec, atît de armonioasă încît, la un moment dat, Feciorul-Indiencei-Şugubeţe se scuză şi se duse în ocol, unde îşi sprijini capul de gîtul primului cal peste care dădu şi plînse. E atît de bine să-ţi îngropi capul în coama călduroasă şi mătăsoasă a unui cal şi să plîngi, în timp ce animalul stă liniştit. Lacrimile prinseră să-i curgă fără greutate. Nu mai plînsese pînă atunci.

Rămase la ei trei săptămîni încheiate. Cutreierară împreună regiunea călare ; oaspetele privea îndeaproape cum prietenul lui lucra argintul, se ducea jos să vadă trenul trecînd. Petrecu o după-amiază încîntătoare la vînătoarea cu arcul şi sperie de moarte cîţiva negri cînd, dintr-o dată, apăru în faţa lor cu arcul în mînă. Uneori nu se gîndea ceasuri de-a rîndul la fiica lui Apă-Alcalină, pînă cînd deveni o amintire tristă, stranie. Gîndurile îi erau îndreptate spre gazdele lui.

Era foarte bine că-l sileau astfel să se gîndească la lucruri noi ; i-au arătat şi o mulţime de noutăţi, de la calea ferată la băutura cu gust şi efect surprinzător ; şi-apoi, erau povestirile Fetei-Zvelte despre americani. Seara îi povestea despre obiceiurile lor, despre California, ca şi despre alte seminţii asemenea americanilor, despre care auzise şi ea, dincolo de Valea Largă — erau într-adevăr lucrurile cele mai extraordinare despre care auzea. Comparau ceea ce ştia ea cu experienţa lor de lucru în rezervaţie, discutînd tot ceea ce adusese, bun sau rău, venirea americanilor pentru indienii Navajo. Vorbeau despre patrula care l-a hăituit pe Nas-Turtit ;

spuneau şi poveşti de altădată, sau întîmplări ostăşeşti. Astfel de povestiri le-au amintit despre războaiele din trecut cu indienii Ute şi Jicarilla, ori cu neamul celor din Casa de Piatră. Nu prea erau siguri cine fuseseră învingătorii şi cine învinşii, ţinînd seama de pacea impusă. Flăcău-Voios şi Fata-Zveltă se simţeau foarte bine, distrîndu-se grozav.

Ziua în care Flăcău-Voios şi Feciorul-Indiencei-Şugubeţe au plecat să prindă de pe păşune calul acestuia din urmă, era friguroasă, şi au fost nevoiţi să-şi pună cîte o pătură pe umeri. Flăcău-Voios era îndurerat de plecarea prietenului său. Au încălecat fiecare pe calul lui şi şi-au strîns mîna.

— O să te aştept să vii şi tu pe la noi.

— O să venim, dar nădăjduiesc că o să ne vizitezi şi tu din nou.

— Am trăit alături de voi, v-am văzut. Sînteţi amîndoi fericiţi, vă iubiţi, dar păreţi neliniştiţi. Tot timpul cît vă bucuraţi, parcă vă temeţi de ceva ce-ar pîndi din umbră. Nu înţeleg ce se petrece cu voi. Dar văd. Viaţa voastră este ca viaţa oricărui om, numai că nu înţeleg de ce tot merge ea în oraş. Dar socot că nu numai ea, ci voi amîndoi nu trăiţi la fel cu noi. Nu ştiu ce se întîmplă, dar parcă aţi purta nişte mocasini care nu vă vin bine. Socot că va fi cu atît mai bine cu cît vă veţi întoarce la cei de un neam cu voi. Te voi aştepta, mi-ai dat forţe noi.

— Cînd ne vom întîlni din nou, va fi o zi mare.

Ce păcat, își spuse în sinea lui Flăcău-Voios, că pleacă. Se dovedise un tovarăș atît de plăcut. Fuseseră prea mult timp singuri, el și cu soția lui, și parcă prietenul lui vindecase această singurătate. Vroia să-și vadă cît mai repede nevasta și să vorbească despre oaspetele lor. Se grăbi spre casă.

CAPITOLUL XVIII

1

VENISE DIN NOU luna Zăpadă-Mică. Caii o iau din loc tot căutînd hrană și bat cîmpiile. Flăcău-Voios își supraveghea îndeaproape herghelia, dar iată că într-o bună zi, cînd un vînt puternic acoperi urmele copitelor, descoperi surprins că-i lipsea un armăsar de vreo trei ani. Dispăruse, desigur, de o bună bucată de timp, așa încît nu mai putea să-l găsească prin împrejurimi ; curînd îi pierdu urma cu totul. Se întoarse acasă și, fiind vorba de un animal valoros, se pregăti să o pornească la drum pentru vreo săptămînă în căutarea lui.

Fata-Zveltă îi făcu rost de ciocolată și de alte bunătăți. Vremea nu mai era călduroasă, și nu știa nici el unde ar fi putut să-și facă sălaș. Fata-Zveltă își dădea seama că avea să îndure greutăți în drumul lui. Dar, așa cum spusese, nu

puteai lăsa un cal atît de bun să hoinărească în voie prin ținuturi populate cu atîția cunoscători și amatori de cai.

Trecură patru zile, fără nici un rezultat. În ziua a cincea, după informațiile pe care i le dăduse un poștaș Hopi, îi luă urma la nord de Winslow. În dimineața următoare îl găsi la vreo cincisprezece mile departe de Los Palos.

Și nu părea deloc că armăsarul ar fi vrut să se întoarcă spre herghelie. De cum îl văzu, porni mai departe păscînd, dar mai apoi, simțindu-l că se apropie, o luă la trap, și toată dimineața Flăcău-Voios îl fugări așa, păstrînd o distanță de vreo jumătate de milă între ei. Încercă să se apropie dinspre stînga, profitînd de o movilă, dar calul zvîcni la dreapta într-un galop de vreo milă, în direcția căii ferate. Nu era speriat, nici nu se grăbea tare, făcînd exact atîta efort cît trebuia.

În timp ce-l urmărea, Flăcău-Voios nu se putea opri să nu-l admire. Armăsarul murg era plin de vigoare, cu părul strălucitor, crupele rotunjite și mușchii pieptului încordați, coama revărsată pe greabăn în valuri de lumină și umbre, gîtul arcuit, urechile mici ciulite, capul osos, ochii vioi, inteligenți, nările în vînt. Era un exemplar din acei cai rari care par să întruchipeze o pagină de istorie a acestei țări, începînd de la caii conchistadorilor spanioli pînă la caii arabi pur-sînge. Era o amiază caldă, și de pe potecă se ridicau nori de praf. În timp ce călărea, Flăcău-Voios mînca struguri și ciocolată, amintindu-și că și cei din poteră îi oferiseră același lucru.

Armăsarul se opri în fața căii ferate, stătu o clipă și, cu un salt nervos, trecu peste ea. Tînărul gîndi că acum avea să-l prindă. Suburbiile mohorîte ale orașului formau un semicerc în fața lor. Înaintau cu grijă. Da, avea să-l prindă la strîmtoare, așa fel încît să poată descăleca, știut fiind că indienii Navajo nu prind caii cu lasoul din șa. Cum armăsarul începu acum să se grăbească, înțelese că trebuia să acționeze repede. Calul o zbughi brusc la dreapta. Flăcău-Voios smuci de căpăstru și țîșni după el, apoi o luă la stînga. Începu o cursă disperată. Totul era să-l oprească să nu se întoarcă peste calea ferată, să-l țină între case. O porniră printre două case, armăsar și călăreț trecînd ca o furtună, speriind o bătrînă mexicană și trezind o potaie care dormea.

Armăsarul o porni într-o parte, iar tînărul își lăsă calul să meargă în buiestru. Animalul trecu în galop mic pe lîngă o casă de chirpici, aflată între doi arbuști de bumbac, și se opri într-o văioagă, chiar în spatele casei. Flăcău-Voios înaintă precaut, pitindu-se pe după casă. Își închipuia că va putea descăleca în spatele casei și, cu o mișcare iute, să-l țintuiască în unghiul format de sîrmele care îngrădeau cîmpurile irigate. Calul lui o și porni la trap, neținînd seama de sîrmă.

El își struni calul și o luă apoi la pas pe lîngă peretele din lut, care sub razele soarelui răspîndea un miros de umezeală. În timp ce trecea pe lîngă fereastră, își aruncă privirea înăuntru, și dintr-o dată strînse frîul atît de tare, încît calul se dădu aproape înapoi. Inima parcă i

se oprise o clipă, și toate fibrele trupului erau zguduite. Dinăuntru se auzi o voce disperată, țipînd :

— *Sha hast'ien, sha hast'ien codji !* — Soțul meu, soțul meu, uite-l colo !

Și un bărbat exclamă :

— Dumnezeule !

Fără să gîndească, Flăcău-Voios se întoarse în loc și porni înnebunit spre ușă. Cum dădu colțul, văzu apărînd un american fără pălărie, care în fața omului călare ce se năpustea asupra lui, sări într-o parte și rămase locului o clipă. Fără voie, indianul întinse coarda arcului. Bărbatul o luă la fugă spre oraș, săgeata se desprinse aproape ca de la sine, mîinile și brațele funcționau, dar calul speriat nu stătea locului, și săgeata o luă la dreapta. Zbură o secundă prin aer, trecu pe lîngă umărul americanului, aproape de ureche, făcîndu-l să se avînte într-un salt uimitor și apoi s-o ia la goană. Scena avea ceva ridicol în ea, ceea ce-l potoli puțin pe Flăcău-Voios. Își ținu în frîu calul și trase acum cu grijă. Săgeata lovi de data asta chiar mai jos de umăr. Americanul căzu îndoindu-se, făcu aproape o tumbă, se ridică și, cu un ultim efort, dădu colțul după casele cele mai îndepărtate de la capătul străzii.

Liniștit, Flăcău-Voios se așeză să aștepte în fața casei. După aceea aveau să urmeze sentimente și gînduri cumplite, dar pentru moment știa ce trebuia să facă. Pe chipul lui nu se putea citi nimic — nici vîrstă, dacă era tînăr sau bătrîn. Nici nu era fața unui om, ci mai curînd a unei seminții.

Fata-Zveltă stătea în prag, îmbrăcată în straie americăneşti.

— Vino aici, surioară, îi spuse el cu voce liniştită, impersonală.

Păşi spre el, încet. De cînd o cunoştea, pentru prima oară îşi dădu seama că stăpînirea ei nu era decît de suprafaţă. Arăta ca şi cum o lumină arzătoare ardea în faţa ei, indicîndu-i iadul. Rămase lîngă şaua lui.

— L-ai ucis ?

— Nu, l-am lovit doar în umăr.

Şi, după o vreme, spuse :

— Tu însă, cred că ne-ai ucis, de fapt, pe amîndoi.

Ea nu răspunse. O privi în ochi, mai apoi căută să-i evite, nu din ruşine, ci pentru că vedea prea mult în ei. Nu vroia să recunoască ce zăcea acolo. Trebuia să-şi păstreze calmul. Se gîndi cît era de frumoasă şi începu să simtă cît de mult pierdea.

— Înţelegi ce fac ?

Şi nici de data asta, ea nu-i răspunse.

El potrivi cu multă grijă a patra săgeată, întinse coarda şi săgeata porni. Zbîrnîitul corzii se repetă şi se repetă pînă departe peste spaţiile vaste. La auzul acestui zgomot, el îşi dădu seama de o disperare care părea zăgăzuită în adîncul fiinţei lui, asemenea unor ape năvalnice în spatele unui dig gata să se năruie. Dar în acelaşi timp, chiar în clipa cînd dădu drumul corzii, îi văzu mîna dreaptă trecînd prin faţa arcului, iar braţul stîng ridicîndu-i-se. Acum stătea cu un surîs rigid pe chip, acolo, iar privirea îşi recăpătase expresia obişnuită. Mîna

dreaptă se mai afla încă în faţa arcului, într-o poziţie ciudată, iar degetele îi sîngerau. Săgeata îi pătrunsese adînc în braţul stîng.

O văzu ca şi cum ar fi fost la o mare distanţă de el. Totul era anapoda — se întîmplase ceva ce nu era posibil. Îşi ţinea braţul în sus, ţeapăn, buzele îi rămăseseră nemişcate, îngheţate într-un surîs. Acum începea şi el să simtă şi să-şi dea seama ce se petrecuse. Ridică hăţurile şi o luă la pas pe după colţul casei.

Armăsarul îl privea nervos.

— Porneşte pe drumul ştiut, frăţioare, îl îndemnă el, urmărind freamătul coamei. Chiar înşăuat şi călărit, nu eşti atît de nenorocit ca mine.

2

Calul îl purtă singur pînă aproape de casă. O luă împrejur ca să ajungă în partea cealaltă, lîngă copac. Casa, miriştea, ocolul, cei cinci piersici, toate atît de dragi lui stăteau în fîşiile de umbră ale după-amiezii, ca nişte realităţi care nu puteau fi desfiinţate. Întocmai ca şi atunci cînd moare cineva, vederea obiectelor ce i-au aparţinut, aşteptînd parcă să fie din nou şi din nou folosite de cel dus dintre cei vii, te face să-ţi pară moartea incredibilă ; tot aşa îi apărea lui vederea acestor locuri. Războiul ei de ţesut era acolo, sub acoperişul de stuf, cu pătura pe jumătate terminată. Cine ar fi putut crede, nu putea fi adevărat — şi totuşi aşa era ! Îşi reaminti

clipă de clipă ziua de azi, cercetă trecutul îndepărtat, ca şi cum parcurgîndu-l din nou ar fi putut descoperi unde se bifurcase drumul cel fals, căutînd să reducă toată nenorocirea doar la o greşeală.

Zece mii de lucruri îi spuneau că ceea ce aflase era fără noimă, dar pînă la urmă toate gîndurile duceau din nou la fereastra casei de chirpici şi în urechi îi răsuna vocea aceea limpede, speriată, strigînd : *Sha hast'ien, sha hast'ien codji !*

Acum era timpul să se gîndească, dar trecu mai bine de o oră pînă cînd împiedică gîndurile să se transforme într-o revoltă plină de mînie. Găsi atunci refugiu în rugăciune. Se stăpîni şi apoi îşi răsuci o ţigară.

„Am de ales între ea şi mine. Dacă rămîn cu ea, mă pierd pe mine. Sînt bărbat, şi luptător. Dacă nu renunţ la ea, devin altceva decît ceea ce am fost întotdeauna. Lumea se schimbă, lucrurile bune, lucrurile rele; totul se schimbă pentru mine. Şi se schimbă în rău. Nu pot să mai trag în ea încă o dată. Asta nu o pot face. Dacă o părăsesc, îmi păstrez identitatea, dar atunci şi eu şi lumea sîntem pierduţi. O, draga mea, alegerea pentru tine a fost atît de simplă, ai avut noroc. Săgeata te-a zgîriat doar, pe cînd mie mi-a trecut prin toate mădularele. Şi cînd mi-a venit rîndul să trimit săgeata înapoi, n-am mai putut ţinti !

O, tu, atît de bine numită Zvon-de-Bătălie, Zvon-de-Bătălie ! O, cît de frumoasă eşti ! De ce le dau femeilor nume legate de război ? Acum o ştiu. Unchiul meu avea dreptate. Cum

aş mai putea să dau ochii cu ei ? Trebuie să-mi iau zilele. Asta ar aranja totul. Dar încă nu, nu în acest loc. Dacă lucrurile vor continua aşa, o voi face în ţinutul meu. Zvon-de-Bătălie, Zvon-de-Bătălie, Fata-Zveltă, căţea, diavoliţă, femeie desfrînată !

Trebuie să plec, nu pot rămîne cu ea. Este nepreţuită, merită să dai totul pentru ea, dar şi în mine sălăşluieşte ceva pe care nu am dreptul să-l pierd pentru ea. Iată ce am de făcut."

Se luptă mult timp în faţa acestei hotărîri, pînă cînd îi intră în străfundurile fiinţei. Soarele era la asfinţit. Valea cea mică dintre dealurile abrupte era învăluită în umbră. Nu o văzuse întorcîndu-se şi spera că nu o va face. Vorbe şi lacrimi — ar fi fost îngrozitor. Dacă ea nu-i acolo, îşi va putea lua lucrurile şi va pleca. Golul rămas va explica cele petrecute.

Avea prea mult de îndurat. Se simţea parcă ar fi fost scuturat de vînturi puternice. Căsuţa de colo, de jos, era locul aşteptării chinuitoare. Stătea aşa, cu mîinile împreunate, legănîndu-şi capul dintr-o parte în alta. Era mai rău decît la război, cu mult mai rău. Atunci se îndreptă spre zei, înălţîndu-le ruga celui care pleacă singur la bătălie :

„*Shinahashé nageĭ, nageĭ, alili kat' bitashah...*
Mă gîndesc la zeii cei potrivnici, zeii cei potrivnici printre ale căror arme acum pribegesc

A-yé-yé-yé-ya-hai !

Acum Ucigaş-Al-Zeilor-Potrivnici, singur mă îndrept

Zeii cei potrivnici, zeii cei potrivnici, printre armele lor rătăcesc.
Din creștetul munților mă cobor între ei singur
Zeii cei potrivnici, zeii cei potrivnici, printre ale lor arme pribegesc.
Cînd pe calea-bătrîneții, cînd pe calea-așternută-cu-frumusețe,
Zeii cei potrivnici, zeii cei potrivnici, pribegesc printre armele lor."

Era ruga care i se potrivea și îl ajută foarte mult. Nu avea numai el să se bată cu aceste lucruri teribile ; acum forțele nevăzute ale binelui aveau să-l sprijine. Se îndreptă încet spre casă, ducîndu-și calul de căpăstru.

CAPITOLUL XIX

1

ÎN NISIP, ESTOMPATE de vînt, se mai vedeau încă urmele pașilor ei. Probabil că venise direct acasă, ajungînd înaintea lui. Păși pragul cu teamă, bucuros de întunericul dinăuntru. O văzu îmbrăcată din nou în costum Navajo, cu mocasini, fustă, eșarfă ; bluza îi era trasă numai peste umărul drept, lăsîndu-i brațul stîng și pieptul descoperite. Se gîndise oare... ? Se uită la ea ca la un dușman.

— Plec.

— Foarte bine. Dar mai întîi trage-mi asta, nu sînt destul de puternică.

Și întinse brațul, cu săgeata înfiptă în el. El se uită și simți că i se face rău. Evita să dea ochii cu chipul ei, dar știa că sîngele se scursese de sub suprafața arămie, lăsînd-o albă-galbenă, cu o ușoară urmă verzuie sub ea. Ținea în continuare ochii ațintiți asupra săgeții — săgeata lui, cu însemnele lui pe ea.

— Trebuie să vii afară la lumină.

Fata-Zveltă se ridică anevoie, sprijinindu-se de perete. O susținu pînă la ușă. Săgeata trecuse prin mușchi, fără a atinge artera sau osul: Vergeaua ieșise afară, așa că se vedea de o parte și de alta a brațului. Sîngele șiroia și brațul, acoperit cu sînge uscat, începuse să se umfle. Într-o parte era vîrful de metal, în cealaltă parte aripioarele săgeții. Flăcău-Voios își scoase cuțitul.

— O să încerc să o smucesc repede.

— Ce-ai de gînd să faci ?

— Să o tai în dreptul rănii. Nu pot să o trag cît e de lungă prin braț.

— E o săgeată bună. Trage-o.

Nu mai văzuse vreodată o femeie ca aceasta.

— Crezi că vreau s-o mai folosesc ?

Îi ținu brațul cu multă grijă și reteză săgeata cu cea mai mare blîndețe. Vergeaua se mișca și se tot mișca. O auzi ținîndu-și respirația și, uitîndu-se repede, o văzu clănțănind din dinți. Ar fi trebuit să fie bărbat... Fiecare durere în brațul ei îl lovea pe el de două ori în inimă. Vergeaua o tăiase exact deasupra rănii.

— Acum, spuse el, ești gata ?
— Trage.
O smuci afară. Fata-Zveltă rămase neclintită. Stătea țeapănă. Ochii îi erau sticloși, dar nu se mișcă. El era încă în genunchi uitîndu-se la ea, la sîngele proaspăt ce gîlgîia și la bucata înroșită de săgeată pe care o avea în mînă. Era curajoasă, foarte curajoasă.
Ea șopti :
— Dă-mi puțin whisky.
Îi turnă o dușcă într-o ceașcă. Ea o dădu pe gît. O slabă urmă de culoare îi reveni în obraji.
— În curînd se va înnopta. Mai bine pleacă acum. Pot să mă îngrijesc singură. Dar, înainte de a pleca, să știi : orice ai văzut, te iubesc, te iubesc pe tine și numai pe tine. Acum du-te.
Și îi dădu ceașca înapoi. Cînd o luă, degetele lor se atinseră și el se uită în ochii ei. Ceva tresări în străfundurile lui. Căzu în față, cu capul aproape de genunchi și începu să plîngă. Ea își puse mîna pe umărul lui.
— Te-ai grăbit. Nu trebuie să pornești pe un drum nou, fără să te uiți în jur. N-ai mîncat nimic și ești obosit. Ți-a fost foarte greu. Încălzesc într-o clipă niște cafea și putem vorbi deschis despre asta.

2

Seara era destul de friguroasă pentru ca un foc să fie binevenit în casă. El pregăti cafea, așa cum îi spunea ea, și deschise niște conserve.

Gustară cîte ceva, căci nici unul nu putea să mănînce cu adevărat. El simțea în sinea lui că ea avea să găsească o soluție pentru amîndoi. Încercarea prin care trecuseră schimbase din nou totul ; nu mai știa pe ce lume era. Evenimentele decisive pe care le trăia se modificau prea repede, și iarăși totul i se învălmășea în minte și trebuia să ia alte hotărîri.
Ea îl rugă să-i răsucească o țigară, apoi îi spuse :
— Pregătește băutura așa cum m-ai văzut pe mine că fac, și dă-mi și mie să beau.
El șovăia.
— Nu te teme de leacul meu.
El tăgădui mormăind ceva și pregăti băutura. Ea bău încetișor : avea nevoie de forță, căci era extenuată aproape total și avea de dus o bătălie.
— Nu poți să-ți dai seama dacă un lucru este bun sau rău, pînă cînd nu cunoști totul, și mai ales care a fost cauza. Nu încerc să spun că ceea ce am făcut ar fi bine, dar vreau să afli povestea mea pe care nu o știi, și atunci vei putea judeca așa cum se cuvine.
Nu se așteptase ca ea să înceapă atît de direct. Se pregătise să încerce să afle adevărul din minciuni.
— Răsucește-mi o țigară. Trebuie să o iau de la început. Ascultă-mă. Cînd eram încă o copiliță, m-au dus la școală, la Wide Water, așa cum știi. M-au luat pentru că eram elevă bună la școala din Zhil Tséchiel, așa că vroiau să învăț mai mult. Ți-am povestit cum încercau să ne facă să nu mai fim indieni, și cum au reușit destul de bine. Ajunsesem să vreau să fiu ame-

ricancă. Atunci am uitat de zeii noștri și am pornit pe calea lui Iisus.

La școală, m-am dovedit silitoare. Pe cînd mă aflam acolo, amîndoi părinții mei au murit. Mama nu avea nici frați, nici surori în viață, iar eu eram singurul lor copil. Nu exista nici un motiv pentru a mă întoarce în mijlocul clanului nostru. Eram americancă, aveam nume americănesc, gîndeam la fel cu americanii. M-am făcut mare și vroiam să lucrez pentru Washindon la o rezervație, ca femeia aceea Papago care scrie articole pentru Șeful American, la T'o Nanasdési. Dar n-am putut începe imediat, așa că mi-au spus că lucrez pentru un preot la Kien Doghaiyoi — știi, orașul acela mare căruia americanii îi spun Oñate.

— Am auzit.

O cerceta cu multă luare aminte. Vocea ei era stinsă și monotonă, dar în spatele cuvintelor se simțea ceva intens.

— M-am dus acolo acum vreo trei ani. Am îndrăgit calea lui Iisus. Am socotit că era foarte bine să lucrezi pentru un preot. Așa stăteau lucrurile.

Privi în foc, în timp ce luă o înghițitură din băutură.

— Era un om bun, și soția lui o femeie foarte cumsecade. Dar nu o lăsa să spună și ea prea multe. Am lucrat destul de greu, însă totul era bine.

Am aflat o seamă de lucruri ciudate. De pildă, că există femei desfrînate, care își duc viața avînd legături cu bărbații, cu orice bărbat dacă le plătește. Unele din acestea erau americance, fete de la școală ca și mine. Preotul predica adesea, osîndindu-le purtarea. Mă gîndeam că nu ar fi trebuit să o facă. Parcă se întîmplase ceva cu fețele lor, cu ochii lor, gurile le erau îngrozitoare. Parcă erau niște arătări într-un vis urît. Așa le vedeam eu.

Mai apoi, încetul cu încetul, m-am îndrăgostit de un bărbat — un om înalt, chipeș, care vorbea cu multă pioșenie. Era cowboy și lucra la un ranch din apropiere. Multe fete americance îl plăceau. Cînd a început să-mi dea atenție, am fost măgulită. L-am găsit minunat. Urma să ne căsătorim și să avem un ranch al nostru. Mi se părea prea frumos pentru a fi adevărat. Am fost tare speriată cînd a vrut să se culce cu mine, dar m-a făcut să mă simt bine. Bărbatul acela știa cum să se poarte cu femeile ca să le vrăjească. Pe urmă mi-am dat seama că voi avea un copil. Data următoare cînd a venit la oraș, i-am cerut să ne căsătorim imediat. Mi-a promis, dar pe urmă n-a mai apărut. Așa că m-am dus eu la el, la ranch-ul unde lucra. Mi-a oferit bani, dar i-am răspuns că ce vreau eu e să ne căsătorim.

Eram tare speriată, și l-am rugat, am plîns. S-a înfuriat foarte tare, m-a ocărît, mi-a spus să dispar din ochii lui, căci n-avea de gînd să se lase bătut la cap de o *squaw*. Este cuvîntul pe care americanii îl folosesc pentru femeile indiene, dar e un cuvînt defăimător, disprețuitor. Atunci mi-am dat seama de o mulțime de lucruri, și m-am simțit mai puțin tînără decît eram. Cunoșteam acum viața.

M-am întors la predicator. Nu-mi era frică să-i spun, dar mă rușinam. Eram tare neliniștită,

căci îmi venea greu să vorbesc. Am intrat și am vorbit direct : „O să am un copil. De la bărbatul acela, dar nu vrea să se căsătorească cu mine.“

Au rămas surprinși, apoi predicatorul s-a înfuriat. Mi-a spus că sînt o desfrînată. M-a întrebat ce cîștigasem din tot ceea ce învățasem, mi-a arătat că sînt nerecunoscătoare. A spus o mulțime de lucruri. Dacă aș fi așteptat pînă cînd ar fi terminat, ar fi vorbit și soția lui, și cred că pînă la urmă ei ar fi avut grijă de mine. Dar descoperisem că fiecare spunea una și făcea alta. Și calea lui Iisus părea să fie o minciună. I-am spus-o și mi-am manifestat revolta în fața religiei lui. Atunci mi-a aruncat în față tot felul de vorbe, mi-a spus ce părere avea despre mine și mi-a poruncit să-i părăsesc casa.

Nu mai aveam bani. Nu aveam ce mînca. Mi se părea că pe chipul meu era scrisă rușinea. Dar nici atunci nu-mi pierdusem speranța ; am fost tare, mă gîndeam că lumea mă doborîse, aveam însă să continui să lupt și, încetul cu încetul, voi învinge. Dar disperarea mă chinuia tot mai tare.

Atunci mi-au vorbit femeile acelea desfrînate. M-au luat la ele și m-au hrănit — erau femei bune. Toate părerile mele fuseseră acum date peste cap. Nu-mi mai păsa de nimic. Inima mea era înghețată. Am făcut ceea ce făceau ele, vreo cîteva luni, purtînd în pîntece copilul. Femeile acelea au avut grijă de mine. Am suferit foarte mult, și copilul mi s-a născut mort, înainte de vreme. M-am bucurat. Cînd m-am făcut bine, m-am întors să lucrez alături de ele. M-am gîndit mult, am învățat multe. Am

văzut de ce această nouă viață era rea. Mă uitam la chipurile și inimile veștejite ale acestor femei, oricît de bune erau ele. Îi uram pe toți americanii și-mi pusesem în minte ca un american să plătească pentru ceea ce făcuse un alt american. Mi-am amintit numele meu cel adevărat. M-aș fi întors la cei de un neam cu mine, dar nu știam cum să fac — și apoi doream să mă războiesc. Aveam un plan al meu.

Observasem un lucru — că bărbații, cînd se întîlneau cu aceste femei, vroiau să creadă că ar fi cu un alt soi de femei, că erau iubiți. Încă nu arătam ca acele femei. Eram tînără, drăguță. Bărbaților le plăcea așa ceva. Pentru mine nu însemna însă nimic. Nu avea nimic de a face cu dragostea, nimic comun cu tot ceea ce știi.

Așteptam să-mi sosească momentul și, într-o zi, a sosit cînd a apărut acest om din est. Era politicos și nu îi privea cu ochi răi pe indieni, cum făceau cei mai mulți.

Am fost foarte grijulie cu el. N-am făcut nimic din lucrurile pe care le fac acele femei ca să capete bani de la un bărbat și să scape de el repede. M-am purtat cît mai inocent. Mi-a spus că-i părea rău văzîndu-mă că duc o astfel de viață. L-am cucerit. A stat la Kien Doghaiyoi trei zile și toate nopțile le-a petrecut cu mine. Am aflat totul despre el.

A revenit două săptămîni mai tîrziu și l-am văzut din nou. Gîndeam că reușisem să pun mîna pe el. După zece zile m-am mutat aici, la Chiziai. Acum aveam bani. Am luat casa în care m-ai văzut. Observam și așteptam. Are un ranch cale de o zi de aici. În a cincea zi, și-a

făcut apariția. Am căutat să-l întîlnesc cînd era singur. S-a arătat surprins și bucuros. L-am invitat să vină la mine acasă seara. Pregătisem de mîncare și mult whisky, așa că pînă la urmă a adormit. A doua zi dimineața, cînd s-a trezit, se simțea prost și rușinat că se afla în casa unei femei cu reputația mea. Asta era încercarea la care-l supusesem. I-am arătat banii lui, două sute de dolari, și i-am cerut să-i numere, ca să vadă că erau toți acolo. Apoi i-am dat cafea și puțin whisky și ceva de mîncare. M-a întrebat cît vroiam. I-am spus că nu o făceam pentru bani. I-am mai turnat încă puțintel whisky și așa l-am ținut toată ziua. Nu l-am lăsat să se îmbete și m-am purtat ca o femeie cinstită, numindu-l prieten.

În dimineața următoare mi-a spus că trebuie să se întoarcă la ranch și că avea să mă vadă, cînd va veni din nou în oraș, și că ar fi vrut să nu fiu ceea ce eram. Bărbatul acesta nu avea pe nimeni, era singur. Americanii de acolo nu erau de o seamă cu el și nici nu vorbeau la fel. Era și el ca un Navajo printre Apași...

În vocea ei se simțea acum un timbru de triumf.

— I-am spus că nu mă va mai găsi aici. M-a întrebat atunci dacă voi fi la Kien Doghaiyoi. I-am răspuns că mă săturasem de viața aceasta, că fusesem silită la ea, dar că o uram. M-a întrebat cum de s-a întîmplat asta. I-am povestit, mai mințind, mai spunîndu-i adevărul, așa ca să sune mai impresionant, adăugînd că dusesem doar cîteva săptămîni viața unei femei desfrînate. Iar acum venea să mă ia un bătrîn Navajo, un om pe care-l știam de mult, pe care nu-l iubeam, dar care era un om bun și aveam să mă mărit cu el. Dar mai înainte dorisem să-l mai văd pe el, pe american, căci fusese bun cu mine, nefiind la fel cu ceilalți. Așa că venisem aici doar în acest scop, pentru cîteva zile.

El a rămas puțin pe gînduri, apoi mi-a spus să nu plec, adăugînd că-mi va da bani. Am pretins că nu doream să iau bani de la el și l-am făcut să mă convingă să accept. Mă temeam ca nu cumva să mă ceară în căsătorie. Dar nu se dovedi chiar așa de prost. În cele din urmă, i-am spus că așa era bine. Cîștigasem.

În ultima frază, răsună iar un ton triumfător, apoi își recăpătă glasul monoton, încet, obosit :

— I-am arătat că nu puteam rămîne acolo, eu, o femeie Navajo. Lumea mă va bîrfi, iar bărbații aveau să se țină de mine. Ar fi mai bine dacă m-aș mărita cu bătrînul Navajo și aș locui în apropiere, putînd să-l întîlnesc cînd va veni în oraș. I-am zis că pe bătrîn îl puteam face fericit cu whisky. Cum americanul nu dorea să se știe că avea legături cu o femeie Navajo, s-a declarat de acord. Mi-a dat cincizeci de dolari. Nu exista de fapt nici un Navajo în viața mea.

Făcu o pauză.

— Răsucește-mi o țigară.

O fumă pînă la capăt, apoi continuă :

— Nu eram fericită. Aveam tot ce-mi trebuia, prin el mă răzbunam, dar de fapt nu trăiam. Doream să fiu cu ai mei. Mă simțeam singură. De aceea m-am împrietenit cu Obraz-

Stacojiu. Nu e un bărbat de soi bun. Nu-i păsa dacă eram sau nu desfrînată — nu-l interesa decît să profite de mine. Dar nu l-am lăsat niciodată, l-am făcut să spere doar. Alături de el mi-am amintit iarăși de neamul meu. Mi-am regăsit graiul. El m-a ajutat mult. Nu-i chiar așa de rău, omul acela.

Ai noștri se uitau la mine cu dispreț. O femeie tînără care trăiește singură — nu știau nici ei cum — așa că născoceau tot felul de povești. Unchiul tău cunoaște toate aceste povești. Lucrurile au mers așa mai bine de-un an. Apoi te-am văzut pe tine și totul s-a schimbat. Mă socoteam moartă pentru bărbați, dar acum știu prea bine că te iubesc. Cu tine aș putea trăi, fără tine eram moartă. Am avut dreptate. Felul nostru de viață, păturile pe care le țeseam, cîntecele noastre, toate acestea sînt mult mai bune decît americanii. Tu mi-ai făurit un alt trai. Aveam destul, dar socoteam că puteam avea și mai mult. O doream pentru tine — tu îmi dădeai înapoi tot ceea ce americanii îmi răpiseră de cînd mă luaseră de acasă. M-am gîndit că era drept ca un american să plătească tribut pentru mine și pentru tine, socoteam că astfel împlineam cum se cuvine răzbunarea mea. După toate cele ce se petrecuseră cu mine, lucrurile care pentru alți oameni păreau rele mie nu-mi păreau așa. Așa că am continuat să mă văd cu americanul. Nu ți-am spus, căci știam că nu o să-ți placă. Socoteam că nu era rău ce făceam. Era ceva care nu avea legătură cu dragostea noastră. Socoteam că era ceva care avea să slujească viața noastră.

Și apoi, nu vroiam să pasc oi, și să devin greoaie, și să mă urîțesc de timpuriu cum se întîmplă cu femeile Navajo. Doream să adun bani mulți, și să mergem în nord, și să am copii cu tine, și să rămîn frumoasă pînă la adînci bătrînețe, ca femeile americance. Eram nebună.

Ți-am văzut însă fața pe fereastră, și totul s-a năruit în jurul meu. Am înțeles atunci că existau lucruri mai rele decît moartea. Asta-i tot, ăsta-i adevărul. Am spus totul.

Se lăsă pe spate vlăguită, cu ochii închiși. Flăcău-Voios aprinse o țigară de la foc, apoi spuse :

— Te-am auzit. Acum dormi. Somnul e bun.

Se așeză ghemuit în ușă, fumînd.

3

În străfundurile sufletului lui coborîse pacea. În sfîrșit acum își cunoștea soția, în sfîrșit o înțelegea și totul era bine. O greșeală. Nu un lucru rău. Ceva dușmănos, un sentiment de mîndrie din ea fusese distrus. Se simțea obosit, emoția îl secătuise, dar putea să-și lase fumul țigării să se răsucească în sus spre stele. Simțea aerul rece cum pătrundea prin pătură. Era liniștit acum, căci știa ce avea de făcut ! Fără nici un motiv special, simțea că ar trebui să vegheze asupra ei, dar în curînd îl prinse somnul. Se duse lîngă foc, trase pieile de oaie în jur și căzu într-un somn adînc.

Dimineață îi aduse ceva de mîncare, îi îngriji rana. După ce mîncară și fumară, începu și el să vorbească :

— Ai trăit într-o lume cumplită, pe care eu n-o cunosc. Din lumea mea nu te pot judeca. Cred că te înțeleg. M-ai înșelat, dar nu ai fost falsă, așa socotesc. Viața fără tine ar fi un fel de moarte. Acum știu că nu trebuie să împlinesc ceea ce credeam că era de datoria mea, și mă bucur pentru asta. Acum te cunosc prea bine și nu mai există această taină, care forma o barieră între noi.

De îndată ce vei fi în stare, o să plecăm în nord. Dacă există vreun loc unde ai rubedenii, putem merge acolo. Dacă nu, putem să ne ducem la T'o Tlakai, sau în altă parte unde clanul tău e puternic, sau oriunde vrei. O să luăm oile pe care mama le păstrează pentru mine și o să cumpărăm și altele și vom trăi cu neamul nostru. Socot că ăsta e singurul drum de urmat. Înțelege, dacă vom trăi împreună mai departe, va fi în lumea mea, în lumea Neamului nostru, și nu în acea a americanilor care și-au pierdut calea.

Se sărutară.

— Voi fi fericită cu tine oriunde vei voi să mă duci. Așa cum ai spus, nu mai există între noi nici o barieră. Acum ne înțelegem și m-ai răzbunat pentru toate cele cîte mi-au pricinuit americanii tu, Ucigaș-Al-Zeilor-Potrivnici.

— Nu trebuie să-mi spui așa — e periculos să-i dai unei ființe omenești un asemenea nume.

Drept răspuns, ea îl sărută. I se păru că nu o văzuse niciodată atît de fericită. Pentru prima

dată de cînd o întîlnise, acum părea tînără, așa cum îi era vîrsta, cam cu vreun an, poate, mai tînără decît el. Pe chipul ei se așternuse pacea.

Începură să-și facă socotelile. Văzură că adunaseră uimitoarea sumă de trei mii de dolari, în bani, bunuri și cai. El n-ar fi vrut să ia ceea ce venea de la american, dar ea îi spuse :

— Nu, astea sînt trofee în război. Am purtat un război cu el. Și tu te-ai războit cu el, cînd săgeata ta l-a atins. Și socot că am plătit amîndoi pentru asta.

— Poate că atunci, cînd se va însănătoși, va trimite poliția pe urmele noastre.

— Nu, îl cunosc. Nu va spune nimic, îi va fi rușine, eu așa cred.

CAPITOLUL XX

1

ÎNTRE TIMP, Flăcău-Voios duse cea mai mare parte din cai spre nord, cale de vreo două zile de călărit, nu departe de Zhil Clichigi, și-i înțărcui într-un canion, unde se afla un izvor și ceva iarbă de păscut. În drum spre T'o Hatchi se opri și cumpără provizii de la o prăvălie. Fata-Zveltă îi mărturisise că ordinul de arestare emis împotriva lui din pricina acelui Pah-Ute

fusese o născocire a ei, dar ținînd seama de toate se gîndea că era mai înțelept ca el să rămînă cît mai departe de oraș. Î se păruse și lui cam ciudat să fie atîta agitație pentru un Pah-Ute.

— Nu, zise ea, nu vor împușcături și omoruri.

— Asta-i adevărat. Ori de cîte ori se ivește vreun prilej de luptă, vor să trimită oamenii lor să se bată, iar pe noi ne ia numai ca iscoade, cum s-a întîmplat și atunci cu Nas-Turtit. Cred că tare le place să se mai lupte și, neavînd cu cine, se războiesc pentru alții. E un lucru bun, dar și rău în același timp.

Nu-i înțeleg pe oamenii ăștia. Ne-au oprit să facem incursiuni la cei din Casa-de-Piatră și la mexicani — ceea ce e păcat — și îi opresc și pe Pah-Ute și pe Comanși să vină asupra noastră. Au adus bani și argint și mărfurile astea pentru straiele noastre. Au scos pentru noi apa din adîncurile pămîntului. Noi sîntem mai prosperi acum decît înainte de venirea lor.

Totuși, cred eu, nu are importanță dacă fac lucruri bune sau rele sau prostii. Cînd unul sau doi vin printre noi, nu-s răi. Dacă se dovedesc afurisiți, le venim noi de hac, așa cum am făcut cu Barbă-Galbenă la Kien Dotklish. Dar cu mulți dintre ei nu putem trăi la un loc, așa socot eu. Fac lucruri bune, dar apoi iau cîte un copil la școală și-l țin vreo cinci ani. Pe lîngă Lukachukai sînt o mulțime de oameni care au mers la școală și poartă părul scurt ; dar toți îi urăsc pe americani. Acum înțeleg de ce. Nu au nici un scop în ceea ce fac, sînt ca și orbii, dar pînă la sfîrșit distrug tot ce este diferit de ei, căci altfel ar fi și ei pierduți. Dacă

ai nimici în mine tot ceea ce nu se potrivește cu ei, ar rămîne doar un sfert de om, așa cred. Privește ce au încercat să-ți facă ție. Și totuși, nu au făcut-o cu bună știință.

— Ei bine, în curînd vom fi acolo unde sînt prea puțini americani, foarte puțini Și o să avem grijă ca niciodată copiii noștri să nu se ducă la școală.

„În curînd vom fi acolo unde sînt foarte puțini americani !“ Gîndul ăsta dăinuia tot timpul în mintea lui. Era fericit, de parcă s-ar fi aflat într-a doua lună de miere. Păstrase tot ceea ce era bun în viață și se salvase. Vedea acum că soția lui depindea de el. Se purta foarte afectuos cu el și era foarte gravă. Înțelese că era gravă din cauza rănii și pentru toate cele cîte se petrecuseră. În curînd, într-un loc nou, vor avea numai motive de fericire. O mică readaptare, o ușoară schimbare într-o viață mai puțin confortabilă, dar ea avea curaj și toate astea n-aveau s-o stînjenească.

Era foarte afectuoasă și foarte gravă și medita la multe lucruri. Această criză, ca o explozie de lumină, îi arătase mai bine propria-i viață și pe sine și pusese capăt vechii ei independențe. Își desfășurase pătura și o luse de la început, pornind din nou cu un model care nu putea fi țesut fără Flăcău-Voios — și acum știa prea bine că nu putea exista alt model.

Nu-i va fi ușor să se arate pricepută, chiar de la început, și să lucreze cum trebuie acolo, să se facă acceptată și iubită, să săvîrșească o mulțime de lucruri plicticoase, să păzească oile,

să frămînte pîine. Dar vroia, așa că va putea. Se vor duce la Oljeto, la Apa-Scăldată-În-Razele-Lunii, un nume frumos și un loc frumos, dacă amintirile copilăriei erau adevărate. Avea rude acolo și era departe de brațul lung al americanilor — un ținut sălbatic, o adevărată fortăreață necercetată spre Tsé Nanaazh și locurile indienilor Pah-Ute. Acolo va fi mai bine decît să aibă de a face cu rubedeniile sale la T'o Tlakai, fiind în același timp destul de aproape ca să-i poată vizita.

— Și o să avem grijă ca nici unul din copiii noștri să nu meargă vreodată la școală.

Ea o repeta mereu. Cît mai tînjea după acești copii — copiii ei și ai lui. Dar gîndindu-se așa, dintr-o dată se opri. Dacă stătea să se gîndească bine, oare ar mai putea avea copii ? Era tînără, e drept, dar trecuse prin atîtea ! După întîmplarea aceea cumplită, cînd o pățise, se învățase minte și nu mai rămăsese însărcinată. Se întrebă, cu sufletul chinuit, dacă va mai putea avea vreodată un copil. Și dacă nu va putea ? Gîndul i se înfipse ca un ghimpe în inimă.

Și atunci, ce-ar fi putut face ? Să-l convingă să-și ia o altă nevastă, care să-i dăruiască copii. În cele din urmă, o să-l iubească și ea pe copilul alteia. El nu-i va spune niciodată să plece, dar cealaltă femeie, mama copilului, va unelti împotriva ei. Ce-i va rămîne atunci pe lume ? O indiancă stearpă, după ce îl va fi pierdut pe Flăcău-Voios. O ușă descuiată pe o stradă aproape de calea ferată. Sau moartea. Numai moartea, asta-i rămînea.

Trebuia să aibă copii. La drept vorbind, se frămînta prostește. Cînd se va fi întremat și odihnit, în căminul nou, va vedea ce-o să fie. Dar acum era îngîndurată și foarte afectuoasă.

2

Cînd brațul ei se vindecă aproape complet, Flăcău-Voios aduse în ocol trei dintre cei mai buni cai. Se pregăteau s-o pornească pe vreme frumoasă, friguroasă, dar însorită ; ninsese puțin, zăpada însă se topea, așa că vor avea și apa trebuincioasă. Bunurile lor, cam peste o mie de dolari în argint, peruzele și mărgean, cîteva sute în monede, sculele lui de giuvaergiu, cele ale ei de țesut, vreo jumătate de duzină de pături dintre cele mai de soi, cîteva oale, tigăi și proviziile — nu ocupau prea mult loc. O mare parte o încărcaseră pe șeile lor, iar restul, după obiceiul indienilor Navajo, pe calul al treilea. Porniră, avînd pe umeri pături frumoase, cu șeile și hamurile bătute cu argint, ducînd după ei calul de povară, legat cu un căpăstru din păr de cal în mai multe culori. Așa cum înaintau semeți în aerul rece, erau o pereche minunată.

După ce o bună bucată de timp s-a frămîntat, fata își revenise. Pe de o parte, era viața de zi cu zi care o atrăgea în matca ei, iar pe de altă parte se lăsase dusă de înclinarea naturală și rațională a firii ei spre optimism. Călăreau fericiți, vorbind despre viitor. Hotărîseră să se stabilească la Oljeto. El știa că acolo era un

sălaş bun pentru iarnă şi se gîndise că la Segi Hatsoşi sau la Adudjejiai, la o cale de vreo zi de mers călare, va putea să găsească vara păşuni fertile. Chiar şi în verile secetoase, prin locurile acelea nu lipseşte apa bună.

— Ştii grînarele de piatră pe care le-am construit, spunea el. Stîncile din jur sînt fărîmicioase şi se pot face cărămizi foarte bune. Pot să-ţi ridic acolo o casă la fel cu aceea pe care am părăsit-o. O să facem un horn pentru fumul de la foc şi o uşă de lemn, cu balamale. Nu o să mai fie în împrejurimi o casă ca a noastră, în afară doar de a negustorului de la T'o Dnesji.

Ea surîse şi întrebă :

— Şi o fereastră ?

— Da, dar nu vom putea avea geam. Vom pune o băşică, prin care cred că lumina va trece înăuntru, dar nu se poate vedea prin ea.

— O să fie bine.

Ajunseră la gura canionului Chizbitsé. Ici şi colo se vedeau copaci pietrificaţi de toate culorile, unii mai întunecaţi, alţii lucind ca marmura, nenumăratele nuanţe devenind strălucitoare datorită pojghiţei de zăpadă din jurul lor şi razelor sclipitoare ale soarelui.

— *Ei-yei !* Ce loc ca un giuvaer ! exclamă el.

Lăsară caii la pas, privind în jurul lor la trunchiurile copacilor, la crengi, la zăpada ce le acoperea. Era un colorit frumos, dar într-un fel înspăimîntător de fără viaţă.

— Uite colo o bucată pe care aş putea s-o folosesc, zise el şi, descălecînd, o luă, marmorată cu albastru, galben şi roşiatic. Aş putea s-o tai, s-o lustruiesc şi să fac o apărătoare de arc şi inele.

— Da, ar fi ceva nou, dacă nu-i prea greu de lucrat.

Mai zăboviră, căutînd şi alte asemenea bucăţi, apoi încălecară, chemară calul de povară şi îşi urmară drumul.

3

În drumul lui spre tîrgul din Jadito, Obraz-Stacojiu trecu călare pe lîngă gura canionului Chizbitsé. Nu mîncase încă nimic de dimineaţă, dar vremea limpede, noul lui cal atît de sprinten îl făceau să se simtă vesel. Privi în sus spre canion, îi văzu şi se gîndi : „Ăştia doi !"

Străbătu gura canionului şi se opri după o stîncă. Toate impresiile şi emoţiile se transformaseră cu timpul, tot gîndindu-se la ea, într-un singur simţămînt.

„Am ajutat-o pe femeia asta, am avut grijă de ea, i-am fost de atîtea ori sprijin în viaţă. Într-un fel, am şi iubit-o. Ştiam că va ajunge rău din cauza americanilor, dar mie nu-mi dădea nici o atenţie. Aş fi meritat-o şi eu. În schimb, şi-a rîs de mine. Şi de ce nu m-a vrut pe mine ? Întotdeauna m-a amînat şi m-a dus cu vorba. Şi apoi, dintr-o dată, a apărut nătîngul ăsta, şi lui i-a dat totul. Ăstuia ! Şi mizerabilul m-a ameninţat. Mi-a spus ce să fac — *mie !*"

Toate acestea, depănate în mintea lui de-a lungul timpului, se transformaseră într-un sim-

ţămînt dominant care-l rodea. Cei doi călăreau încetişor, înclinîndu-se unul spre celălalt, vorbind. Auzi slab rîsul ei. Văzu şi calul cu poveri în faţa lor — probabil că se duceau într-o vizită, undeva. Înseamnă că erau bogaţi şi aveau un cal pentru poveri.

Apoi se gîndi : „Uite colo e omul care într-o bună zi ar putea să trimită o săgeată în mine", şi simţi un fior în spate.

Îşi luă puşca, ţinti la distanţă, apoi trase. Arma nu fusese curăţată de mai multe săptămîni, mîinile îi erau reci şi calul nu stătu locului. Trase de trei ori, apoi se piti jos în spatele stîncii şi porni în galop.

Flăcău-Voios auzi împuşcăturile, se răsuci, se aplecă tare cînd cele două gloanţe trecură pe lîngă el, mai înainte de a o vedea pe Fata-Zveltă căzînd în faţa lui în şa. O cuprinse cu braţul, apucă frîul şi mînă caii în galop. Calul cu poveri din faţă, speriat de zgomot, o luă la fugă. Cînd ai numai un arc, şi o persoană sau mai multe persoane nevăzute trag din plin cu o puşcă, nu mai e timp să faci acte de curaj sau de răzbunare.

Călăriră aşa vreo milă şi apoi, nevăzînd pe nimeni în urma lor, opri caii. Acolo canionul se lărgea, şi într-o parte era o trecătoare ce ducea spre Chizbitsé Mesa, pe o pantă lină. O luă într-acolo şi se opri în faţa unor stînci drepte.

Fata-Zveltă era tăcută şi parcă fără viaţă. O dădu jos din şa şi o aşeză pe nişte pături. Ea gemu şi îi ceru apă. Ochii îi ţinea aproape închişi şi buzele îi erau supte. După ce el făcu focul şi topi zăpadă, îi dădu să bea apă.

Glontele o lovise din plin şi sîngele cursese şiroaie. El făcu tot ce putu să-i oprească sîngele şi o aşeză cît mai confortabil posibil. Din cînd în cînd ea gemea, apoi spuse foarte răspicat :

— Nu. Voi fi curajoasă. Dă-mi o ţigară şi ridică-mi puţin capul.

Abia mai avea putere să fumeze, şi imediat începu să tuşească.

— Ăsta-i sfîrşitul, soţul meu, iubitul meu.

Vorbea rar, făcînd pauze după fiecare cuvînt, cu o voce foarte slabă.

— Nu încerca să mă răzbuni, făgăduieşte-mi.

— Îţi făgăduiesc.

Şi îngenunche în faţa ei, nemişcat : pe chipul lui se săpaseră brazde adînci.

— Cred că era hărăzit să se întîmple aşa. Poate că e drept. După toate cîte s-au petrecut cu mine, poate că nici nu aş fi în stare să am copii. Americanii m-au desprins din viaţa neamului Navajo, dar iată că voi muri acum ca o adevărată Navajo.

Vorbea foarte rar, cu pauze lungi între cuvinte, în timp ce zăcea cu ochii închişi şi cu mîinile împreunate.

— Mi-am salvat sufletul prin tine. Am fost foarte fericită alături de tine. În aceste ultime clipe, cînd m-am regăsit, am aflat adevărul, numai prin tine.

Izbucni într-o tuse şi apoi rămase tăcută multă vreme.

— Spun toate astea ca să ştii că nu a fost în zadar. Vei trăi mai departe şi îţi vei aminti de mine... Te-ai schimbat şi tu datorită mie...

În tine voi trăi de acum înainte... M-am întors acasă, voi muri acasă şi voi fi înmormîntată ca cei din neamul meu.

El nu mai era în stare să scoată nici un cuvînt.

— Te iubesc atît de mult. Sărută-mă, îngînă ea.

Se aplecă asupra ei şi ea îi înconjură gîtul cu braţul. El îi ridică umerii şi o sprijini de pieptul lui. Avea ochii închişi şi-l sărută cu buze reci.

După o clipă deschise ochii, îşi încordă capul înapoi şi îi surîse. Apoi spuse cu voce limpede :

— *Nayeinezgani !* Ucigaşul-Zeilor-Potrivnici.

Şi, astfel grăind, surîzînd, îşi dădu sufletul.

„E moartă. Totul s-a terminat. Şi doar cu cîtva timp mai înainte, rîdeam împreună şi adunam pietre. Eram atît de fericiţi amîndoi ! Acum totul s-a terminat. Toate erau rostuite, ne duceam spre nord, aveam toate bunurile noastre, argintul, păturile. Mă gîndeam să-i meşteresc un inel din piatra aceea purpurie. Şi să-i clădesc o casă. Acum însă totul s-a terminat. Nu pot afla nici un rost. *Ei-ee*, voi zeilor ! *Ei*, tu Fată-Zveltă, Zvon-de-Bătălie !"

Se aruncă peste trupul ei şi îşi lipi buzele de ale fetei. Buzele ei erau reci. Toată era rece, nemişcată. Un trup fără viaţă. Se trase înapoi şi se ridică în picioare, pătruns de teamă, dar apoi se linişti.

„Nu este ea, nu-i Fata-Zveltă, Singura-Curajoasă, Zvon-de-Bătălie, nu e nevasta mea. Aici e doar ceva ce a lăsat în urma ei. E un leş, căruia ea îi dădea viaţă. Dar nu mă tem — aş putea oare vreodată să mă tem de tine, o tu, frumoasa mea ? Voi fi calm, o voi îngropa, îi

voi face o înmormîntare ca pentru cineva din neamul Navajo."

Îngenunche alături de trupul ei şi începu să plîngă. După cîtva timp se gîndi că ei nu i-ar plăcea să-l vadă aşa. „Trebuie să o înmormîntez înainte de a se întuneca. În curînd va ninge. Singur am umblat cu ea, singur am trăit cu ea şi i-am cunoscut frumuseţea, iar acum tot singur o voi îngropa. Nu era hărăzită să fie înţeleasă de oricine, nu făcea parte din viaţa obişnuită."

4

Calul cu povara dispăruse, dar înainte de a fugi, asemenea oricărui animal înţelept, îşi aruncase încărcătura. Flăcău-Voios adună toate bunurile lor şi le împărţi în două părţi egale. Cea mai mare parte din timp nici nu se gîndea, împlinea cu mişcări lente ceea ce părea mai dinainte orînduit. Îi veni în gînd că avuţia dobîndită prin american ar fi trebuit s-o arunce, dar îşi aminti ceea ce-i spusese ea. Fusese prefăcută în bijuterii şi pături. Apucă în mînă o grămadă de monede. Erau acolo o mulţime de bani. Suferiseră atîtea pentru banii aceştia, ea pătimise mult. O puse la loc.

În colţul cel mai îndepărtat al povîrnişului se forma o nişă, de mai bine de un metru pătrat, unde stîncile cădeau parcă drept în haos. Aici o aduse şi o aşeză în partea cea mai tăinuită. Umbla cu grijă, ocolind tufişurile, făcînd toate

cele de cuviință, atît pe cît era posibil pentru unul singur. O înveli cu păturile țesute de ea, la cap îi puse merinde, alături de mîini sculele de țesut, iar la picioare vasele de gătit. O acoperi cu argint, peruzele, mărgean și monede. În timp ce o așeza, se tot ruga. Căută în jur dale de o mărime potrivită, din care se găseau multe pe acolo. Le aduse și le puse peste ea. Așeză primele la picioare, pe urmă se ridică. Se îndreptă spre maldărul de lucruri care îi aparțineau și le privi. Se întoarse apoi la ea și, pe sub pături, îi găsi brațul și-i scoase brățara de aur subțire pe care o cumpărase în California. Dintre lucrurile lui, rîndui la o parte cea mai frumoasă pătură de șa, pe care o țesuse ea, o pătură veche, o ulcică de cafea, cafea. Adunînd celelalte într-o legătură, o duse lîngă ea și le împrăștie peste trupul ei. Încetișor, își scoase centura grea de argint, colierul de peruzele și mărgean, cele două brățări, inelul cu peruzea și cel cu piatră roșie și cerceii cu peruzele, așezîndu-le pe rînd peste celelalte. Își schimbă apărătoarea de arc cu una nouă, pe care o meșterise de curînd. Amintindu-și de ceva, se duse la cal, îi scoase căpăstrul bătut în argint și-l puse și pe acela deasupra. Cu mare greutate își trecu pe mîna dreaptă brățara de aur, julindu-se chiar căci era cu foarte puțin mai largă decît încheietura mîinii lui. Nu va ieși ușor. Apoi continuă să o acopere. Din cerul de un cenușiu albicios începură să cadă încet fulgi mari de nea.

Se lăsase aproape complet întunericul cînd termină de așezat ultima piatră ; își dădu seama că începuse să se simtă obosit. Suflînd fumul țigării în cele patru colțuri, rămase o vreme să se roage. Dezlegă apoi calul ei și-l duse în nișă. Calul stătea liniștit lîngă maldărul de lucruri, în timp ce el potrivi săgeata și rosti cuvintele potrivite. Coarda arcului zbîrnîi, vergeaua lovi, animalul sări și apoi căzu peste mormînt. Totul se petrecuse repede, dar după un anume ritual, parcă dincolo de timp.

CAPITOLUL XXI

1

ÎNCEPURĂ ACUM cele patru zile de priveghi. Dar un simplu priveghi nu era de ajuns ; nu veniseră bocitoarele potrivit obiceiului și nici o rubedenie care să o jelească. Avea să stea el de veghe, și toate cele patru zile trebuiau să fie o singură rugăciune. Nu fusese o moarte obișnuită.

Era întuneric acuma și zăpada cădea purtată de vînt, asemenea unor frunze muiate duse de ape. Ațîță din nou focul pînă începu să ardă tare, își rezemă șaua de zidul peșterii, se înfășură în pătură și începu veghea, privind spre depărtările întunecate, spre bezna dintre stînci, dincolo de fulgii care cădeau peste nișă.

Încercă să se roage, dar gîndurile îi alergau încoace și încolo, amintindu-și de întîmplări din

viaţa lor împreună, fericite sau nefericite, dar atît de pline de însufleţire, atît de încărcate de făptura ei. Uită că murise — se gîndea pur şi simplu la ea. Frigul care îi pătrundea prin veşminte, cîte un fulg atingîndu-i obrazul, îl trezeau însă la realitate.

Acum totul se terminase. Nu mai era nimic de făcut.

Îşi luă calul, îi scoase şaua şi, ducînd-o în mînă, se întoarse în nişă. Întunericul, frigul şi suflul morţii de acolo speriară calul, care începu să tropăie şi să fornăie. Mai tîrziu avea să-şi dea seama că se dusese în nişă după lăsarea nopţii, fără cea mai mică şovăială, ceea ce era un fapt de mare curaj, dar acum nu se gîndea la nimic. Nu mai era un Navajo îngrozit de moarte, nu mai era un indian, nu mai era nici o seminţie ; era doar un om care îşi îngropase propria lui inimă. Îşi alese săgeata.

„...Nu a fost în zadar. O să-ţi aduci aminte de mine, voi trăi în tine."

Zeul-Vînt rostise în mintea lui cuvintele ei cele de pe urmă. Da, ştia că ei nu i-ar plăcea aşa ceva. Îşi puse săgeata înapoi în tolbă şi duse calul afară, lîngă foc. Îi scoase frîul şi îi împiedică picioarele.

— Du-te şi vezi dacă poţi găsi hrană şi apă, frăţioare. Pleacă şi fii fericit.

Şi se întoarse la veghea lui. Adună vreascuri şi apoi se aşeză, înfăşurîndu-se cu pătura şi sprijinindu-se de şa. Singur, acolo, în canionul acela atît de îngust, conştient de apropierea mormîntului ei, începu să simtă frica strecurîndu-i-se în oase. I se depănau în minte cele petrecute şi încercă să-şi închipuie cum va fi viaţa mai departe, fără Fata-Zveltă. Dar nu era lucru uşor. Rămase timp îndelungat într-o stare de revoltă, sau mai curînd într-o învălmăşeală de emoţii care-l făceau să tresară şi să se înfioare întruna.

Feciorul-Indiencei-Şugubeţe avusese noroc. Dar, pînă la urmă, el avusese şi mai mult noroc, căci trăise acel an şi jumătate de fericire, care îi aparţinea şi nimeni nu i-l putea lua. Şi din nou amintirile prinseră viaţă în mintea lui, parcă liniştindu-l puţin, pînă cînd ajungea la inevitabilul punct de plecare. Atunci se simţea şi mai rău.

După cîteva ore se mai linişti, căci îl răzbise şi oboseala. Dezastrul fusese acceptat şi devenise familiar. Îşi spunea sieşi că putea vedea viaţa ce-l aştepta de aici înainte prinzînd forme din ceea ce fusese pînă atunci. Nimic nu-l va putea face să uite vreodată ceva ; ceea ce fusese şi avea să fie întotdeauna, ceea ce gîndea şi împlinea — se va bizui mereu pe Fata-Zveltă. Restul vieţii lui va fi închinat ei. Toate acestea nu-i puteau fi luate sau schimbate, nu le va pierde niciodată. Găsea astfel puţină mîngîiere.

Dar toate acestea rămîneau doar gînduri, nu făceau parte integrantă din fiinţa lui, erau doar simple platitudini.

Deveni mai conştient de lucrurile care-l înconjurau — frigul, zăpada, focul. Fulgii cădeau în foc cu mici sfîrîieli şi, dintr-o dată, îşi aminti de visul lui.

„Ucigaşul-Zeilor-Potrivnici, aşa-mi spunea ea. Ucigaşul-Zeilor-Potrivnici avusese însă grijă

de Femeia-Înfrigurată, și de Femeia-Bătrînă, și de Neamul-Celor-Lipsiți, și de Neamul-Hămesiților. Ea încercase să ucidă Neamul-Hămesiților. Credeam că va izbuti. Dacă n-am fi încercat să facem asta, am fi trăit fericiți mult timp pe meleagurile Navajo. Ea era prea cutezătoare, dorea să obțină desăvîrșirea.

Oricum, o dobîndise, și noi avem desăvîrșirea. Dar nu putea să dureze. Nu sîntem zei. Eu în nici un caz nu sînt ; ea s-a ridicat însă deasupra Neamului-Pămîntenilor. Ceea ce mi s-a întîmplat mie este la fel cu ceea ce s-a întîmplat multor oameni de-a lungul timpului. Așa i s-a întîmplat Fiicei-Vraciului, Celui-Crescut-Pe-Munte cînd s-a dus în lăcașurile zeilor, așa i s-a întîmplat și Prietenului-Vulturului cînd s-a suit în înaltul cerului. Au plecat și au văzut lucruri mai bune decît cele pe care le cunoșteau dintotdeauna. Nu au încercat să aducă ceva prea bun pentru pămînt, înapoi pe pămînt. Dar ei nu au pierdut-o pe Fata-Zveltă..."

Capul îi căzu pe genunchi și nu se mai gîndi la nimic. Era vlăguit și în curînd adormi, așa cum stătea ghemuit. Se trezi înghețat și se gîndi atunci că ațipise. Focul abia mai mocnea. Ninsoarea încetase și începeau să mijească zorile.

Prima zi era strălucitoare, rece și însorită. În acea zi își dădu cu adevărat seama, buimăcit, mohorît, de cele petrecute. Rătăci la întîmplare, amețit de tot felul de aduceri aminte. Și cînd ajunse la sfîrșit, o luă iarăși de la început, rămînînd jos sau în picioare, nemișcat, gemînd. A fost o zi lungă, stranie. Mai tîrziu nu și-a mai putut-o aminti prea limpede.

A doua noapte s-a luptat cît a putut ca să nu doarmă, dar era foarte greu cînd te mai simțeai și flămînd, obosit, înfrigurat și stăteai și lîngă un foc. Moțăi mult timp, iar amintirile se prefăcură în vise clare, în care încet-încet avea să se strecoare un sentiment de oroare, fără nici o rațiune, pînă cînd se trezea, neștiind că dormise, continuînd să se gîndească și să fie în aceeași stare. Încercă să se roage, dar nu putea decît să scoată cîteva exclamații și să pronunțe numele zeilor. A fost o noapte fără sfîrșit, plină de groază.

Cînd se crăpă în fine de ziuă, simți o adevărată ușurare. Se îmbărbătă singur, spunîndu-și :

„Trebuie să fiu calm, trebuie să pun ordine în gînduri. Nu-i acum momentul să dau frîu liber gîndurilor, fără să ajung la nici un rezultat."

Reuși să se liniștească cîtva timp, dobîndind o stare de resemnare aparentă, și atunci se simți în stare să se roage, dar acel *hozoji* repetat mereu îi suna lipsit de orice înțeles. Își dădea seama că nu era nimic înălțător : nu făcea decît să urmeze obiceiul.

Văzuse mulți oameni murind, și fusese jale și plînset cînd cei rămași în viață stăteau de veghe cîte patru zile lîngă *hogahn*-urile lor. Dar ce se petrecea acum era cu totul diferit. Văzuse el nu o dată oameni cerniți și marea lor durere, dar nu putea crede că simțiseră cu aceeași intensitate ca el.

Era atît de singur. Nimeni, nici măcar Feciorul-Indiencei-Șugubețe nu putea veni lîngă el. Întreaga lui viață, oriunde ar fi fost, oricît de

mult ar fi trăit, avea să rămînă singur. Întotdeauna va fi așa. Singura tovărășie pe care o avea pe acest pămînt dispăruse. Cînd soarele nu mai strălucea pentru cineva, ce alinare ar fi existat într-o lume luminată doar de razele lunii ?

Acolo, în canion, nu avea nimic de făcut, decît să țină focul aprins și să se gîndească. Îi venea un gînd și tot stăruia asupră-i pînă cînd pierdea orice simț al proporțiilor și, în cele din urmă, îl transpunea într-o frază sau căuta ceva asemănător ca să-l compare pentru a fi mai consistent și a nu-l pierde.

Nu-i plăcea deloc să vadă cum se lăsa amurgul — se temea de bezna nopții. Nu vroia să se știe zăgăzuit în spațiul acela mărginit din jurul focului, singur cu gîndurile lui. Singur, singur, întreaga viață singur, purtînd în adîncul ființei sale povara durerii. Mai bine ar fi murit. Dar ea dorea ca el să trăiască. Ajunsese în cea de a treia noapte și parcă începea să aibă vedenii. Lucrurile abia deslușite în lumina stelelor își schimbau conturul și luau forme surprinzătoare. Auzea parcă o mulțime nevăzută dezbătînd dacă el trebuia să-și ia viața sau nu. Știa că ar trebui să trăiască, dar nu putea ști încă de ce parte va fi victoria.

Nu era în stare întotdeauna să urmărească prea bine ce se petrecea. O seamă de lucruri străine, neimportante, își făceau drum. Vedea în jurul lui oameni care îl compătimeau. Parcă cineva stăruia că însingurarea și durerea nu meritau să fie purtate o viață întreagă, fără scop.

— Dar trebuie să trăiesc pentru ea ! grăi el cu glas tare.

Mai apoi o văzu, de cealaltă parte a focului, stînd în picioare. Se ridică repede, cuprins de frica pe care o cunosc cei din neamul Navajo cînd văd morții umblînd. Teama îl năpădi, dar Fata-Zveltă dispăruse. Rămase din nou singur ; nu se mai auzeau nici voci, mulțimea din jurul lui se risipise. Se așeză jos, tremurînd, foarte treaz. Nu vroia să moară, dar nu avea nici voința să trăiască ; nu știa nici el prea bine ce vroia, dar simțea că ar fi fost greșit să ia acum o hotărîre. Încet, încet, începu să i se facă somn ; din cînd în cînd mai ațipea. Poate că venirea ei fusese un lucru bun ; doar nu te puteai aștepta ca duhul ei să fie la fel cu al celorlalți.,

Asta începu să-l preocupe. Sufletele morților nu sînt binevoitoare ; dacă le vezi umblînd, înseamnă că aduc nimicirea. Dar ea e altfel, vine să-l ocrotească. Știa că îl așteaptă un sfîrșit înspăimîntător. Dar nimeni nu-și poate închipui că din ochii și din gura ei pot țîșni flăcări distrugătoare. Gîndurile lui se depănau, se depănau. Îi apăru conturul unei forme încă nevăzute, care prinse a se mișca. Își simți pielea capului furnicîndu-l. Apoi scoase un suspin adînc și liniștea i se așternu în suflet : nu era decît un tufiș în depărtare. Se apropiau zorile.

După ce bău puțină apă și razele soarelui îl încălziră, cîtva timp parcă se simți înviorat. Dar în curînd oboseala și disperarea îl năpădiră iar. Începu să adune vreascuri pentru foc, doar așa, ca să facă ceva. Aducea din cînd în cînd cîte o

creangă și punea la o parte, fără să se gîndească, cele care puteau fi folosite la o baie de aburi. Mai tîrziu, cînd își amintea de acea zi, o socoti ziua trădării. Încerca să tărăgănească lucrurile cît mai mult, căutînd cu atenție vreascuri într-o parte, înainte de a se apuca să cerceteze în altă parte. Se gîndea cum o să se îmbăieze, curățindu-și trupul întinat de moarte ; oh, cum ar fi vrut să-și spele mintea ! Se gîndea că, dacă n-ar fi întîlnit-o niciodată, nu ar fi atît de nefericit acum. Își reamintea de Păr-Rar, călărind lîngă el și vorbindu-i despre ceremonia care urma să aibă loc ; se revedea pe sine călătorind spre Tsé Lani, cîntînd, vedea strălucirea focului, apoi o zărea pe ea, cum li se încrucișaseră privirile în mulțime, atitudinea nesocotită a unchiului său — și cum toate astea puseseră capăt vieții lipsite de griji a unui tînăr.

Gîndul îi sfredelea mintea în timp ce umbla de colo pînă colo, căutînd pe sub zăpadă bucăți de lemn uscat. Era ca și cum l-ar fi întovărășit tot timpul, asemenea unui bătrîn care pășea alături de el, puțintel mai în spate, aruncîndu-i priviri chiorîșe, un bătrîn înalt, puternic și rău. Bătrînul nu-l slăbea deloc și-i spunea că a fost un nătărău, că ar fi trebuit să evite ceea ce s-a petrecut. Îi răspunse în gînd că acum era prea tîrziu — de ce oare nu-l lăsa în pace ? Încerca să-și explice sieși, și bătrînului, că nu ar fi putut face altfel. Își repeta, de parcă ar fi vorbit cu altcineva, că toată suferința era compensată de lunile fericite, dar bătrînul doar rînjea, zeflemitor. Încercă să-și vină în fire și să se gîndească la un nou model pentru un brîu, dar totul era fără rost. Umblă de jur împrejur timp îndelungat, fără să mai adune lemne. Merse apoi pe urmele calului și pătrunse în canionul principal, pînă cînd dădu cu ochii de animal, într-un colț adăpostit sub zidul de la răsărit, și atunci văzînd cît de mult se îndepărtase de locul de veghe, se grăbi să se întoarcă. Totul ieșise prost, tot ceea ce făcuse fusese greșit. Bătrînul îl așteptase, triumfător, dojenindu-l parcă și certîndu-l că nu urmase rînduiala.

Se lăsă noaptea și asta aduse cel puțin o schimbare. Avea acum destule lemne și făcu un foc mare ; își dădu oarecare osteneală, pentru a-și înjgheba un locșor mai bun. Era a patra noapte și el simțea că-și pierde mințile. Bătrînul devenise parcă o realitate — încetase de a mai fi o personificare. Se culcă alături de el sub aceeași pătură și-l cicăli, îl cicăli tot timpul, certîndu-l pentru trecutul nefericit. Flăcău-Voios nu vedea în față altceva decît un viitor pustiu, în care va pribegi mereu împreună cu acest bătrîn. Încercă să invoce zeitățile dar nu veneau decît Hămesiții, Bătrînețea și Femeia-Înghețată. Cîntăreț-Galben și nevasta lui erau și ei acolo, privindu-l cu părere de rău, înțelegîndu-l parcă, la fel ca în ziua cînd se căsătorise. Toți se uitau la el cu milă. Văzu chipul îndurerat al Feciorului-Indiencei-Șugubețe și se gîndi : „Și tu ai primit o lovitură, dar ai avut noroc, cuțitul a fost scos la timp, de îndată ce ți-a fost împlîntat“.

Bătrînul îl trăgea de apărătoarea de arc. Avea parcă ceva în jurul încheieturii mîinii drepte, și i se părea că trage și de ea. Bătrînul spunea :

„De unde ai apărătoarea de arc ?“

„Eu am făcut-o.“

„Îți dau șase dolari pe ea.“

„Nu vreau s-o vînd.“

De fapt nu vorbea, dar cuvintele erau rostite de la sine, ca răspuns la întrebările bătrînului, așa ca de la o mare distanță, tocmai de la *hogahn*-ul din Tsé Lani.

Bătrînul urmă :

„Peruzeaua asta nu-i prea bună, și nici lucrătura nu-i de soi.“ Atinse argintul cu mîna dreaptă, pentru a arăta modelul cu patru și cu trei puncte. Dar nu era apărătoarea de arc pe care o făcuse la T'o Tlakai, era aceea pe care o lucrase în *hogahn*-ul lor, modelul cu stele.

Spuse cu glas tare :

„Pe asta am făcut-o în timp ce ea țesea. Nu o vînd.“

Simți ceva la încheietura mîinii drepte — era brățara subțire de aur. Îi văzu mîna și brațul sub pături, văzu mormîntul în lumina amurgului, și văzu chipul ei, în timp ce se apleca asupră-i, atît de neclintit. Zbuciumul lui era estompat de amintirea agoniei ei atît de sfîșietoare. Își aminti de ultimul ei sărut, de vocea ei, și apoi de păturile și giuvaerurile cu care o acoperise. Își împreună brațele în jurul genunchilor, mîna stîngă atinse brățara ei, și atunci începu să plîngă — lacrimile îi curgeau șiroaie. Lacrimile lui erau ca o ploaie pe un pămînt ars de soare,

și simți în tot trupul o răcoreală, un sentiment de frumusețe măreață.

Își desfăcu brațele, privi în sus și începu să se roage :

„Casă zidită din lumina zorilor,
Casă zidită din lumina înserării
Casă zidită din nor întunecat,
Casă zidită din ploaie...“

Bătrînul plecase, ca și Hămesiții și toți ceilalți. Se sculă în picioare, se trase la o parte de la foc, își întinse mîinile și ruga lui se înălță într-un cîntec puternic :

„Kat Yeinaezgani tla disitsaya...“
Te văd pe tine, Ucigaș-Al-Zeilor-
Potrivnici, venind singur,
Pogorît din ceruri, singur te văd, venind.
Glasul tău răsună pretutindeni,
Glasul tău are un răsunet divin.
Lé-é !
Acum, pe tine te văd venind singur,
Copil-Al-Apelor...“

Termină și rămase cu capul sus și mîinile împreunate. Un buștean pus pe foc se aprinse, iar flăcările țîșniră în sus, orbindu-l aproape cu lumina lor puternică. Văzu de-a lungul vîrfului degetelor o linie întunecată, care separa un întuneric mai adînc de unul mai puțin adînc. Linia șerpuia la dreapta și la stînga, iar acum de-a lungul marginii de sus apăru o strălucire

luminoasă ce se tot mărea. Bolta cerească devenea din neagră albastră, stîncile din latura cea mai îndepărtată a canionului principal se conturau în lumina zilei care se apropia.

„*Hozoji, hozoji, hozoji, hozoji !*
Fecior-Al-Zorilor, Căpetenie-Mică,
Așterne cu frumusețe calea pe care pribegesc,
Și în urma mea totul să fie frumos, în timp ce pribegesc,
Și deasupra mea totul să fie frumos,
în timp ce pribegesc,
Și sub picioarele mele totul să fie frumos,
în timp ce pribegesc.
Fie ca ochii mei să întîlnească numai frumusețe, în timp ce pribegesc,
În această zi, în timp ce pribegesc.
Calea așternută cu frumusețe,
Cu frumusețe,
Cu frumusețe,
Cu frumusețe,
Cu frumusețe !"

Lăsă să-i cadă brațele.

„Slavă !"

Aprinse din nou focul, potrivind o flacără mică, așa ca să dureze ; era destul ca să topească zăpada în ulcica de cafea ; acum putea să aibă apă de băut și să-și limpezească ochii. Își îndreptă privirea spre nișă, spre acel loc umbrit — de o parte și de alta stîncile erau scăldate de soare.

„Te pierdusem aproape, surioară, dar iată acum te-am găsit și ești a mea pentru totdeauna."

Începu să se roage din nou, liniștit și din tot sufletul — nu după ritual, ci așa cum îi cerea inima. Reușise acum să răzbească afară din zăgăzuirea sufletului, și lucrurile parcă intraseră în firesc. Chipul îi era trist și avea să simtă de multe ori durerea îndrăgită și să regrete că fericirea care făcuse posibilă această durere se terminase. Acum avea conștiința împăcată și putea să înalțe rugăciuni.

Își încropi un lăcaș unde să se poată îmbăia. Pămîntul era înghețat bocnă și atunci îl acoperi cu pături. Pe la mijlocul după-amiezii puse înăuntru pietre înfierbîntate în foc, se dezbrăcă și se vîrî sub pături. Pietrele se înfierbîntase tare și dogoreau din plin. Stătea acolo, înălțînd imnuri ; cînd nu mai putu să suporte căldura, ieși afară și se tăvăli în zăpadă, iar apoi se îmbrăcă în grabă. Își îndreptă privirile spre soarele care coborîse la sfințit — a patra zi se încheiase.

Își simțea capul limpede : era liniștit, curat și flămînd. Se duse după cal. Animalul îl primi cu un nechezat ; avea picioarele amorțite de piedicile puse și-l cam lăsaseră puterile din cauza lipsei de hrană. Se întoarse călare la sălaș, îl priponi acolo și apoi bău cafea, întrerupîndu-și postul. Apoi îl înșeuă și încălecă. Înainte de a porni, rămase uitîndu-se neclintit spre nișă, pînă cînd calul smuci hățurile.

„Dar nu vom fi niciodată departe unul de altul", se gîndi el. „Întotdeauna singur, însă niciodată însingurat." În timp ce o pornea din

loc, repetă cuvintele : „În frumuseţe se împlini, în frumuseţe se împlini, în frumuseţe se împlini. Slavă.“

2

Se lăsase aproape întunericul cînd ieşi din canion şi urcă vîrful So Selah Mesa. Îşi îndemnă calul, dornic să ajungă cît mai repede la aşezarea din valea Jaabani. Era lună nouă şi un vînt rece sufla peste platoul deschis. Un vînt cuvîntător, un glas al durerii în întunericul care se lăsa. Flăcău-Voios fusese prea mult timp singur. Dorea să se elibereze de sine ; avea nevoie de o tovărăşie, trebuia să vadă întîmplări, îi era dor de viaţă, îi trebuia un sprijin. Tînjea după ai săi, după lucrurile familiare îndrăgite.

Platoul acesta rece, bătut de vînturi, părea în afara spaţiului, o paragină separînd lumea oamenilor de cea fermecată. Întotdeauna aici era beznă şi sufla un vînt de gheaţă.

„Într-o clipă o să încep să mă văicăresc“, se gîndi el. „Nu sînt demn de ea şi nici de mine. Oare uit totul ? Pentru că mi-e foame şi frig. Aş putea să cînt.“ Începu :

„De pe dealurile înalte cobor călare..“

Dar dintr-o dată se opri, şi cîntecul de dragoste îi îngheţă parcă în gîtlej.

„Nu vreau să plîng. Nu-i de plîns, e un lucru frumos să se gîndească cineva atît de profund la

tine. E un lucru căruia îmi voi închina viaţa, şi nu voi plînge.“ Începu să cînte cu o voce adîncă :

„Flămînd pribegesc,
Dar hrana nu-mi va potoli foamea,
Aya-ah, frumuseţe.
Cu un gol în mine pribegesc,
Nimic nu-l va umple,
Aya-ah, frumuseţe.
Cu durere în suflet pribegesc,
Timpul nu o va stinge,
Aya-ah, frumuseţe.
Însingurat pribegesc,
Şi singurătatea nimeni nu mi-o poate umple,
Aya-ah, frumuseţe,
Pentru totdeauna singur, îndurerat pentru totdeauna, pribegesc,
Cu sufletul pentru totdeauna gol şi flămînd, pribegesc,
Cu durerea după frumuseţea cea mare, pribegesc,
Fără marea frumuseţe, pribegesc,
Niciodată singur, niciodată plîngînd, niciodată cu sufletul gol,
Acum iată-mă, pe calea de odinioară, pe calea aşternută cu frumuseţe,
Pribegesc,
Ahalani, frumuseţe !“

Înălţase o rugă. O încheie cu patru *hozoji*, care parcă izbucniră din adîncurile fiinţei lui, umplînd bezna.

„E un cîntec frumos acesta", se gîndi el. „Îl voi cînta adesea, la vremea înserării, cînd voi rămîne singur. Dar aş vrea să fiu acolo unde sînt oameni."

Cînd ajunse la marginea platoului, de mai bine de o oră se lăsase întunericul. Uitîndu-se în jos spre Jaabani, văzu în depărtare mici licăriri de focuri. În timp ce se uita, mai aproape se aprinse un alt foc, pe cînd o flacără înaltă ţîşni, aruncînd lumină în jur. Auzi bătăi de tobă şi voci cîntînd, iar în jurul focului observă crengi şi oameni mişcîndu-se. Începea ultima noapte a unei Cîntări-a-Muntelui, cu ritualul obişnuit în cercul întunecat de crengi.

— Hai, drăguţul meu !

Calul începu să coboare încetişor în lumina stelelor, iar el îşi cîntă din nou cîntecul. Cînd Cel-Crescut-Pe-Munte s-a întors la ai săi din lăcaşurile zeilor, i-a învăţat aceste rugăciuni şi cîntece, şi în cinstea lui ţineau sărbătoarea Cîntării-Muntelui, pentru că era nefericit printre ei. Aşa era şi el. Se reîntorcea acum la ai săi, în prezenţa zeilor. A, dacă ar fi putut fi şi ea acolo !

Cîntecele, imnurile triumfale se auzeau din ce în ce mai tare. Acum putea chiar să înţeleagă şi cuvintele. Tocmai se termina ritualul baghetei magice. Se opri la cîţiva paşi de unul din focuri, apăsat de singurătatea lui. Apoi descălecă.

Numai puţini se mai aflau în afara cercului, dar el găsi totuşi un blid de fiertură, carne de miel, pîine şi cafea.

— De unde vii, nene ? îl întrebă femeia.

— De la Chiziai.

— Unde te duci ?

— Aici, la dans.

— Ce frumoasă pătură de şa ai. Cine a făcut-o ?

— Soţia mea, ţese foarte bine.

— E şi ea aici ?

— Nu, a rămas acasă.

3

Zăplazul de crengi înconjura o suprafaţă ovală, în centrul căreia ardea un foc mai înalt decît un stat de om. De jur împrejur se îngrămădeau cîteva sute de oameni, toţi fericiţi, cu feţele grave, dar pline de veselie. La un capăt se aflau cîntăreţii.

Zeul-Stacojiu apăru în spaţiul deschis din mijloc, conducînd un şir de dansatori ; Străbunul-Zeilor îl ducea pe Cel-Crescut-Pe-Munte, prin lăcaşurile zeităţilor care-l salvaseră de indienii Pah-Ute. Zeul-Stacojiu, cu vergeaua lui cu pene, conducea dansul.

Zeul-Cuvîntător, şi Zeul-De-La-Miazăzi, şi Tînăra-Zeiţă veniră înaintea lor însoţiţi de dansatori, şi întreg locul răsună de cîntări sacre. Cîntările şi dansurile conduse de ei erau deosebite.

Sosiră vracii şi plantară rădăcini de *yucca*. Dansară şi cîntară în jur, şi planta crescu, se înălţă, înflori chiar atunci în faţa lor. În miezul iernii, *yucca* fermecată înfloreşte pe loc. Acestea erau vrăjile aduse de seminţiile îndepărtate

pentru prima Cîntare-A-Muntelui. Acum vracii așezară discul solar pe pămînt și toți cei adunați începură să strige : „Ridică-te, Ridică-te", și soarele răsări și apuse de patru ori în fața lor.

Un bărbat despuiat, înfășurat numai în jurul șoldurilor, dansă în fața unui coș. Din coș se ridică o pană de vultur, care pluti în aer pînă la înălțimea bărbatului, și acolo începu să se miște în ritm cu el. Apărură apoi o seamă de măscărici, îmbrăcați la fel cu americanii și mexicanii, și făcură lumea să rîdă. Duhurile animalelor ancestrale dînd tîrcoale deasupra cercului de crengi erau fericite. Flăcău-Voios, stînd între acești străini prietenoși, zîmbi și spuse :

— E bine așa.

Focul mare din mijloc și focurile mai mici pe care le aprinseseră oamenii încălzeau locul. Flăcău-Voios mîncă și se simți mai bine. Nu-și dădea seama cît de somn îi era. Din cînd în cînd, amănuntele scenelor din jurul lui îi apăreau încețoșate, și îl cuprindea o picoteală plăcută ; rămînea însă pătruns de sentimentul dominat al rugăciunii, simțindu-se ca pe vremea cînd era un copil neștiutor.

Tineri vopsiți din cap pînă în picioare în alb, doar cu brațele negre, la brîu cu blană de vulpe, năvăliră în mijlocul lor, cu săgeți magice împodobite cu pene de vultur. Era vraja pe care Zeii-Înalți i-au arătat-o Celui-Crescut-Pe-Munte, în lăcașul lor divin. Tinerii se prinseră într-un dans ritual, scoțînd strigăte de triumf ; împlineau astfel vrerea zeilor.

Flăcău-Voios încercă un adînc sentiment de pace și bucurie văzînd cum pornirile prevestitoare de rele erau înfrînte. Zeii înșiși dănțuiau în fața lui și el își dădea seama de influența divinității lor. Tinerii dansau purtînd torțe, săreau în flăcări, săreau peste foc și din nou prin foc. El primise botezul focului, trecuse prin foc.

Trecutul și prezentul se îngemănau. Toate lucrurile bune și adevărate care i se perindaseră prin minte se strecurară în făptura lui, devenind parte integrantă a vieții. Încetul cu încetul, lumea părăsi țarcul. Se duse și el la locul unde era priponit calul și se înfășură în pătură. Acolo, pe jumătate adormit, sărută brățara de aur, murmurînd :

„Niciodată singur, niciodată jelindu-mă, niciodată cu sufletul pustiu. *Ahalani,* cîtă frumusețe !"

Lector : MARIA VONGHIZAS
Tehnoredactor : NICOLAE ŞERBĂNESCU

Bun de tipar :22.07.1982. Coli tipar : 9.

Comanda nr. 20 216
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

